

1901

32

— 1901 — 1902 —

— 1901 — 1902 —

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૌપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૭૬૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ મધુર-મધુરી

વિષય ૬ - ૩

➤ મધુર—મધુરી. ➤

મુંબઈની મોહિની.

ચિત્રો સહિત.

કર્તા

નગીનદાસ મંછારામ,

આધ્યક્ષ "પ્રકાશ" તથા "જટજટાટ" અને "ચવ-ચવ"
તથા

"ચરિત્ર માળા"—"બાળ વિધવા રૂપસુંદરી"—"કામાવતી"
"નટવર, -ચંદાળ ચોકડી અથવા મદોટાનાં છાકરાં"
વગેરે વગેરેનાં કર્તા.

મુંબઈ:

"સાંજ વર્તમાન" પ્રેસ.

ઈ. સ. ૧૯૦૫.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૭૬૧

ગ્રંથ સ્વામિત્વના સર્વે હક્ક
કાયદાનુસાર
કર્તાએ સ્વાધિન રાખ્યા
છે.

પ્રિય બંધુ

રા. રા. આત્મારામ પુરુષોત્તમ ઝવેરી,

તે

જાણીતા જશવંત સોની તથા ઝવેરી

મેસર્સ રામજી ભગવાન એન્ડ બ્રધર્સની

સોનાં તથા ઝવેરાતની પ્રખ્યાત દુકાન દિવાવનાર, વધારનાર,

અને હાલની ઉંચ પૈકિતએ પોહોંચ્યાડનાર,

તેમજ સાહિત્ય તરફ પૂર્ણ પ્રેમ ભાવ બતાવી

તેને યથાયોગ્ય આશ્રય આપવાને

હંમેશાં તત્પર રહેનાર

તે

મારા મનહર મિત્રને .

આ પુસ્તક

સ્નેહ સંબંધ સ્મર્યાર્થે

શુદ્ધ અંતઃકરણથી

અર્પણુ

કરું છે.

શ્રી જન્માષ્ટમી,

લી૦ સ્નેહાધિન

આવણ, સંવત ૧૯૬૧.

કર્તા.

સંતુષ્ટો ભાર્યયા ભર્તા ભર્ત્રા ભાર્યા તથૈવ ચ ।

યસ્મિન્નેવ કુલે નિત્યં કલ્યાણં તત્ર વૈ ધ્રુવં ॥

“જે ઇળમાં સ્ત્રીથી પુરુષ, અને પુરુષથી સ્ત્રી સંતુષ્ટ રહે છે, અર્થાત અનંતે પરસ્પર પ્રીતિ રહે છે, તે ઇળનું સદા કલ્યાણ થાય છે.”

“માનવ ધર્મશાસ્ત્ર.”

આ પુસ્તકમાં

માત્ર એક કલ્પિત સંસારી ચિત્ર વાત્તા રૂપે ચિતાર્યું છે, અને તેમ સાંપ્રત વૃદ્ધિ પામેલો પર નારીના પાસનો મુખ્ય ચિતાર આપ્યો છે. કેટલાકોનું કહેવું એવું પણ મેં સાંભળ્યું છે કે, હવેની સ્ત્રીઓનાં કર્તુકાનીવાતો વાત્તામાં પ્રગટ કરવી, અને તે સ્ત્રી પુરુષોએ વાંચવી, એથી તેમની મતિ ભ્રષ્ટ થાય છે! પણ વાહલા વાંચનાર! ભોળાઓ ભોળાધથી મોઢ વળગમાં ફરી પડી ખુવાર થઈ બીજાઓને પણ ખુવાર કરે છે જેથી પરનારીના પાસમાં પડતી વિપત્તિ, તેમાંથી થતી તન, મન, ધનની હાની, તેમાંથી મળતો સંકટમય સાર, અને તેમાંથી નીપજતાં દુઃખદાયક પરિણામોનો પ્રકાશ જ્યાં સુધી વાંચનારને વિદિત થાય નહીં, જ્યાં સુધી તેમાંથી સદ્ગોષ્ઠ સંગ્રહવાનું જ્ઞાન અને જ્ઞાન આવે નહીં, અને તેના હેતુથીજ ભોળાઓનાં મગજ ઉપર સાચો પ્રકાશ પાડનાર પાસ વર્ણન આ પુસ્તકમાં કયું છે, માટે જેઓ સદ્ગોષ્ઠ ગ્રહણ કરવા પ્રત્યેજ પાતાની મંતિની ગતિ કરવામાં સન્માર્ગ સમજે છે, તેઓને મારી નાશતાપૂર્વક વિનાંતિ છે કે, આ પુસ્તક વાંચીને તેઓ સાચો ભાવાર્થ સમજી દુર્માર્ગથી દૂર રહેશે.

કેમ એક પુસ્તકમાં ઘોળી ને કાળી—અને બાળુનો ચિતાર આપ્યા શિવાય, ઘોળી બાળુ કદ ને કાળી બાળુ કદ, તેની તુલના કરવાનું બની શકતું નથી, એ સિધ્ધાંત છે; માટે કાંઈ પણ પુસ્તક વાંચીને સદ્ગોષ્ઠ ને સદ્ગોષ્ઠની તુલના કરીને તેમાંથી સદ્ગોષ્ઠ

સંગ્રહવો, એજ સુગતા ને સન્મતિનું લક્ષણ છે. પ્રખ્યાત કવિ
કેટલેકન કહી ગયો છે કે:-

“ I have somewhere seen it observed, that we should
make the same use of a book that the bee does of a
flower; she steals sweets from it, but does not injure it.”

“ મેં કોઈક સ્થળે એવું દર્શાવેલું હીલું છે કે, મધમાખ જોમ એક
પુષ્પનો ઉપયોગ કરે છે, તેમજ આપણે પણ ચોપડીનો તેવોજ ઉપયોગ
કરવો જોઈએ; તેણી તેમાંથી મિઠાશ લઈ લે છે, પરંતુ તેણી પુષ્પને ધન્ય
કરતી નથી. ”

આજ પ્રકારે આ પુસ્તકનાં વાંચનમાંથી માનવંત વાંચનાર
સાહેબો માત્ર મિઠાસ-સદગોષ્ઠ સંગ્રહવા પ્રત્યે લક્ષ આપશે, એજ
મારી વિનંતિ છે.

લી. સેવક,

કર્તા.

પારસમણી

યાને

મણીતેજ :

લખનાર-ચક્રેશ્વરચંદ્ર.

વાંચો બીજી બાજુ.

સંસાર સુખ મેળવવાનું અપૂર્વ સાધન.

પારસમણી

યાને

મણી તેજ.

૧૭૬૧

લખનાર ચક્રોદયંદ્ર.

સુખની શોધમાં ફરનારાઓને દુઃખ દૂર કરવા ઇચ્છતાઓને, લક્ષ્મીના ભોગ ભોગવનારાઓને, ગરીબાઈમાંથી તવંગરી ખેલનારાઓને, પોતાને તેમજ બીજાઓને વશ કરનારાઓને, નાના માટા સરવેનાં મનપર સત્તા મેળવવા ચાહનારાઓને માટે આ પુસ્તક એક ઉત્તમ સદાયક અને મદદગાર છે. મેસમરીઝમની વિદ્યા ગમે તેવા થોડા ભણેલાઓને સમજી શકાય તેવી ભાષામાં સંપૂર્ણ વર્ણવી છે. કોઈ ગણુ જાતની દવા વગર સધળા રાગો સારા કરવાના ઉપાય આ પારસમણીમાં વીગતવાર વર્ણવવામાં આવશે.

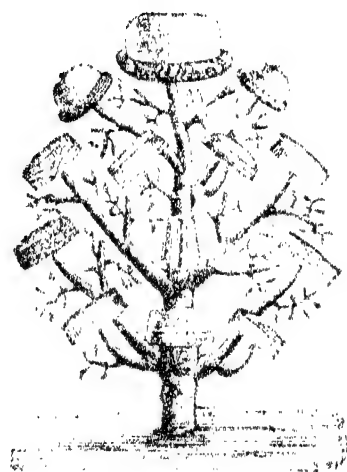
નીચલે ઠેકાણે પોસ્ટકાઉથી નામ નોંધાવે અથવા વીગત માટે લખો.

શા. ઝવેરીલાલ માણેકલાલ ઘડીયાળી.

૬૧. ઝવેરીબજાર, સદાગલી, વડોદરાનું ઘર-મારકટ, મુંબઈ.

માથાંનો શણગાર..

ચી
ના
ઈ

બ્ર
ધ
ર્મ

કેં દા, દો પી ના વે પાં રી.

૧૪. કાલબાદેવી મુખર્ષ.

ખાસ ઘટાડેલા ભાવો.

“ઈશ્વરે આપણું ભુગતું બેટું બનાવ્યું છે.” (પાનું ૧.)

મધુર-મધુરી.

મુંબઈની મોહિની.

પ્રકરણ ૧ લું.

હાહરો.

મધુર-મધુરી મોહિની, મુંબઈમાં મશહૂર;
મોજ મઝા માને મહા, મનમાની મગદૂર!

મનસ્વી મોજ!

“મારા મનહર મધુર તમે મારા માનીતા મોહક છો!” મધુરી પોતાના પતિ પ્રત્યે બોલી “મારા મનવાંચિત મૈવા રૂપ માત્ર આપની માંગ્લિક મૂર્તિજ છે!”

“મધુરી! જેમ તું મને માને છે, તેવીજ રીતે હું પણ તને મારી માનીતી મધુરી માતું છું. ઇશ્વરે આપણું જુગતું જોડું બનાવ્યું છે, અને તે અખંડ રાખે એટલે બસ.” મધુર પોતાની પ્રિયા પ્રત્યે બોલ્યો “પતિ ને પત્નિ સમાન સ્વભાવનાં, યોગ્ય વૃત્તિનાં અને આનંદી હોય એ તો આપણાંજ સંબંધમાં જોવામાં આવે છે! આપણાં જેવાં ભાગ્યવંતા જોડાં આ દુનીઆમાં ભાગ્યેજ હશે! આહા! રૂપ, ગૂણ અને સ્વભાવમાં આપણાં મળતાવિષેક કોઈને પણ સાનંદાશ્રયતા ઉપજાવે તેમાં શક નથી!”

“યોગ્ય છે પ્રાણનાથ.” મધુરી મંદ સ્વરે બોલી “પણ વારું હું આપને પૂછું કે, કેટલાક પુરૂષો પર સ્ત્રીપર કૂદછી કરે છે, તેમજ કેટલીક સ્ત્રીઓ પર પુરૂષપર કૂદછી કરે છે તેનું કારણ શું? શું તેમની મનોવૃત્તિ એટલી નિર્બળ તેથીજ કેની?”

“તે પણ ખરું, અને મુખ્ય કારણ તો એજ કે જે પતિ પત્નિ પોતપોતામાં સંગીન પ્રેમ ધરાવતાં નથી અથવા ખરો પ્રેમ શું, તેમજ પતિ પત્નિની પ્રજ્ઞ શું, તે જોયો સમજતાં નથી, તેઓ એવી અવળી ને ચલિત મનોવૃત્તિનાં હોય છે; પરંતુ જે જોડાં વચ્ચે અચળ પ્રેમ, અને ભરપૂર ભાવના સમૂળ હોય છે, તેઓનાં મન કદી પણ પર પ્રત્યે દોરવાતાંજ નથી. તે માટે પતિ પત્નિ વચ્ચેનો પવિત્ર પ્રેમ સદા શ્રેષ્ઠ સચવાવો જોઈએ, અને તે પ્રેમમાં કોઈ પણ પ્રકારની અપૂર્ણતા હોવી નહીં જોઈએ, એજ મુખ્ય સમજવાનું છે. આપણી વચ્ચેનો પ્રેમ તેવો અત્યોત્તમ હોવાથી આપણી મનોવૃત્તિ અન્યોઅન્ય શિવાય પર પ્રત્યે દોરાતી નથી.”

“આપની આ સમજણ યોગ્ય છે, અને ઇશ્વર આપણે અને વચ્ચેનો હાલનો પ્રેમ પ્રકાશ સદા આવો ને આવોજ ઝળકતો રાખે એજ આપણી મનઃકામના છે.” મધુરીએ કહ્યું “ત્યારે પ્રાણનાથ, આપનો પેલો મિત્ર ચંડાળશંકર તો જુઓની કેવો નહારો માણસ છે! તે પોતાની બાયડીને કોઈ પણ રીતનું સુખ આપતો નથી, અને તેણીને ઘણી રીતે દુઃખ દે છે! કોઈ દિવસ રાતના તો તેને ધરમાં સૂવું પણ નહીં, અને ગમે ત્યાં રાત ને દાહડો ભટક્યાજ કરે છે! એને આપ કેમ સુધારતા નથી?”

“હું તો એને ઘણાંએ ખાસડાં મારું છું, પણ એને કશી શીખામણ લાગતીજ નથી તો !”

• “તો પછી એવા માણસની સોખત કરવાથી લોકમાં આપને માટે પણ નબળો વિચાર પથરાય કેની? આપે એવા નબળા માણસની સોખત કરવી લાજમ નથી. ક્યાં તો આપ એને સુધારો, એને તે જો નહીંજ સુધરતો હોય તો તેની સંગત આપ છોડી દો.”

“સંગત છોડું તો તે ચાર વધારે બગડે. ગમે તેમ કરીને પણ હું તેને સુધારીશ, અને તેનેજ માટે હું મેહેનતમાં છું વાહલી.”

“આપ મેહેનત કરી જુઓ, પરંતુ જો તે સુધરે નહીં તો પછી તેને આપ તજ દો.”

• “જોઈ છું. થોડા દાહડા હજી પણ યત્ન તો કરીશજ, પછી તો થાય તે ખરું.”

• “પણ પ્રાણનાથ, આપ જ્યારે ઑશીસમાં પધારો છો ત્યારે તો મને આખો દાહડો ધરમાં ગમતું પણ નથી ! માટે ઑશીસમાં મને પણ સાથે લેતા જતા હો તો કેવું સારું !”

• “ઑશીસમાં તું આવે તો પછી કામ કાજમાં ચિત્ત લાગે નહીં.”

• “પણ ત્યારે મને પણ આપનાં વગર ધરમાં ગમે નહીં તેનું કેમ ? મને તો આપની છામિ અહોનિશ પાસેની પાસે જોવી જોઈએ, કે જેથી મારા વાહલાનો વિયોગ પળવાર પણ મને લાગે નહીં; માટે ગમે તેમ કરીને ઑશીસમાં પણ મને સાથેજ રાખો.”

“તેમ તો નહીં બને; તોપણ હું તને એક રસ્તો બતાવું છું. હું ઑશીસ જઈ તે દરમ્યાન આ મારા ફેટોગ્રાફને તું તારી નજર

આગળ રાખી મૂકજે ને તે જોઈને સંતોષ માનજે. હું પણ તારે ફોટો ઑરીસમાં લઈ જઈને મારા ટેપલપર મૂકી રાખીશ, જેથી મને પણ તારું મુખાર્વિંદ મારી સન્મુખનું સન્મુખજ દેખાયાં કરે.”

“ અને તમે તો કહો છો કે ઑરીસમાં હું આવું તો તમને કામકાજમાં ચિત્ત લાગે નહીં, તો મારો ફોટો જોયાં કરશો તેથી કામકાજમાં હરકત નહીં થાય ? ”

“ નહીં; તેમાં કંઈ નહીં. ફોટોની વાત જુદી ને તું પોતે આવીને બેઠી હોય તે વાત જુદી.”

“ ખરાબર છે ! આપને મોંદિજ ધનસાશ ! હવે આપ વિચાર કરો કે હું પણ જો આપનો ફોટો મારી આગળ ધરી રાખું તો તે વાત જુદી, અને ‘આપ પોતે પ્રત્યક્ષ હો તો તે વાત વળી જુદીજ’ કેની ? ત્યારે હવે બોલો કે આપનો ફોટો ગમે તેટલો મારી પાસે રાખી મૂકું, તોપણ આપની પ્રત્યક્ષ મૂર્તિ જોટલો સંતોષ તો મને નહીંજ થાય કેની ? ”

“ તે તો ખરુંજ; પણ તારાં મનને થોડો ઘણો સંતોષ આપવાને માટે ‘રસ્તો મેં બતાવ્યો છે તાહલી ! તે શિવાય બીજો કોપાય નથી !’ તેમ છતાં વળી આગળ જતાં તને ઑરીસમાં લઈ જવાની કંઈ જુદીજ ગોઠવણ થઈ રહેશે.”

“ મને તેમ કરજો, પણ ઑરીસમાં તો મને સાથેજ લઈ જાવે પ્રાણનાથ.”

“ જોઈશ કંઈ પણ બનતી તજવીજ કરીશ. ઑરીસમાં તેવી કંઈ સગવડ કરવી પડશેની ! ”

“ તે કરજે. આ તમારી વાહલીને માટે પચ્ચીસ રૂપીઆ વધારે ભાડું લરજે. તેટલા પચ્ચીસની કસર ખીજા કોઈ કામમાં પરમેશ્વર આપી દેશે; પણ આખો દાહડો આપનો વિયોગ તો મારથી નહીં વેઠાય! હું તો આપની ગેરહાજરીમાં ઉદાસ ચેહેરે વીલું મોં કરીને આ ‘ધઝીચેર’ પર સુસ્તની માફક પડી રહું છું; અને જ્યાં સુધી આપ પાછાં ઘેર પધારો છો ત્યાં સુધીમાં તો માફ દરરોજ શેર લોહી બળી જાય છે ! ”

“ વાઈ પણ હવે થોડા દાહડામાં તારી મરજી મુજબની તજવીજ કરીશ. માત્ર થોડા દાહડા ધીરજ રાખ. આજથીજ હું તે વિચારમાં છું, અને તારી વાત સાંભળીને મારા મનમાં પણ એમજ થયું છે કે હવે તને મારી સાથેજ આશીસમાં બેસાડવી. ”

“ તમે કેહેશો તો એક ટેબલ પર આપણે બંને સાથે બેસીશું ? ”

“ તે તો તદ્દન હસવા જેવું લાગે વાહલી! તારી બેઠક જુદાજ રૂમમાં રાખવી પડશે. ”

“ પણ તે એવી રીતે રાખજે કે દૂર બેસવા છતાં પણ આપણે એક બીજાનું મોં જોઈ શકીએ. ”

“ તેમજ કરીશ. ”

આમ મનની મોજ મારતાં અને વાતોના તડાકા ચલાવતાં તેઓ બેઠાં છે, એટલામાં ચંડાળશંકર આવી પોહ્યાંચ્યો. તેને જ્ઞતાંજ મધુરી અંદરના રૂમમાં ચાલી ગઈ; કેમકે તેણી તેને નહારે માણસ જાણતી હોવાથી તેની સન્મુખ બેસવાને તેણી પસંદ કરતા નહોતી.

“ કેમ ભાઈ સાહેબ, શું થાય છે ? મડમ સાહેબ સાથે વાતમાં ”

હતા શું ? મેં આવીને તમારાં રંમમાં લંગ કીધા ! અરરર ! મેં
પણ ભૂલ કરી ! ” ચંડાળશંકરે આસ્તે રહીને હસ્તે ચેહેરે કહ્યું
“માફ કરજે ભાઈ ! તમારી વાતોમા આજે મારા આવવાથી ખલલ પડી ! ”

“હવે ટાહેલાં કરવાનાં છોડી દેની ! તું આવ્યો કે બસ જણાવ્યો ! ”
મધુરે ધીરે સ્વરે જણાવ્યું “ લગાર આસ્તેથી વાત કરજે; કેમકે
પેલી સાંભળશે તો પિડા થશે, અને ઘરમાં કંકાશ જંગમશે ! ”

“ ચોતારીની ! બાયડીથી પણ આટલો બધો બ્હીએ છે કે ! ”
ચંડાળશંકરે પણ ધીરે સાદે કહ્યું “ એમજ ને બાયડીનો. ડર
રાખીએ તો મરુ શું કામના ? તેના કરતાં તો બંગડા પેહેરીને બેસીએ
તો વધારે સારું ! હું તો મારી બાયડીથી જરા પણ ડરતો નથી ! તું
તો બાયલો છે બાયલો ! સુધારાનો ખાં ખરોની, એટલે મિસિસનો
ગુલામ બને તોપણ ના નહીં ! ”

“ હવે મશ્કરી બૂકી દેની ! ” મધુરે જણાવ્યું “ બોલી જા,
બીજી શી ખબર છે ? ”

“ ખબર ખાસી ખુશ ખુશ ! આજે મારા એક મિત્રના બંગલામાં
પેલી છબિલીનો ન્હય હરાવ્યો છે, અને તેને માટે તારી પાસે આવ્યો
છું કે તું આવી શકશે કે કેમ ? ”

“ ક્યારે ? ”

“ રાતના નવ વાગે જઈશું તે પાછા કાલે સહવારમાં આવીશું.
કેમ, હાક કેની ? ”

“ આખો રાત તો મારાથી નહીં થોભાય ભાઈ ! એ તો નહીંજ
બને ! ”

“ કેમ વાઈ ? બાયડી મારે શું ? એટલો બધો બાયડીનો ત્રાસ છે ! ”

• “ તું તો સુરખનો સરદાર છે ! ઘરમાં કંકાશ થાય નહીં તેવી રીતેજ કામ કરવાનું. જે કામ તદખીરથી થાય તેમાંજ મજા છે. બાહ્યર ગમે તેવી મોજ કરવી, પણ ઘરમાં તેની જરા પણ ગંધ થવા દેવી નહીં તેનું નામજ ઉસ્તાદી ને ખરી ખુખી ! ”

“ પણ ત્યાં રાત આખી રહેવું તો પડશેજ. તું જાણે કે અધવચમાં સટકી આવું, તે તો નહીં બને ! ”

• “ અને આખા રાત રહેવાનું મારાથી પણ નહીં બને ! ”

“ નહીં બને તો ગટરમાં પડ ! હું તો મારે જમણ. પછી તું એમ નહીં કહેતો કે મને મૂકીને ગયો ! ”

• “ પણ ત્યારે દાહડાનુંજ દેરવોની. તેમ નહીં બને ? ”

• “ છટ, છટ ! દાહડે તે વળી રાત જેવી ગાયનની લેહેબત આવે કે ? તું તો ઘેલો છે ઘેલો ! ”

મધુર થોડીક મિનિટ સુધી વિચારમાં પડી ગયો, અને લગાર જુરેસામાં આવીને બોલી ઉઠ્યો “ વાઈ નીક છે; ગમે તેમ રસ્તો કરીશ. ”

• “ પણ જોજે, પછી ફરકી જશે તો કામ નહીં આવે ! માટે ચોક્કસ જુવાબ દે ? ”

• “ ચોક્કસ આવીશ. ”

“ તું કહેતો હોય તો રાતના તને બોલાવવા આવું ? કેમ શું વિચાર ? ”

“ નહીં; હું પોતેજ તારે ઘેર બરાબર આઠ વાગામાં આવી પોહોંચીશ, અને પછી આપણે ત્યાંથી બંને સાથે જમશું. ”

“ વાઈ, તેમાં પણ વાંધા નથી. તે પણ હીક છે. હવે ” હું રજા લઈશ; કેમકે હજી તો મારે તેને લગતી કેટલીક ગોઠવણ કરવાની છે. ” કહીને ચંડાળશંકર ચાલતો થયો.

મધુર હવે વિચાર કરવા લાગ્યો કે “ રાતના જવું તો ખરુંજ, પણ મારી મધુરીને હવે કવી રીતે સમજાવવી તે મોહટી પંચાતી છે ! તેણીની રજા માંગવા જઈશ તો તેણી કદી પણ હા પાડશે નહીં, અને તેણી પોતે મારી સાથે આવવાની હઠ લેશે ! મારે કાંઈ ખીજ તદખીર ચલાવવી જોઈશે. ” આમ થોડી વાર સુધી સ્વતઃ મનમાં ને મનમાંજ ગોઠવણના ગોટા વાળતાં છેવટે તેણે એક યુક્તિ શોધી કહાડી, અને તે બોલી ઉઠ્યો “ હીક છે ! આ રસ્તો બરાબર છે. રાતના સાડાસાતને સુમારે એક દલાલ અહીં આવીને ઘોંઘાટ કરેંકે ‘ રૂના ભાવમાં જબરી ઉથલપાથલ થઈ ગઈ છે, મારે હમણાં ને હમણાં બજારમાં ચાલો; નહીં તો તમારા સોદાની ભારે ખરાબી થઈ જશે ! ’ આ વગેરે તે દલાલ કહેશે કે તરતજ હું તેની સાથે મહારાયજ્ઞા જેવો બનીને નીકળી પડીશ. ” પેછીની વાત પછી; પણ પ્રથમ તો આ તદખીર પેહેલા નંબરની થઈ શકશે. ” આમ વિચાર કરીને તેણે પોતાના દલાલને તાબડોતોય તેડાવી મંગાવ્યો, અને તેને ઉપલી જુગતીથી સમજાવી દીધા, જે બરાબર સાંભળી લઈને દલાલ તરતજ વિદાયે થઈ ગયો.

હવે મધુરી પાછી અંદરથી આવીને બોલવા લાગી “ પ્રાણનાથ, આ માણસ આવ્યો હતો તે કાણ હતો વાઈ ? ”

“ એ તો રૂનો મોહરો દલાલ છે વાહલી. ”

“ રૂમાં આપને તો સારો નફો છેની પ્રાણનાથ ? ”

“ હજી કંઈ કહેવાય નહીં; કેમકે ભાવમાં દરરોજ મોહરી ઉથલપાથલ થાય છે, અને ઘડી ઘડીના રંગ બદલાય છે ! રૂના ખજારમાં તેજી ને મૂંઠી ખંતેનો જખરો ધુજારો ચાસે છે ને મામલો ઘણોજ તોફાની છે ! જે થાય તે ખરું ! ”

“ પણ આપને ખોટ છે કે નફો છે ? ”

“ તે કંઈ કહેવાય નહીં ! મામલો ખારીક છે, અને આજે મારો તમામ સોદો સરખર કરી નાંખવાનો વિચાર છે. આજના ભાવે બધા સોદો બંધ કરી દઉં તો પચાસેક હજાર રૂપીઆનો નફો રહે. એ લાખનો નફો તો તણાઈ પણ ગયો ! લોભમાં વાત વંડી ગઈ ! ”

“ અરરર ! તેજ વખતે નફો ચોખ્ખો કરી રાખ્યો હોત તો કેવું સાચું થાત ! તોપણ હવે જે મળે તે લઈને ડિંચા બેસજો. વળી રંગ બેઠતે નવો વેપાર કરજો. કેમ સ્વામિનાથ ખરું કેની ? ”

“ આજે તેમ કરવાનોજ વિચાર છે. રાત્રે દલાલને બોલાવ્યો છે. તે વખતે જે ભાવ હશે તે ઉપર વિચાર. નસીબમાં હોય તેટલુંજ મળે કે જાય. મોહરી વાત નસીબની ! ”

“ તે તો છેજ, તોપણ સંભાળીને ચાલવામાં પણ ચતુરાઈ છે. ”

આમ વાત કરીને સાયંકાળ થતાં પેહેલાં તેમણે ભોજન કરી લીધું, અને ભોજન કાંધાં પછી મધુરી બોલી “ પ્રાણનાથ, આજે ફરવા જવું નથી ? ”

“અરે ફરવાને ક્યાં આગ લગાડે છે ! આજે વેપારની ઉથલ પાથલમાં જીવ છે, અને જે ઘડી જાય છે તેમાં પેલો દલાલ આવવાની રાહ જોતો હું બેઠો છું.”

“તે દલાલની સાથે તમારે શું બહાર જવું પડશે કે ?”

“હાસ્તો. જાતે જમ્યે તેનો રસ્તો ન્યારો છે. ‘આપ મુલાવગર સ્વર્ગે નહીં જવાય’ એ જાણે છે ?”

“ત્યારે તો તમે મને મૂકીને રાતના બાહાર જશો !”

“વેપાર રોજગાર માટે જવું પણ પડે; પણ જોજો ! તે વખતે કંઈ ભલતું બોલી મને અપશુકન કરતી નહીં. બાહાર જઈ તે વખતે મને ટોકતી નહીં. મને તે વાતનો ઘણો વેહેમ છે.”

“વારૂં પ્રાણનાથ.” કહીને મધુરી ઉદાસ વદને બેઠી.

એટલામાં દલાલ દોડતો આવ્યો, અને કરેલી ગોઠવણ પ્રમાણે ગભરાટમાં બોલ્યો “શેઠજી, આપ બજારમાં ચલીએ ! રૂઢી જીપ્સી ઉથલપાથલ હો રહી હય ! મિનિટ મિનિટમાં પાંચ દસ ટકા વધવટ હોતી હય ! આપકે આપે બિના કુછ સોદા પટેગા નહીં શેઠજી !”

“ચલો તો મેં આપ્તાહું.” કહીને મધુર ઉતાવળમાં કંપડાં પેહેરી પેલા દલાલ સાથે અટપટ નીચે ઉતરી પડ્યો, અને રસ્તામાં એક લાકુતી વિકટોરિયામાં બેસી તેઓ બંને વિદાયે થયા. બાદનાકાપરથી દલાલ ગાડીમાંથી ઉતરી પડ્યો, અને મધુરે તરતજ ચંડાળ-શંકરને ત્યાં જઈ તેને નીચેથીજ બોલાવી લીધો, અને ત્યાંથી તેઓ બંને વાલકેશ્વરના ઠરાવેલા બંગલામાં છબિલીનાં ગાયન સાંભળવાને પોહોંચ્યા.

આણી તરફ મધુરી ધરમાં સ્વામિ વિના શોક સંતાપ કરતી, એકલી બેઠી, અને થોડી થોડી વારે પોતાના પતિનાં આવવાની રાહ જોતી જ્ઞાતીમાં ડોકિયું કરવા લાગી ! આખી રાત્રિ એવીજ રીતે તેણીએ પસાર કરી, અને તોપણ મધુર નહીં આવવાથી તેણીને જીવ તરેહવાર શીકર ચિંતામાં પેઠા ! તેણી અત્યંત ગભરાતી બેઠી ! પણ લાચાર ! તેણી બિચારી શું કરી શકે ! માત્ર કલ્પાત કરતી અને નિઃશ્વાસ નાંખતી રૂદન કરી રહી !

પ્રકરણ ૨ જી.

દોહરો.

ગંભત ગાનામાં ધણી, હાહા હીહી થાય;
મિત્રો મોજે મહાલતાં, વાહવા વાત વદાય !

ગાન-તાન-ગુલતાન !

વાલકેશ્વરમાં શેઠ હિવાજી ધનપાળશાનો બંગલો બડા બહારમાં આવેલો છે. દરિયા કિનારાપર તે બંગલો ધણી ભપકામાં શણગારેલો છે. તેને ફક્ત એકજ માળ* છે, અને એક દિવાન-ખાનું તથા ચાર ચોરડા છે. ઉપર અને નીચે સરખા રૂમો રમણિકતામાં શણગારેલા છે. આટલો નાહનો બંગલો છતાં તેને ૩૬૫ બારી બારણાં છે, અને તેથી હવા આવવામાં મણાં નથી. નીચેના ભાગમાં માત્ર સાધારણ ફરનીચર છે, પણ ઉપરના ભાગમાં સુંદર શણગારેલો સામાન છે. બંગલાનો ભવ્ય ભપકો ધણો તોફા દેખાવ આપે છે. ચાર રૂમમાં ચાર જુદા જુદા પલંગો ગોઠવ્યા છે, અને

મધ્યનો હોલ યેસવા ઉઠવાને માટે ખાસ રાખેલો છે. તેમાં વધારે નહીં, પણ માત્ર પચાસેક માણસો યેસી શકે તેવી સગવડ કરેલી છે. જમીનના ગાડીયાપર શેઠ હઉંચાજી ધનપાળથાતુ નામ ગાડીયાનાં વણાટમાંજ બનાવેલું છે, અને ગાડીયાપરનો તરેહવાર રંગ ઉપર લટકાવેલા બિલ્લોર કાચનાં ફરનીચરના પ્રકાશથી પ્રતિબિંબ પ્રકાશ પ્રદર્શિત કરે છે. દરેક ખુરસી ને કોચ સુંદર પોલીશથી ચકચકીત લાગે છે, અને બંગલામાં બિરાજનારાઓને તે દરેક પ્રકારે ખુશ્કર લાગે તેમાં નવાઇ નથી. બંગલાનો કમ્પાઉન્ડ પણ ઘણો વિષાળ હોવાની સાથેજ તેમાં અનેક તરેહની પુષ્પ વૃક્ષોની વેલો એવી તો કુદરતી આકૃતિમાં વીટંગાતી લાંબાઇ છે કે તેને નિહાળતાંજ જન મંડળનાં નેત્રોમાં પૂર્ણ ત્રિપ્તિની વૃષ્ટી થયાં વગર રહે નહીં ! આ પ્રકારે આ બંગલાનો દરેક દેખાવ દેદિપ્યમાન દર્શન દેતો હોવાથી બંગલામાં પધારેલા દોસ્તોનાં દિલ ખુશ ખુશ થતાં હતાં.

મધુર અને ચંડાળશંકર બરાબર સાડા આઠ વાગે બંગલામાં પોહોંચ્યા. તે વખતે બીજા બે ત્રણ મિત્રો પણ ત્યાં આવ્યા હતા, જેઓ બોલી ઉઠ્યા “લાઇ; તમે ને અમે તો આવ્યા, પણ પેલી ક્યાં છે? વર વગરની જન શું કામની? સાડા આઠ થઇ ગયાં, તો પણ પેલી તો હજી આવી નથી ! આ શું અંધેર ! શેગટ બનાવવાને તો અમને નથી બોલાવ્યા ? શું છે ?”

“અરે તે પણ હમણું આવશે; કેમકે મેં તેણીને નવ વાગેનો વખત આપ્યો છે.” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “ગલરાવ નહીં; જો નવ વાગા સુધીમાં તેણી નહીં આવે તો વિક્ટોરિયા દોડાવીને પણ તેણીને-

તરત પકડી લાવીશ. રૂપીઆ લીધા છે કે મસ્કરી કરી છે ! તમે
ધીરા પૂડો. તમારા કરતાં મને એની વધારે રીકર છે.”

“અરે ભાઈ, ચંડાળશંકરના કારભારમાં આમી આવેજ નહીં !”
મધુરે જણાવ્યું. “એ ભાઈનાં કામમાં બૂલ સમજવી નહીં. એને
તમે કંઈ કાચો સમજો છો ?”

“અરે એસ સમજેની કે અબધડી આવી પોહોંચી ! નહીં
આવે તો તે રાંડને મુંબઈમાં રહેવું પણ બારે થઈ પડે ! તમે મને
શું સમજો છો ! અરે રાંડના બાર વગાડી દઉં !” ચંડાળશંકરે કહ્યું.”
મારી પાંસે તે ચૂં કે ચાં કરી શકે તેમ નથી ! તે મારી તાબેદાર
છે. સમજ્યા હવે ?”

ઐટલામાં છબિલી આવી પોહોંચી, જેણીને જોતાંજ સઘળા-
જ્યાનાં, મોં હસ્તાં થયાં, અને “હાહા-હીહી-વાહવાહ ” વગેરે રંગ
સ્વર ગાજી રહ્યો ! છબિલીને ગાડીમાંથી ઉતારીને ચંડાળશંકર ઉપરના
દિવાનખાનામાં લઈ ગયો અને પછી તેણીએ પોતાનાં ગાયનને લગતો
તાલમેલ ગોઠવણીથી કરવા માંડ્યો. ટપલા સારંગિવાળાઓએ તાલ
શૂર મેળવી લીધા, અને પછી “આઆઆઆઆ”નો સ્વર છબિ-
લીનાં મધુર મૂખમાંથી શરૂ થયો. સુંદર ગાયન લલકારવા માંડ્યું, અને
પેહેલાંજ ગાયનમાં તેણીએ સરવેને છક્ક કરી નાંખ્યા ! ચંડાળશંકર
તો પેહેલાંથીજ તેણીનાં ગાયનપર ખુરખાન હતો, પરંતુ મધુર પણ
તેણીનાં એનચાળા અને લટકામટકાથી, તેમજ તેણીના નવા નવા
નખરાથી લેવાઈ ગયો ! તેણીએ પોતાનાં નેત્રબાંણ મધુરપર ચાલુ
રાખ્યાં, અને મધુર પણ તેણીની સામુંજ જોઈ રહ્યો ! આ બંનેનાં

નેત્રો પરસ્પર નાચતાં હોવાથી બીજાઓ ચેતી ગયા, અને ચંડાળશંકર પણ સમજી ગયો, અને તેણે વચમાં મધુરને ટહુકા પૂરતાં કહ્યું “કેમ ભાઈ સાહેબ, ઘેર તમ્મરી મડમ સાહેબ રાહ જોતાં હશે, માટે જવું હોય તો જાઓ રસ્તો મોઢટો છે!”

“આતાં કુંઠે જાણાર ! આતાં તો માજ હેયી મડમ સાહેબ !” છબિલી મધુર પ્રત્યે કટાક્ષ કરતી બોલી “આપકતા કાય હો ? મી ખરા સાંગતેના ? બગા, હે સમધી મંડળી મધ માઝાં વચન મિથ્યા જાઉ દેઉ નકો ! મા જો સાંગીતલા તે ખરા કે ખોટા ?”

“ખરાખર આગદી ખરા ! આજ પાસુંનું તું માજ મડમ સાહેબ !” મધુરે પણ પુલાઈને જણાવ્યું “બસ, તુલા સાંગેલ તેવડા પગાર મી દેઉં. મંગ કાય આહે ?”

“બચ્યા બન્યો !” ચંડાળશંકરે કહ્યું “વચમાં તું ઘણી થઈ બેઠો કે ! પણ યાદ રાખજો કે તારી બાયડીને ખબર પડશે તો તેણી તને મારશે, હોં !”

“છટ નોનસન્સ !” મધુર મિજાજમાં બોલી ઉઠ્યો “બાયડીની કોણ પરવા કરે છે ! બાયડીને માંનું ત્યાં સુધી બાયડી ! મારું મગજ ફરે તો એક લાત ને બીજી વાત કરું !”

“ખરાખર સાંગતે.” છબિલીએ ટહુકા પૂર્યો “પુરુષની સત્તા સમોર બાયકોચા બિસાત કાય આહે ! આખર બાયકો તે બાયકો આંણી પુરુષ તે પુરુષ !”

“અલબત.” મધુરે જણાવ્યું “હાં, આતા દુસરી ચીજ બોલા.”

“ અરે શેઠજી, આપણા જસા હુકુમ.” કહીને છબિલીએ હવે આસતે રહીને વળી નવીજ એક ગઝલ લલકારવા માંડી, અને બડા ઠાઠમાં તે ગાયન ગાયું, જેથી પણ સરવે ખુશી ખુશી થઇ ગયાં. આ ગાયનમાં પ્યારને વખતું અનેહદ શ્રંગારિક વર્ણન હોવાથી તે સાંભળીને મધુર એટલો તો આકૂળ વ્યાકૂળ બની ગયો કે તે વારંવાર “ ઓહોહોહો ! વાહ વાહજી વાહ ! બોહોત, અચ્છી ! બડી તોફા ચીજ સુનાઇ ! કયા બાત હય ! બસ આખર કર ડાલી ! હાં, ચલને દો ! બોહોત લેહેઝત ! ” વગેરે વખાણનાં વચનો વરસાવવા માંડ્યો, જેથી છબિલીને પણ વધારે જોસ આવ્યું, અને તેણીએ વળી વધારે ઉત્સાહથી ગાવા માંડ્યું. સરવે મિત્રોમાં હર્ષનાદ ગાજી રહ્યો, અને બંગલો પણ જાણે ગાયનની ગર્જનાથી આનંદમાં ઉભરાઇ ગયો. હોય તેમ તે બંગલાનો દેખાવ બલિહાર પથરાઇ રહ્યો !

હવે બ્રાંડીની બોલબાલા બોલાઇ. બાટલીઓના બુચ ફટાફટ પુટવા લાગ્યા ! વારાફરતી સહીએ ગલાસ માટે મૂક્યાં ! મધુરે મસ્કરી કરી “ કેમ ભાઇ ચંડાળશંકર, તું તો બ્રાહ્મણ છે તેથી તારે માટે તો ખાસ બ્રાહ્મણીયાં બ્રાંડી મંગાવવો પડશે ! ”

“ મને તો બંધુએ પાવન કરતાં આવડે છે ! બ્રાહ્મણનો સ્પર્શ અપવિત્ર વસ્તુને થાય તોપણ તે પવિત્ર થઇ જાય, પણ તું તો બડો ભકતરાજ છે, માટે તારાથી એને હાથ પણ અડકાડાય નહાં ! ” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “ તું એનાથી દૂર રહેજે બચ્યા; નહીં તો તારી બાયડી જો જાણશે તો તને ઘરમાં પણ પેંસવા નહીં દેશે ને તને પ્રાયશ્ચિત કરવું પડશે ! ”

“ જોની ભાઈ, હું પણ શ્રી કાકોરજીનું નામ લેતો જઈશ ને આંખો મીંચીને અડવતો જઈશ તો કંઈ વાંધા આવે તેમ નથી !” મધુરે જણાવ્યું “ અને હવે વધારે પંચાત કરવા કરતાં એમજ માની લેની કે તને પણ વાંધા નહીં ને મને પણ વાંધા નહીં ! બસ ઝોકાવો ! બોલો શ્રી કાંડી દેવીકી જીએએ !

આ પ્રમાણે છેવટ સરવેએ કાંડીને બરાબર ઇનસાફ આપ્યો, પણ છબિલીએ તો તે લેવાની સાફ નાજ પાડી. ઘણીએ તાણ ખેંચ કરવા છતાં તેણીએ નમોજ વાસ્ચો. છેવટે મધુરે મહા મુશ્કેલીથી, અને બડા જોર જીત્તમથી સહેજ તેણીનાં મોમાં રેડ્યો, અને એ રીતે તેણીને પણ કાંડી દેવીની લકતાણી બનાવી દીધી ! બીજા સરવે તો ખૂબ ઠાંસીને તાજ તર બની ગયા ! હવે તેઓ ખૂબ ખીલવા લાગ્યા, અને કોઈ ટબલા વગાડવા જાય તો કોઈ સારંગિને છેડવાનું કરે ! મધુર તો લેહેરમાં લપટાઈને છબિલીની સાથે જ ચેન-આળાની ચેષ્ટાપરુ ચઢ્યો, અને આ વખતે દારૂડીઆઓનાં તોફાનથી બંંગલો પણ ખૂબ ગાળી ગયો ! ગાયનની મોજ મઝાહ તો બાજુ પર રહી ગઈ, અને તેને બદલે કાંડીની મોજ ઉડવા લાગી ! છબિલી પણ સમજી વિચારીને બાજુના એક રૂમમાં પોતાના ટબલચી ને સારંગિવાળા સાથે ગુપચાચ ભરાઈ ગઈ, અને તે ચોરડાના દરવાજા અંદરથી સાંકળ વાસી બંધ કીધા ! બાહાર મધુર ખૂબો પાડ્યા કરે કે “ છબિલી ! શો મારી વાહલી ! મારી મડમડી ! ચાલ બહાર આવ ! બસ મારી તમામ દોલતની ધણિયાણી તું છે ! મારી બાયડીને ઘરમાંથી લાત મારીને કહાડીશ, અને તનેજ મારા મકાનમાં રાખીશ ! માટે શો મારી છબિલી, ચાલ, બારણું ખોલ, અને એકદમ બાહાર આવીને બેસ.”

“ખોલો. કી બ્રાડી દેવની નેએએએ !” (પાનું ૧૬.)

યાદ રાખો—ગાળી રાખો—નાંધી રાખો,
કે

જુની દેસાઈની કંપની

સાથ કામ પાડવામાં લાલ છે, શોભા છે અને
તમામ સલામતી છે.

કારણ કે,

જુની દેસાઈની કંપનીનો કારખાન પ્રમાણિક, નિયમિત,
અને સંતોષકારક છે. જેઓ કામ પાડે છે તેઓ નેમનાર્થી ગઈ
થાય છે, અને બીજાને બલામળ કરતા રહે છે.

જુની દેસાઈની કંપની બહાર પ્રગતિની નિયંત્રણપરથી
પસાર થઈ છે અને લોકપ્રસંસા પામતી છે. તમનું સાહેબ, નામ
અને ઉત્તમ કામ એ સ્વચ્છ જાણીતાં છે.

જુની દેસાઈની કંપનીને બહાર સર્વિસિટ મળેલી છે, અને
અમદાવાદનાં તથા મુંબઈનાં છેલ્લાં માટાં પ્રદર્શનમાં તેમને
સોનાના ચાંદ તેમનાં કામની લાયકાતના મળ્યા છે.

જુની દેસાઈની કંપની.

દરેક જાતનાં રેશમી, ગરમ તથા જરીનાં કંપડાં
રંગનારા, ધોનારા અને બ્લીચ કરનારા.

ધોલીતલાવ—તવાં આતશબહેરામ સામે—મુંબઈ.

આંચ—૧ આંટ રોડ; આંચ—૨ કોટ, હાનગી રોડ;
ગ્રામ ટર્મિનસ આગળ. જમશેદજી બેસાનિયાની દુકાન પાસે.

આમ ખૂબ બરાડા પાડ્યા, પણ છબિલીએ જોયું કે “હવે બાહાર નીકળવામાં શોભા નહીં; કેમકે તે બધા પરવશ થઈ ગયા છે! આમ વિચારી તેણી તે ચોરડામાંજ ગુપચાપ બેસી રહી. છેવટ સરવેને દારૂ ખૂબ ચઢી ગયો, અને બેહોશ—બેભાન હાલતમાં તેણી સરવે બગલામાં જોમ તેમ પડ્યા! શુદ્ધ કુદ્ધ સાતડે સાત! સઘળું શાંત! બાદ છબિલીએ બારણું ઉઘાડી સરવેની લોથપિથ દરમિયાન જોઈને હસવા માંડ્યું! આ વખતે બરાબર બારનો અમલ થયો હતો, અને તેથી તેણીએ પણ જોયું કે “આ લોક સહવાર સુધી કંઈ ઉઠનાર નથી!” આમ વિચારી તેણી પણ એક રૂમમાં ગુપચુપ જઈને પલંગપર નિદ્રાવશ થઈ ગઈ.

પ્રભાત થતાંજ પેહેલાં મધુર ચમકીને ઉઠ્યો, અને આમતેમ નજર નાંખી છબિલીને જોવા લાગ્યો, પણ તેણી નજરે પડી નહીં! આંખો ચોળીને તે આસપાસના ચોરડાઓમાં જોવા ગયો, અને એક ચોરડામાં છબિલીને ભર નિંદ્રામાં પડેલી દેખાઈ. મધુરે તેણીની છેક પાસે જઈને તેણીના કામળ ગાલપર એક નાજુક તમાચો લગાવ્યો કે તરતજ તેણી અબકીને જાગી ઉઠી, અને બોલી “કાણુ?”

“ગાલરતે કસાલા? એ તો મી આહે.” મધુરે ધીરજથી

જુવાબ દીધો.

“કાણુ શેઠજી?” છબિલી તાબડતોબ પલંગપર બેઠી થઈને બોલી “તું મી હલકી બાહાર જવા મંગ માઝાં ધરી માલા બેટા.”

“તું મયા ઘર કું આહે?” મધુરે પૂછ્યું “તું મયા પતા માલા મેહેરબાની કર્ન દેતે કાય?”

“હો.” છબિલીએ જણાવ્યું “ગીરગાંવથી ત્રામ સુદતે ત્યાંથી સમોર યાવા, આંણી માઝા નાંવ કોણાલા તરી વિચારેલ તવુ તુમાલા તાખડતોખ પતા મીજેલ.”

“ડીક. મી આજ દુધારી એહિ. તુંમી ધરાતજ અસેલના?”

“હો, હો.” છબિલી બોલી “પરંતુ પાંચ વાજતાલા એશીલ તર લઈ આંગલા.”

“તે વેળી એહિ.” કહીને મધુર ધીમે પગલે ત્યાંથી પાછો વળી પોતાની જગાપર આવીને પડયો, અને નાયકણીએ પોતાના ટપ્પલની તથા શારંગિવાળાને ત્યાંથી રવાના થાવાની તક્યારી કરી. એટલામાં તમામ જગી ઉઠ્યા, અને વારાફરતી આસ્તે આસ્તે ત્યાંથી વિદાયે થવા માંડ્યા. છબિલી પણ પોતાના માણસો સાથે રવાના થઈ, અને સહિથી છેલ્લે ચંડાળશંકર તથા મધુર પણ બંગલામાંથી નીકળ્યા

રસ્તામાં ચંડાળશંકરે પૂછ્યું “બચ્ચા મધુર, આખી રાત તારે ઘેર મયો તથી તેથી તારી બાયડીને હવે તું શું જીવાય દેશે? તેણી તો તારાં નામનાં છાજ્યાં લેશે!”

“હું પણ તેજ વિચારમાં છું.” મધુરે જણાવ્યું “વળી તે રાંડને સમજાવવાને કંઈ તદખીર કરવીજ પડશે તો! ગમે તેમ કરામત કરી તેણીને સમજાવ્યા વગર કંઈ છૂટકો છે?”

“વારં આજનો દાહડો સમજાવી દેશે, પણ પછી હંમેશને માટે કેમ કરશે?” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “હું તો સમજી ગયો છું કે તું આજથી છબિલીના ફંદમાં પડી ગયો; તું તેણીનો પગાર ચાલુ પણ કરશે, એમ મારી ખાત્રિ થઈ ચૂકી છે! ત્યારે પછી

દરરોજ રાતના અવારનવાર મોકું તો થશે જ કેની ? તેને માટે તારી આંખડીને તું દરરોજ શું સમજાવશે ? રોજ ને રોજ તારી તદ્દમીર કેમ ચાલશે ?”

“જોઈશ. તેનો પણ કંઈ રસ્તો કરવો પડશે જ ભાઈ !”

“વારું ત્યારે તેં આ રાંડને પગાર આપવાનો વિચાર કીધો છેની?”

“હું. મારે એનું શું કામ છે ? હજારે મને મનગમતી પત્નિ આપી છે તો પછી મારે એવી રાંડના સંગમાં પડવાનો શું સંબંધ ? એ બધું તને સોંપી મૂક્યું છે !”

“એમ કે બચ્યા ! તું મને પણ હિડાવે છે કેમ ! ઠીક છે; હું પણ તને જોઈશ.”

“તું તો મુરખો છે. તને હિડાવવાનો શો સંબંધ ? જે ખરું છે તેજ કહું છું.”

“શું તું એ રાંડની પાછળ ઘેલો બન્યો નથી, અને તું એને પગાર આપેલા ચાહતો નથી ?”

“નહીં; કદી નહીં.”

“ત્યારે પેહલાં તો તેં મારી સાથે વાત કરતાં એવી મતલબનું જણાવ્યું કે દરરોજ રાતના તને મોકું થશે તેને માટે તું તારી આંખડીને ગમે તેમ સમજાવવાને કંઈ રસ્તો કરશે. આ તારા બોલવાની મતલબ તો એમજ થાય છે કે તું એ રાંડને ત્યાં દરરોજ જશે. કેમ ખરું કેની ?”

“તે બરાબર છે. માત્ર તેણીનું ગાયન સાંભળવાને હું અવાર નવાર તેણીને ત્યાં જતો રહીશ; પણ તેણીની સાથે નબળો સંબંધ રાખવાની મારી ઇચ્છાજ નથી.”

“તો ઘણું સારું !” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું. “ભેજે, એ રાંડ બડી બનાડિયું છે ! એનાથી સમાલીને ચાલજે, નહીં તો ખુવાર થઈ જશે !”

“અરે પણ હું બનું તેવો નથી તો ! એ રાંડનો માલ પણ હું હજમ કરી જઈ !”

“તો ભલે હું તો માત્ર તને ચેતાવું છું. પછી તને પાલવે તેમ કરજે.”

“તારે મારી તરફની કોઈ વાતે ધાસ્તી રાખવીજ નહીં.”

આ પ્રમાણે વાતો કરતાં તેઓ હવે પોત પોતાનાં મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા. ચંડાળશંકર વિચારવા લાગ્યો કે “આ લુચ્ચાનો સરદાર મારાથી છુપાવીને વાત કરે છે. એનાં પેટમાં મારી ચારી છે. અને મારાથી છાની રીતે એ જરૂર છબિલીને ત્યાં જશે તેમાં શક નથી. મારે હવે હું પણ એનો રંગ ભેદને પછી એનો ઘાટ ઘડું. તોજ મારું નામ ખરો બ્રાહ્મણ ! એને મોંઢેથી તો એ મને તદ્દન અવળું સમજાવે છે, પણ એનાં પેટમાં પ્રપંચ છે તો મારે પણ હવે પેટમાં પ્રપંચ રાખીનેજ એની સાથે વર્તવું સજ્જવર છે. હીક છે; એની રીતભાત હવે પછી નિધામાં રાખ્યા પછી જેવો વખત તેવી વાત કરીશ.” આ પ્રમાણે ચંડાળશંકર વિચાર કરે છે, અને પછી પોતાનું મક્કન આવતાંજ તે ગાડીમાંથી ઉતરી જાય છે.

મધુર પણ પોતાનાં મનમાં વિચારે છે કે “છબિલી સાથેનો સમ્બંધ તો સાંધવો છે, પણ ચંડાળશંકરને કોઈ પણ રીતે અપ્પર પડે નહીં તેવી હિકમત મારે કરવી પડશે ; કેમકે એ બડો કાગડો છે, અને એ ભે જાણુશે તો તેણીને ત્યાંથી મારો પગ બંધ કરશે ; પણ

એની પાસે નાણાનું જોર નથી ને હું તો પછસે પૂર છું તેથી નાચકણીને હું વશ કરવામાં ફાવીશ, અને મારા પછસાનાં અળથી તેણીને ત્યાંથી અંડાળશંકરનોજ પગ બંધ કરાવવાની પહેલી તજવીજ કરીશ. આજે પાંચ વાગે તેણીને મગીને નક્કી કરું પછી બધા ઘાટ થઈ શકે. કંઈ નપણુ છગભેદનો રસ્તો લીધા વગર છૂટકો નથી.” આમ પોતાનાં મનમાં ને મનમાં પાટિયાં ગોઠવતો ગોઠવતો તે પોતાના ઘર આગળ આવી પોહોંચ્યો, અને ગાડી ઉભી રખાવી. વિક્ટોરિયા વાળીના હાથમાં એક રૂપિયો આપી પોતે રોપમાં ને રોપમાંજ પોતાનાં મકાનપર ચઢ્યો, અને ધમધમ દાદર ચઢી પોતાનાં દિવાનખાનામાં ગયો.

પ્રકરણ ૩ જી.

દોહરો.

પર નારીના પાસમાં, મધુર હવે આતુર;
પતિને સમજવિયું, લખન છપ્પન પૂર !

અદલીની દદલી !

• બિચારી મધુરી પોતાના સ્વામિનાં આવવાની રાહ જોતી રાત્રિ આખી તલપાપડ બની રહી ! પ્રભાતનો પોહ શટતાં સુધી મધુર મુદ્દલ નહીં આવ્યાથી તેણીનાં હૃદયમાં તરેહવાર વેહેમો ઉત્પન્ન થયા ! તેણી વિચારવા લાગી કે “રખેને કંઈ મોહોટી ખોટમાં આવ્યા હોય, અને તેથી એમણે જીવની હાનિ તો નહીં કરી હોય !” વળી મરકીનો ત્રાસ પૂર જોરમાં ચાલતો હોવાથી તે બાબતમાં પણ તેણીને કંઈક વેહેમ ઉત્પન્ન થયા ! ધડીકમાં ખુરસીપર બેસે, ને ધડીકમાં ખારીબે વાંકી

વળીને ડોકિયું કરે ! ઘડીકમાં કપાળે હાથ મૂકે ને ઘડીકમાં શ્રીનાથજીની છાત્રિ સામું જોષ હાથ જોડે ! ઘડીકમાં વિચાર કરે “ ઘોડાવાળાને ઉઠાડીને રૂના બજારમાં બજાર કાઢવા મોકલું ? ” પણ આ વિચાર તેજ પળે વિચિત્ર તોડથી ખસી જાય ! આમ તે આપડી બેબાકળી બનેલી રંભા ! પ્રભાત થતાંજ તેણીએ પોતાના ઘોડાવાળાને બોલાવીને કહ્યું “ અરે તું એકદમ ગાડી જોડીને રૂના બજારમાં જા તો ! તારા શેઠ રાતના ગયા છે તે હજી કેમ આવ્યા નથી વાર ? લગાર બજાર તો કહાડી આવ ? ”

“ છેટાણી છાત્રિ, રૂનો બજાર તો કાલાબામાં છેક બપોર પછી ભરાતો છે, ને હમણું તો તાં કોઈ નહીં આવે ! ” ઘોડાવાળાએ જણાવ્યું “ પછી આપ ફરમાવહો તો મને જવાને હરકત નથી છાત્રિ ; આડી કાલાએ કંઈ તેઓ આવે નહીંજ. ”

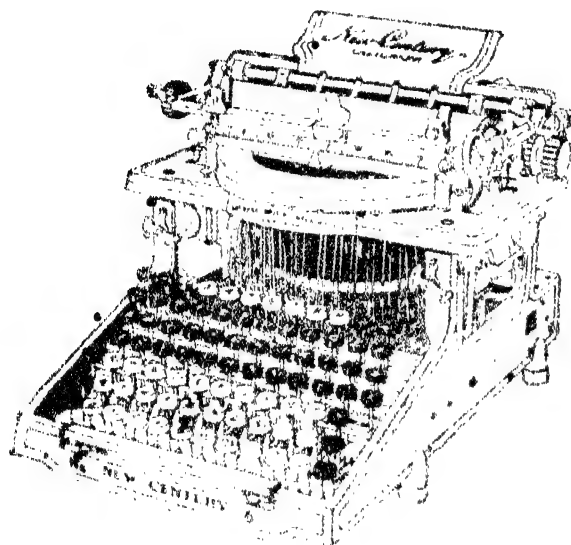
“ ત્યારે ક્યાં હોશે ? ” મધુરી ચીડવાઈને બોલી “ મૂઆ હરામ બોર, તું પણ કંઈ પત્તો લાવતો નથી ! ”

“ પણ છેટાણી છાત્રિ મને હું બજાર કે છેટ કાં ગયલા આવે ! ” ઘોડાવાળો ગગળીને બોલ્યો “ રાતના ગયલા તે હજી આવેલાજ નહીં હું ! ”

“ આવ્યા હોય તો વળી આટલી બધી માથાકૂટ તારી સાથે કરવાનું કંઈ કારણ ? ” મધુરીએ જણાવ્યું “ રાતના આઠ વાગતાંના ગયા છે, અને રૂના બજારમાં જવાનું કહીને ઘરમાંથી નીકળ્યા છે તે સહવાર થઈ જવા છતાં હજી આવ્યાજ નથી ! આજનો વખત બરાબર તેથી મને તો ફીકર થાય છે ! કોઈ મૂઆ મેહેતો પણ આવ્યો નથી કે તેને પણ તપાસ કરવા મોકલું ! ”

THE KALKADEVI SHORTHAND AND TYPEWRITING INSTITUTION.

ESTABLISHED 1898.

*Ladies and
Gentlemen are
practically
trained for busi-
ness life and
recognised
examinations
(London) in
Typewriting
and Pitman's
Shorthand.
Full success*

and all certificates guaranteed.

*A "BOOK-KEEPING" Class"
(morning and evening under certified and
professional accountants and teachers.*

*Full particulars as to fees &c., and
the highest bona-fide press and other
opinions can be obtained from*

Gopaldas Laldas,

Managing Proprietor.,

151, Kalkadevi Road, BOMBAY.

“પ્રાણનાથ, તમે આખી રાત ક્યાં રોકાઈ રહ્યા હતા?” (પાનું ૨૩.)

“તો આપ મને ફરમાવો તાં હું જાઉં છાઉ. ” ઘોડાવાળાએ પૂછ્યું. “છેટના દોછદાર પેલા ચંડાળછંકર છે તેને તાં ખચર કાઢુ ?”

“ત્યાં ખચર કાઢ કે જનમએ ત્યાં જા, પણ શેઠનો પત્નો લઈ આવ, અને તને મળે તો કહેજે કે હમણાં ને હમણાં શેઠાણી ગોલાવે છે. તારી સાથેજ તેડીને આવજે.”

“હારંજી.” કહીને ઘોડાવાળો જવા માંડે છે એટલામાંજ મધુરની વિકટોરિયા તેના મકાન પાસે આવીને ઉભી, અને ગાડીનો અવાજ સંભળાતાજ મધુરીએ બારીમાંથી ડાકિયું કરીને જોયું તો પોતાના પ્રાણનાથને ગાડીમાંથી ઉતરતાં દીઠા કે તરતજ તેણીએ હરખાઈને ઘોડાવાળાને બાહાર જતાં અટકાવ્યો, અને દોડતી દોડતી પોતાના પતિની સામી ગઈ.

“પ્રાણનાથ, તમે આખી રાત ક્યાં રોકાઈ રહ્યા હતા ?” કહીને મધુરી પોતાના પતિની કાંઠે વળગી પડી, અને તેણી રડી પડતાં બોલી “આખી રાત મને તો દુઃખ જોવી ગઈ છે ! અત્યારે સુધી ખચરમાં હતા ?”

“વહાલી, આજની રાત વીતી છે તેવી કોઈ મારા કદા દુઃખનને પણ વીતશે નહીં !” મધુર દિવાનખાનામાં આવીને ખુરસીપર બેસી જઈ બોલ્યો “આખી રાત બંને પગે ઉભો ને ઉભોજ રહ્યો છું, અને મારા પગ તો જાણે થાકી લોથપોથ થઈ ગયા છે ! માથું ભેંસે છે ! કમર તુટે છે ! અને આખું શરીર કળી પડે છે ! હવે તો અહીંથી ઉઠવાની શક્તિ જાણે રહી નથી ! તને

બધા ખુલાસો કરીશ તો તું પણ દંગ બની જશે ! પણ જરાક મને થાક ખાવા દે. થોડી વાર રહીને બધી વાત કહીશ મારી વહાલી. ”

“ વાત ગઇ જહાનમમાં ! ” મધુરી જીવ બાળતાં બોલી “ મને તમારું મોં જોઈને કંઈ કંઈ થાય છે ! એક રાતમાં તો જાણે શરીર અરધું થઇ ગયું છે, અને મોં પણ કેવું ઉતરી ગયું છે કે જાણે છ મહિનાનો ખાટલો વેડીને ઉઠ્યા હોની ! હવે પ્રાણનાથ, તમે જરા આરામ લો, અને ગરમ પાણીએ મોં ઘોષનાંખો. એટલામાં આપને માટે હું ગરમાગરમ કોશી તૈયાર કરાવું છું. ” કહીને તેણીએ ઘાટી પાસે ગરમ પાણી મંગાવ્યું, અને પોતે કોશીની તૈયારી કરાવવા રસોડામાં ગઇ. આણી તરફ મધુરે ઘાટીના હાથમાંથી ગરમ પાણીનો લોટો લઇ બાળ આગળ જઇ મોં ઘોષને સાફ કરી, અને બાજો ખુરસી પર બેસાડે ને સ્વતઃ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે “ બાપડીને સમજાવતાં કેટલી વાર ! રાંડને કેવી જુક્તિની ઝડપમાંજ સમજાવી દીધી ! હવે સાંજે પાંચ વાગે છબિલીને ત્યાં જવાનો વાયદો કરીધો છે તેને માટે કંઈ એવીજ હિકમત કરીને સમજાવી દેવી પડશે ! તે પણ બની શકશે ; કેમકે હિકમત રચવામાં તો હું પેહેલે નંબરે છું ! ”

“ સ્વામિનાથ, લો આ કોશી પી લો. ” મધુરી જાતે ને પોતેજ કોશીનો પ્યાલો લાવીને બોલી “ લગાર ગરમ-ગરમ સેહેતી પીશો તો ઉગ્ગરો જણાશે નહીં ને વળી થાક પણ ઓછો થશે. ”

મધુરે તરતજ કોશીનો કપ પોતાના હાથમાં લીધો, અને મધુરીએ તેની સામા એક ખુરસી મૂકી, જેનાપર પેલો કપ મૂકીને પછી

તેણે તે કોશી ઝુંક મારી મારીને પીવા માંડી, અને આખો કપ પી રહ્યા પછી જાણે જીવને કંઈક શાંતિ વળી હોય તેવું ડોળ દેખાડ્યું.

“સ્વામિનાથ, હવે આપના જીવને જરા ચેન પડ્યું છેની વાર?”

“હા વાહલી. હવેજ શરીરમાં જગૃતિ આવી છે. કોશી પણ ઘણી સરસ બની છે.”

“મેં પોતેજ બનાવી હતી; કેમકે ભટને બરાબર બનાવતાં આવડતી નથી.”

“તેમાંજ ! મેં પણ વિચાર તો કીધો કે ભટથી આવી કોશી કદી થતીજ નથી.”

“વારં પણ પ્રાણનાથ, આખી રાત સુધી તમે બગ્ગરમાં શું કર્યાં કીધું?”

“અરે વહાલી એ બીટમણાની માત ના પૂછ ! બળી જાય એ વેપલો ! મારં તો લોહી ને પાણી એક થઇ ગયું !” મધુરે આસ્તે રહીને જણાવ્યું “પેહેલાં તે બગ્ગરમાં જઈને ભાવ સાંભળતાંજ હું તો ધુજી ગયો ! પણ પછી જેમ જેમ ભાવમાં ઉથલપાથલ થતી ગઈ, તેમ તેમ મેં પણ મારા સોદામાં ઉથલપાથલ કરવા માંડી ! ઘડીકમાં વેચું ને ઘડીકમાં લઉં ! એમ કરતાં કરતાં એક સડવાર થતાં સુધી સોદાની દોડધામ ચલાવી, અને બરાબર તમામ સોદો સરખા કરીને અત્યારે પરવાર્યો ! એક તો મગજને મેહેનત ને બીજી તરફથી શરીરને પણ પરિશ્રમ ! બડી મુસ્કેલી ! બરેબર કંબખટીના કાંઠા ! જે સંતાપજનક શીતંમ મારા પર ગઈ રાતના ગુજર્યો, છે

તેવો શીતમ મેં મારી આખી જીંદગીમાં કદી પણ જોયો નથી ! શું
 'કહું' વહાલી ! આહાહાહા ! એક રાતમાં એકવીશ લવ થયા !
 એટલુંજ થતાં પણ ઇશ્વરે લાજ રાખી એટલે બસ ! ”

“ પણ છેવટ કેટલો નફો થયો ? ”

“ હા, તેનો જીવાબ તો ખુશી થવા જોવો છે. ” મધુરે ગણત્રી
 ગણવાનું ડોળ દેખાડી આંગળીના વેઢા ગણીને કહ્યું “ આશરે બેએક
 લાખ રૂપિયા નફો રહ્યો છે. ”

“ ત્યારે તો ખુશીની વાત ! ” મધુરી પ્રકુલિત વદને બોલી
 “ પરમેશ્વરે મહેનત સફળ કરી. ”

“ હા વહાલી; તેમાં તો શક નહીં. ઇશ્વર એ બાબતમાં તો
 પાધરો ખરો ! ”

“ પણ હવે તો આપને માથે વેપારનું કંઈ જોખમ બાકી
 રહ્યું નથીની ? ”

“ હવે એક પાઇનું પણ જોખમ નથી. હવે ભાવ જોઈએ
 તેમ થાઓ તેની મને દરકાર નથી. ” મધુરે લગાર કટાણું મોં કરી
 ને કહ્યું “ તોપણ આજે સાંજના બે ત્રણ કલાકનું કામ છે તે
 કરવું પડશે ! ”

“ તે વળી શું ? ” મધુરી ચકિત થઈ બોલી “ વળી શી
 પિડા છે ”

“ રાતના જે જે સોદા થયા તે તમામના કબાલા લેવા દેવાનું
 કામ સાંજે પાંચ વાગાથી શરૂ થશે તે રાતના સાત આઠ વાગા
 સુધીમાં તે પણ સમેટાઈ જશે. ”

“ પણ તે કરતાં વધારે રાત તો જશે નહીંની પ્રાણનાથ ? ”

“ નારે ના ઘણામાં ઘણા ત્રણ કલાકનું કામ છે. ”

“ ક્યારે જવું પડશે ? ”

“ અંદીથી બરાબર સાડાચારે નીકળીશ તે સાડાસાત કે આડમાં તો ઘેર પાછો ફરીશ. ”

“ ત્યારે તો આજે પણ આપણાંથી ફરવા જવાશે નહીં ! ”

“ ના વાહલી. ફક્ત આજનો દાહડોજ એટલી પિડા મારે પતાવવી પડશે. કાલથી તો તદ્દન ફરાગત. આજનો દહાડો તારે નભાવી લેવું પડશે ! ”

“ ઠીક. નભાવીશ. ” મધુરી જરા ચેહેરો ઊતારતાં બોલી “ પણ આપને, મેહેનત પડે છે તેની મને તો બળત્રા થાય છે !. કૃપા કરી હવે કંઈ એવો વેપલો ડાહોળશોજ નહીં. ”

“ હવે તો બંધુ બંધ. પરમેશ્વરે આપ્યું છે તેટલાથીજ સંતોષ માનીશ ! ”

“ તેમાંજ સુખ છે સ્વામિનાથ. ” મધુરી બોલી “ સદાનો વેપારજ ઉત્પાતિયો ! ”

“ તેમાં કશો શક છે ? ” મધુરે જણાવ્યું “ તોપણ મને તો, તે સહો છે એટલો મારો દાહડો પાધરો ! ”

“ પંજુ આપનાં શરીરનાં કેવાં હાલ થાય છે ! શરીર કરતાં પછસો શું વધારે છે ? માટે પ્રાણ, કૃપા કરી સદાનું લક્ષ આપ છોડી દો. તોજ આપના જીવને સુખ મળશે. ”

“ મારો પંજુ તેવોજ વિચાર છે વાહલી; કેમકે છેવટ એમાં સાર નહીં ! હમણાં બે લાખ કમાયા ને વળી વેપાર કરીએ તો કદાચ એને બદલે ચાર લાખ જાય પંજુ ખરા ! આવે તે તો સારા લાગે, ”

પણ જય ત્યારે જીવ બળીને ખાખ થઇ જાય ! માટે એ વેપારમાં કંઇ મઝાદ તો નહીંજ.”

“તમારે સદા પ્રદાનું શું કામ છે ? મધુરે તમને ધરનાં ભાડાં અને વ્યાજની આવક મનમાનતી આપી છે તો તેટલાપરજ સંતોષ પકડોની.”

“હવેથી એમજ કરવાનો મેં ડરાવ કીધો છે. બળી ગયો સદા ! કંઇ સાર નહીં !”

આદ મધુરે પોતાનાં પેહેરેલાં કપડાં ઉતાર્યાં, અને બધી સ્નાનની તક્યારી કરી.

પેલી તરફ ચંડાળશંકરનાં મનમાં જે ચટપટી ભરાઇ ગઇ હતી તેને માટે તે ઘેર જઇ પોતાનાં મનમાં અનેક પ્રકારના ઘાટ ગોઠવ્યા કરતો હતો. તેણે વિચાર કીધો કે “હું પોતેજ તદ્દન રંક થઇ ગયો છું, અને મધુરે ઘણો તાજે છે, માટે છબિલી સંગે સંકેત કરીને મધુરને ચીરવાની તજવીજ કરું કે બેડો પાર !” આમ વિચાર કરીને જમીને તરતજ—દશેક વાગાને શુમારે છબિલીને ઘેર પોહ્યાં.

“યા હો.” છબિલી તેને જોઇ હસીને બોલી “કસા કાય આહે ? રાત્રિયા જગરાણુ આહે આણી તુંમી લવકર આલે, હે કાય ! કાંઇ જરૂરીયા કામ અસેલ મહણું નજ આતા તસ્તી ઘેતલી અસેલ.”

“કામ શિવાય કાણી યેતે કાય ?” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “છકડે તીકડેની બોલી મને બરાબર બોલતાં આવડતી નથી, માટે હું તો મારી ગુજરાતી બોલીમાં વાત કરીશ, અને તું પણ ગુજરાતી મારી રીતે બોલી શકે છે તો ગુજરાતીમાંજ બોલજે કે બરાબર

• ખુલાસાથી વાતચીત થઇ શકે. સમજીની ? કહેતાંજ અંડાગશંકરે
તેણીના ગાલપર હેતનો નાળુક તમાચો માર્યો !”

“ ઠીક ! તો હવે ગુજરાતીમાંજ બોલીશ.”

“ પેલો મારો મધુર તારાપર મોહી પડ્યો છે, અને કદાચ
આજે તારી પાસે આવશે પણ ખરો; માટે બોલ હવે, તારો શો
વિચાર છે ? તું જો મારા મત પ્રમાણે ચાલશે તો તે બરાબર ચીરાશે;
કેમકે તે ઘણો પદસા વાળો છે, અને જખરૂં કૃળ હાથમાં આવ્યું
છે, એમ નક્કી માનજે !”

કૃળને ચીરવો, એ તો મારો ધંધાજ છે ! તમે શું જાણતાં
નથી મહારાજ ?”

“ પણ તેમાં મારું શું વળ્યું ? તું જાણે છે કે હું આજકાલ
કડકો થઇ ગયો છું, અને મને પોતાને પણ ખરચના વાંધા પડે છે !
માટે તો ગઇ કાલે રાતના તારા નાચનું હરાવ્યું હતું, અને મધુરને
પણ હુંજ જખરજસ્તીથી ત્યાં લઇ આવ્યો હતો, અને તે એટલાજ
માટે કે તે બાહાને ને જો તારા મોહમાં લપટાય તો હજારો રૂપિયા
તે ઉડાવવામાં આનાકાની કરે તેમ નથી ! હવે તે ગઇ રાતનો તારી
પાછળ જાણે ઘેલો ને ગાંડો બની ગયો છે તેમાં તો શકજ નથી,
પણ તેને ચઢાવીને તારે ઘેર ધક્કા ખાતો કરવો એટલું કામ કરવામાં
પણ હજી મારે જખરી કરામત ચલાવવી પડશે ! પણ જો તું મારી
સાથે એવી કંબુલાત કરે કે તેની તરફથી જે પણ આવે તેમાં તારો
ને મારો અરધાઅરધ ભાગ તો હું બંધા રસ્તો કરું ? બોલ તારી
શી મરજી છે ?”

“તમે કહો તે મારે કબૂલ છે” છબિલી લલચાઇને બોલી
 “પણ તે કાંઈ મોહટી રકમ ચીરાય તોજ મઝાહ પડે ! માટે તેની
 તજવીજ તમારે કરવી જોઈએ.”

“અરે તે તો બધું આસ્તે આસ્તે થઈ શકશે. હું તેને એવા
 તો ચઢાવીશ કે તે ડબોડબો નોટોની નોટો ફેંકવા માંડશે ! તે બધો
 ધુલણુદાસ છે ને તારાપર તે ખુરખાન થઈ ગયો છે ! તું પણ તેને
 ચીરવાને ચતુરાઈ ચલાવજે ને હું પણ તેને ગિલિટ ચઢાવીશ, એટલે,
 પછી કાંઈ વાતની ખામીજ નહીં આવે ! અરે થોડાજ વખતમાં
 પાંચ દસ હજારનું તો કરી નાંખીશું !”

“તો બડી મઝાહ પડે ! હું તમને વચન આપું છું કે તેની
 તરફથી જે પણ મળશે તેમાં તમારો અરંધા ભાગ. અસ, વચનથી
 અંધાઈ ચૂકી. હવે તમારે જરા પણ અંચાવું નહીં. હું તમારી સાથે
 કદી પણ બેઘચની થનારજ નથી, એ તમે ખાત્રિથી માનજો.”

“તે તો મને તારી પૂરેપૂરી ખાત્રિ છેજ.”

“તો અસ કુતોહ કરો. પણ જોજો, તે કંઈ ફરકી જાય નહીં,
 માટે બડી તદખીરથી કામ કરજો.”

“અરે તે માટે તારે મને કહેવું નહીં પડે. એવા તો કંઈકને
 એ બનાવી નાંખ્યા છે તો વળી એના મોહટાં ભાર શા ! એને તો
 હું એવા રંગમાં રમાડીશ કે રાત ને દાહડો અહીંથી ખસેજ નહીં !

“તો પછી હું પણ એને ચીરવામાં કશર કરું તેમ નથી !”

“વારું ત્યારે હવે હું જાઉં છું, અને પછી સાંજે બનશે તો
 તેને તેડીનેજ આવીશ.”

તે સાંજે આવનાર છે, એમ મને બંધલામાં કહેતો તો હતો.
માટે તે આવશે ખરો. ”

“ તને કહેતો હતો તે વાત જુદી, અને હું તેને રંગ ચઢાવીને
લાવીશ તે વાત જુદી, એ બધા રસ્તામાં ફેર ગણાય ! હું તો એને
બરાબર છાપનમાં આસ્માને ચઢાવીશ, અને બડો રંગ ઝમાવીશ ! ”

“ ભલે. તમારી અકલમાં આવે તેમ કરજે. ”

“ તું જો તો ખરી ! બંધુએ ઠીકજ થશે. ” કહીને ચંડાળશંકર
તરતજ ત્યાંથી પાછો ઉતર્યો, અને તરતજ મધુરને ત્યાં ગયો. મધુર
આ વખતે જમી ખાધને સૂવાની તક્યારી કરતો હતો. એટલામાં
ચંડાળશંકરને આવતો જોતાંજ બોલી ઉઠ્યો “ ગ્યાહો ! ભાઈ સાહેબ
તમે વળી ક્યાં ? ”

“ અંમરથો; લગાર તમને મળવા માટે. ” કહીને મધુરે ધીરે
સ્વરે પૂછ્યું “ કેમ ભાઈ, તારી બાયડી તો અહીં નથીની ? કેમકે
તે મારે પેહેલાં જાણવું જોઈએ. ”

“ તે તો અંદરના ભાગમાં હશે, તેજણ તું ધીરે ધીરે વાત
કરજે કે સાંભળે નહીં. ”

“ ઠીક, સમજ્યો. ” કહીને ચંડાળશંકરે ધીરે સ્વરે જણાવ્યું
“ કેમ ત્યારે હવે પેલી છબિલીને ત્યાં જવાનો તારો વિચાર છે કે
નથી ? તું મારો દિલોજનન મિત્ર છે તેથી તને એક વાત ચેતાવવાને
આવ્યો છું. અગર જો તું તો મારાથી કેટલીક ચોરી રાખે છે, પણ
હું તારાથી જરા પણ જુદાઈ રાખતોજ નથી, અને મારી તો ખાત્ર
છે કે તારું મન તેણીનાપર પૂરેપૂરું તલપી રહ્યું છે, અને તેમાં હું

ખુશી છું. તે માણસ મુળ્યમાં એક નામચિન્હ નાયકણી તરીકે છે. અને વળી આખરૂંદાર પણ છે તો તેણીની સાથે તું પ્યારમાં પડશે તો તેમાં કંઈ પણ વાંધા જીવું તો નથીજ, તોપણ તું તારી કાશિય અને ઇચ્છામાં નિષ્ફળ જાય નહીં તેને માટે હું તો તને સહેજ ચેતાવવા આવ્યો છું કે જો તારે તેણીને પગાર આપવો હોય તો ખુશીથી આપ, પણ તે બધી ગોઠવણ તાકીદે કરજે; કેમકે ગઘરાતના આપણી સાથે ગાયનમાં પેલો પ્રજાગરાય હતો તે પણ તેણીને પગાર આપવાને આજે ચાર-પાંચ વાગે જનાર છે, એમ મારા સાંભળવામાં આવ્યું છે. જો તેણીને તે મળશે તો પછી તેણીનાં માન વધારે વધી જશે ને પછી તને દાદ દેશે નહીં.

“ પણ મારે કંઈ બીજી મતલબ નથી; મારે તો માત્ર તેણીનાં ગાયનનો શોખ છે, એટલુંજ. ”

“ તે બધી મતલબ જાણવાની મારે જરૂર નથી. હું તો માત્ર તને ચેતાવવા આવેલો છું કે જો તારે વિચાર તેણીને પગાર આપવાનોજ હોય તો વધારે વિચાર્ય કરવામાં સાર નથી; કેમકે તેણી જો એમ જાણે કે એક તરફથી તું, અને બીજી તરફથી પ્રજાગરાય પણ પગાર આપવાની મહેનતમાં છે તો તેજ વખતે તેણી છાપરે ચઢી બેસશે, અને એકનાં બમણા આકાવશે! પછી તો જેમ તારી મરજી ! ”

“ પ્રજાગરાય પગાર આપવાને જવાનો છે એમ તને કાણે કહ્યું ? ”

“ પ્રજાગરાયે પોતે! તે મને હમણાંજ મળ્યો હતો, અને તે મારે માંહે બોલ્યો તે ઉપરથી તો હું તને એકદમ કહેવાને આવ્યો

BY APPOINTMENT TO
H. E. THE GOVERNOR OF BOMBAY.

પીયસંની કુંઠ,
નાં ૧, સરદાર પેલેસ, કોટ, મુંબઈ.

કાફી.

ફેન્સ, તેથા

મોખા.

ચા,

સ્પેશીયલ

મીક્ષચર.

કાફી તેથા યજ્ઞરમા લેતાં જે ચટલી મલે છે, પણ પીયસંની ફેન્સ તેથા મોખા માર્કના પ્રવૃત્તિ માતામાં એવો અચૂક છાપ પેસી ગયો છે કે તે હરીમાથી મસાદા જેવો ફેરળી જાય છે.

અમારી જે મામાએ ચાના આપી છે તે જાતીર ચાનું માત્ર એક કદ અમારા શોફીન પ્રવૃત્તિ માર્ક કરી થઈના છાપેને સારા આપે છે તે ચા જે મામાએ ચાપે છે સ્પેશીયલ મીક્ષચર વાપર્ય છોએ તેજ નીલાચર અમારે ચા કે, વાપરવલેને લીસાંયે મરી શકશે. ખીજે જાણ કે, જે ખરવલો જેવો સવાર ન પાસાં હોય તેમેને અમારી ઉપલી ચાની એકસા અજમાસ કરવાની બતામણ કરીએ છોએ.

	અમાની	અનના
જાખા નાજી રંગી માદા ૨ ચાક વાન	૧-૦	૧-૦
ફેન્સ માદા ચીરી નાજી ૧	૦ ૧-૦	૦ ૦
.. .. .	૦ ૦	૦ ૦

(દેખાવમાં છુટક પણ મી શકશે.)

તેમજ ઉપલો માલ થોડાં ઉમરીગરની હુકાનેથી પણ મળશે.
કાફી-મારફટની સામે.

BY APPOINTMENT TO H. E. THE GOVERNOR
OF BOMBAY.

પી. અર્સની કું. ૦

પાંઉ, બીસકીટ, તાજ પેસ્ટ્રી તથા
ડીનરરૉલ.

હાથે બનાવેલી ચીજોનો સ્વાદ ચાર છે, અને
સ્ટ્રીમથી સાંચામાં બનેલી ચીજોની લેહેજત બુદ્ધિજ
છે. મુંબઈમાં સ્ટ્રીમ બેકરી ધરાવવાનું માત્ર એકલી
આયેજ કંપની ભોગવે છે.

હાથે આટો, સંદાઈદાર બનાવટ અને ટીમનંની
દરકાર વગરના હાથે તરેહવાર બતના મેવા તેમજ
અનુભવી કારીગરનાં હાથેની બનાવટ એજ અમારાં
માલની ખુબી છે.

પી. અર્સની પેસ્ટ્રી, પાંઉ અને ડીનરરૉલ મશાહુર છે.
અમારી ચીઝ, પાપરી, શુરસબેરી, લીમજી, બટર અને
ફીર્ગર તથા ખારી બીસકીટ રતલ ૧)ના ૩ ગાં=

છું. મેં તો ભારી ફરજ બગ્ગવી છે, માટે હવે તો તારી નજરમાં આવે તે ખરું.”

“વારું તેણી શું પગાર લેશે ? તું શું ધારે છે ? ક્યાં સુધી આપીએ તો વાજખી ગણાય ?”

“કમમાં કમ એક હજારનો મહિનો લેશેજ. એથી વધારે, પણ એના તો નહીંજ ! અને મારા મત પ્રમાણે તેણી એમાં માંગ્યા પગારને લાયક છે, તેમાં તો શક નહીં ! ગાયન કળામાં તો તેણીનો ભેટો મુંબઈમાં નથી ! અરે તેનાં માન એટલાં છે કે અરધું મુંબઈ તેણીનાં ગાયનપર ઘેલું બની ગયું છે !”

“વારું ઠીક છે, પગારને તો પોહાંચાશે. પણ બચ્ચા, તેણી તારાં કહ્યામાં છે, એમ મને લાગે છે, માટે તુંજ એ રાંડને સમજાવીને કંઈ ટુંકેથી પતે તેમ કરની કે ફાયદો થાય.”

“તેં મારું બનતું હું કરીશ, અને તું કહેતો હોય તો હું તારી સાથેજ આવીશ.”

“તો વળી સત્તર આના ! તું જીલનો છૂટો છે તેથી બગ્ગજ પણ ફરી શકશે, અને મારાથી વધારે કસાશે નહીં, માટે તું સાથે હશે તો વધારે સારું.”

“તો ભલે; મને આવવાને કંઈ વાંધા નથી. બોલ, ક્યારે જવું છે ?”

“ત્રણ ચારેક વાગે જઈશું. હમણાં તો હું લગાર ઉંઘ કહાડીશ; કેમકે આખી રાતનો ઉઝગરો છે. પછી નિરાંતે જઈએ તો ઠીક કેવી ? તારો શું વિચાર ? તું કહે તો હમણાં આવવાને પણ મને કંઈ બીજા વાંધા નથી.”

“મારા વિચાર પ્રમાણે હમણાંજ જઈએ તો ઠીક. પેલો પ્રમ-
ળરાય જાય તે પહેલાં આપણે જઈને નક્કી કરી નાંખીએ તો વધારે
સારું. ત્રણ—ચાર વાગ્યાને સુમારે તો તે પણ કદાચ ત્યાં જાય, અને
તે અને આપણે ત્યાં સાથે થઈ જઈએ તે પણ કંઈ ઠીક નહીં.
કેમ, ખરું કેની ?”

“તારી વાત પણ ખરી છે. લે ત્યારે તું. જા. હું અરધાએક
કલાકમાં તારી તરફ આવું છું. નીચેથીજ તને ઘાંટે પાડીશ, માટે
તું પણ અરધા કલાકમાં તૈયાર થઈનેજ બેસજે.”

“ઠીક.” કહીને ચંડાળશંકર ત્યાંથી તરતજ પોતાને ઘેર
આલ્યો ગયો.”

મધુરની સ્ત્રી પછી દિવાનખાનામાં આવીને પૂછવા લાગી “પ્રાણ-
નાથ, ચંડાળશંકર આજે વહેલો વહેલો આલ્યો ગયો વારું ? રોજ
તો ઘણીવાર ગપ્પાં મારવા બેસે છે.”

“આજે હું મારા વેપારના વિચારમાં છું તેથી મેં તેને ખરા-
ખર કોહુંજ આપ્યું નહીં, અને તેથી તે પણ સમજી વિચારીને
રસ્તો માપી ગયો. ચાલો પિઝા ગઈ! મારે એને બેસાડીને કામ પણા
શું હતું ?”

“કંઈજ નહીં પ્રાણનાથ. એવા લકડંગાની સોખત પણ સારી
નહીં, અને એવાંની સાથે બેસવામાં તમારી આખર પણ નહીં. એને
તો ઘરમાં પણ ધાવવો નહીં જોઈએ.”

“તે તો હું પણ સમજી છું વહાલી. પણ શું કરું !. જૂને
સંબંધ છે તેથી એકદમ તોછડા થવાતું નથી ! તોપણ આસ્તે
આસ્તે હું એને ખસતો કરી નાંખીશ. એ કામ એકદમ નહીંજ બને.”

“ તેમ તો તેમ; પણ એની સાથે તો સંબંધ જેમ બને તેમ દૂકાજ કરવો સારો. ” કહીને મધુરી વળી પાછી અંદરના ઝોરડામાં આવી ગઈ; કેમકે તેણી કંઈ કામમાં પડી હતી.

“ આઠ મધુરે તરતજ ઉડીને ત્રિજ્ઞેરીમાંથી રૂપિયા પાંચસો— પાંચસોની પાંચ નોટો કહાડીને એકદમ પોતાનાં ખીસામાં ખોસી દીધી; પણ ત્રિજ્ઞેરી ઉઘાડ દે કરવાનો અવાજ સાંભળીને મધુરી પાછી દોડી આવીને પૂછવા મંડી “ પ્રાણનાથ, હમણું કંઈ ત્રિજ્ઞેરી ઉઘાડવી પડી હતી ? ”

“ હા. આજે વેપારીઆના હિસાબ ચુકવવા છેની તેથી અંદર કેટલા રૂપિયા છે તે તપાસતો હતો કે જેથી બેંકમાંથી કેટલા મંગાવવા તેની સમજ પડે. ”

“ આજે શું વધારે રૂપિયા ચુકવવાના છે પ્રાણનાથ ? ”

“ હાં; એમ છે ખરું. ” કહીને મધુરે કપડાં પેહેરવા માંડ્યાં.

“ અને આપ ક્યાં પધારો છો ? આપને આખી રાતનો તો ઉબાગરો છે, અને જરા જાગીને ઉંઘ કહાડોની તો. ”

“ ઉંઘ કહાડવાનો આ વખત નથી. ” બાર તો વાગવા પણ આવ્યા છે, માટે ઓરીસમાં હવે જવું જોઈએ. આજે તો ઓરીસમાં પણ ઘણું કામ છે, અને માથે ઉભા રહીએ તો માણસો પણ કામ અસાધ્ય કરે. ”

“ વારું ત્યારે આપ પાછા ક્યારે પધારશે ? નહીં તો હું ગાડી લઈને પાંચ વાગે ઓરીસ આગળ આવું ? ત્યાંથી પછી આપણે રેલવા જઈશું તો ઠીક કેની ? ”

“હું પોતેજ અહીં આવીશ. કદાચ વેહેલો પરવારીશ તો
• વેહેલો પણ આવીશ. આજે અહીંથીજ પ્રવા જઈશું. જો પાંચ
વાગા સુધીમાં હું નહીં આવું તો તું તઈયાર થઈ રહેજે” કે હું
આવતાંની સાથેજ આપણે પ્રવા જઈ શકીએ. ”

“વારૂં પ્રાણનાથ. ”

મધુર તે પછી કપડાં પેહેરી એક ઘોડાંની ઝૂમમાં બેસી
તરતજ પોતાને ઘેરથી નીકળ્યો, અને ઘોડાવાળાને ચંડાળશંકરના ઘર
આગળ ગાડી લેવાને ફરમાવ્યું.

પ્રકરણ ૪ થું.

ઢાહરો.

મધુર મનમાં મહાલતો, માનમઝા ભરપૂર ;
ચંડાળશંકર સંગમાં, ચઢાવતો મહા શર !

અન્યોરે અન્યો !

પેલી તરફ નાયકણી છબિલીએ ચંડાળશંકરના છટાં પડ્યાં
પછી વિચાર કીધો કે “આ આમણો મારામાંથી પણ ભાગ પડાવવા
માંજે છે, માટે એને તો પૂરો રખડાવવો. હું આખા ગામની ખાઈ
જનારી નાયકણીની જાત, અને મારામાં પણ અરધા ભાગ
પચાવવાનું કરે છે, એ મારાથી કેમ ખમાય ! હવે એને પણ મારે
છાથેલીમાં ચાંદ બતાવ્યા વગર છુટકો નથી. અગર જો એને હું
અરધો ભાગ આપીશ નહીં તેથી એ મારાપર ગુસ્સે થશે, અને મારું

કંઈ બગાડવાની મહેનત પણ કરશે, પરંતુ એ લાકુબટથી મારું શું બગડનાર છે ? એ હવે તદ્દન કડકો થઈ ગયો છે, માટે આમ તેમ પ્રાંકાં મારતો ફરે છે, પણ મારામાં એનું શું વળે ! એની પાસે દોહત હતી ત્યાં સુધી હું પણ એને આવકાર આપતી હતી, પણ હવે એવા ખાલી ખોખાનો પગ પણ મારાં મકાનમાં શા માટે રાખવો જોઈએ ? એનો પગ કાઢવાને હું ક્યારનીએ પ્રેરવી કરતી હતી, પણ તેવો લાગ આવતો નહોતો. હવે લાગ આવ્યો છે. મધુર શેઠની પાસેથી હું જે પણ પગલીશ તેમાંથી એ અરધો હિસ્સો માંગવા તો આવશેજ, અને તેજ વખતે હું એને ‘હંદન ગોપાળ’ બતાવીશ એટલેજ એ મારાં મકાનમાંથી મિજાજ કરીને રવંડા માપી જશે કે પછી મારે ‘તો’ ભાવતું હતું ને વધે કયું, એમ થશે. એ બહાને આ પિગ પણ પતી જશે. મધુર શેઠને તો હું મારા હાથપર લઈ લેતાં વારજ એવું ભરવીશ કે તેની સોજત છોડી દેશે, એટલે વચમાંથી તે આમણાને ખસેડી નાંખવાનું પણ બની આવશે. આ સઘળી ગોઠવણ મારે બડી ચાલાકીથી કરવી પડશે. ઠીક છે. હવે તેઓ આવે તે પછી અંધી વાત. રંગ જોઈને રીત વાપરવાની છે.” આમ વિચાર કરી તેણી પોતાના પલંગપર બેસીને વખતે નિંદ્રાવશ થઈ ગઈ, કેમકે, તેણીને દિવસે સૂવાની લંમેશની આદત લેવા ઉપરાંત ગઈ રાતનો તેણીને ઉગ્નગરો હતો, તે પણ વાંચનાર જાણતો છેજ.

મધુર પોતાને ઘેરથી નીકળીને તરતજ ચંડાળશંકરનાં મકાન આગળ પહોંચ્યો, અને ગાડીમાંથીજ બસ પાડતાં ચંડાળશંકર પણ તરતજ નીચે આવી પહોંચ્યો, અને બંને સાથે મળી બરાબર એ

વાગાને સુમારે છબિલીને ઘેર ગયા. આ વખતે તેણી ભર નિંદ્રામાં ધોરતી હતા, તોપણ તે બંનેને જોતાંજ છબિલીની એક બુદ્ધિ ચાકરડીએ તેણીને તાબડોતોબ ઉઠાડી, અને તેણી આ બંનેનાં મોં જોતાંજ આંખો ખોલીને માથાનાં વિખેરાયલાં વાળ ટાપટીપ કરી મોં ઘોષ નાંખી લગાર લટકો મટકો કરતી તકિયા આગળ આવીને બેઠી, કે જ્યાં મધુર અને ચંડાળશંકર બેઠેલા હતા.

“ શેઠ સાહેબ, આજે તો આ ગરીબ દાસીપર બડી મહેરબાની કરી ! આપનાં પવિત્ર પગલાંથી આ તાબેદારતું મકાન પાવન થયું ! મોહટી કૃપા કરી ! ” કહીને છબિલીએ પાનની પટ્ટીએ બનાવી, અને તેમાંની એક પ્રથમ મધુરને આપી, અને પછી બીજી ચંડાળશંકરને આપી.

“ લે ભાઈ, મારાં કરતાં પણ તારાં માન વધ્યાં ! ” ચંડાળશંકર બોલી ઉઠ્યો “ પહેલાં તને પટ્ટી આપી, અને પછી મને આપી ! એટલે પહેલાં તો તારું પૂજન થયું ! એટલાં તારાં માન વધ્યાં, અને મારાં હવે ઘટ્યાં ! હોય ભાઈ હોય ! આ દુનીઆનો રંગ એવોજ છે ! હું જૂનો શેઠ છું તેની પણ શરમ રહી નહીં ! તારાપર હાલ તરત તો એના ચારે હાથ જોવામાં આવે છે ! ”

“ તેમાં શું શક છે ? ” મધુરે જણાવ્યું “ આજે તો પદસાની મોહાવત છે ભાઈ ! ”

“ તેમ નહીં બોલો શેઠજી. ” છબિલીએ જણાવ્યું “ અગર જો ચંડાળશંકર મારા જૂના શેઠ છે, તોપણ આપ મારે બારણે પેહેલ વેહેલાં આવ્યા તેથી આપને એક બહારના માણસ માફક

માન આપવું જોઈએ. એ મહારાજ તો અમારા ઘરના માણસ જેવા ગણાય, અને તેથી એમને માન આપવાની કંઈ જરૂર પણ નથી. ઘરના માણસને કંઈ માન હોય કે વળી ?”

“ એ પણ ખરી વાત !” મધુર હસીને બોલ્યો “ ભાઈ ચંડાળશંકર, તારાં માન તો મારા કરતાં પણ વધ્યાં ! કેમકે તને પોતાનો માન્યો ને મને પારકો માન્યો !”

“ તે ખરું, પણ હવે તું પોતાનો થશે ને હું પારકો થઈશ !” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “ હવે મારાથી એને પગાર આપી શકાય તેમ નથી, અને તું પગાર આપશે એટલે તું પોતાનો ને હું પારકો !”

“ એ તો અમારો ધંધો જ છે ની શેઠ !” છબિલીએ મધુર પ્રત્યે નિહાળીને કહ્યું “ અમને તો જે પગાર આપે તે અમારો શેઠ; કેમકે અમારો ધંધો એવો જ છે, અને પેટને માટે અમારે એવો ધંધો કરવો પડે છે, માટેજ પછસાની સગાઈ તો પહેલાં રાખવી પડે ! તેમ નહીં કરીએ તો અંમ ભૂખે મરીએ ! કેમ-શેઠ ખરું કહેજો ? માટે કહેવું આપને કેવું લાગે છે ભલા ?”

“ તારું કહેવું તદ્દન વાજબી છે, અને તારા ધંધાની રૂએ તારે પછસાની સગાઈ તો જોવી જ જોઈએ. પછસા વગર તારો નિર્વાહ પણ કેમ ચાલે ?” મધુરે જણાવ્યું “ તું મોંઘામોંઘા સાફ બોલી દે છે, એ અમારા ચંડાળશંકરને કડવું લાગતું હશે, પરંતુ તારું બોલવું ન્યાય ભરેલું છે તેથી હું તો મારાં મનમાં એમજ તોલ કરું છું કે તું દિલમાં કપટ રાખતી નથી, પણ ગોખખી

વાતજ વદે છે, અને મને પણ ચોખ્ખી વાત બોલનારજ પસંદ છે.
 . બસ, બસ ! તારી વાત સત્તર આનાની માનું છું. ”

“ હવે સત્તર અને અસાડ આનાની વાત બાણુપર નાંખો, અને
 જે વિચાર માટે આપણે આવ્યાં છીએ તે વાત કરોની કે થયું
 મારા ભાઈ. ” ચંડાળશંકરે છબિલી તરફ જોઈને કહ્યું “ જે
 સાંભળ; આ મારો તનમદન મિત્ર છે, અને તમે પગાર આપવાને
 મેં પોતેજ એને સલાહ આપી છે. મારું ગળું હવે પછસા ખરચ-
 વાનું નથી, અને તેથી તું કોઈ નવજાના લાથમાં ફસાઈ જાય તેના
 કરતાં જે આવના તાબામાં રહે તો મારા જીવને પણ સંતોષ રહે,
 માટે હવે તારો વિચાર શું છે તે બોલી જા. તું શું પગાર લેશે ? ”

“ પગાર તો શું વધારે કહું ? તમે પોતે નથી જાણતા કે
 મારે માંદે બોલાવો છે ? ” છબિલી મધુર પ્રત્યે બોલી “ શેઠજી !
 તમે પોતે સમજી છો, ચતૂર છો તે વિચારવાંત છો તેથી તમે પોતે
 જાણતા હશે કે મારો ખરચ કેટલો મોટો છે ! આ બંગલાનું
 ભાડું ચારસો રૂપિયા છે; પાંચ છ નોકરો છે; ઉસ્તાદો છે; ગાયન
 વિદ્યા શિખવનારા બીજા પણ ખાસ માણસો પગારદાર તરીકે કાયમના
 ચાલુ છે; બે ઘોડા ને ત્રણ ગાડીઓ છે; આ ઉપરાંત દેવ સેવા
 માટે બે જુદાજ માણસો મેં ખાસ રાખેલા છે, કે જે પાછળ પણ
 મારે ઘણો ખરચ કરવો પડે છે; વળી મારાં ખાધા પીધાનો ખરચ
 પણ કંઈ જોવો તેવો નથી; પણ તે પુખ્ત છે, અને કપડાં વગેરેનો
 ખરચ પણ મારાં નામ પ્રમાણે મારે હોયજ તેમાં પણ મારો પરચુરણ
 ખર્ચ વધારે છે. સઘળાં પાછળ દર માસે મને લગલગ પંદરસો રૂપિયા
 જૂંદાજ છે, અને તે ઉપરાંત દર માસે પાંચસો રૂપિયા મારે બચાવવા

પણ જોઈએ, કે જે રકમ એકમાં હું અનામત રાખીશ, અને તે એટલા માટે કે મારા ઘડપણમાં તે મને કામ લાગે. શેઠ ! જીવાની ગદ્ય કે મારી કમાઈ પણ ગઈ ! માટે આગળથી ભવિષ્યનો વિચાર પણ કરવો જોઈએની ?”

“ એટલે દર માસે રૂપિયા એ હજાર તારે જોઈએ, એમજ ફેની ! ” ચંડાળશંકરે પ્રશ્ન્યું “ એજ તારું કહેવું છે કે વગી કંઈ વધારે બાલવાનું બાકી છે ? જે હોય તે હમણાં બાકી દેજે, પણ પાછળથી વાંધો વિપ્ત થાય નહીં તેમ કરજે. હું તને પહેલાંથી એતાવું છું કે આ મારા દોસ્તને ચાખખીજ વાત ગમે છે. ”

“ અને મને પણ ચાખખી વાત ગમે છે. ” બ્રિલી બાકી “ ચાખખા એ હજાર રૂપિયા દર માસે મારે જોઈએ. તે ઉપરાંત જ શેઠની ચાલેના મારાપર થાય તો મને જરૂર-જરિયાન એમનાં ધ્યાનમાં આવે તે અપાવે. તેને માટે મારો કંઈ જોરો નહીં, પણ એ હજાર તો પૂરેપૂરા દર માસે જોઈએ. તેમાં કંઈ પણ કમી થશે નહીં. ”

“ અરે હવે તું વધારે વાત નહીં કર. ” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “ તું એ હજાર કહે છે તો હું એની તરફથી સો વધારે કહું છું. એટલે એકવીસસો આપશે. હવે કંઈ વાંધો છે ? ”

“ બસ, બસ, બસ ! મોહરી મેહરબાની ! ” કહીને બ્રિલી એ હાથ જોડીને મધુર તરફ નમીને બાકી “ શેઠ ! તમારા જેવા શેઠ સાહુકારની મેહરબાની છે એજ મારા મનને લાખો રૂપિયા છે ! ”

“ તે વાતની તારે કંઈ પણ ચિંતા કરવી નહીં. તું મારા પ્રસંગમાં આવ્યા પછી તું પણ સંતોષ પામશે. ” મધુરે કહ્યું “ યાદ રાખજે કે મારા હાથે તારું વધારે ભણું થશે. ”

“અરે તું આ શેઠને પાને પડાને હાલનાં કરતાં પણ વધારે સુખી થઈશ.” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “હજી તને એની ઉદારતાનો અનુભવ નથી, પણ તું જ્યારે એને વેદશે ત્યારે છક થઈ જશે ! એટલામાંજ સમજી જા ! અરે આ શેઠ પછસા તો કાંકરાની માફક હડાવે છે ! મોહટા કરોડપતિઓ પણ આ શેઠ આગળ રદ છે ! હવે વધારે શું કહું ! એનાથી તારો ભવ સુધરશે.”

“હું પણ એટલુંજ માંગુ છું.” છબિલીએ જણાવ્યું “ધન્યર એમનું ભલું કરો !”

“લો ત્યારે નોટ કહાડો ભાઈ.” ચંડાળશંકરે મંથુરને કહ્યું “હાલ તરત એકવીસસો આપો. એક મહિનાનો પગાર તો અગાઉથી આપવોજ ભ્રેષ્ઠ્ય.”

“પણ હાલ એ હજાર આપું છું ને ખીજા સો પછી આવીશ ત્યારે લેતો આવીશ તો ચાલશેની ? મારા ખીસામાં સો છૂટા નથી, પણ પાંચસોનો એક ટુકડો છે.”

“અરે શેઠજી !” છબિલી હસીને બોલી “ફક્ત ચારસો વધારે છેની ! એકવીસસોને બદલે પચ્ચીસસો આપશો તો પણ શું વાંધે છે ? મોહાબત જેવી મોહાબત આગળ ચારસો રૂપિયાની આપ મોહોટી વિસાત ગણો છો ! વાહરે શેઠજી વાહ ! એટલા ચારસો રૂપિયા જેટલી પણ શું હું નથી કે ? તેમ છતાં જો આપનો જીવ ચચણતો હોય તો આવતે મહિને ચારસો ઓછા આપજો. હવે તો વાંધે નથીની ?”

“ના, ના, કંઈ નહીં.” મંથુર બોલ્યો “લે આ પચ્ચીસસો લે. એમાં મોહટી શું વિસાત ! ચારસો રૂપિયા તો કંઈક જાય છે ને

આવે છે ! અને જ્યાં જીવ મળ્યો ત્યાં રૂપિયા શું મોહટી ચીજ !
જીવ કરતાં પણ શું રૂપિયા વધારે છે કે ? નૉનસન્સ ! હું કાંઈ એવા
રૂપિયાની દરકાર કરતો નથી.”

“ કેમ ! મેં તને પેહેલાંથીજ કહ્યું છેની કે શેડનો સ્વભાવ
ઘણોજ દુલ્લો છે ? ” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “અરે તું જો એની
સાથે નેકીથી વર્તશે તો એ તને ન્યાહાલ કરી નાખશે ! એ તો
બાદશાહ છે બાદશાહ ! આવો પુરૂષ તને આજ સુધી મળ્યો હશે
નહીં, અને મળશે પણ નહીં ! એ તો ઘણો અમીર પુરૂષ છે ! જેનાં
ધન્યભાગ્ય હોય તેનેજ એવા પુરૂષનો સંગ થાય ! હવે તો સમજ ? ”

“ હા. હવે મારી ખાત્રિ થઈ.” છબિલીએ જણાવ્યું “ હીરો
કાંઈ ઢાંક્યો રહે છે વાડ ? અવેરાતનો અળકાટ અંધકારમાં પણ અળાં
અળાં દિસે છે ! તેમ આ અવેર મને મળ્યું છે ! ઇશ્વર એમને આરો
ગ્યારાખે.”

“ મને તો માત્ર તારાં ગાયનનોજ ઘણો શોખ છે, અને હું
દરરોજ સાત આઠ વાગે આવીશ.” મધુરે જણાવ્યું “ તારી ગાયન કળાથી-
મારું મન અત્યંત આનંદ પામે છે.”

“ અને હવે તે આનંદમાં વૃદ્ધિ કરાવવાની મારી ફરજ છે.”
છબિલી બોલી “ આપ દિલ આપે ત્યારે પધારજો. આપની સેવામાં
આ તાબેદાર જ્યારે ફરમાવશે ત્યારે હાજરની હાજરજ છે.”

“ ઠીક છે તો આજે પણ રાતના આઠ વાગાને સુમારે હું
આવીશ.” કહીને મધુરે ઉઠ્યા માંડ્યું.

“અરે એસો તો ખરા શેઠજી, જવાય છે. એક પાનની પટ્ટી બનાવું છું.” કહીને છબિલીએ પાન બનાવી તે બંનેને આપ્યું અને બોલી “આપ આઠ વાગે જરૂર પધારજો શેઠજી.”

“અલબત્ત. જરૂર આવીશ.” કહેતાં મધુર ઉડીને નીચે ઉતરી ગયો.

ચંડાળશંકર જાણી જોઈને જરાક ઉપર થોભ્યો, અને છબિલી પ્રત્યે બોલ્યો “કેમ, ફીક ચીરાયોની ? પચ્ચીસસોમાં સાડી ખારસો તો મારા લાવ, મને આપી દે.”

“હમણાં ને હમણાં ખરાબ લાગે, ને ને કદાચ ચેતી જાય. પછી આવજોની.” છબિલી બોલી “જોઈએ તો કાલે આવજો; કેમકે રાતે એ શેઠ આવનાર છે ત્યારે પણ હજાર પાંચસો ખીન્ન ચોકાવીશ તો ! એટલે સહવારમાં બધા દિસાળ ગળીને લઈ લેજો.”

“વાર ફીક છે તો, સહવારમાંજ આવીશ.” કહીને ચંડાળશંકર પણ ચાલતો થયો.

“કેમ ભાઈ, નને તો વાર લાગી કંઈ ?” મધુરે ચંડાળશંકરને નીચે આવતાં જણાવ્યું “કંઈ ખીજી નવી જૂની વાતો તારે મોટે છબિલી બોલી કે ?”

“એ તો મને પૂછતી હતી કે એ શેઠ માણસ કેવું છે ને આખરૂદાર છે કે લોફર છે ?”

“ત્યારે પછી તે શું જવાબ દીધો ? તે એને મનમાંની ખાત્રિ તો આપી કેની ?”

“મેં એને ઘણી સરસ રીતે સમજાવી દીધી છે, અને તારાપર સંપૂર્ણ ચાહેના રાખે તેવી રીતે મેં એને બણાવી છે. હવે તારે કાંઈ રીતનો વાંધો આવે તેમ નથી !”

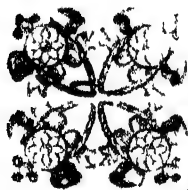
“કમંડીક યીગયોની ૧” (પાનું ૪૪.)

યાદ રાખજો

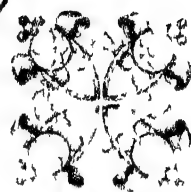
તમારી જાણીતી માનીતી અને વિશ્વાસુ દુકાન.

ઝાના, ચાંદીના અને અંબરાતના ઢાગીના,
વિલાયતી અંબરાત, ઝાના અને ચાંદીની ઘર
સાબુગારની તથા નવી સધરેલી ફેશન
ની નવાઈઓ

ગામડી અને ફેશી ઘાટના ખાતરી
ભરેલા અને મનપસંદ ઢાગીના
ખતાવનાર તથા તૈયાર
વેચનાર

રામજી લેંગવાન ઝાન્ડ બ્રદરસ, અંબરીયા.

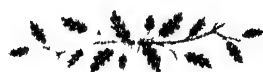

દુકાન નંબર ૨૦૬,

શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

મુળીજ જેઠા મારફાટની સામે

ટેલીફોન નંબર ૬૭૮.

“ તેં એને ખાત્રિ આપી છે એટલે હવે વાંધાજ નહીં”
 આવે. બચ્ચા, તારા હાથમાં એ ઘણી લાગે છે, અને તારું કહેવું
 એ તમામ માને છે તેમાં પણ શક નહીં ! એ તો મેં જોઈ લીધું ! ”

“ પણ મારે એની સાથે લગલગ પાંચ વર્ષની માહોબત છે,
 અને મેં એને હઝારો રૂપિયા ખવાડ્યા છે ! અરે એની પાછળ તો
 હું બાવો થઈ ગયો છું ! પછી એ મારું માને તેમાં શું નવાઈ !
 તારે ને એને પણ જેમ જેમ પરિચય વધતો જશે તેમ તેમ એ
 તને વધારે ને વધારેજ ચાહશે ! મારે એની સાથેનો સંબંધ લંબાય
 અને સચવાઈ રહે તેમ તું કરજે. ”

“ તેમાં તો મને કંઈ કહેવુંજ નહીં પડે. હું એને દરેક વાતે
 ખુશ રાખીશ. ”

“ તો પછી એ પણ તને ખુશ રાખશે તેમાં પણ કંઈજ શક
 સમજતો નહીં. એ પણ બહી નેક વાળી છે. ”

“ પણ હવે બીજી મુશ્કેલી રહી છે ! ” મધુરે માં કચવાવતાં
 બોલ્યો. “ મારી બાયડીનો સંતાપ જાગશે, અને તેણીને સમજાવ-
 વાની પણ મહાં પડ્યાતી છે ! એક બે દાહંડા તો ગમે. તેમ સમજાવી
 દીધી ! ગઈ કાલે આખી રાત ગાયનમાં ગુજારી તે બાબતમાં તો
 મેં તેણીને એમ સમજાવ્યું હતું કે ‘ રૂના બજારમાં ઘણી ઉચલ-
 પાચલ હોવાથી ત્યાં આખી રાત રહેવું પડ્યું ! ’ વળી અત્યારે
 ઘરમાંથી નીકળતાં તેણીને એમ સમજાવી દીધું કે ‘ ઓરીસમાં
 જવું છે, આમ બે વાર તો પાટિયાં ગોઠવ્યાં ! પણ દરરોજ રાતના
 ઘરમાંથી મારે નીકળવું તે તો ભારી થઈ પડે ! અને સત. વગર

ગાયનની મોજ રાંડને ઘેર મનમાની મજે પણ નહીં ! માટે હવે એનો શું રસ્તો કરવો ? તું કંઈ યુક્તિ બતાવે છે ?”

“ અરે એને માટે તો હજાર હિકમતો મારા ખીસામાં ભરેલી છે ! ” ચંડાળશંકરે જણાવ્યું “ તારે એમ કહેવું કે રાતના આઠથી અગીઆર સુધી એક પંડિત વ્યાખ્યાન આપે છે તે સાંભળવાને બનતું છું ”

“ પણ તેજ વ્રતીએ તેણી કહેશે કે ‘ હું પણ તમારી સાથે આવીશ. ’ તો પછી કેમ કરવું ? ”

“ બધરાંઆથી ત્યાં અવાય નહીં, એમ કહેવાનું વળી ! તું થણુ શું મારા ભાઈ મરદ થઈને આટલો બધો બાયડીથી બ્રહ્મચર્ય છે ! મને તારી એ રીત પસંદ નથી માઈ ડીયર ! ”

“ પણ તેણી સુધરેલા વિચારની છે એટલે મરદોના મેલાવડામાં પણ આવવાને તઈયાર થશે ! માટે કોઈ બીજાને તોડ કહાડે તો હીક. ”

“ તો એમ કહેજે કે ‘ હવેથી દરરોજ રાતના પણુ રૂનો બજાર ભરાય છે. ’ એ રસ્તો બરાબર છેની ? પછી તો તેણી એમ નહીં કહેશેની કે ‘ હું પણ બજારમાં આવું છું ? ’ કેમ આ તો હીક કેનો ? ”

“ ઓ પેસ. એમાં વાંધા નથી. ”

એટલામાં ચંડાળશંકરનું ઘર આવતાંજ તે ત્યાં ઉતરી પ્રડયો, અને મધુર ત્યાંથી પોતાને મકાને ગયા. મકાને પોંહોંચતાંજ બરાબર ચારના ટકોરા થયા.

“ ઓહો ! પ્રાણુનાથ, આપણે તો ધારવા કરતાં પણ વેહેલાં આવ્યા બે ! ” મધુરી બાલીને એને તો ધાર્યું હતું કે પાંચ વાગ્યા

પછી આવશે, પણ આપ વેહેલાં આવ્યા તો સાડું થયું. હવે આપણે ફરવા જઈશું ની પ્રાણનાથ ? ”

“ હારતો. તેને માટે તો હું ઓશીસથી, કામ છોડીને વેહેલો ઉઠી આવ્યો છું. ”

“ ત્યારે ગાડી જોડવાનો હુકમ આપું વાહલા ! ”

“ હા. પણ કઈ ગાડી જોડાવશે ? લેન્ડોમાં મોહટી જોડી જોડાવજે. ”

“ આજે તો આપણે વિક્ટોરિયા જોડાવીશું. લેન્ડોમાં તો મને એસવું ગમતુંજ નથી ! તેમાં એસતાં જાણે ખાડામાં દબાઈ ગયાં હોત એ તેમ દેખાય છે ! મને વિક્ટોરિયા ઘણી ગમે છે. ”

“ તો વિક્ટોરિયા જોડાવ. ” કહીને મધુરે કપડાં ઉભાર્યાં ને માં ઘાવા લાગ્યો.

મધુરીએ ઘાડવાળાને ખાલાવી વિક્ટોરિયામાં ઑસ્ટ્રેલીયન ઘાડા જોડવાનો હુકમ કરીધા, અને પછી પોતે પોતાનાં વસ્ત્રાલંકાર સજવામાં રોકાઈ, અને મધુરે માં ઘાયાં પછી નવી ફેશનનો ઇંગ્લિશ બુસ પહેર્યો. અને પતિ પત્નિ તૃપ્ત થયાં, અને ખુશ મિળનમાં. અને જ્યાં વિક્ટોરિયામાં ખિરાજમાન થઈ, વિક્ટોરિયાવાળાને પ્રમાણ્યું કે “ પાકવા અંદરપર જાને દો. ”

પ્રકરણ ૫ મું.

દોહરો.

એપોલો અંદર અતિ, આનંદ આપે હર;
ત્યાં પણ કંઈ કાતક થયું, પિચિત્ર વાધ્યું શર!

“કાગનું બેસવું અને તાડવું પડવું!”

એપોલો અંદર પર આનંદ છે. સાયકાળનો સાડાપાંચનો સમય થયો છે. ગાડી-ઘોડાની લાઇનો અને તરફ ઊભી રહી છે. યુરોપિયન, શીરંગી, બોજન, મુસલમાન, પારસી, અને હિંદુ શ્રીમાનોની હઠ એક પ્રિયકર પ્રદર્શનના આકારમાં આનંદ સાગરની શાંત અને સીથળ હવા અંગિકાર કરતાં તથા મનગમતી મોજની વાતોના ગપાટા સપાટા ગગડાવતાં આમ તેમ ફેરા આંટા ખાય છે, અને મનને લેહેર માનતા જોવામાં આવે છે. કંઈક પોતાનાં અચ્ચાં છોકરાંઓને આંગળી પકડી આમ તેમ ફેરવે છે. કેટલાંક પતિ પત્નિ અન્યોઅન્ય ગળામાં હાથ નાંખી મગ્નતામાં મગ્નતામાં દેખાય છે. પતિ કોણ ? પત્નિ કોણ ? પુત્ર કોણ ? પિતા કોણ ? પુત્રી કોણ ? અને પરિવારમાં શું સગપણ ? તે ફરવા આવનારાઓમાં ઓળખી શકાતાં નથી ! કારણ કે જૂની, મરિયાદનો આલોપ થઈ સુધારાના રંગ ઢંગ જોવામાં આવે છે ! મુલાબો ને મરિયાદ મંદ થઈ સ્વેચ્છાઈ સુધારાનો સુસવાટ સડાસડ ચાલે છે ! જૂના વિચારનાંઓનાં જોવામાં જો આ દેખાત આવે તો અચ્ચીતજ તેઓની આંખો બિયાબાન બની જાય ! પણ તે જૂના વિચારનાંઓનાં શું ભોગ લાગ્યાં હો કે તેઓ આ છછુંદર બાલક

દેખાવો નિહાળવાને આવાં સ્વેચ્છાઈ સ્થાનપર આવવાની તસ્દી લે !
તેઓ તો નહીં આવેલાંજ કામનાં ! જ્યાં સુધારાનો બહાર ખીલ્યો છે,
જ્યાં સુધારાનો પવન શરૂમાં ફાટી નીકળ્યો છે, જ્યાં સુધારાનો બુસ્સો
જશવંત ઝળકતો મનાયો છે, અને જ્યાં સુધારાના ખાંચોની ફેજની
ઝેજ પુંજાડા મારે છે, ત્યાં જૂના વિચારનાઓની હાજરી હોંઘેલ
થાય તેમાં શું નવાઈ ! બસ, ત્યાં તો જૂના વિચારપર તિરસ્કાર ! શિટકાર !
ધિકાર ! તૂટી ચાર ! ફૂટી માર ! જૂના વિચારનાં નામપર ત્યાં તો
જુતિયાં રે જુતિયાં !

• મધુર અને મનહરની ગાડી એપોલોપર આવી પાહોંચી. ગાડી-
માંથી તેઓ બંને ઉતર્યાં, અને ગાડીને દૂર ઉભી રાખવામાં આવી.
બંને જણાં સાથે ચાલતાં પાલવા બંદરની પાળ આગળ જઈને પવનની
મિટ્ટી લેહેર ખાતાં ખાતાં બુસ્સુમાં ગપાટા ચલાવતાં તેઓ બંને
આનંદ પામવા લાગ્યાં. એટલામાં મધુરીએ પૂછ્યું “ સ્વામિનાથ,
આપણે ગમે તેટલો સરસ ડ્રેસ કરીએ છીએ, તોપણ પારસી ને
પારસણો જેટલી આપણી છટા આવતી નથી, તેનું કારણ શું ? આપણા
પોપાકમાં શું ખામી છે વાર ? ”

• “ ખામી માત્ર કુદરતની ! ” મધુરે જણાવ્યું “ જે કુદરતી છે
તેને અકુદરતી કરવાનું હાથપણ હોહોળવાથીજ કેટલીક રીતની ખરાબી
નીપજે છેતી ! પણ દુનિયાનો રંગ એવોજ અવળો ચાલ્યો છે, અને
એવોજ સમજ વગરનો શોખ શરૂ થયો છે, એટલે આપણે પણ
તેજ રંગપર રસિયા બન્યા છીએ ! ”

“અરે પણ આમ તો જુઓ! પેલી પારસણનાં કપડાં કેવાં વિચિત્ર છે! અરધી પારસણ ને અરધી મડમડી! એ વળી કંઈ જાતની ફેશન હશે વાહલા?”

“એ પણ નવી ફેશન! મનને માની તે ફેશન! એનું નામજ ફેશનની ફિશિયારી!”

“અને પેલી વળી વાણિયાણીનો ઠાઠ જુઓ! નાક તો ચીંજુ છે, અને કાળી કાળી હાસણ જેવી દેખાય છે, અને કપડાં કેવાં પેહેર્યાં છે! ઓહોહોહો! વળી આંખે ચસમા પણ ચઢાવ્યાં છે! જાણે કાંઈ મોહટી પંડિત હોય ને ઇંગ્રેજમાં ખાં હોય તેવો તેણીનો દેખાવ લાગે છે! શું તેણી ઇંગ્રેજ ધણું ભણી હશે? તેણી વિદ્વાન તો હશેજ; કેમકે તે વગર આટલો બધો ભપકો કરે નહીં.”

“અરે વિદ્વાન શાંતી પથ્થરની! જે ખરેખરાં વિદ્વાન છે તે તો ધણું કરીને સાદાઈમાંજ શોભા સમજે છે! એ તો અધુરા પાત્ર હોય તેજ છલકાય!”

“ખરું છે પ્રાણનાથ. મને પણ હવે તો જાણે એવુંજ થાય છે કે ફક્ત સાદાઈમાંજ રહેવું. તોપણ સેહેજસાજ મનને ખુશી રાખવાનો ચરકો થઈ આવે છે ત્યારે સાદાઈને વિસારી દેવામાં આવે છે, જોજ વાંધા છે!”

“મનને વશ રાખવું, એજ માણસની પેહેલી ફરજ છે વાહલી.”

આ પ્રમાણે ટાઢા પોહોરના તડકા ચાલે છે એટલામાં. વળી ત્રણ કોતક જગજુ! પેલી છબિલી પણ પોતાની એ ઘોડાની ગાડીમાં ત્યાંજ ફરવાને આવી પેહોંચી, અને તેણીની નજર સાથે મધુરની.

નજર અથડાતાં જાને સામસામાં નેત્રો નચાવતાં હસ્યાં ! આ રંગ જોતાંજ મધુરીએ પૂછ્યું “ બ્રાહ્મનાથ, એ કાણ છે ? મને તો કાંઈ નાયકણી જેવી લાગે છે ! તોપણ એના ભપકા બડો ભારી જણાય છે, અને એ કાંઈ પછસાદાર રાંડ હશે.”

“ અરે તું પણ શું ગમે તેમ લવારો કરે છે ! એ નાયકણી નથી, પણ ગૃહસ્થી સ્ત્રી છે.”

“ ગૃહસ્થી સ્ત્રી ! એ આપ શું જોલો છો બ્રાહ્મનાથ ! એના નખરા તો નાયકણી જેવા લાગે છે ! ”

“ એ તો તને એમ લાગે છે; કેમકે એ પણ સુધરેલા વિચારની છે, અને એણે સુધરેલી ફેશનનાં વસ્ત્રાલંકાર સજ્યા છેની ! તેમ વળી સ્ત્રીની સ્વતંત્રતા પણ એ પૂરેપૂરી ભોગવે છે, ને તેટલીજ છૂટથી ફરે છે, તેથી અજાણ્યા માણસને એમ લાગે કે એ નાયકણી હશે ! ”

“ ત્યારે એ કાંની સ્ત્રી છે, અને એ ક્યાં રહે છે ? ”

“ એ પૂનાના એક પ્રખ્યાત પુરુષની સ્ત્રી છે, અને હું જ્યારે પૂને ગયો હતો, ત્યારે એને ત્યાં મને જમવા જોલાવ્યો હતો; કેમકે એનો પતિ મારો ઘણો સ્નેહી છે.”

“ એના પતિનું શું નામ છે, અને તે શું ધંધો કરે છે ? ”

“ એના પતિનું નામ નારાયણરાવ છે, અને તેની પાસે પચ્ચાસ લાખ રૂપિયા છે ! ” મધુરે પણ તદ્દન સૂકીજ હાકી “ અરે તે બડો વમ વસીલા વળો છે, અને તે પોતે પણ ઘણો ભપકાદાર માણસ છે ! ”

“ તેમાંજ તેની બાયડીનો પણ અટલો બપો ભપકો છે ! જોહો ! શું દાગીના પણ પેહેર્યાં છે ! કાનમાં હીરાનું અરીંગ છે

તે પણ કેવું સરસ છે ! એકેકા હીરો પણ કેવો ચળકે છે ! પ્રાણુ-
નાથ, આપને એ જાળખે છે તો એની સાથે આપ મારી મુલાકાત
પણ કરાવોની તો. ”

“ હા. ઘણી ખુશીથી; પણ હું તને તેણીની પાસે લઈ જઈ
તે પહેલાં તેણીને હું કહી આવું કે, મારી સ્ત્રી આપની મુલાકાત
લેવા આવે છે. આમ કહ્યાં પછી તને તેણીની પાસે લઈ જઈ;
કેમકે મધુરેલાઓની સાથે મુલાકાત કરવા પહેલાં તેમને પહેલાંથી
ખબર આપવી જોઈએ, એવી રીત છે. ”

“ તો ભલે આપ કહી આવો. હું અહીં ઉભી રહીશ. ”

તરતજ મધુર તેણીની ગાડી પાસે ગયો કે તરતજ તેણીએ
મધુરને ‘ શેકેન્ડ ’ કરી, અને તેણીને હસીને કહ્યું “ આવો !
બિરાજે ગાડીમાં ! ”

“ નારે ના ! ગાડીમાં બેસું તો મને આ બધાં લોકોમાં ખરાબ
લાગે ! ” મધુરે જણાવ્યું “ પેલી મારી બાયડી છે, અને તું મારી
સામું જોઈને હસી એટલે મારી બાયડીએ મને પૂછ્યું કે ‘ આ કોણ
છે ? ’ એટલે મેં તેણીને ઉંધુંજ સમજાવ્યું કે ‘ એ તો પૂનાના
એક પ્રખ્યાત પુરુષની સ્ત્રી છે. ’ આમ મેં તેણીને સમજાવ્યું છે,
અને તેણીને હમણાં તારી મુલાકાત કરાવવા લાવું છું, માટે તું પણ
ભરમ ફેડી નહીં દેતી ને મને ખોટો નહીં પાડતી ! ”

“ શીકર નહીં. તેણીને ખુશીથી અહીં લાવો. હું તેણીની સાથે
તૈયાર રૂપમાં વાત કરીશ. ”

બાદ મધુર પુનઃ મધુરી પાસે આવ્યો, અને તેણીનો હાથ પકડીને છબિલી પાસે લઈ જઈ મુલાકાત કરાવતાંજ છબિલીએ તેણીને પેતાની પાસેજ ગાડીમાં બેસાડી, અને મધુર પણ સામેની સીટ પર બેઠો. તે પછી તેઓ વચ્ચે ખુશ ખુશાલિની વાતચીત ચાલી, અને અન્યોઅન્ય આનંદ પામ્યાં. પાંચ દશ મિનિટમાં મધુર ને મધુરી તેણીને 'શેકહેન્ડ' કરીને ત્યાંથી પાછાં ઉઠીને વળી પાછાં તેઓ દરિયાની પાળ તરફ જઈને ઉભાં, અને પછી થોડી વારમાં છબિલી તો ત્યાંથી પોતાની ગાડી ફેરવાવી પોતાને મક્કને સંચારી.

મધુર અને મધુરી પેલી છબિલીની ગાડીમાં બેઠાં હતાં, ત્યારે આસપાસનાં બીજાં સ્ત્રી પુરૂષો મનમાં હસવા લાગ્યાં કે "આ શું ! આ રાંડની ગાડીમાં આ ગ્રહસ્થીઓ બેઠાં છે તેની તેમને શરમ પણ આવતી નથી ! ઘોળે દાહાડે વેશિયાની ગાડીમાં બેસવું કેટલું શરમ ભરેલું છે ! છી-છી-છી !"

આ ગણગણાટ મધુરોને કાને સંભળાયો, અને તે વખતે તો તેણી મનમાંજ સમજીને મૌન્ય રહી; પણ પછી તેણીએ પોતાના પતિ પ્રત્યે કહ્યું "પ્રાણનાથ, આપણે પેલીની ગાડીમાં બેઠાં હતાં ત્યારે આજુબાજુનાં લોકો આપણી સામે આંગળીઓ કરીને હસતાં હતાં કે 'આ ગ્રહસ્થીઓ રાંડની ગાડીમાં બેઠાં છે તેની તેમને શરમ પણ લાગતી નથી !' આવો અવાજ મારે કાને સંભળાયો, અને તેથી મને તો તે વખતે મરવા જેવુંજ લાગ્યું બે !"

"તે લોકો ઓળખે નહીં ને જાણે નહીં એટલે એમ બોલે તેમાં કંઈ નવાઈ નહીં. જોની તું પણ પેહેલાં અને રાંડ કે તાયક

છી તરફજ ધારતી હતીની ? તું જેમ ભૂલથાપમાં પડી તેવીજ રીતે બીજાં લોકો પણ ભુલાવામાં પડ્યાં હશે ! પણ એ તો જ્યાં રે આળખાણ થાય ત્યારેજ ખબર પડે. તેણીનો પેહરવેશ જુદી ફેશનનો ને મરિયાદ રહિતનો હોવાથી તેણીને માટે એમજ ધારવામાં આવે કે તેણી કોઈ નાયકણી હશે ! પણ સહવાસમાં આવ્યા પછી તે શંકા દૂર થાય. આપણે જેમ સહવાસમાં આવ્યાં તેમ બીજાંએ ક્યાંથી આવે ! તે બાપડાંએ ભૂલથાપમાં ગૃહસ્થી સ્ત્રીને પણ નાયકણી ઠરાવી દેવાનું ગોથું ખાય ! સુધરેલા પોપાડની એજ માહોકાંણ છે તો ! અને મુંબઈમાં હવે તો ગૃહસ્થી કે નાયકણી આળખી પણ શકાતી નથી ! કેમકે પેહરવેશ બંનેના લગભગ સરખા થઈ ગયા છેની ! ”

“ પણ પ્રાણનાથ, પેલીના નખરાં ને આંખોના ચાળા તો તદ્દન નાયકણી જેવાજ લાગતાં હતાં જો ! તેણી ચાલચલણમાં તો સારી નહીંજ હોય. ”

“ તે તો હવે કાણ જાંવા ગયું છે ! તેની ખબર પરમેશ્વરને ! આપણાથી કોઈને માર્થે ઓક્સ જાણ્યા વગર એવો દોષ કેમ મૂકાય ? ”

“ વારં પણ તે મુંબઈમાં કાને ત્યાં ઉતરી હશે, અને અહીં શું કરવા આવી હશે ? ”

“ અહીં પણ તેનાં પોતાના વાડી બંગલાંએ છે, અને વરંપમાં થોડા મહિના અહીં રહે છે, અને થોડા મહિના પૂનામાં પણ રહે છે. એમને શું છે ! પછસામાં પૂરા છે ! પછસાવાળાને તો જ્યાં મરજી આવે ત્યાં મહાલે ને માંજ મારે ! ”

“ ખરું છે પ્રાણનાથ. ” મધુરી બોલી “ સહ પોતપોતાનાં પૂર્વનાં પૂન્ય પ્રમાણે સુખ પામે. ” મધુરે તરતજ પોતાના ખીસામાંથી ઘડિયાલ કહાડીને જોયું તો સાડા છ વાગ્યા હતા. તે જોતાંજ તે બોલ્યો “ ચાલો હવે ઘેર જઈએ; કેમકે વખત થઈ ગયો છે. ”

“ કેમ વારં, કંઈ જવું છે ? આજે કંઈ ઉતાવળ કરો છો ? રોજ તો છેક આઠ વાગ્યા સુધી અહીં થોપીએ છીએ. ”

“ પણ હવેથી સાત વાગ્યાની અંદર ઘેર જવું પડશે; કેમકે આઠ વાગ્યામાં તો મારે દરરોજ બજારમાં જવું પડશે. હવેથી દરરોજ રાતના આઠ વાગે પણ બજાર ભરાય છે, તેથી ત્યાં જવુંજ જોઈએ. ”

“ દરરોજ જવું પડશે ! એ તો કમઅખતી ! ” મધુરા કચવાતાં બોલી “ અતે ઘેર પાછા ક્યારે પધારશેા પ્રાણનાથ ? કસાકેસમાં પાછા આવશેોની ? ”

“ તે કંઈ કહેવાય નહીં; તોપણ કમમાં કમ દશ અગીઆર તો થશેજ. ”

“ અરરર ! ત્યારે મને એકલીને મોડી રાત સુધી કેમ ગમશે ! હું તો મુંઝાઈ જઈશ ! ”

“ ગમે કે ના ગમે, પણ વેપારની સંભાળ મારે પહેલાં રાખવીજ જોઈએ. વેપારની પાછળ બધા માજ શોખ હોય કેની ? વેપારમાં પહેલાં લક્ષ રાખું નહીં તો આર વાગી જાય ! ”

“ તે તો ખરું છે પ્રાણનાથ, પણ આપ વેપાર આંછો કરો તો સાઈ. આજનાં વખતમાં વધારે અફસોસ કરવાની શી જરૂર છે ? ઇશ્વરે જેટલું આપ્યું છે તેટલુંજ સુખેથી વાપરો ભોગવોની કે થયું. ”

જીવને વધારે જાળજી શું કામની ? રાત ને દહાડો ધંધામાંજ અરધું શરીર થઈ જાય તો પછી તનદુરસ્તીને પણ નુકસાન કરેની ! ”

“ એ તો એમજ આવે. કામકાજ કરવાથી તો તખીયત આર સારી રહે છે. ”

તરતજ તેઓ દરિયાની પાળ આગળથી ચાલતાં પોતાની ગાડી પાસે ગયાં, અને તેમાં જેસી પોતાને જાંગલે પધાર્યાં. આઠ થોડી વારમાં ભોજન કરીને મધુર પોતાના ઠરાવ પ્રમાણે ઘરમાંથી નીકળી આઠ વાગાની અંદર છબિલીને ત્યાં પણ જઈ પોહ્યાં.

“ઓહો ! શેઠ પધારો. વાયદો બરાબર સાચવ્યો ખરો ! ” છબિલી લટકમટક કરતી બોલી “ આપ આઠ વાગતાંની અંદર આવવાને કહી ગયા હતા તેજ પ્રમાણે વખતસર પધાર્યા છો. તમે અંગ્રેજી ભણેલા તેથી ટાઈમસર ચાલે તેમાં તો શક નહીં. ”

“ ઓ વસ. ” મધુરે જણાવ્યું “ અમે લોક પદસા કરતાં પણ વખતની કીંમત વિશેષ ગણીએ છીએ, અને દરેક કામ વખતસર કરવું, એમાંજ અમે ખુબી સમજીએ છીએ. ”

“ વાઈ પણ અત્યારે આપ કંઈ એકલાજ આવ્યા ? આપના પેલા મિત્રને નથી લાવ્યા ? ”

“ તેને બોલાવવાને હું ગયોજ નથી. એ તો પ્રથમ પિછાન કરવામાં તેનું કામ હતું. હવે તેની મને શું જરૂર છે ? હવે તો તમારી સાથે મારે ઘણી સારી રીતની મુલાકાત થઈ ચૂકી. ”

“ વાઈ પણ આપ તે તમારા સોબતીને માટે કેવો વિચાર ધરાવો છો ? ”

“ એટલે! એ પૂછવાનું કંઈ કારણ ? તમારી પૂછવાની મતલબ હું સમજી શકતો નથી ! ”

“ મારે પ્રથમ જાણવું છે કે આપ તેને* અંતઃકરણનો મિત્ર માનો છો કે માત્ર ઉપલેખીયો ? ”

“ હું તો તેને મારાં અંતઃકરણનો મિત્ર માનું છું; પણ-”

“ જો તમે તેમ માનતા હો તો તેમાં તમે મોહટી ભૂલ થઈ છે; કેમકે તે તમારો મિત્ર નથી, પણ તે તમને જોખામાં બેસાડીને પ્રસાવનારો છે ! ”

“ તે કેવી રીતે ? શું તે તારી પાસે મારા સંબંધમાં કંઈ ઉદ્ધુચતું ભેરવતો હતો ? ”

“ તેવું તો કંઈ નહોતું, પરંતુ તેની મતલબ વળી જુદીજ હતી.”

“ પણ તે મારે જાણવું જોઈએ; કેમકે મને ખબર પડે તો તેનાથી હું દૂર રહું.”

“ એવી રીતે તમારા સ્નેહમાં તૂટ પડાવવાની મારી મરજીજ નથી, અને હું આપને આટલું ચેતાવતે પણ નહીં, પરંતુ આપનું નિમક હું ખાઉં છું તો હવે આપનું ભયું મારે આહવુંજ જોઈએ, અને તેથીજ આપને સહજ ધસારો કરે છું કે તેનાપર*આપ ઓઝો વિશ્વાસ રાખશો નહીં તો સારું.”

“ પણ ખાતર શું છે તે જો તું મને નહીં જણાવશે તો હું એમજ માનીશ કે તું મારાથી જુદાપણું રાખે છે ! મારે મુદ્દો શું છે તે મને અટપટ જણાવી દેતાં કિંચિત પણ અચકા નહીં.”

“ વાત એમ બની કે આપનાં આવવા પહેલાં આજે સહવારે દશેક વાગાને સુમારે તે મારી પાસે આવ્યો, અને આપને ખૂબ ચીરવા-

એટલે આપની પાસે મારે ઘણા પદ્ધતિ કદાવવા, અને તેમાં તેને મારે અરઘા ભાગ આપવો, આવી મતલબ કરવા તે આવ્યો હતો. તે માટે મેં પ્રથમ તો તેને નાજ કહી, પણ તેણે તો મને એવી ધમકી આપી કે ‘જો તું મને ભાગ નહીં આપશે તો હું મધુર શેઠ અહીં નહીં આવે તેવી રીતનું સમજાવીશ.’ આ ધાસ્તીથી મેં તેને હા પાડી, તોપણ મેં એટલું તો કહ્યું હતું કે ‘મધુર શેઠને ચીરવાનું કામ તો મારાથી બનશે નહીં, પણ રીતસર જે મને મળશે તેમાંથી હું તને અરઘા ભાગ આપીશ.’ આમ કહ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે ‘હવે મધુરને સમજાવીને હું અહીં લાવીશ, અને તે કૃણ સધર છે, માટે તું તેને બરાબર બનાવી લેજે.’ આમ નક્કી કાઢ્યા પછી તો આપ તેની સાથેજ આવ્યા, અને તે સાથે હાવાથી હું તે વખતે આપને ચેતાવી શકી નહીં; પરંતુ હવે આપને ખાસ ચેતાવું છું કે એવા માણસનો આપ બિલકુલ વિશ્વાસ કરશો નહીં. તે કાંઈ પણ ઠેકાણે આપને પ્રસાવવાની હિકમત કરશે, માટે તેનાથી આપ ચેતીને ચાલજો. પછી તો જેમ આપની મરજી. મેં તો આપને કહીને મારી પ્રજા બનાવી છે.”

“તેને માટે હું અંતઃકરણથી તારો ઉપકાર માનું છું વાહલી, અને તે બદલ તને આ સોનાનું ઘડિયાળ ને સોનાનો છંડો બક્ષીસ આપું છું. તે મને ચેતાવ્યો તે બહુજ સાફ કાઢું.” એમ કહીને મધુરે તેણીને ઘડિયાળ ને છંડો આપ્યાં, અને તે બોલ્યો “હવે હું પણ તને સાફ કહું છું કે તે કુચ્છા બામણને તું તારા ઘરમાં પગ પણ મૂકવા દેતી નહીં. જો મને. એમ બરાબર પડશે કે તે તારે

ત્યાં આવે જાય છે તો તેજ વખતે મારો પગ તારે ત્યાંથી એકદમ બંધ કરીશ !”

“હું તો એવા હરામખોરને મારા મકાનમાં પેસવા પણ નહીં દઉં !” છબિલીએ જણાવ્યું “હવે એ આવતી કાલે પ્રભાતમાં અરધા ભાગ લેવા આવનાર છે તે વખતે હું તો તેને ચોખ્ખું કહી દદશ કે ‘તારે મારા મકાનમાં પગ મૂકવોજ નહીં, અને તેમ છતાં પણ તું જો આવશે તો લઇયા પાસે ધકકો મરાવીને બાહાર કહાડીશ.’ આમ તેને સાફ સંભળાવી દદશ, એટલે પછી તેની શું મકદૂર છે કે તે હરામખોર અહીં પગ પણ મૂકવાની હિમ્મત કરે !”

“પણ તું તેને અરધા કે પા-કંઈ પણ ભાગ આપતીજ નહીં. એને તારે શા સાફ પ્રુટી બદામ પણ આપવી જોઈએ ? એવા કડકાને તો માથામાં જોડો મારવો જોઈએ.”

“હું તેમજ કરીશ. એક રાત્રી પાછ પણ શાની ધાય છે ! એવા ભામટા તો ધણા ભંમે છે !”

“પણ એ શું અગાઉ તારો શેઠ હતો ખરો કે વાર ?”

“કદી નહીં. તદ્દન ખોટી વાત. એ તો તે વખતે એનાં મોં સમક્ષ એની લુચ્ચાઈનો પડદો ખોલતાં હું અચક્ષ્ણ; પરંતુ એ વળી મારો શેઠ ક્યારનો ! એ તો મારે ત્યાં કેટલાક દાહગ્રંથી ફ્રેગટ ફેરા આંટા ખાતો હતો એટલુંજ. એવાં કડકાને મારો શેઠ કડં ખરી કે ? છટ-છટ ! એ તો મારા જોડા ઉપાડવા લાયક ને જ્યાં ખાસડાં મૂકું ત્યાંજ એ પણ બેસવા લાયક !”

“હા ! એમ છે ! અરરર ! ત્યારે એ તો મને કંઈનું કંઈ સમજાવતો હતો !”

“તેમજ મને પણ આપની બાબતમાં તેવુંજ વિચિત્ર સમ-
જાવતો હતો !”

“અરેતારીની ! એ બાબતોએ પણ ખૂબ કરી જો ! સારું થયું
કે તેં મને ચેતાવ્યો.”

“શા માટે નહીં ચેતાવું ? આજથી આપ મારા અંગભૂત,
અને હું આપની અર્ધાંગના, અને આજથી આપણી પરસ્પર પ્રીતિની
રીતિથી ફરજ છે કે અન્યોઅન્ય ભડું ચાહવું.”

“તેમાં કંઈજ સક નહીં. હું તો હવે મારી પરણેલી સ્ત્રી
કરતાં પણ તને અધિક માનીશ ! પહેલાં તું ને પછી મારી આવડી !”

“મોહટ્ટી મેહેરબાની શેહજી. હું તો આપની મોહોબત ને
મેહેરબાનીનીજ માત્ર પ્યારી છું. હું પછસાની ભૂખી નથી, પણ
સારા માણસની મોહોબતનીજ ભૂખી છું.”

“બરાબર છે. તેમજ રાખવું જોઈએ.” કહીને મધુરે હવે એ
વાત પડતી મૂકી, અને તેણે ખીસામાંથી રૂમાલ કહાડી પોતાનાં માંપર
ઝામેલો પરસેવો લૂછી નાંખી છબિલીને કહ્યું “હવે એક બે ચીજ
અઘ જાય. કાંઈ ચીજ એવી તોફા સંભળાય કે બસ પેલા બામણની
ખટપટની ખીલી જે મગજમાં ખુંચી રહી છે તે ભૂલી જવાય.”

“હાજી. મોહટ્ટી ખુશીથી.” કહીને છબિલીએ ઉસ્તાદોને બોલાવી
ટપલા શારંગિ શરૂ કરાવ્યાં, અને તેની સાથે તાલ સર બરાબર
મેળવ્યા પછી તેણીએ દરસામાં પોતાનું ગાયન શરૂ કરીધું.

“આહાહાહા ! વાહ વાહજી વાહ ! બડોત અચ્છી ! ખૂબ કહી !
અડી ઉમદા ચીજ ” વગેરે વખાણનાં વેણો મધુરે ગાંડા ઘેલા બની

રામજી ભગવાન ઍન્ડ પ્રધર્સ, ઝવેરીઓ.

નોં ૨૦૯, શેખ મેમન સ્ટ્રીટ.

ગામઠી સાનાના તથા ઝવેરાતના સંઘળા દાગીનાઓ જથાબંધ તૈયાર રહે છે અને આરડર આપવાથી હુંક વખતમાં બનાવવામાં આવે છે.

તમારા લાભની વાત ધ્યાનમાં રાખજો.

દાગીના બનાવતા પહેલાં હમારા સંકેટો નમુના જોઈ ઘાંટ પસંદ કરશો તો નવા નવા દીલપસંદ દાગીનાઓ કેવા થાય છે તેની સમજ પડશે. નમુના જોવાનું કશું હામ માગતા નથી.

દાગીના નાપસંદ પડે તો પાછા રાખીએ છીએ.

હમારે ત્યાં 'ડાયમંડ પોલીશ'થી બનેલા સફાઈદાર દાગીના જેવા બીજાં ઠંકાણેથી ભાગ્યેજ મળશે. એક વાર જતે જતે ખાત્રી કરો. બહાર ગામનો સંઘળો માલ વી. પી. થી મોકલીએ છીએ.

“આખરે થાકીને રડવા લાગી.” (પાનું ૬૧.)

ઝોચરવા માંડ્યાં, અને ગાયનથી તે એટલો તો ખુશ થઇ ગયો કે તેણીને હદ ઉપરાંતની સામ્રાશી આપી, અને પોતે ઉંચો નીચો થવા લાગ્યો ! તેમ તેમ છબિલીને ગાવામાં વધારે ને વધારે શરૂ વ્યાપ્યું, અને તેણીએ પોતાનાં હુંનરતું પૂરેપૂરું બળ બતાવ્યું. મધુર પણ છક્કજ થઇ ગયો, અને દશ વાગ્યા પછી ગાનતાન બંધ કરીને તેઓ બંને બીજા ત્રિજા મનમોહ ગપાટા ચલાવવા બેઠાં, અને એમ કરતાં સાડા અગિયાર થતાંજ મધુર ચમકીને ઉભો થયો, અને છબિલીને ભેટીને ત્યાંથી નીકળી પડ્યો. તે બરાબર બારને ટકોરે પોતાને ઘેર પહોંચ્યો—એટલે છેક અરધી રાતે !

બિચારી મધુરી રાહ જોયાંજ કરે ! વારમવાર ઘડિયાળની સામું જોયા કરે, અને બારીમાંથી આમ ને તેમ ડોકિયાં કર્યાં કરે ! દશ સાડાદસ વાગ્યા સુધી તો તેણીને વધારે લાગ્યું નહીં, પણ તે પછી તેણીનાં હૃદયમાં ચિંતા ચચણવા લાગી, અને તરેહવાર વિચાર સાગરના મોગ્ન તેણીનાં મગજમાં ઉછળવા માંડ્યાં ! પણ શું કરે ! ઉઠે ને જોસે ! આખરે થાકીને રડવા લાગી, અને તેણીની આંખોમાંથી દડ દડ આંસુની ધારા વહેવા લાગી ! એટલામાં બારના ટકોરા થતાંજ મધુર આવી પોહોંચ્યો, જેને જોતાંજ મધુરી તેને ગળે વળગીને વધારે રડતાં બોલી “ પ્રાણુનાથ, આટલી બધી રાત સુધી ક્યાં રોકાયા હતા ! હું તો આંપના વિના એકલી મુંઝાઇ મુંઝાઇને રડું છું ! હમણાંજ બારના ટકોરા વાગ્યા ! ઝોહો ! અરધી રાત વીતી પણ ગઇ ! અત્યાર સુધી આપનો ઇન્જર ઉઘાડો રહ્યો એ તો જીલમની વાત વાહલા ! ”

“ બજાર તો દશ વાગતાં વિખેરાઇ ગયો હતો, પણ હું વળી બીજી પડમાં પડ્યો ! ”

“ તે વળી શું સ્વામિનાથ ? ”

“ બજારમાં ભારે બીડમાં મારું સોનાનું ઘડિયાળ ને સાંકળી કાણ જાણે પડી ગયાં કે પછી કોઈએ કહાડી લીધાં ! તેની શોધાશોધ કલાક સુધી તો કરી, અને પછી પોલીસમાં બજાર નોંધાવી. પોલીસ વળી મારી સાથે આવીને બજારમાં શોધ જોળ ચલાવવા લાગી, પણ કંઈજ પત્તો હાથ લાગ્યો નહીં ! આખરે થાકીને ઘેર આવ્યો તેમાં અત્યાર થઈ ! ”

“ ત્યારે છેડા ને ઘડિયાળ બંને ગયાં ! મુઠ્ઠલ પતોળ લાગ્યો નહીં ? ”

“ ના વાહલી. ” મધુર મોનો ચંહેરો તદ્દન શોકરૂપ કરીને આપ્યો “ કેવું નુકશાન લાગ્યું ! ”

“ પણ તેમાં હવે આપ સંતાપ કરી શવ શું કરવા બાળો છો ! નસીબમાં ઉતરે તે જાય. ખેર ! તેમાં શું મોહટી માત છે ! વળી બીજાં લેજો. ” કહીને મધુરીએ પોતાના પતિને ધીરજ આપી શાંત પાડ્યો, અને પછી તેઓ નિરાંતે શયન વાસમાં સંચર્યા. મધુરી થોડી વારમાં નિદ્રાવશ થઈ ગઈ, પણ મધુરનાં મગજમાં તરેહવાર વિચારોની ઉથલપાથલ થઈ ! ઘડિયાળ અને છેડા છપિલીને આપી દીધાં છતાં તે છુપાવવાને તેણે પોતાની સ્ત્રી પાસે જ ગત વાપરી તેથી પણ મધુરનાં મનમાંથી એક સંતાપ કમી થયો, તોપણ રાતના દરેકેજ મોડું તો થશેજ, તેને માટે મધુરીને શું સમજાવવું તેનાં ચોકઠાં તે ગોઠવતો હતો, અને તેના તે વિચારમાં છેક પાછલી સતના તેને પણ ઉંઘ આવી ગઈ. એટલે આજની રાત તો ખસાર !

પ્રકરણ ૬ હું.

હાહરો.

ચંડાળશંકર ચમકિયો, કરે ઉથલપાથલ ;
પ્રપંચ તેણે આદર્યો, બન્યો બડો ચંચળ.

લટજનાં લામા !

ચંડાળશંકરની સ્વારી બીજા દિવસની પ્રભાત થતાંજ સુમારે આડેક વાગે છબિલીને ત્યાં પહોંચી; પણ છબિલી આ વખતે સૂતેલી હોઈ નહોતી તેથી તે બાહારના દિવાનખાનામાંજ બેઠો, અને હાથમાં એક ચોપડી, જે પણ પાસે પડેલી હતી તે લઈને વાંચતાં વખત ગાળવા માંડ્યો. એટલામાં તેની નજર પાસેના એક કપાટ તરફ ગઈ, કે જે કપાટમાં, મધુરે છબિલીને બક્ષેલું સાનાના છેડા સાથેનું ઘડિયાળ લટકાવેલું હતું. તે જોતાંજ ચંડાળશંકર મનમાં મલકાવા લાગ્યો કે “આહો! મધુરભાઈ તો સજ્જડ બની ગયા છે જો ! આ ઘડિયાળ ને છેડો પણ તેનાંજ છે, અને તે છબિલીએ બનાવી લીધેલાં લાગે છે ! એ પણ હીક થયું; અને એમાંથી પણ મને અરથો લાગ તો મળશેજ. આ છેડો ને ઘડિયાળ છે તે બંનેની કિંમત તો લગભગ સરખીજ છે, અને તેથી બેમાંથી એક છબિલી રાખશે, અને એક હું પોતે રાખીશ. વળી પેન્ના પચ્ચીસસો રૂપિયામાંથી પણ મને બરાબર સાડા આરસો મળશે, અને તે રૂપિયામાંથી પેહેલાં તો મારી આયડીની બે જથ્થોસો મારવાંડીને ત્યાં મારગેજ મૂકી છે તેનાં બ્યાજ સાથે રૂપિયા સાડા પાંચસો ચૂકવી આપીશ. બાકીના સાતસો રેહેશે તેમાંથી એક

કમાણી કરવાનો ધંધો જગાવીશ. એટલે એકાદ ખુણામાં આખું મકાન ભાડે રાખીશ, અને તેમાં જુગારનો 'ફાલ' બેસાડીશ, જેથી હજાર રૂપિયા એકેક રાતમાં માત્ર સેનના મળી જશે, અને એ પ્રમાણે જો એકાદ મહિનામાં આઠ દસ વાર 'ફાલ' બેસાડીશ તો સહજમાં મારી પાસે આઠ દસ હજારનો માથો થઇ જશે! તેમાંથી પછી એક માળો વસાવીશ તો તેનાં ભાડાંના પણ દર મહિને પચાસ—પોણાસો રૂપિયા તો આવશે ને જરૂર આવશે. એટલે પછી નિરાંતે રોટલા ખાયા કરીશ તોપણ વાંધા આવશે નહીં. બસ, સુખી થવાનો એજ રસ્તો છે. અરે વળી તેટલામાં તો મધુર અહીં હજારો રૂપિયા બની જશે, અને તેમાંથી પણ મને અરધા ભાગ તો મળશેજ કેની! એટલે હવે થોડા વખતમાં વળી પાંચો હું તો પછસાત્તર બની જઇશ ને વળી પાંચ ગાડી ઘોડા વસાવીશ ને મોજ મારીશ! વાહ વાહજી વાહ! ઇધરે હવે મારો દાહડો ફેરવ્યો છે, એમ હું તું માનું છું. શ્રી હરી, તારો આશરો! હવે તો તું મને તારશે, એમ મને લાગે છે. જો પારેલું કામ બરાબર પાર પડશે ને મને જો દશ વીસ હજારનો તડકો પડી જશે તો હું સત્યનારાયણની કથા કરાવીશ ને બરાબર એક સો એક બ્રાહ્મણ જમાડીશ. માટે હે! લગવાન, હવે તો તું મને સાલ્ય થજો ને મારું ભલું કરજો! વળી આ નાયકણીનું પણ મ્મલું ભલું કરજો કે એના પ્રતાપે મારું કામ થઇ ગયું? હવે તો સંવત્સર કડકામાંથી સડકો થયો! બસ, બસ! બેડો પાર! આ ચંડાળશંકરનો ચંદ્ર પુનઃ ચળકશે તેમાં કંઇજ શક નથી!"

આ પ્રમાણે ભટજી મહારાજ પોતાના મનમાં મલકાતા ને શેખચલ્લીના ચિત્તર કરતા બેઠા છે, એટલામાંજ છબિલી આંચી

આંખો ચોળતી હિંદી, અને બહાર જુએ છે તો ચંડાળશંકર બેઠેલો જણાયો. તરતજ તેણીએ અંદરના રૂમમાંથી બીજો બારણે બહાર નીકળીને છેક અંદરના ચોરડામાં જઈ દાતણ, પાણી કીધું, અને મોં સાફ કરીને ત્યાં ને ત્યાંજ ચાહે પીધાં પછી તેણી દિવાનખાત્તમાં આવી, અને ચંડાળશંકરની સામું પણ નહીં નિહાળતાં તેણીએ પાનનો ડગ્ગો લઈ પાનની પટ્ટી બનાવીને પોતાના મોંમાં મૂકી દીધી પાનની પટ્ટી બનાવતી વખતે ચંડાળશંકર તો એમજ સમજ્યો હતો કે “ મારે માટે એ પાન બનાવે છે.” પણ તે આશા તો અવગી પડી, ને છબિલીએ તો માત્ર એકજ પટ્ટી બનાવીને તે પોતાનાજ મોંમાં મૂકી ! તેમજ હજી સુધા છબિલીએ તેની સામું પણ જોયું નહીં કે તેને બાલાવ્યો પણ નહીં; તેથી તેનું મગજ તપી આવ્યું, અને હવે થોડી વાર તે પણ માન્ય રહ્યો. બાદ પાન બાધાં પછી છબિલી તેનાથી થોડેક છેટે બેસવાથી પણ ચંડાળશંકરનું વધારે પાકી આવ્યું.

“ ઓહો ! આજે તો કંઈ બહુ મિઝસમાં છે ! હું તેવારનો બેઠેલો છું, પણ જરા સામું પણ જોતી નથી ! ” ચંડાળશંકરે મોંનો હુમરો નચાવી જણાવ્યું “ હજી તો મધુર મળ્યાને માત્ર એકજ દિવસ થયો છે, અને તેટલામાંજ આટલું બધું અભિમાન આવી ગયું ! ઓહોહોહો ! શું કહેવાય ! રાજની રાણીને પણ આટલું ગુમાન નહીં હોય ! ”

આ સાંભળી છબિલીનું મગજ પણ તપી આવ્યું, ને તેણી બોલી “ મહારાજ, આટલાં બધાં ટાહેલાં કરવાની કંઈજ જરૂર

નથી. ગમે તેમ લવારો કરતાં શરમ નથી આવતી ! હું ત્યારની બોલતી નથી તેમ તેમ તો કુતરાની માફક જેમ આવે તેમ લવારો કરેજ નાઓ છો ! શરમ છે તમને ! તમારી જુવાનમાં મિઠાશ તો મળેજ નહીં ! તમારાં પાપેજ તમે ભૂખે મરતાં થશો ! તમારા મિત્રનું પણ તમે લજું આહતાં નથી તો મારું લજું ક્યાંથી આહો ! ”

આવાં ફરારાં વચન સાંભળતાંજ ચંડાળશંકર સ્તબ્ધ બની ગયો, અને તેનું મોં જાણે સીવાઈ ગયું હોય તેમ તે થોડીક મિનિટ સુધી તો છબિલીની સામું ડોળા પોહોળા કરીને એકી નજરે જોતોજ રહ્યો ! પણ પછી તે ધીરે સ્વરે બોલ્યો “ કેમ આજે છે શું ? તને શું થયું છે ? આજે તારો મિળસ ઠંકાણે છે કે નથી ? ! રાતના છાંટો પાણી વધારે લીધા હોય કે શું મોહોકાંણુ ! તું શું બોલે છે તેનું જ્ઞાન પણ તને છે કે તે પણ નથી ? ”

“ બસ ચૂપ ! ” છબિલી વધારે મિળસમાં બોલી. “ તને સાધ કહું છું કે તારે મારી સાથે લાપણુ કરવું નહીં, અને મારા ઘરમાં પગ પણ મૂકવો નહીં. ”

“ પણ કંઈ કારણ ? મારી કંઈ કશર ? આમ એકદમ મારો અનાદર કરે છે તે શું સારી વાત છે ? ”

“ બોલોબોલો ! તું કોઈ મોહટો માણસ ખરોની કે તારો અનાદર હું કરું નહીં ! અરે તારા જેવા તો મારા મકાનમાં આકરો ને ધારીઓ છે ! તું તે મારાં શું હિસાબમાં ! લાડુભટ, ગરબડ કરશે તો પોલીસને બોલાવીને હમણાં ને હમણાં બંધાવી દઈશ ! તું તારા મનમાં શું ખાંડ ખાય છે ! તારા જેવા તો મારે ત્યાં ગુલામડાઓ પણ ધણ છે ! ”

“ અરે પણ તને આજે શું થયું છે ! તું આમ કેમ એમુરવર બની ગઇ છે ! છબિલી, આવા જાલકા બોલ બોલતાં લગાર તો વિચાર કર કે તું આવાં કૂવચનો કોને બોલે છે ! ”

“ તારા જેવા એક લુચ્ચા, લોફર, અને લફંગા લાડુભટને ! ”

“ હું લુચ્ચો ! હું લોફર ! હું લફંગો ! વાહરે વાહ ! ધન્ય છે તારી જાતને ! ”.

“ જોજો ! મોં સંભાળીને બોલજો ! પેલું ખાસડું દીકું છે કે ? વધારે જોણું બોલશે તો તે ખાસડાંથી તારી પૂરેપૂરી પૂંજ કરીશ ને તારું માથું ભાંગી નાંખીશ ! બસ, મુંગો મુંગો નીચે ઉતર; નહીં તો ભઇયા પાસે માર મરાવીને અને ધક્કો લગાવીને ભૂંડે હાલે બહાર કઢાડીશ ! ”

“ એટલું બધું ! જોહો ! આ કામ વળી વધ્યું ! વાઈ શીકર નહીં ! જોઈ લેવાશે ! હવે પછી તારે બારણે આવતાં વિચાર કરીશ. મને કંઈ તારી દરકાર નથી. ”

“ તો મને પણ તારા જેવા ભિખારીની શું દરકાર છે ? ચાલ્યો જા અહીંથી. ”

“ ચાલ્યો જઇશ, પણ પેલા રૂપિયામાંથી અરધા મૂરા ભાગના મને ચૂકવી આપ. ”

“ કેના રૂપિયા ને કેવો ભાગ ! ગજો પડે છે કે ચિનાઇ સાહુકાર ! ગામમાં બીજાને ઠગવા ને ધુતવા જજો; પણ અહીં કંઈ તારું વળે તેવું નથી ! સમજ્યો હરામખોર પાણ ! ”

“ બસ કે ! થઇ ચૂક્યું ! એટલામાંજ પ્રરી ગઇ ! રૂપિયા આપવા પડે તેથી આ બધા ઢોંગ ચલાવે છે, કેમ ! ઠીક ! ઠીક !

હવે સમજ્યો ! તારૂં સ્ત્રી ચરિત્ર મને બરાબર સમજાયું ! એ તો બધી પ્રપંચની બાજી તેં મચાવી છે ! ખરી વાત ! મારા રૂપિયા રડાવવાનોજ આ રસ્તો ! ”

“ રૂપિયા કયા તારા બાપના ! તું કયાંથી કમાઈને લાવ્યોતો ! મુઆ પાણી ! નાયકણીની કમાણીમાં લાગ જોઈએ છે, કેમ ! ગટરમાં મોં ઘાઈને આવજો, એટલે તારા કપાળમાં ધગધગતા આખીશ ! ”

“ ખરી વાત ! હવે જાણે મારું કામજ નહીં પડે તેમ તું ફારી ગઈ છે ! પણ યાદ રાખજો કે હજી મારું કામ તો ઘણું પડશે ! તું તારાં મનમાં એમ માને છે કે હવે જાણે મધુર તારા હાથમાં આવી ગયો ! પણ એવું માનવામાં તું જરૂર જોયું ખાંધ છે ! મધુર જેટલો મારો હશે તેટલો તો તારો નહીંજ હોય ! અરે હું જો ના કહું તો અહીં કદી પગ પણ નહીં મૂકે ! તું તારાં મનમાં શું સમજે છે ? હું ધારીશ તો આજે ને આજેજ તેને અહીં આવતો બંધ કરી દઈશ ! પછી માથે હાથ દઈને પોક મૂકીને રડજો ! સમજીતી ? ”

“ જરે જી ગુલામડા ! તારા જેવા તો છાપન મારા પમ આગળ રખાઈ ગયા ! અને જો તું તારા બાપનાં બીજનો હોય તો હું તને સાફ કહું છું કે ભલે મધુરને અહીં આવતો અટકાવજો ! જોજો, થૂંકીને ચાટવું પડે નહીં ! ”

“ એમ છે ! તો ઠીક આજે ને આજેજ વાત ! ” થોડો વાર વિચાર કરીને લગાર શાંત પડી તે બોલ્યો “ અરે, ઘેલી ! તું પણ કેવી નાદાન છે ! ખાશે પણ નહીં ને ખાવા દેશે પણ નહીં ! તું કંઈજ ઉસ્તાદ નથી, પણ તદ્દન જોડ છે ! ”

“બોહ છું તો ભને; પણ તું હવે અહીંથી નીચે ઉતર, નહીં તો લાઇયાને બોલાવીને ઉતરાવીશ !”

“પણ ત્યારે શું તારો વિચાર મારા અરધા ભાગના રૂપિયા આપવાનો તથીજ ?”

“અરે જરે ભામટા ! ભાગ ભાગ અહીં કેવો ! તારું અહીં શું લાગે છે ? ચાલ, ચાલ્યો જ અહીંથી !”

“એમ કે ! ઠીક છે ! જોઈ લઈશ !” કહીને ગુસ્સા કરતે ચંડાળશંકર ચપ ચપ દાદર ઉતરીને ચાલતો થયો.

છબિલી મનમાં વિચારવા લાગી કે “ચાલો, પાપ પત્યું ! હવે અહીં આવવાનુંજ ભૂલી જશે. મધુર શેઠને તો મેં સતનાજ સમજાવી દીધા છે, એટલે તે પણ એને હડેધુત કરશેજ કરશે. વચમાં એ બામણાને ખસેડ્યો તો હવે મધુર શેઠને ધુતવાનો ભાગ મને વધારે મળશે.” આમ વિચાર કરી તેણી પછી સ્નાન પૂર્ણમાં ગુંથાઈ.

ચંડાળશંકર તરતજ પોતાને ઘેર આવ્યો, અને પોતાના શેખસલ્લિના વિચારો ઉંઘા વળી જવાથી મનમાં મહત્ત્વ શોધ કરવા લાગ્યો કે, “આ શું બની ગયું ! ધારેલું કંઈજ હાથમાં નહીં આવ્યું !” રાંડ છબિલી પણ માથાની મળી, અને મને રડાવ્યો ! તે રાંડ એવચની થઈ ! હવે તો મધુરને કંઈ પ્રપંચથી સમજાવી તે રાંડને ત્યાં જતો અટકાવવો જોઈએ, અને તેને માટે કંઈ ઘાટ ઘડવો જોઈએ. ઠીક છે; મધુરને મળું, અને કંઈ એવું જૂ મંત્ર અંજાવું કે તે એ રાંડને ત્યાં જાયજ નહીં. તે જો જવાનું છોડી

દેશે તો પછી તે રાંડને પાછી મારી ગરજ પડશેજ પડશે. કંઈ પણ રસ્તો તો કરવોજ નોંધવો, કે જેથી તે રાંડનું ગુમાન ઉતરે. વેશિયાની જાત કોઈનીજ નહીં ! રાંડ જાત આખરે પણ બેઈમાન ! મારે વડે રાંડને પછસાનો ઢગલો મળ્યો, અને હવે જાણે આગખતી પણ નહીં હોય તેમ કરે છે ! રાંડે મારું કેટલું અપમાન કરીધું ! રાંડ જાતને ગમે તેવા હલકા શબ્દો બોલતાં પણ શરમ શાની હોય ! આખરે પણ વેશિયાની જાત કૂંજત ! જાતપર ભાત ! હવે તો એ રાંડને પણ નોંધ લઈશ ! હીક છે ! હવે વખત ગાળવો કામનો નથી. ચાલ હમણાંજ મધુરને ત્યાં જઈને પ્રથમ તેને તો મળું.” કહીને ચંડાળશંકર તરતજ મધુરને ત્યાં જવા નીકળ્યો.

મધુરનો જન્મવાનો વખત હમેશ દશ વાગ્યાનો હતો, અને અત્યારે લગભગ અગીઆર થવા આવેલા હોવાથી તે પોતાની ઓશીસ જવાની તબયારીમાં હતો, અને ગાડી નેંટેલી તબયાર તેનાં આંગણા આગળ ઉભેલી હતી. તેટલામાં ચંડાળશંકર ત્યાં જઈ પહોંચતાંજ તેણે પ્રથમ ધોડવાળાને પૂછ્યું “શેઠ ઘરાંત આહે કાય ?”

“હો શેઠ. આહે.” ધોડવાળાએ જુવાળ દીધા “આતાં આહેર જાણાર આહે.”

“હીક.” કહીને ચંડાળશંકર ઉપર ચઢ્યો તો તે વખતે મધુર કપડાં પેહેરતો હતો. તેની પાસે ચંડાળશંકરે જતાંજ પૂછ્યું “કેમ ભાઈ સાહેબ, ઓશીસ જવાની તબયારી કે ?”

“હા.” મધુરે જણાવ્યું “તું કયાંથી ?”

“તારી સાથે કંઈક ખાનગી વાત કરવી છે, તેથી આવ્યો છું.”

“પણ મને વાત કરવાની પુરસદ નથી, અને મારે કંઈ પણ જાનગી વાત સાંભળવી પણ નથી.”

“કેમ વારં? આજે તો બહુ તોરમાં આવી ગયો છે કંઈ!”

“બસ ગડબડ નહીં. હું હવે કોઈની પણ દોસ્તીમાં રહેવા માંગતો નથી ને મારે કોઈની દોસ્તીની પણ જરૂર નથી. હું ભલે ને મારું કામ ભણું.”

“પણ લગાર તારા લાભની વાત છે તે પણ સાંભળશે કે નહીં?”

“તે સાંભળવાને પણ પુરસદ હમણાં જોઈએની?”

“તને પુરસદ હોય તે ધડીએ મળીશ. તું કહે તો આંશીસમાં આવું?”

“આંશીસમાં પણ જે વાગ્યા સુધી મને મુદ્દલ પુરસદ મળશે નહીં”

“તો જે વાગ્યા પછી આવીશ-ત્રણ વાગે આવું તો કેમ?”

“ભલે, આવજો જોઈશ.” કહીને કંઈ પણ વધારે કાઠું આપ્યા વગર મધુર ઉતાવળે દાદાર ઉતરીને નીચું જોઈ એકદમ ગાડીમાં બેસી ગયો ને પછી ગાડી ચલાવવાનો તેણે ઘોડાવાળાને હુકમ કીધાથી તેણે ગાડી દોડાવી મૂકી.

મધુરનો આ રંગ પણ ચંડાળશંકર વિસ્મયતામાં જોઈ જ રહ્યો, અને તેણે પોતાનાં મનમાં માની લીધું કે “રાંડ છબિલીએ જરૂર આને પોતાના હાથપર લઇને લાંબેરેલો લાગે છે! કોઈ દાહડો નહીં ને આજે જ એ પણ જાણે મારી દરકાર રાખતો નહીં હોય તેવી રીત ચલાવતો આવ્યો પણ ગયો! હવે એને મળવામાં પણ

સાર સમજાવો નથી, તોપણ આજે ત્રણ વાગે એને ઓપીસમાં એક વાર મળવું તો ખરુંજ; પછી તેનો રંગ ભેદને કંઈ જુદી તદ્દખીર કરવી પડશે. ” આમ વિચારી ચંડાળશંકર ધીરી થીલે તેવા ને તેવાજ વિચારમાં પોતાના ઘર તરફ ચાલતો થયો. બસપર ત્રણ વાગાને સુમારે ચંડાળશંકર વાયદા પ્રમાણે મધુરની ઓપીસમાં પોહોંચ્યો. આ વખતે તેને જેતાંજ મધુરનાં મંગળમાં પ્રથમ તો એવીજ તુમાખી ભરાઈ આવી હતી કે એને એકદમ હાંકી કહાડવો; પરંતુ વળી તે પોતાના પ્રાઇવેટ રૂમમાં તેને લઈ ગયો, જ્યાં બંને ‘ ઇઝીચેર ’ પર શાંતપણે બેઠા.

“ કેમ ભાઈ બોલી જા, શું ખાનગી વાત કરવી છે ? ” મધુરે ચંડાળશંકર પ્રત્યે પૂછ્યું “ શું નવા જૂની છે ? ”

“ નવા ને જૂની તો બધીજ છે, પણ તારો મિત્રજ સહવાર હાથથી ગયલો લાગતો હતો, અને હવે અત્યારે કાતરિયું ગેપ તો નથીની ? ”

“ સહવારમાં તો લગાર કામકાજમાં જીવ હતો તેથી વાતચાત થઈ શકો નહીં. ”

“ પણ સહવારે તેં એવું શા ઉપરથી કહ્યું કે ‘હું’ હવે કોઈની પણ દોસ્તીમાં રહેવા માંગતો નથી ! ’ આમ બોલવાનું કંઈ કરણ ? શું ઇબિલીએ કંઈ વશીકરણ કરી નાખ્યું કે શું બલા ! મને તો એજ લાગ્યું ! ”

“ વશીકરણ શાનું વળી ? તેણી વશીકરણ વિદ્યા પણ જાણે છે શું ? ”

“ જાણે તો છેજ. તે ખણી કંઈ કાચી નથી, પણ ખડી ઉસ્તાદ છે, હોં ! ”

આ સાંભળતાંજ મધુર સમજી ગયો કે “ છબિલી રાતના કહેતી હતી તે પ્રમાણે આ ભાઈ સાહેબ તેણીને ત્યાં સહવારમાં ગયો હશે ને ત્યાં એને ઝાડું પડ્યું હશે તેથી એ તેણીનું હવે વાંકુંજ બોલશે; માટે પહેલાં એ શું બોલે છે તે તો મારે સાંભળવુંજ જોઈએ; કેમકે કદાચ તે રાંડે મતલબને ખાતર કંઈ પ્રપંચ પણ રચ્યો હોય તો તે પણ સમજાય તો ખરો.” આમ વિચારીને બોલ્યો “ ત્યારે ભાઈ ચંડાળશંકર, તેણી વશીકરણથી મને પ્રસાદે ખરી કે ? ”

“ ભલભલાને છોડે નહીં તો તું વળી કોણ ? ” ચંડાળશંકર બોલ્યો “ કંઈક શેડીઆઆના યુવાનોને તેણે બીજા માંગતા કરી નાંખ્યા છે, માટે સંભાળજે ! ”

“ ભાઈ, આ શું ! ” મધુર ચક્રિત થઈ બોલ્યો “ પહેલાં તો તું તેણીના ઘણાં વખાણ કરતો હતો, અને હવે આ બધું ક્યાંથી બોલે છે ! એકજ દાહડામાં તેણીને માટે તારા વિચારમાં આટલા બધા તદ્દાવત થઈ ગયો કંઈ ! આનું કારણ હું કંઈજ સમજી શકતો નથી ! ”

“ તેણીનાં વખાણ હું જે પ્રથમ કરતો હતો તેમાં તો કશો ખણી પ્રરક નથી. હું તો માત્ર તેણીનાં રૂપ, રંગ ને લપકા ચપકાનાં તેમજ તેણીની ગાયન કળાનાં વખાણ કરતો હતો, અને તે તો હજી ખણી કરે છું; પરંતુ આખર તેણી વેશિયાની જાત; માટે તેણીનાથી સંભાળીને ચાલશે તો સારું ! મેં સાંભળ્યું છે કે ગઈ રાતના તે તારું ઘડિયાળ ને છેડે પણ તેણીને આપી દીધાં ! ખરી વાત કેની ? ”

“હા, ખરી વાત. તેમાં શું થયું? મોહોબતને માટે તેમાં શું મેં ખોટું કીધું?”

“ખોટું નહીં તો શું સાચું કીધું? અરે એમ ને એમ તને ઠગીને લિખારી બનાવશે! માટે પગાર આપ્યો છે તે ઉપરાંત એક રાતી પાછ પણુ આપવી નહીં.”

“વારં દીક છે; સમજ્યો. મને દીક લાગશે તેમ હું કરીશ. એ બાબતમાં મને તારી સલાહની કંઈ જરૂર નથી; કેમકે તારા કરતાં હું વધારે સારી રીતે સમજદાર છું.”

“વળી પાછો તને પણ મિઝનજ આવ્યો કે બચ્યા! પણ યાદ રાખજે કે જ્યારે ફસાશે ત્યારે મારાં આ વચનો તને બરાબર યાદ આવશે ને ત્યારેજ તું પરતાશે!”

“છટ છટ!”

“એટલું બધું! આટલો બધો મિઝનજ! પણ બચ્યા, મારે વડે તેણીને ત્યાં તારો પગ તો થયો છે.”

“તું શાનો રોપ કરે છે? પછસાનો ઢગલો કીધો તો ત્યાં મારો પગ થયો. ‘જર આહે સો કર’ એવી વાત છે. પછસા હોય તો જીવ આહે તે કરી શકે! તેમાં તું શું કરવાનો હતો?”

“હા! એમ! દીક છે તો તું પણ સ્વાદ ચાખજે! જોઈ લઈશ!”

“અરે જરે જા! ગરબડ કરશે તો મુંબઈમાં તને તો ફૂરતો બંધ કરીશ! મારી આગળ તારી ‘દાદાગીરી’ ચલાવતીજ નહીં!

“જોઈ છું કે હવે શું બને છે! વળી વખત આવશે ત્યારે સલામ કરીશ! મેં તો તને માત્ર ચેતાવવાની મારી ફરજ બજાવી છે, અને હવે તારે પાલવે તેમ તું કરજે.”

“ તે તો મને પાલવશે તેમજ કરીશ. હું કંઈ તને પૂછવા આવનાર નથી.”

“ નહીં પૂછવા આવે તો હું પણ કંઈ તને હવે પછી કહેવા આવનાર નથી.”

“ નહીં આવે તો તારી ખુશી. મને તારી કંઈજ પરવાહ નથી.”

“ એટલું બધું ! દીક છે ! ” કહી મિત્તનમાંજ ચંડાળશંકર ત્યાંથી ઝડપમાં ચાલી નીકળ્યો.

મધુરે મનમાં વિચાર્યું કે “ ભાઈ સાહેબને છબિલીએ પોતાના બંગલામાંથી હાંકી કહાડ્યો હશે તેથી હવે મને ઉંધું ચતું સમજવવા આવ્યો હતો ! પણ હું એને ક્યાં પત કઈં તેમ છું ! એના જેવા કંઈકને હું મારા ખીસામાં ઘાલીને ઝડું છું. હવે એ આમણો મારી પાસે આવશે નહીં, એ તો ચોક્કસ છે, અને એનો પગ મારે ત્યાંથી જાય તેમાંજ સાઈ છે. એની સોજતમાં મારી આગરના પણ કાંકરા થતાં બચ્યા. ચાલો, પિડા પતી ! ” કહીને તે તરતજ પોતાને ઘેર ગયો, અને ઘેર જતાંજ મધુરી પ્રત્યે તેણે કહ્યું “ વાહલી, હું તને કહી રાખું છું કે પેલો ચંડાળશંકર કદાચ મારી ગેરહાજરીમાં આપણા મકાનમાં આવે તો તેને પેસવા દેતી નહીં. ”

“ કેમ વાઈ ? તેની સાથે કંઈ તકરાર થઈ કે શું વાહલા ? ”

“ તકરાર કંઈ નહીં, પણ તેં પોતેજ મને લક્ષમણ કરી હતીની કે એવા લોપ્પરની સોજત કરવી નહીં, તેથી આજે આંશીસમાં એ મારી પાસે આવ્યો ત્યારે મેં એને સાફ કહી દીધું કે ‘ હવે તારી સાથે મારે સંબંધ રાખવો નથી. ’ આ સાંભળતાંજ તે તોર કરી ચાલ્યો ગયો, માટે હવે અહીં પણ એને પેસવા દેવો નહીં.”

“ વાશં પ્રાણનાથ. ” મધુરી ખુશી થતી યોગી “ એ કામ તમે ઘણુંજ ડહાપણનું કીધું. ”

બાદ પાંચ વાગતાનો સમય થતાંજ તે પતિ પત્નિ દરિયા કિનારે ફરવાં ગયાં.

પ્રકરણ ૭ મું.

દોહરો.

વાત ફરી ફરી ફરી, કરે મધુર વિચાર;
મધુરી મન વેહેમાઈને, મનમાં બળે અપાર.

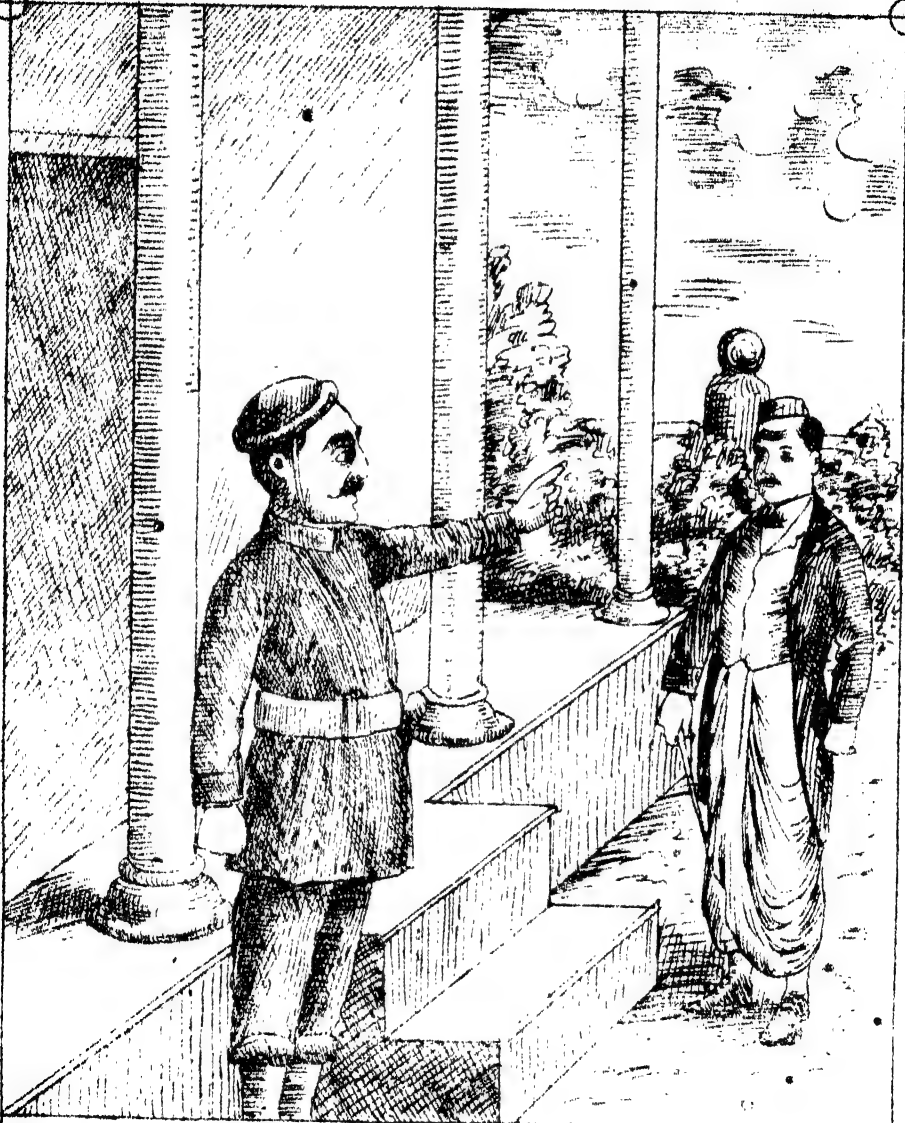
વાત વંઠી ?-હજી નથી વંઠી !

ચંડાળશંકરને તો જેમ છબિલીને ત્યાંથી તેમજ મધુરની પાસેથી-બંને બાજુથી ખાસડાં પડ્યાં ! બંનેએ તેને હડેધુત કીધા ! તેનો મિગ્ગજ ફરી ગયો, અને એવો તો ક્રોધાયમાન બન્યો કે જે તેના હાથમાં સત્તા હોય તો જરૂર તે એકી વખતે છબિલી અને મધુરનાં ખુન કરે ! ઘરમાં આખો દાહડો રાતો ને પીજો ! બાળ્યો ને ધીક્યો ! મગજ તપેલું ! આંખો લાલ વિકાળ ! ખરેખરા ખુની જેવો દેખાય ! તોપણ જેમ જેમ વખત પસાર થતો ગયો તેમ તેમ તે શાંત થતો ગયો, અને ધીરજથી મનમાં અનેક તરંગોનાં ચોકઠાં ઝાઝવા લાગ્યાં ! “ આમ કરું કે તેમ કરું ? મધુરીને મળું ? તેણીને કંઈ ઉધું ચતું સમજાવું ? કંઈ જુદીજ હિકમતની બાજી રચું ? મધુર ને મધુરી વચ્ચે સળગાવું ? શું કરું ? ” આમ વિચાર કરતાં

વાર તહેવાર અને સર અવસરે ઉપયોગી.

ચાંદીનાં દરેક જાતનાં સુદર વાસણાં, હાથ, પગ, ગળાનાં અને સરવે દાગીનાં, બટન, છેડા અને બીજા ઉપયોગી જાણનાં ચાના સટ, પ્યાલાં, રુકાબી, ગલાસ, વાટકા, વાટકી, થાળા, પ્રલાવરવાજ, છબી મુકવાની કુંમ, પેટી, દામડી અને એ શીવાય સરવેથી સરસ અસલ ચીનની કારીગરીનાં ચાંદીનાં માલ, દાકાં મંદરાગ અને કટકની સુંદર કારીગરીનાં જાતે જાતનાં અનેક પ્રકારનાં દાગીનાંનાં ગંજવર જથ્થા બીજાં કેટલાં પણ કેટલાં જોવામાં આવશે નહીં.

રામંછં ભગવાન એન્ડ બ્રધર્સ, ઝવેરીઓ,

“જાગ રહો, તુંમરું અંદર જાનેકા હુકુમ નહીં હુય.” (પાનું ૭૭.)

વળી તે ઉઠે ને પાછો જેસી જાય ! ધડીકમાં બાહાર નીકળવાને માથે ટોપી મૂકે ને ધડીકમાં મગજ ફેરવી પાછી ટોપીને ટેબલપર પટકે ! એવી રીતે તે પોતાનાં મગજને ચળવ્યવ્યથળ બનાવતો આખરે જુસ્સો લાવી એકદમ ઉઠ્યો, અને માથે ટોપી મૂકી હાથમાં એક લાકડી લટકાવતો પોતાનાં મકાનમાંથી નીચે ઉતરીને રાતના સુમારે આંટક વાગ્યાને અમલે. છબિલીનાં આંગણા આગળ આંટા મારવા મંડ્યો. એટલામાં તો મધુરની ગાડી ત્યાં દોડતી આવતી જણાઈ. તેવોજ ચંડાળશંકર એક ખુણામાં બરાદ ગયો, અને તે ગાડીમાંથી ઉતરીને મધુર જેવો છબિલીના બંગલામાં ગયો કે તેવોજ બાહાર આવી તાબડતોબ મધુરને બંગલે પોહોંચ્યો, અને બંગલામાં જેવો તે દાખલ થાય છે કે તરતજ એક રામોસીએ તેને અંદર જતાં અટકાવી કહ્યું “ ખડા રહેા, તું મકું અંદર જાનેકા હુકમ નહીં હય. શેઠ બાહર ગયે હય આર શેઠાણી અંદર હય. ”

“ તો તારી શેઠાણીને કહે કે ચંડાળશંકર આવેલા છે. ”

“ અચ્છા, ઠેરો. ” કહીને રામોસી બંગલામાં તે સંદેશે કહેવા ગયો કે તેની પાછળજ ચંડાળશંકર પણ ગયો, અને બંગલાના દિવાનખાનાના એટલાપર મૂકેલી ખુરસીપર તે બેસી ગયો.

રામોસીએ મધુરીને પેલો સંદેસ કહેતાંજ તેણીએ કહ્યું “ આ બમનકું બોલો કે શેઠ નહીં હય. આર શેઠ આવે જબ આત્મ. ” આંમ કહેતાંજ તેણી વળી બાહાર આવીને જુએ છે તો ખુરસીપર ચંડાળશંકર બેઠેલો ! તેથી રામોસીનાં બોલતાં પહેલાં તો તેણીએજ તેને મોંઢામોંઢ જણાવી દીધું કે “ તમારા બાદ બાહાર ગયા છે, માટે તે આવે ત્યારે તમે આવજો. ”

“બોલો!” ચંડાળશંકર લગાર મોં મચકાવીને બોલ્યો “કાંઈ દાહડો નહીં, અને આજેજ કંઈ મારો આટલો બધો અનાદર! એ તો હું નવાઇતું જોઉં છું.”

“શેઠ હુકમ કીધો છે કે તેમની ગેરલાઝરીમાં તમને અહીં આવવા દેવા નહીં.”

“તે હુકમનો સખમ હું સમજી ગયો છું, પરંતુ મારે તમારી સાથે કંઈક ખાનગી વાત કરવી છે, અને તેને માટે અત્યારે ખાસ અહીં આવ્યો છું.”

“ખાનગી વાત!” મધુરી અચંપા પામી બોલી “તમારે મારી સાથે ખાનગી વાત શી હોય! એ તમે શું બોલો છો! છટ, છટ! તમે તમારે ચાલ્યા જાઓ.”

“આમ ગુસ્સે ના થાઓ. મારે કંઈ ખીજી ખાનગી વાત કરવાની નથી. તમે તો મારા બેહેન જેવા છો, અને મને તો ભાઈ જેવોજ માનજો. હું તો માત્ર આપનાં ભલાંની કંઈક વાત કહેવા આવ્યો છું, અને તેમ છતાં તમે તે નહીંજ સાંભળશો તો હું તરતજ ઉઠીને ચાલ્યો જઈશ.”

આ સાંભળતાંજ મધુરી અચકાઈ, તેણી વેહેમાઈ. હવે તેણીની ઇચ્છા પણ ચંડાળશંકરનું કહેવું સાંભળવાની થઈ, અને બોલી “બોલો ભાઈ, શું કહેવું છે?”

“બેસો. નિરાંતે વાત કહેવાની છે, અને જે વાત હું કહીશ તે માત્ર તમારાજ સ્વાર્થની છે, માટે ધ્યાનથી ને ધીરજથી સાંભળશો તો સારું.”

મધુરી તરતજ સામેની ખુરસી પર બેઠી, અને બોલી “બાલો શું છે? તમારે શું કહેવાનું છે? જે હોય તે અટ કહી દો; કેમકે હમણાં તમારા બાપ આવી પોહોંચશે.”

“તેની તમો કંઈજ દેહેસત નહીં રાખો. મેં તેમને જ્યાં જોયા છે ત્યાંથી તેમને આવતાં ઘણો વખત લાગશે, એમ હું બાણું છું.”

“તમે તેમને ક્યાં જોયાં વાર? તે તો રૂના બજારમાં ગયા છે.”

“તે હું તમને પછી કહીશ, પણ તેઓ રૂના બજારમાં ગયા છે, એમ તમે શા ઉપરથી કહો છો?”

“તે એમ કહીનેજ અહીંથી નીકળ્યા તે ઉપરથી કહું છું.”

“અને તે રૂના બજારમાં ગયા નથી, પણ બીજેજ ઠેકાણે ગયા છે, એમ હું સાબિત કરી આપું તો?”

“કદાચ બીજે ઠેકાણે કામસર ગયા પણ હોય તો તેમાં શું થયું?”

“કામસર નહીં, પણ જો તેઓ કોઈ રાંડને ત્યાંજ ગયલા બતાવું તો?”

“છ-છ-છ! એવી વાત તેમના જેવા પવિત્ર પુરૂષને માટે બાલશોજ નહીં, અને એવી વાત હું માનું પણ નહીં. તે કદી પણ રાંડને ત્યાં જાયજ નહીં.”

“એમ કે? ત્યારે તો મારી સાથે તમારા કોઈ ખાત્રિદાર માણસને જો મોકલો તો હું તેને બતાવું?”

“પણ એ તમારી વાતજ મારા માન્યામાં આવે નહીં. તમે પોતે એવા તેથી બધાજ એવા કે?”

“ હવે એ બાબતમાં વધારે જીદ ના કરો, અને તમારા એક માણસને મારી સાથે મોકલો કે હું તે માણસને બરાબર બતાવી દઉં કે તમારા માણસનાથ ક્યાં બેઠાં છે ને કોની સાથે રંગરસમાં મહાસે છે ! અરે તમને તો હજી કંઈ ખબર નથી ! છબિલી નામની નામાંકિત નાયકણી તેમણે રાખી છે, અને સામટા રૂપિયા પચ્ચીસસો તેણીને પગારના આપ્યા પણ છે ! વળી ઉપરથી સોનાનો છેડો ને ઘડિયાળ પણ તે રાંડને બક્ષિસ આપ્યાં છે ! બે દાહડાથી દરરોજ રાતના ત્યાંજ જાય છે, અને ત્રિજન દિવસપર આખી રાતના તેણીનો નાચ જોવાને પણ અમે બધા સાથેજ હતા ! તમને એમ સમજાવ્યું છે કે ‘રૂના બજારમાં રાત ગુમાવી’ ખરી વાત કે ? ”

આ ભેદ ભરમનો ભલૂકો નીકળતાંજ મધુરી તો દંગ બની ગઈ, અને થોડી વાર તેણી એટલી તો ઉંડા વિચારમાં ગરક થઈ ગઈ કે બસ તેણીની જીભજ બંધ પડી ગઈ ! છેવટ નિઃશ્વાસ નાખતાં બોલી “ હાઆસ ! હવે સમજી ! હવે વાત મળી ! ભાઈ ચંડાળશંકર, હવે તમારી વાત હું કેટલીક માનું છું, તોપણ તમે મારા માણસને સાક્ષી રાખવાને તેની પણ ખાત્રિ કરી આપો તો મોહટી મેહેરબાની ! પણ વાદું હું પૂછું કે તમારી સાથે એમને કંઈ ઉંચા જીવ થયે છે કે શું ? કેમકે તમને આ બંગલામાં પેસવા નહીં દેવા, એવો એમણે મને અને બધા માણસોને હુકમ આપ્યો છે ! ”

“ મારી સાથે તો એણે બોલવાનું પણ મૂકી દીધું છે; કેમકે મેં એને શિખામણની વાત કહી કે “ મારા જોવાને બાહાર ભટકવાનું પાલવે, પણ તને નહીં પાલવે; કારણ કે તું એક મોહટો ઠપ્પારી

ને આપરફાર છે, અને હું તો આપર ગુમાવી બેઠો છું, અટકે મને કંઈ વાંધો નથી.' આ મતલબની મેં તેને શિખામણ આપી નેથી તો જોને માહું લાગ્યું ને તે મારી સાથે ચંકાઈ ગયો છે ! પણ મારાં અંતઃકરણમાં એને માટે લલ્લા લાવ છે, અને હું અનાં લલ્લામાં રાજી છું, માટે તમને આમ ચેતાવવાને આવ્યો છું, કે જેથી તમે એને સુધારવાની તજવીજ કરો. ”

“ પણ લાખ, પેહેલાં એમને જગાડનાર ને આટે રસ્તે દોરવનાર તો તમેજ કેની ? ”

“ નહીં, કદી નહીં; તદ્દન ખોટી વાત. મેં એને પેહેલાંથી એવા રસ્તાથી આતલ રાખ્યા હતા, પણ હમણાં થોડા દાહાડ થયા એણે મારું પણ નહીં માનતાં એવો ખરાબ રસ્તો પકડ્યો છે ! એમાં મારો શું વાંક ? મેં એને શિખામણ દીધી તેમાં તો એણે મારી સાથે પણ દોસ્તી તોડી નાંખી ! ”

“ તોપણ તમે મને ચેતાવવા આવ્યા તેને માટે તમારો ઉપકાર માનું છું. હવે હું મારું બનતું કરીશ, અને તમે પણ એમની છુપી ખુબર રાખીને મને ગુપચાપ ચેતાવતાં રહેલો. ”

“ વાઈ. એને માટે હું બરાબર કાળજી રાખીશ. હવે તમારા એક માણસને મારી સાથે મોકલશો ? ”

“ નહીં; હાલ તરત તેમ કરવાની ઠંડક નથી. માણસમાં એમની આપર હલકી પડે તેમ મારે કરવું નથી. તે તો વળી તેવો વખત આવે ત્યારે વાત. ”

“ ત્યારે હું હવે રગ્ન લઉં છું; પણ જોનું, મારું નામ તેની પાસે દેશો નહીં. ”

“ તે માટે તમારે બેસીકર રહેવું, અને તમે કૃપા કરી અવાર-
નવાર મળતાં રહેજો.”

“ તે તો હું અવશ્ય જણાતાં જરૂર તમને મળતો રહીશ. ”
કહીને ચંડાળશંકર ત્યાંથી ઉડીને અટપટ હોંસે હોંસે ચાલતો
થયો, અને મનમાં ખુશ થયો કે “ ચાત્રો ! તારા જન્મરો અમાર્યો
છે, અને હવે મધુર ઘરમાં આવશે એટલે બડી અચ્છી આમશે ને
તેની પૂરેપૂરી કમળાખતી થશે, ત્યારેજ તે પણ મને યાદ કરશે ! અરે
બચ્ચા મધુર, હજી તું પણ જોશે કે હું તારો ઘાટ કેવો કેવો ઘડું
છું, અને તને કેવા સંતાપમાં સળંગાવું છું ! અરે જો જીવતો છું
તો તને અને તારી રાંડને મારે પગે નમાવીશ ત્યારેજ હું આહાંલુ,
અને નહીં તો મને ઘેડ સમજવો ! ” આ પ્રમાણે ખિન્નાતો ઝુલાતો
મધુર પાછો પોતાને ઘેર પહોંચ્યો.

આણી તરફ મધુરીનાં મનમાં અનેક સંકલ્પ વિકલ્પની ઉથલ-
પાથલ થઈ રહી ! તેણીનાં મગજમાં ચંડાળશંકરની વાત આત્માદ
ખરી હસી ગઈ, અને મધુરની નીતિને માટે તો તેણીનાં મગજપર
ઉત્તમ અસર હતી તે તદ્દન બદલાઈ ગઈ ! તેણી સ્વતઃ ખેદ કરવા
લાગી કે “ આહા ! મારા મનહર માનીતા મધુરને માટે આ મેં શું
સાંભળ્યું ! શું તે મારા પવિત્ર પ્રાણનાથ અપવિત્રતાનાં કાળાં પાણીના
સાગરમાં ડુબ્યા ! તેમણે મને વિશ્વાસઘાત કીધો ! અરેરે ! મધુર ! મારા
વાહલા મધુર, તમે તમારી મધુરી કરનાં પણ એક વેશિયાને વિશેષ માની !
તમે મોઢેથી તો મને માનીતી અર્જાંગના માનતા જણાવો છો તે શું
માત્ર મને ઉપલેક બતાવવાનેજ કે ! શ્રી હરી ! તારો આશરો ! હવે

તેમને સુધારવાની ફરજ મારે માથે આવી પડી છે, અને તે ફરજ હું બજાવીશ, તોપણ અરે ! પરમેશ્વરા, તારી સાહ્યતા શિવાય તે નહીંજ અને ! તું હવે તે મારા વાહલાનાં હૃદયમાં નિવાસી તેને સદ્મતિ આપજે, કે જેથી તે બિચારા ભોળા ભરથાર હજી પણ મારી ટોકણીથી કંઈ પણ સુધરી પાછા ઠેકાણે આવી જાય કે જેથી અમારો સંસાર સુખનાયા થાય. ” આમ વિચાર કરતાં વગી તેણીના મનમાં નવોજ ડગડગો થયો કે “ પણ કદાચ ચંડાળશંકરે લાકડાં લગવવાનો તો આ રસ્તો નહીં લીધો હોય ? મારા પતિ એની દોસ્તીનો ત્યાગ કર્યાનું કહેતા હતા, અને તેથી પણ કદાચ એણે મને ભંભેરી ઘરમાં કબ્જો કરાવવાનું કૂકર્મ તો નહીં કીધું હોય ! તે ગર્ભ તેટલો આત્મજ છે, તોપણ ઘડ કરતાં પણ નપાત્ર છે, એ તો હું તેને માટે બરાબર જાણુંજ છું, માટે આ મધુરને આવતાંની સાથેજ હપકા નહીં આપતક તેમને હું ધીમે ધીમે કરામતથી પૂછીશ, અને તેમાં તેઓ શું બુલાસો આપે છે, તે સાંભળ્યા પછીજ જેમ ઘટશે તેમ વાત કરીશ. છેવટે મને એટલું તો સમજશેજ કે, ચંડાળશંકર આ આત્મતમાં સાચો છે કે જૂઠો છે ? જનંદ્રશ, તપાસીશ, આત્રિ કરીશ, અને પછીજ મારાં વાહલાને કહેવું ઘટશે તે કહીશ. ”

આ પ્રમાણે મધુરી સ્વતઃ પોતાનાં મગજમાં રચના રચતી ઘડીકમાં ઉદાસિમાં આવી જતી, અને વગી ઘડીકમાં ગંભિરતા ગૃહણ કરતી બેઠી છે, અને પોતાના પતિનાં પધારવાની રાહ જૂએ છે.

હવે નીચકણીને ત્યાં મધુર કેવી લેહેરમાં છે ? પ્રથમ તો મધુર ને છમિલીએ ચંડાળશંકરની આત્મતમાં બનેલી વાત વિદિત કરી,

અને તે પછી મધુરે પણ પાતાને ચંડાળશંકર સાથે સળગેલી બિના તેણીને કહી સંભળાવી, જેથી તેઓ પરસ્પર ખૂબ ખુશી થયાં, અને ચંડાળશંકરને વચમાંથી ખેરવ્યાથી તેઓ બંનેના હૃદયમાં ઠાણે તાજે હૃદયસ ઉભરાઈ નીકળ્યો, જે પરથી મધુરે કહ્યું “ ત્યારે હવે આ ખુશાલિની યાદગારીમાં આજે તો કંઈ નવુંજ ગાયન ગાઈ સંભળાવ કે બસ આનંદ, આનંદ, આનંદ ! ”

“ હાજી; ઘણીજ ખુશીની સાથે.” છબિલી બોલી “ હું પોતે નવાં નવાં ગાયન બનાવીને પણ ગાઈ શકું છું. ચંડાળશંકરની બાબતનું ગાયન હમણાં બનાવતી જનકે ને ગાતી જનકે તો કેમ ? ”

“ ત્યારે તો બડી ગંભીર આમે ! પણ નવું ગાયન જનકી જશે ને ગાતી જશે, એ બે સાથે કેમ બની શકશે ? ”

“ તે બનવામાં શું મોઢટી બાબત ! એ તો મારું મનને રમત છે પ્યારા ! ”

“ તો બસ ચલાવ, તેજ ચલાવ ! જનકે છું કે કેવી લેહંગત આવે છે ! ”

છબિલીએ તરતજ ચંડાળશંકરની ખટપટનું ગાયન શરૂ કરીધું, અને તે એવી તો ચાલાકીથી તેણીએ ગાયું કે મધુરે તો તે સાંભળીનેજ છાક થઈ ગયો, અને બડી લેહેરમાં આવી જઈ તેજ વખતે છબિલીના હાથમાં રૂપિયા એક સાની નોટના કટકા મૂકી દીધા, જેથી તેણી પણ ખુશી થઈ ગઈ. બાદ કેટલોક સમય, રંગ વિલાસમાં નિર્ગમન કરી સુમારે સાડા દશ વાગે મધુરે ત્યાંથી નીકળ્યો, અને પાતાને બંગલે ગયો.

“ પ્રાણનાથ, આજે પણ આપને ઘણી રાત ગઇ ! ” મધુરીએ ઉદાસ ચેહેરે કહ્યું “ બજારમાંજ આપ અત્યાર સુધી હતા કે કંઈ બીજે ઠેકાણે રોકાયાતા વાઈ ? ”

“ બીજે ક્યાં રોકાઉં વળી ? બજારમાંજ હતો. ” મધુરે જણાવ્યું “ વેપારીઓ વિખરાય ત્યારે મારાથી પણ બજાર છોડાયતી ! તેમાં વળી હમણાં ભાવતી ઉચ્ચપાથક નિતનિતામાં થઈ ગય છે ! ”

“ વાઈ ત્યારે પેલા ઘડિયાળ ને છેડાનો કંઈ પેનો લાગ્યો કે પ્રાણનાથ ? ”

“ નારે ના. તેનો તો કંઈજ પેનો લાગતોજ નથી ! મેંલીસ પણ આપડી શોધ કરતી થાકી હશે ! ”

“ પણ આજે ચંડાળશંકરની સાથે આપને કંઈ નતકરાર થઈ છે કે ? ”

“ તે વખત તો મેં તને સાંજનાજ કહી હતી કે મેં એની દોસ્તી છોડી; કેમકે એવા નકારા માણસની સોખનમાં રહેવું શોભા ભરેલું નથી. વળી પાછું અત્યારે પૂછવાનું કંઈ કારણ ? ”

“ ના, હું તો અમથી પૂછું છું. ” કહીને મધુરી વળા લગાર ચૂપ બેઠી, જેથી મધુરને વેહેમ પડ્યો.

“ કેમ વાઈ, અત્યારે તારી આંખો રડ્યા જેવી લાગે છે ને તું ઉદાસ પણ છે કંઈ ? ”

“ નારે, કંઈ નહીં. ” મધુરી શાંતપણે બોલી “ એ તો મન વધારે ગઈ તોમાં એમ જણાય છે. ”

“ નહીં, નહીં, નહીં. એ વાત હું માનતોજ નથી. તારાં મનમાં કંઈ પણ ઉદાસિનું કારણ છે. ”

“કશું કારણ નથી. એ તો આપને એમ લાગે છે પ્રાણનાથ.”

“એ વાત હું માનતોજ નથી. તું મારાથી છુપાવે છે !
બોલી જા, તને મારાં સમ છે !”

“તમે સમ ના આપો. નજીવી વાતમાં સમ ખાવાની શું જરૂર ?”

“તો મારાં સમ ખાઈને કહે કે તારા મનમાં કશું નથી.”

“સમ તો હું નહીં ખાઉં. સમ ખાવાથીજ શું વધારે છે કે ?”

“ત્યારે હવે મારી ખાત્રિ થઈ ચૂકી કે ઉદાસ થવાનું કંઈ પણ કારણ છે, અને હવે તું મારાં સમ પણ નહીં માનતી હોય તો ભલે તારી વાત તારાં મનમાંજ રાખી મૂક !”

“હું કહું ને તમને ગુસ્સો લાગે તો વગીઘરમાં કંકાશ થાયની!”

“નહીં, પણ મને ખરું કહે.”

“પ્રાણનાથ, મનની વાત નહીં કરો. મન તો જુદાંજ થયાં જેવું મને લાગે છે ! અસ, બોલતાં મારી જીભ ઉપડતી નથી ! તમે પોતેજ મન જુદું પાડ્યું છે !”

મધુર હવે ચેતી ગયો, અને તેણે મનમાં ધાર્યું કે “જરૂર ચંડાળશંકરે કંઈ કાળું ઘોળું કીધું છે ! તોપણ હવે એને મોંઢેથીજ બોલાવવું જોઈએ.” આમ વિચાર કરી તેણે પૂછ્યું “બોલી. જા, કે આટલું બધું બોલવાનું તને શું કારણ મળ્યું છે વાહલી ? જે હોય તે જલદી જણાવ.”

“હું શું જણાવું ? તમે મારી સાથે દગલખાજી રમો છો ત્યાં લાચાર !” કહેતાંજ તેણી રડી પડી. મધુરે તેણીને શાંત કરતાં કહ્યું “તું આમ નાદાની ના કર. તું બોલે તો તેનો ખુલાસો કરેની ?”

“ શું ખુલાસો કરશો ? મુદ્દાસર વાત બધીએ મારી પાસે આવી છે ! ”

“ શાનો મુદ્દો ! એ તું બકે છે ! રપષ્ટ ખોટી દેની કે શું તારાં મગજમાં ભરાયું છે ? ”

“ તમે એ દહાડા પર આખી રાતના ક્યાં હતા, વાઈ ? ”

આ સાંભળતાંજ મધુર ચમક્યો, અને હવે તેને પૂરેપૂરો વેહેમ ગયો કે “ જરૂર ચંડાળશંકરે લાકડાં લગાવવાનો ઘાટ ઘડ્યો છે, તેમાં શક નહીં. ” તોપણ તેણે શાંત મગજ કરી જુવાન દીધા “ અખરમાં. ”

“ અને ઘડિયાળ ને છેડે ખોવાયાં છે કે કોઈ રાંડને આપી અગ્ન્યા છે ? ”

“ હા, હા, હા ! ” મધુર હસીને બોલ્યો “ સમજ્યો ! સમજ્યો ! મેં ધાર્યું હતું તેમજ બન્યું ! એ તો તારી ને મારી વચ્ચે લડાવી મારવાની તજનીજ થઈ છે, અને તે તજનીજ કરનાર માણસ પણ મેં જોળખી લીધો ! હું ધારતો હતો તેજ ! ”

“ આપ શું ધારતા હતા ? આપ ઘડિયાળ ને છેડે કોઈ રાંડને નથી આપી અગ્ન્યા ? અને તેજ રાંડને ત્યાં આપ દરરોજ રાતના નથી જતાં ? વળી તે દહાડે આખી રાત પણ ત્યાંજ નથી રહ્યા ? ”

“ અરે ઘેલી રે ઘેલી ! એ બધીએ વત ખોટી ! તને એ બધું જોણું ભેરવ્યું છે તેનું નામ દે તો હું ખુલાસો કરું અને અજ ઘડી તારા મનનો વેહેમ દૂર કરું. ”

“ નામ સાથે તમારે શું કામ છે ? મારી વાતનો જુવાન દોની તો ? ”

“ મરે નામ સાથેજ કામ છે. ને નામ તો મારી જાતીમાં લખેલું છે, તોપણ તારે મોંઢે યોગ્યતા માંગું છું.”

“ ખરું કહું પ્રાણનાથ ? મને તો ચંડાળશંકરે બધી વાતો કહી.”

“ એજ ! એજ દુષ્ટનું કામ ! એને મેં આજે અપમાન કરીને ઓશીસમાંથી કહાડ્યો તેથી એણે તારો ને મારી વચ્ચે સળગાવવાની તજરીજ કરી ! તેથી તો હું તને કહી ગયો હતો કે એ હરામખોરને બંગલામાં પેસવા દેવો નહીં. એ તને ક્યાં મળ્યો હતો ?”

“ એ અહીંજ આવ્યો હતો પ્રાણનાથ. અત્યાર સુધી બેઠો હતો.”

“ પણ મારા ના કહેવા છતાં તે એને અહીં આવવાજ કેમ દીધો ?”

“ મેં, તો એને ઘણીએ ના કહી. પણ મને કયું કે ‘તમારા લાસની વાત કહેવી છે.’ એટલે મેં એને બેસવા દીધો ને ” પછી મને કહેવા લાગ્યો કે, એ તો શ્રેષ્ઠ રાંડને ત્યાં રાજ ભૂય છે, એને તેને ઘડિયાળ ને છેડો આપી આવ્યા છે ને પચ્ચીસ્સો રૂપિયા પણ આપ્યા છે. આમ બધી મુદ્દાસર વાત કહી તે શું બધી ખોટી ?”

“ તમામ ખોટી. એ તો માત્ર તે લુચ્ચાની બનાવટ છે.”

“ પણ ઘડિયાળ એને છેડાની તેમજ રૂપિયાની વાતજ તેણે મને કહી રીતે કહી ? તેણે એ વાત કહી રીતે પોતાનાં મગજમાંથી ઉઠાવી હોય ?”

“ એ તો તે દાહડે પચ્ચીસ્સો રૂપિયા એક વેપારીને ભરવાંનું હું ત્રિજેરીમાંથી લઈ ગયો હતો તે વાત મેં એને કરી, તેમજ ઘડિયાળ ને છેડો ખોવાયાં તે વિષે પોત્રીસમાં ખબર કરી તે વખતે એ પણ સાથે હતો, એને તેથી એ બધી વાત એ જાણે છે. તે તમામ

એ હામખોરે ફેરવીને તને જૂનાજ રૂપમાં સમજાવી, કે જેથી તારી ને મારી વચ્ચે સળગે ! એની દોસ્તી મેં છોડી ખરીની, એટલે એણે આ રસ્તો લીધો ! આમણો બધો કાળોટિયો છે રે !”

આ બધી વાતથી મધુરી ભોળાવાઈ ગઈ, અને પોતાના પ્રાણુ-નાથનું કહેવુંજ તેણીએ સત્ય માન્યું. તેણી બોલી “વાહલા, તે મૂઆ આમણાએ તો મને એવી સફાઈથી વાત કરી કે તેની તમામ વાત મને તે વખતે સાચીજ મનાઈ જતી !”

“અરે તે મહા પાછ ને દુષ્ટ છે તે તને અજર નથી ? તેજ મને તેની દોસ્તી છોડવાની સલાહ આપી હતી તે બૂલી ગઈ ? અને મેં તેની દોસ્તી છોડી ને તેને તરછોડી નાંખ્યો ત્યારેજ તે મારે મોંઢે આલ્યો હતો કે ‘જેજે હવે તારા ઘરમાં કેવી લગાઈ કરાવું છું !’ આમ બોલી મુંછે મરડીને તે મારી પાસેથી આલ્યો ગયો, અને તેપરથી તો મેં તને પણ કહ્યું હતું કે એ પાપી આમણાને આપણા અંગનામાં બિન્નકૂલ પેંસવા દેતો નહીં.”

“પણ તે વખતે તમે મને ખુલ્લું કહ્યું હોત કે આ કારણ-થીજ એ અહીં આવનાર છે તો હું એ મૂંઝાને કદી પણ ઉભો-રાખતે નહીં.”

“ખેર ! બનનારી હતી તે બની ! પણ હવે પછી એની સાથે કિંચિત્ ભાષણ પણ કરતી નહીં. તું પોતે પણ જાણે છે કે એ માણસ તદ્દન પિત્તળ છે, અને એવા નકારા માણસ સાથે તારે પણ ભાષણ કરવું લાજમ નહીં. તારે એની સાથે બોલવાનું શું કામ ?”

“કંઈજ નહીં. એ તો આપનો મિત્ર હતો તેથીજ હું એની સાથે માત્ર આપની શરમને જ્ઞાનર બોલતી હતી, પરંતુ હવે જો એ

આ બંગલામાં આવે તો માણસ પાસે એકદમ ધક્કો મરાવીનેજ બાહાર કઢાવું તો.”

“અત્રાત, એમજ કરવું જોઈએ. અરે એ તો સારું થયું કે આટલેથીજ પતી ગયું, પણ જો તું મનમાં ને મનમાં બળ્યા કરતે ને મારે મોંઢે વાત નહીં કરતે તો આપણા સંસારમાં એક સંતાપ સળગતે કેની ? તારી પણ કેટલી મોહટી ભૂલ કે મારા જેવા તારા એક પવિત્ર ને નીતિવાન સ્વામિની બદગોષ્ઠ કરનારની કહેલી વાત સાચી માની !”

“એ તો હું તે મૂઆનાં કહેવાથી ભોગવાઈ ગઈ ! મને શું ખમર કે તેનાં પેટમાં આવેા પ્રપંચ હશે ! તેમાં વળી બંધબેસ્તી વાત કરી એટલે મારા વેહેમને મજબૂતી મળી !”

“એ તો એવા લાકડાં લડાવનારાની ચતૂરાઈ હોય કે બંધબેસ્તી વાત ગોઠવી દેવી. તેમ ચતૂરાઈ ચકાવે નહીં તો એની વાત તું માને પણ કેમ ? પણ હવે પછી એવી વાત પર કદી ભોગવાતા નહીં. મારો જીવ તારા શિવાય કાંઈ પણ પર સ્ત્રી પ્રત્યે દોરવાય તેવું સ્વપ્નામાં પણ તું ધારતો નહીં.”

“વારૂં પ્રાણનાથ. એકવાર ભૂલ થઈ તે માફ કરો. હવે પછી એવી ભૂલ કદી પણ થશે નહીં. અરર ! હું પણ કેવી મુશી કે મેં મારા વાહલાને વગોવ્યા !”

“તેમાં હરકત નહીં. તું ને હું બે વચ્ચે વાત થઈ તેમાં કશો વાંધો નહીં. હવે એ પંચાત પડતી મૂક. (ઘડિયાળ જોઈને) ઓહો ! એક વાગવા આવ્યો ! ચાલો હવે સૂઈ જઈએ. રાત ઘણી ગઈ, અને સપ્તવારે વળી વેહેલાં ઉઠવું છે.”

તરતજ પતિ પત્નિ સયન સ્થાને સંચર્યા, અને જાગેલી ખટ-
પટનો હાલ તરત તો નિકાલ આવી ગયો. મધુરે પણ પોતાની પત્નિને
ખૂબ સમજાવી દીધી ! સ્ત્રી ચરિત્ર કરતાં પુરુષ ચરિત્ર વધુ !

પ્રકરણ ૮ મું.

હોહરો.

ભટજીની બાજી બધી, અવળી થઈ આબાદ;
તેથી ઘાટ નવો ઘડ્યો, તે શું જાય ખરબાદ ?

બીજી બાજી.

ચંડાળશંકરે મધુરનાં મકાનમાં તીર તો સજ્જડ ફેંક્યું હતું,
પણ તે ખાલી ગયું તે ખર ચંડાળશંકરને ક્યાંથી થાય ? તેથી તેણે
બીજાં દિવસે વળી પાછો છબિલીનાં મકાન આગળ રાતની વખતે
પોહરો ભર્યો, અને મધુરને જોતાંજ, અને મધુર ઉપર ગયો કે તર-
તજ ચંડાળશંકર ત્યાંથી એક વિક્ટોરિયામાં બેસીને મધુરને બંગલો
ગયો, અને રોપમાં ને રોપમાં ગાડી અંદર લેવડાવી. મધુરી આ વખતે
પોતાના હાલમાં બેઠી હતી. ગાડીનો ગણગણાટ સાંઝળીને તેણી આટલા
પર આવી, અને ચંડાળશંકરને જોતાંજ તેણે તાબડોતોબ રામોશીને
બોલાવીને કહ્યું “ આ ગાડીને એકદમ બાહાર કહાડ.” એટલું કહીને
તેણી તરતજ બંગલાની ઉપર ચાલી ગઈ. રામોશીએ ગાડી વાળાને
બાહાર લઈ જવાનો હુકમ કરીધો, પરંતુ ચંડાળશંકર તો અંદરથી
ઉતરીને આટલાપર ખુરસીએ બેઠીને બેઠો. રામોશીએ તેને કહ્યું

કહ્યું નહીં; કેમકે તે તો માત્ર એટલુંજ સમજ્યો હતો કે “શેઠા-
ણીએ ભાડુની ગાડીને બાહાર ઉભી રાખવાને ફરમાવ્યું છે, પણ
ચંડાળશંકરને બાહાર કહાડવાને ફરમાવ્યું નથી.” આવી સમજથી
રામોશી પાછો પોતાના પોલોરાપર જઈને ઉભો. ચંડાળશંકર અરધો-
એક કલાક સુધી મધુરીની રાહ જોતો આટલાપર બેસી રહ્યો, પણ
તેણી પાછી નહીં દેખાયાંથી તેણે એક હમાત્રને બોલાવી કહ્યું “અરે
બગ તો, શેઠાણી કુંડે આહે ? ત્યાંના સાંગ કે ચંડાળશંકર બોલવતે.”

“અરા શેઠ.” કહી હમાત્રે ઉપર જઈને મધુરીને ખચર કરતાંજ
તેણી ચમકી, અને ઉપરથીજ તાબડોતબ રામોશીને બૂમપાડવાથી રામોશી
દોડતો ઉપર ગયો, જેને મધુરીએ મિગ્નસમાં જણાવ્યું “એક જંગલી !
પેલા બામણાને હજી કેમ આટલાપર બેસવા દીધો છે ? મં તેને
હુકમ કીધો તે બૂલી ગયો ! તું પણ કાંઈ માણસ છે કે જનાવર છે ?”

“આઈ, આપે ગાડી બાહાર કહાડવાનું કહ્યું તે મુજબ ગાડી
તો બાહાર કહાડી છે.” રામોશીએ જણાવ્યું “અને તે માણસ તો
“આપની સાથે ગઈ કાલે રાતના બેસીને વાતો કરતો હતો તેજ છે,
તેથી મં તેને આટલાપર બેસવા દીધો છે. આપનો હુકમ હોય
તો તેને પણ બાહાર કહાડું ?”

“અરે મુરખા ! તદ્દનજ જંગલી છે !” મધુરી ચીડવાઈને
બોલી “તારા કાન બેહેરા છે કે શું ? તે બામણાને પણ એકદમ
ધકકો મારીને બાહાર કાઢડ ! તે જો વધારે ગડબડ કરે તો બે
ઠાંસા મારીને વાત કરજે.”

ખરેખરી વીલાતી ઉમદા કારીગરીના દાગીના,

વીલાતના આગેવાન કારખાનાવાળા સાથે
સરવેથી છેલ્લામાં છેલી ફેશનના અને ખાતરીવાળા,
ઓનાના તેમજ સંગીત તથા દીલપસંદ કારીગરીના
દાગીના વાસ્તે હંમે ખાસ ઓછે ભાવે મંગાવવા
ગોઠવણ કરેલી હોવાથી

અમારા ભાવ બહુ ઓછા રાખ્યા છે.
રામજી ભગવાન એન્ડ બ્રધર્સ,
ઝવેરીઓ.

નંબર ૨૦૮, શેખ મેમન સ્ટ્રીટ, ટેલીફોન નંબર ૬૭૮,
સવળા પ્રકારનું ઝવેરાત છુટક તથા જથ્થાબંધ મળશે.
ઝવેરાતના દરેક પ્રકારના દાગીના કીસખી કારીગરોને
દાંધે ખાતરીબરેલા બનાવી આપીશું.

અવજન પચીગરનું કામ પહેલા પ્રકારનું થાય છે.

બહારગામના દાગીના વી. પી. થી રવાના
કરવામાં આવે છે.

“તમે માણસ છો કે ગધ્યા છો ?” (પાનું ૯૩.)

“ વારંજી. ” કહીને સમોશીએ તરતજ નીચે આવીને ચંડા-
ળશંકરને કહ્યું “ ચાલો મહારાજ, આહાર જાઓ. અહીં તમને બે-
સવાનો હુકમ નથી. ”

“ પણ મારે તો તારી આંખને મળવું છે, માટે બેઠા છું. ”

“ બસ જાઓ, આહાર જાઓ; નહીં તો ધકકો મારીને
આહાર કહાડીશ ! ”

“ અરે ભલા માણસ, આંખ સાથે કંઈ અગત્યનાં કામની વાત
કરવાની છે. તું જાણ્યા વગર ગરબડ નહીં કર. ”

“ આંખનો હુકમ નથી, માટે હવે વધારે પંચાત નહીં કરતાં
ઉડી જાઓ, નહીં તો લાત મારીને આહાર કહાડીશ. ” સમોશીએ
વધારે કહ્યું “ તમે તે માણસ છો કે ગધ્યા છો ? એક વાર કહ્યું
તે સમજાવું નથી ? ”

આ સાંભળતાંજ ચંડાળશંકર સમજી ગયો કે “ મધુરીને તેના
ધણીએ ગમે તેમ સમજાવીને બાળવી નાંખી હશે. ” આ વગેરે
વિચાર કરતો તે હવે મૂંગો મૂંગો આહાર જઈ વિક્ટોરિયામાં બેઠો તે
ધરતો રસ્તો લીધો. માર્ગમાં તેણે મનમાંજ વિચાર્યું કે “ મધુરીને
મેં આટલી બધી નિશાની આપીને સમજાવી હતી તેમ છતાં તેણીનાં
મગજમાં મારી વાત શું નહીંજ ઉતરી હોય ? કે પછી મધુરે વળી પોતાની
ચારી છુપાવવાને ખાતર કંઈ ઉધુંચ-તું તેણીને સમજાવી દીધું હશે ? શું
બન્યું હશે ! મધુરીની મુઠ્ઠાકાત થઈ હોત તો બસર પણ પડત; પરંતુ તેણી
તો મને મળી સરખી પણ નહીં ! માટેજ મને લાગે છે કે મધુરે તેણીને
ગમે તેમ ગોટો વાળીને સમજાવી દીધું હશે ! અરે રામ રામ ! આજ

એ રૂપિયા ગાડી ભાડાના ખર્ચ્યા તે પણ ફેકટ ગયા ! આલો, વળી બીજી બાજુ ગોઠવવી પડશે ! તેણે માફ જે અપમાન કીધું છે તેનું વેર હું વાળીશ ત્યારેજ નિરાંતે જીવીશ ! ” આમ વિચારી તે પોતાને મકાને ગયો, અને તે દાહડે તો તે ઉદાસ બની સૂઈ પણ ગયો.

બીજે દિવસે પ્રભાત થતાંજ તે નવી બાજુનાં નવાં ચોકમાં ગોઠવવા લાગ્યો. તેણે વિચાર્યું “ મધુરીને મેં જે વાત કહી હતી તે વિષે તેણીને કેવી અસર થય, અને મધુરને તેણીએ વાત કરી કે નહીં, તેમજ જો વાત કરી હોય તો તેનું શું પરિણામ તેણીનાં મગજ પર ઠર્યું, તે વગેરે જાણવું તો જોઈએજ. ” આ કેવી રીતે તેની જાણમાં આવે તે માટે પણ અત્યંત વિચાર કરતાં તેણે પોતાની પત્નિ પ્રભાગવરીને બોલાવીને બધી વાતની સમજણ આપી, તેમજ મધુરીને જે જે વાત પોતે કહી હતી તે તમામ પ્રભાગવરીને જણાવતાં કહ્યું કે “ એ મારી કહેલી વાતનું છેવટ શું પરિણામ આવ્યું તે તું મધુરીને મળીને તેણીની પાસેથી જાણી લાવે તો હીક થાય. તેમ કરતાં જો મધુરીને મોંઢે માફ વાંકૂં બોલશે તો પણ હરકત નથી; પરંતુ ગમે તે હુકિત રચીને પણ તેણીનાં પેટની વાત મેળવવી જોઈએ, કે જેથી બીજી બાજુ રચવાનું બની આવે. ”

પ્રભાગવરી પોતાના પતિની આજ્ઞાને અધિન રહેતી હોવાથી તેણીએ તે વાતને સ્વિકાર કરતાં તેણી બોલી “ પ્રાણનાથ, એ તો હું ગમે તે પ્રકારે પણ મધુરી પાસેથી વાત કઢાવીશ. મારા પર તો મધુરી ઘણો સારો ભાવ રાખે છે, એટલે મને કશો વીંધો આવે તેમ નથી. ”

“ એ તો હીક; પણ વળી બીજી બાજુ રચું છું. ” કહીને ચંડાળશંકર બોલ્યો “ એક કામ કર. તું આજે બપોર પછી બપોર બે વાગે ત્યાં જાણે, અને તું મધુરી સાથે બીજી ત્રિજી વાતો કરજે, અને આશરે ત્રણ વાગે બંગલામાં એક ટીપણું ભટ્ટજીની મહારાજ આવશે. તેને મધુરી પોતાનો હાથ જોડવાને તેવી રીતે તું મધુરીને સલાહ આપજે, અને તે ભટ્ટ મહારાજ જે પણ બોલે તે વાતને તું ટેકા આપજે. બસ, તારે એટલું જ કરવું. તેમ કરતાં જો ભટ્ટની વાત મધુરીમાં માનવામાં જ આવે, અને મધુરી ચોરી પકડવાની ઇચ્છા જો મધુરીને થાય તો તે કામ તું ઉઠાવજે. અગર માઈ નામ દધને તું તેણીને કહેજે કે, માસે વર, તારા વરને રાંડના ઘરમાં બેઠેલો હશે તે તને બપોર નજરોનજર બતાવી આપશે. આ પ્રમાણે તું હિમ્મતથી તેણીને ખાત્રિ આપજે કે પછી તેણી હાજ પાડશે; ને આપણે ઘેર તેણીને ગમે તે બહાને લેતી આવજેની કે હું બધું હીકજ કરીશ. કાંઈ પણ રીતે તેણીને હાથપર લેવાની તજવીજ કરવાની છે.”

“ વાઈ પ્રાણનાથ. આપની તમામ વાતનો ભેદ હું સમજી ગયો. હવે હું મારાથી બનશે તેટલું કરીને પણ મધુરીને આપણે ઘેર જ ઉપાડી લાવીશ.”

“ પણ પેલો ટીપણું ભટ્ટ આવી ગયાં પછીજ લાવજે; કેમકે તે ભટ્ટ મરણે તો બધા રંગ ઝમાવે છે.”

“ હીક પ્રાણનાથ. તેમ કરીશ. તો પણ ભટ્ટને વેહલોજ મોકલજો.”

“ ત્રણ વાગ્યાં પહેલાં તે ત્યાં આવી પહોંચશે. તું પણ અહીંથી દોહોડ વાગે વિક્ટોરિયામાં ધાડીને સાથે લઈને જાણે, કે ટાંકણુ બપોર સંધાશે.”

“બહુ સાદું પ્રાણનાથ. તેમજ કરીશ.” કહીને પ્રભાગવરી રસો-
ધનાં કામમાં મંડી પડી.

હવે ચંડગણકરે પોતાના ઝાળખીતા ટીપણાં ભટને બોલાવી
મંગાવ્યો, અને તેને પોતાની વાત વિગતે સમજાવી તથા મધુરીનો
હાથ ભેંધને હસ્તરેખા પરથી તેણીને શું શું કહેવું તે વિગેરેની
પણુ બરાબર સમજણ આપી, અને તેને લગતી તેની મેહેનત બદલ
આખો એક રૂપિયા આપવાની લાજગ્ય જણાવી, જેથી ટીપણાં ભટ
તો રાજી ખુશ થઈ ગયો, અને મધુરીના બંગલાનું હામ ડોકાણું
બરાબર લખી લીધું, તેમજ મધુરીની કટલીક નિશાનીઓ પણ લખી
લીધી, કે જેપરથી મધુરીની ખાત્રિ કરવાનું બની આવે.

આ પ્રમાણે ટીપણાં ભટ તૈયાર થઈને પોતાને ઘેર ગયા, અને
બરાબર ત્રણ વાગતાની અંદર મધુરીને બંગલે પોહોંચવાની ચીવટ રાખી.

ખાત્ર પરવારીને પ્રભાગવરીએ સુંદર વસ્ત્રાલંકાર સજી લીધાં,
અને બરાબર દોઢ વાગેને પોતાના ઘાટી સાથે એક ભાગની વિક્ટો-
રિયામાં તેણીને મધુરીને બંગલે જવાને રવાના કરી.

આ વખતે બંગલામાં મધુરી એકલી નિરાંતમાં બેઠી હતી, અને
ઘોટલાપરજ એક ‘હાઝીયર’ પર આડી પડીને. એક રમુજ વાર્તાનું
પુસ્તક વાંચતી હતી, તે વખતે પ્રભાગવરી અંદર જતાંજ મધુરીએ
હસીને તેણીને કહ્યું “આવો બેઠેન, પધારો. આજ ઘણે દાહડે
તમારાં પગલાં ક્યાંયી ?”

“તમારી પાસેજ.” કહીને પ્રભાગવરી પણ પાસેની ખુરસી
પર બેઠી, અને પછી બોલી “ઘણું દિવસથી તમને મળી નહોતી
તેથી મળવા આવી છું બેઠેન.”

“ધણું સારું કીધું. હું પણ તમને મળવાનેજ ચાહતી હતી.”

“તમે મોઢટા લોક અમારે ગરીબને ત્યાં આવો નહીં તેથી હુંજ આવી.”

“એમ જોલો છો? તમે તો મારાં બેહેન જેવાં છો, અને તમારે ને મારે ક્યાં જુદાઇ છે? વાડં ખુશીમાં તો છો?”

“હા બેહેન.”

“અને તમારા વરના શા સમાચાર છે? તે કંઈ સુધર્યા કે હજી જેવા ને તેવાજ રહ્યા?”

“કંઈએ સુધર્યા નથી બેહેન! તે તો જેવા ને તેવાજ છે! જેને જે આદત પડી હોય તે કંઈ જાય કે? એ તો રહ્યાજી એવા!”

“મારી પાસે એક બે વાર આવી ગયા હતા, અને મારા ઘરમાં લડાઇ સળગાવવાનો પ્રયત્ન કરી ગયા હતા! એ તો સારું થયું કે મેં મારા પતિને પૂછી જોયું તો બધો ભેદ જણાઇ ગયો!”

“તે શું બેહેન? મને તો એ વાતની કંઈ ખબર નથી! મને તો કે?”

“વાત એમ બની કે તારા વર મારી પાસે આવ્યા, અને મને કહેવા લાગ્યા કે તમારા વર તો રાંડને ત્યાં જાય છે! આ વાતને બરાબર બંધ બેસતાં ચોકઠાં તેમણે ગોઠવ્યાં, અને તારાં સમ, મેં તારા વરની ધાત સાચીજ માની! પછી મેં મારા ધણીને તે વાત કહી, એટલે તેમણે તમામ પડદો ખોલી દીધો તો ઠીક થયું કે મારાં મનનો વેઢુમ ગયો! આવો તારો વર તરકટી છે!”

“પણ તે બંનેને તો ઘણી દોસ્તી છે, અને તારે મોઢે તાસ વરનું જૂઠું બોલે કેમ!”

“દોસ્તી હતી ત્યારે હતી, પણ હમણાં કંઈ ભંગાણુ પડ્યું છે, અને તેથી તો તે મને ભમાવવાને અહીં આવ્યા હતા ! અરે બેહેન, મારી આગળ એવી તો મસાલાદાર વાતો અડાવી કે હું તો દંગળ બની ગઈ ! ”

“પણ તને ગુસ્સો લાગે નહીં તો હું કહું ? મારાં મન, તને માફું તો નહીં લાગે કેની ? ”

“તારા કેહેવાનું મને માફું તો લાગેજ નહીં; કેમકે તું મારી આળ સ્નેહી સખી છે.”

“અગરજે મારા વર તો અસહ્યથીજ રખડતા છે, પણ તારા વર માટે પણ મેં એક તિરાહિતને માંડે કેટલીક વાતો સાંભળી છે ! મારા વરે જો તે વાતો કહી હોત તો હું માનત પણ નહીં, પણ આ તો કોઈ જુદાજ સખસે મને કેટલીક વાત કરી છે, માટે મને લાગે છે કે તારા વરને પણ નખળી સંગત તો થઈ છેજ.”

“તને કોણે કહ્યું ? મને તે માણસનું નામ આપ કે મારી ખાત્રિ થાય.

“નામ આપું ને તું વળી તારા વરને કહે એટલે તે સખસ સાથે તારા વર લગાઈજ કરે ! ”

“તારાં સમ, મારા વરને મોઢે હું તેનું નામ નહીં દર્શા; માટે તું મારા પર ભરોસો રખતી હોય તો મને તે માણસનું નામ દર્શાવ કે જેથી હું ખરો કે ખોટો તોડ તો બાંધું.”

“મારા વરનો એક મિત્ર વંચરશંકર કરીને છે. તે એક દાહાડો મારા વરને મળવાને માટે રાતના મારે ત્યાં આવ્યો, પણ મારા

વર તે વખતે ધરમાં નહીં હોવાથી મેં તેને કહ્યું કે ‘ તમારા દોસ્તાર અત્યારે વળી ધરમાં હોય કે ? તે કોઈ રાંડને ત્યાં રખડ્યા ગયા હશે. ’ આ સાંભળી તેણે કહ્યું ‘ રાંડનું ધર તો તેને માટે હમણાં રાંડાઈ ગયું છે; કેમકે જે રાંડને ત્યાં તમારા વર જતા હતા ત્યાં તો હવે મધુર જાય છે. ’ આમ કહ્યું ! તેથીજ મને પણ લાગ્યું કે મધુરભાઈ પણ એવે નખળે રસ્તે ચડ્યા છે ! મારાં મનમાં એ વાતનો ડગડગો પેઠો, અને તેથીજ મેં તેને જુરસામાં જણાવ્યું કે, એ વાત તદ્દન ખોટી. મધુરભાઈ કદી પણ એવે રસ્તે જાયજ નહીં. આ ઉપરથી તે પણ જુરસામાંજ યોલી ઉડ્યો કે “ અરે મધુર તો ત્યાં દરરોજ રાતના આડથી દશ વાગા સુધી બેસે છે, અને તેની ખાત્રિ કરવી હોય તો ચાલો તમને અખઘડી બતાવું. ’ આ સાંભળતાંજ હું તો ચૂપ થઈ ગઈ, અને તે વખતે મેં એ વાતજ ઉડાવી દીધી. માટે મને પણ શક ભરાયો છે કે, તારો વર પણ નખળે રસ્તે જતો હોવોજ ભ્રમજ. ”

આ સાંભળી મધુરી સંજ્જડજ થઈ ગઈ, અને થોડી વાર વિચારમાં પડી જઈ, બોલી “ તે શખસ નજરોનજર બતાવવાને તક્યાર છેની ? ”

“ હારે હા. તેણે સાફ કહ્યું છે તો ! એમાં કંઈજ ફરક નથી બેહેન. ”

“ પાઈ ત્યારે મારા એક ભરોસાદાર માણસને તે વાત નજરો નજર બતાવે તેવો બંદોબસ્ત થઈ શકશે ? ”

“ ઘણી સારી રીતે. એ તો હું તાબડોતોબ તારે ખાતર બખવીશ. ”

“ ત્યારે તો તારો ઘણોજ ઉપકાર માનીશ બેહેન ! ” કહીને મધુરી નિઃશ્વાસ નાંખવા લાગી, અને ધીમે રહીને બોલી “ તારા વરે

મને તે વાત કહી, પણ મેં જ્યારે મારા વરને જણાવ્યું ત્યારે તે જણે એવી મતલબનું મને સમજાવવા લાગ્યા કે ‘ચંડાળશંકરની સાથે મારે દૂટ પડી છે તેથી તેણે આપણી વચ્ચે લાકડાં, લાકડાવાળી આ તદખીર કરી છે!’ આ વાત મેં ખરી માની, અને લેથી હું તારા વર પર ગુસ્સે થઈ! પણ જો પેલો વંચરશંકર કહે છે તેમ તે મારા માણસને નજરે નજર બતાવે તો પછી મને શક્ય રહેશે નહીં.”

“તારે જોઈએ તો આજે રાતના આડેક વાગાને સુમારે તારા માણસને મારે ત્યાં મોકલજે, એટલે વંચરશંકરને પણ હું તરત જોલાવીને કહીશ. પછી કંઈ છે?”

“હાક છે તો. મારો મોહનલાલ નામનો જૂનો મેહેતો છે તેને હું તારે ત્યાં મોકલીશ.”

“ધણું સારું. પણ રાતના સાત ને આઠની વચ્ચે મોકલજે કે બસ.”

“તેમજ કરીશ. તે મેહેતો હમણાં બહાર ગયો છે તે આવશે કે હું તેને કહી રાખીશ.”

“હલે.” કહીને પ્રભાતવરી મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે “હવે મધુરીને મારે ઘેર જોલાવી જવાની પણ કંઈ જરૂર નથી, અને પેલા ટીપણાં ભટ આવે કે નહીં આવે તેની પણ જરૂર નથી.”

એટલામાં તો તે ટીપણાં ભટ ટેહેલ પોકારતો અંદર દાખલ થયો, અને પેલી બંનેની સામે જોઈ રહી જોલવા લાગ્યો “લંડર

“ બરપૂર. બેહેનોનું કલ્યાણ આપ્યો. શ્રી અંબા માતા સુખી કરે. શ્રી અંબા માતાની મેહેર છે. આ બ્રાહ્મણને સીધાની ઇચ્છા છે બેહેન.”

“ મહારાજ તમે કોણ છો ? અને આ તમારી પાંચડીમાં વીપણું છે કે ? ” મધુરીએ પૂછ્યું.

“ હા બાપજી. હું ઇસ્મો બ્રાહ્મણ છું; અને મને હાથ નેતાં બરાબર આવડે છે.”

“ ત્યારે મારો હાથ જુઓ નેપછી. હમણાં મારા ગૃહલાવ કેવા છે ? ”

તરતજ ટીપણાંશંકર પલાંઠા વાળાને ઓટલાપર ચડી ગયો, અને મધુરીનો હાથ લઇ બોલવા બેઠો “ બેહેન, તમારાં કરમમાં લક્ષ્મી સારી છે. તમને પરમેશ્વરે ઘણી પણ આબરૂદાર ને મનગમતો મેળવી આપ્યો છે, અને બધી વાતે તમે સુખી છો બેહેન. જશ રેખા પણ પેહેલા નંબરની છે, ને સંતાનનું સુખ પણ સારું થશે, પણ—”

“ કેમ બોલતાં ખંચાઇ ગયા મહારાજ ? ” મધુરી બોલી “ જે હોય તે કહી દે. ”

“ કહું તો ખરો, પણ તમે કંઈ મનમાં દુઃખ નહીં લમાડશો તો કહું બેહેન ? કેમ કે મારે તો તમારી પાસે શેર શેર ધીનું સીધું લેવું છે તેથી જ તમને દુઃખ લાગે તો પછી મારું સીધું જન્ય ને દક્ષણાએ જન્ય કેની ! ”

“ નહીં મહારાજ, ખરેખર કહેશો તો તમને ખુશી કરીશ. ”

“ ત્યારે તો બેહેન, તમારા ઘણીને લગાર સંભાળજો ! કેમકે અમાં તમારા ઘણીની રેખા છે તે નેતાં એમ જણાય છે કે તે ”

કાંઈ વેશિયાના ફંદમાં પડ્યો છે, અને આગળ જતાં તે તમને દગો દેશે ! માટે તમે જોડાણા હો તો તમારા ધણીને તમારા કાબૂમાં રાખજો. હવે મારી કહેવાની મતલબ તો સમજ્યાની ?”

“ સમજ. વારું બીજું કંઈ કહેવું છે ?”

“ બીજું કશું નહીં. હવે સીધાની આજ્ઞા થાય બહેન તો ઠીક.”

તરતજ મધુરીએ પોતાના માણસને બોલાવી દીપણાશંકરને તમામ સીધું આપવાનો હુકમ કરી દીધો, તેમજ ઉપરથી એક પાવલી દક્ષણા તરીકે પણ આપી. આ લઈ દીપણાશંકર ખુશ થયો, ને પછી સીધું લઈ, મધુરીને આશિરવાદ આપી ચાલતો થયો.

“ બહેન, આ તો બધી વાત મળતી આવે છે, હોં ” મધુરી બોલી “ આ આજ્ઞાએ કહ્યું ને જે વાત કરી તે બધી મળતી આવે છે ! તોપણ જરાક શક છે તે મં કહ્યું તેમ તું કરશે એટલે બરાબર માનીશ. ”

“ તે તો હું ચાકસ કરીશ. તારે માટે કરવું તેમાં શું હું કાંઈ નવાઈ કરવાની હિતી કે ? ” કહીને પ્રભાગવરી ઉઠવા જતી હતો તેને પાછી બેસાડી મધુરીએ પોતાની ગાડી જોડાવી આપી, જેમાં બેસી તેણી પોતાને ઘેર ગઈ.

ચંડાગશંકરે પોતાની પ્રિયાને ઘરમાં દાખલ થતાંજ બધી વાત પૂછવા માંડી, જે તેણીએ તમામ કહી સંભળાવવાથી તે પણ ખુશ થયો, અને તેણે તરતજ પેલા વંચરશંકરને બોલાવી મંગાવી તેને પેલી છબિલીનાં મકાનની એઢાણી આપી બધો વાત સમજાવી, અને તેને રાતના રાત ચાગે બોલાવ્યો. બાદ પેલો દીપણાશંકર પણ આવી

પોહ્યાંચો, અને તેણે પણ ચંડાળશંકરને વાત કહ્યાથી તે આર વધારે મુશ થયો, અને ઠરાવ્યા પ્રમાણે ચંડાળશંકરે જોને એક રૂપિયો પણ આપી દીધો.

“ પણ પ્રાણનાથ, મધુરીના મેહેતો રાતના સાત-આઠની વચ્ચે આવનાર છે, તે વખતે તમે ઘરમાં રહેશોજ નહીં; કેમકે જો તે મેહેતો તમને જોશે તો તે વળી મધુરીને કહેશે, અને તેથી વળી મધુરીને એવો શક જશે કે જાણે તમેજ કંઈ બનાવટ કરી હશે ! માટે તમે સાતની અગાઉ બહાર નીકળી જાઓ, અને વંચરશંકર આવશે તેની સાથે તેને સમજાવ્યા પ્રમાણે મધુરીના મેહેતાને હું મોકલી આપીશ. કેમ, મારી વાત આપને ફીક લાગે છેની મારા વડાલા ? ”

“ હા; તારું કહેવું પણ બરાબર છે, હું તેમજ કરીશ. ” કહીને પછી ચંડાળશંકર પોતાના બીજા વિચાર મનસુખામાં ગુંથાયો, અને પ્રભાગવરી ઘર કામમાં રોકાઈ.

રાતના બરાબર સાતને ટંકારે વંચરશંકર આવીને બેઠો. ચંડાળશંકર તો તે પ્રથમનો બાહાર ચાલ્યો ગયો હતો. બાદ પોણાઆઠના સુમારે મધુરીનો મેહેતો મોહનલાલ પણ આવી લાગ્યો. તેની સાથે વંચરશંકરની મુલાકાત પ્રભાગવરીએ કરાવી, અને તેમને પરસ્પર મુદ્દાની વાત સમજાવી, જે તે બંનેએ પૂરતાં ધ્યાનથી સાંભળી, અને છેવટે પ્રભાગવરીએ તે બંનેને જણાવ્યું કે “ આ વાત તફત ગુપ્ત રાખજો, અને કોઈને મોંઢે કંઈ પણ બોલતાંજ નહીં. ” વળી મોહનલાલને કહ્યું કે “ તારા શેઠને જોઈને તું ગુપચાપ તપ્પરી શેઠાણીને

તે વાત જણાવજે, પણ શેઠને કશું કહેતોજ નહીં.” એ વિગેરે ટોકી ટેકીને બંનેને સમજાવી આપ્યાં પછી તેમને ત્યાંથી વિદાયે કીધા, અને તેઓ બંને તરતજ છબિલીની તરફ ચાલતા થયા. આ વખતે સુમારે આઠ વાગ્યા હતા.

પ્રકરણ ૯ મું.

દોહરો.

મધુર દેખાયા ખરે, નાયકછીને ત્યાંય;

મોહનલાલ વિરમય થયા, વહે હાય હાય હાય !

પાપ પકડાયું, અને વળી અધર ઉડી પાંચ ગયું !

આજે મધુર રાતના સુમારે સાડાઆઠે છબિલીને ત્યાં આવી પહોંચ્યા, અને વંચરશંકર તથા મોહનલાલ તો સવાઆઠ વાગાના તેણીના બંગલાની સામેના એક ખુણામાં ડિલા હતા. તેઓએ પા કલાક સુધી રાહ જોયાં બાદ મધુરની ગાઃ! જોસબંધ આવી પહોંચ્યા, અને મધુર પોતાની ગાંડીમાંથી ઉતરીને ઉપર ગયો; તે પેલા બંને જણોએ બરાબર તાકી તાકીને જોયું. મોહનલાલની ખાત્રિ થઇ ગઇ, અને તે પણ નિઃશ્વાસ નાંખી બોલ્યો “ અરેરે ! શેઠને પણ આ શું સુહૃદયું છે ! ” કહીને તે ત્યાંથી તરતજ વિકટોરિયામાં બેસીને મધુરને ખબર કરવા ગયો, અને વંચરશંકર પણ તરતજ પ્રભાગવરી ની પાસે જઇ કહેવા લાગ્યો “ બધું બરાબર થયું. મોહનલાલે ખાતે મધુરને રાંડના બંગલામાં જતાં જોયા, અને તેની પૂરેપૂરી ખાત્રિ કરી આપી છે. ”

“ પણ કંઈ શક જોયું તો રહ્યું નથીની ? ” પ્રભાગવરી બોલી
 “ મધુરજ હતો, એમ મોહનલાલે મનમાનતી, રીતે ખાત્રિ કરી લીધી
 કે કંઈ બાકી રહ્યું ? જાણે તેમાં કંઈ પ્રરક પડવો નહીં જોઈએ જો ! ”

“ બરાબર ખાત્રિ થઈ ચૂક્યાં પછીજ મોહનલાલ ત્યાંથી ખસ્યો. ”

“ બસ તો હવે કંઈ વાંધા નહીં આવે. તારે જુવું હોય ત્યાં
 તું પણ હવે ખુશીથી જા. ”

વંચરશંકર તરતજ પોતાને ઘેર જવા બાહાર નીકળ્યો, નેત્રોજ
 ચંડાળશંકર તેને રસ્તામાં મળી ગયો, અને તેને પણ વંચરશંકરે
 તમામ વાતચીત કહી, જેથી તે પણ ખુશી થતો પોતાને ઘેર આવ્યો,
 અને અભાગવરીને કહેવા લાગ્યો “ વાહલી, કામ તો બરાબર થઈ ગયું.
 વંચરશંકર હમણાંજ મને રસ્તામાં મળ્યો, અને તેણે મને બધી
 વાત કહી. ”

“ હવે તો મધુરીની પણ ખાત્રિ બરાબર થઈ; કેમકે મોહનલાલ
 તેણીનો વિશ્વાસ માણુસ છે, ને તે તેણીને કહેશે કે પછી તેણીને
 પણ કંઈ શક રહેશે નહીં. હવે બાજુ બરાબર ગોઠવાઈ તો ખરી. ”

“ હવે તો કશી ખાત્રી રહી નહીં. ” કહીને ચંડાળશંકર
 વળી પાછો બાહાર ગયો, અને પેલી નાયકણીના અંગલાની સાથે
 જઈને ઊભો, અને ત્યાંથી મધુરની રાહ જોયા કરતો રહ્યો.

પેલી તરફ મોહનલાલે મધુરીની પાસે જતાં વાર કહ્યું
 “ સોઝણી, ઈસ વાત વંડી ! શેઠની બુદ્ધિ બગડી ! બોલવામાં કંઈ
 નહીં ! શેઠને નબળી સંગત લાગી છે, અને ખૂબજ રસ્તે તેઓ
 ચઢ્યા છે ! માટે હવે ભવિષ્ય પણ ખરાબ સમજવું ! ”

“પણ મેહેતા, રાંડને ત્યાંજ તારા શેઠ બેઠા છે ! તેં તેમને ‘બરાબર જોયા ?’ મધુરીએ પૂછ્યું.”

“જોયા બાઈ જોયા ! શેઠને ગાડીમાંથી કિતરી તે રાંડના અંગ-લામાં જતાં મેં પોતે બરાબર જોયા.”

“પણ ત્યારે તારે પણ શેઠની પાછળજ ગુપચાપ જણુંતુંની ?”

“નહીં. તેમાં શું શોભા ? તે વખતે મને તેઓ ધુતકારી કાઢાડતે ને બે ચાર થાપડ લગાવી દેતે તો તેમાં માફ માન શું રહેત ? તેથી તો આમન્યા પણ તુટી જાય !”

“પણ તેં પૂરી ખાત્રિ કરી ? તું હિમ્મતથી કહે છે કે તારા શેઠને તેં રાંડના ઘરમાં પેંસતા જોયા ?”

“હા, હા, ને હા ! એમાં તો જરા પણ સંદેહ જણું હવે રહ્યુંજ નથી શેઠણી ! એ તો મેં ચાકસ કરી લીધું !”

આ સાંભળતાંજ મધુરી અત્યંત આક્રંદ કરતી આંખો મીંચી બળે નખાઈ ગયા જેવી થઈ ગઈ, અને માર્થે હાથ મૂકી મહા શોક દરવા લાગી ! થોડી વાર સુધી તેણી એક પણ શબ્દોચ્ચાર કરી શકી નહીં, પણ પછી મેહેતા પ્રત્યે નિહાળીને તેણીએ કહ્યું “મેહેતા, હવે શું કરવું ? કંઈ દલાળ ?”

“દલાળમાં એજ કે તમે શેઠને નમ્રતાથી બે વાત કહી સમજાવી એ રસ્તો છોડાવો તોજ સાફ; નહીં તો એ ખુવાર થઈ જશે અને બધી દોષત રંડીબાળમાં ઉડાવી દઈ પાયમાલ થઈ જશે ! કહેવત છે કે ‘રંડીકા ચાર સદા ખુવાર !’ એમાં તે વળી કાણ સુખી થઈ છે કે એ થશે !”

“ પણ શેઠને કહેવું કેવી રીતે ? એક વાર મારે કાને વાત આવી ત્યારે મેં તેમને જો વાત કહી એટલે તેમણે મને ગમે તેમ ઉંધું ચતું કહી સંમળવી દીધી, ને મેં ભાળવાઈને તેમનું કહેવું ખરું પણ માન્યું ! પણ હવે તો મારી ખાત્રિ થઈ. તે છતાં હું તેમને કહેવા જઈશ એટલે તે તો નન્નોજ વાસશે ! માટે શું કરવું ? ”

“ હવે નન્નો શું વાસશે ! હવે તો હું પોતે શાક્ષી પૂરીશ. પછી મારાપર ભ્રષ્ટ્રચે તો ગુસ્સે થાય તો ભણે, પણ તેમનાં ભલાંને માટે મારે સાચું બોલવામાં અચકાવાનું કંઈજ કારણ નથી. તેમ છતાં શેઠ મને રજા આપશે તો મારી નિમકહલાલિતો બદલો મને હાથે આપશે ! પણ જેનું નિમક મારા પેટમાં છે તેમું તો ભણ્યાહીશ, એ મારો નિશ્ચય છે. ”

“ તે શેઠ આવે ત્યારે હું તેમનું ધીમે ધીમે રહીને છેડીશ, અને પછી નામુકર જશે તો તને બોલાવીશ. કેમ ? ”

“ મોહોટી ખુશીથી બોલાવજો આઈ. હું હમણાં નીચેના રૂમમાં સૂતો પડ્યો છું. ”

“ વાઈ જન ” મધુરીએ કહ્યું. અને તેપરથી મેહેતો તરતજ પોતાની જગા પર સૂવા ચાલ્યા ગયો; પણ મધુરીના જીવને કંઈ એવું પ્રકારે નહીં ! તેણી સ્વતઃ શોક સંતાપ કરવા લાગી કે “ આહા ! મરદના જીવ પણ કેવા કૂતરા જેવા હોય છે ! હાથે તેમની મનોવૃત્તિમાં આટલી બધી નિર્દયતા કેમ મૂકી હશે ! મારા પ્રાણનાથ ઉપરથી તો મારા પર કેટલી માયા ને મમતા રાખે છે, અને મારા પર પૂર્ણ પ્રીતિ પણ દાખવે છે, અને અંદરથી આવેલા પ્રપંચ પાથરે છે ! પણ

મુખમાં ધણુખરા મરદો રાંડોને ત્યાં રખડે નહીં ત્યાં સુધી જાણે
 તેમને ચેન પડે નહીં, એવા મૂર્ખના સરદાર છે ! શેડિયાએના છેક-
 રાએ જો રાંડોને મળે નહીં તો તે રાંડોનું પૂરું ક્યાંથી આવે ! પણ
 પારકી રાંડો માત્ર પદ્મસાનીજ સગી આવે છે, તેનું જાન કામાન્ધ
 મરદો ભૂલી જાય છે, અને તેથીજ તેઓની ખરાબી નીપજે છે તો !
 અરરર ! મારા પ્રાણ પ્યારાને માટે આમ હું સ્વપને પણ ધારતી
 નહોતી, અને તેમની નીતિને માટે મને કદી પણ શક નહોતો, પરંતુ
 હું ધારું છું કે મૂળ રસ્તો બતાવનાર ચંડાળશંકરજી હોવો જોઈએ.
 તે મૂઆ બામણાથીજ બધા બગાડો થયો છે, અને હવે તેને કંઈ
 વાંકું પડ્યું છે તેથીજ તે અંદરથી કુટ્યો છે, અને હવે તે મારા
 કાન ખોલે છે. તોપણ તે કુટ્યો છે તે એક રીતે સાંજે થયું છે,
 અને હવે મારા પતિને સુધારવાની મારે ફરજ બજાવવી પડશે !
 પણ ધીમે રહીને તે બામણાનો પગ કહાડવોજ જોઈશે; કમક
 તેનાંજ બધાં કર્મ છે. હમણાં તેની મારફતે મારે બધી વાત જાણ-
 વાની જરૂર છે, માટે હમણાં તેનું અપમાન કરવાની જરૂર નથી.
 પ્રાછળથી તે હરામખોર લંપટને પણ બરાબર લાડવા ખવાડીશ ત્યારેજ
 હું જાંખીને બેસીશ ! પણ હવે મારા પતિને સુધારવાનો મારે શું
 રસ્તો લેવો ? કંઈ કરવું જોઈએ ! તોપણ એ આવે અને પછી મને
 વધી શું ખુલાશો કરે છે તે જાણ્યા પછી વખત તેવી વાત કરીશ.”
 આ વગેરે અનેક વિચારોમાં મધુરી ઉદ્વેગિત થઈ ગઈ.

પેલી તરફ મધુરને તો મઝા ચાલતી હતી ! છબિલીનાં નખરાં
 નિહાળીને આ લાઇ સાહેબ ખુરમાન થઈ ગયા હતા ! ગામન પર
 ગામની મોજ, અને ધીંગામસ્તીમાં પણ કંઈજ મળ્યાં નહીં !

“વારં ત્યારે પેલા ચંડાળશંકરે તમારી આપડીને આપણી વાત બેરવી હતી તેનું શું થયું?” છબિલીએ પૂછ્યું.

“શું થાય વળી? આપડીને અસ્ટમ પુસ્ટમ સમજાવી દીધી.” મધુરે જણાવ્યું. “આપડીને સમજાવતાં શી વાર?”

“તમારી આપડીનાં મનમાં હવે તો કશો વહેમ નથીની?”

“હવે તો જરા પણ વહેમ નથી. તેણીનાં મનમાં મારે માટે ખરેખરી ખાત્રિ છે કે હું રાંડને ત્યાં જાઉંજ નહીં.”

“પણ જોજો સંભાળજો! ચંડાળશંકર અંડા પ્રપંચી અને ખટપટી છે તેથી હજી તે કંઈ પણ ખટપટ કરશે! હજી પણ તે આપણો પીછો છોડે તેમ નથી! હું તેને આજખું છું કે તે બડો તરકટખાજ છે!”

“અરે તેનાં ગમે તેવાં તરકટને પણ હું ખીસામાં નાંખીને તેના ખુરજા કરું તેવો છું! તે આમણાના ભાર શા વળી! તેને તો લાડુ ખાતાં આવડે! ખીજી લાંબી પોહાંચ તેનામાં હોય નહીં તો!”

“તોપણ તેવા નાકારા માણસથી ચેતીને ચાલવું વધારે સારું તો ખરુંજ.”

“તેની તારે કંઈજ ચિંતા કરવી નહીં પ્યારી. તે બધું મને શિખવવું પડે તેમ નથી.”

“તો ધણું સારું.” કહીને છબિલીએ લગાર આવભાવ કરી મધુરના ગળામાં હાથ નાંખી માંગણી કરી કે “વારં હવે તમે મારી એક માંગણી મંજુર નહીં રાખો માન પ્યારા?”

“બાલી જા. તું જે કહે તે મારે કબૂલ મંજુર છે, મારી માનીતી મોહિની!”

“ મારે એક નવી ફેશનની સાડી લેવા માટે ત્રણસો રૂપિયા જોઈએ છે તે આપશો ? ”

“ ઓ વસ. મોઢરી ખુશીથી.” કહીને મધુરે તરતજ ખીસા-માંથી નોટનું બંગલ કઢાડી રૂપિયા ત્રણસોની નોટો કઢાડી આપતાં કહ્યું “ કેમ, હવે તો તું ખુશી થઈ ? ”

“ મારા વહાલાને જોઈને હું તો સદાએ ખુશીજ રહું છું.”

“ હવે ત્યારે મને રમ્મ છે ? હવે તો રાત ઘણી થઈ ખ્યારી માટે જાડિં છું.”

“ ભલે પધારો, પણ કાંઈ પાછા ક્યારે આવશો વાઈ ? ”

“ હંમેશને વખતેજ આવીશ, અને અને તો વહેલો પાંચ આવીશ.”

“ બહુ સાઈ. પણ અનેતાં સુધી વહેલા પધારશો તો વધારે આનંદ થશે.”

“ ઠીક છે.” કહીને તરતજ મધુર ત્યાંથી નીચે ઉતરીને પોતાની ગાડીમાં ગોઠવાઈ પોતાને બંગલે ગયો.

બિચારી મધુરી—પવિત્ર મધુરી ! પોતાના બંગલામાં એકલી બેઠી અત્યંત ગિરફતારીમાં ગરકાવ થઈ ગઈ છે. તેણી મધુરની આવવાની પાણીની માફક રહ જુએ છે. તેણીએ પોતાનો મિત્તજ નહીં ઉકળાવતાં શાંતપણે પોતાના પતિને સમજાવવાનો વિચાર કરીધો; અને મધુર જેવો આવ્યો કે તેવીજ મધુરી બાકી “ પ્રાણનાથ, આજે પણ અગીઆર તો વાગી ગયા, હોં ! આપને દરરોજ મોંઘુંજ થાય છે, તેનું શું કરણ ? ”

“ શું કરે! બળરમાંથી વેહેલાં છુટાતુંજ નથી!” કહીને મધુરે પોતાનાં કપડાં કહાડીને ઘાટીના હાથમાં આપ્યાં, અને થાકી ગયો હોય તેવો ઢાંગ કરીને ‘મઝીયર’ પર પડતાં બોલ્યો “હાઆસ!” આજે તો એટલો થાક લાગ્યો છે કે કંઈજ કરી નહીં! બસ, હવે તો જાણે એમજ થાય છે કે એ ઉઠવે ને હાથઅફસોસનો વેપાર કરવોજ નહીં! થોડા કાળ જીવવું તેમાં કેટલી જાંજળ એકલા જીવે વેઠવાની! હવે તો ઇશ્વરે જે આપ્યું છે તેજ ખાઈ પી અમનચમન કરવું, એમ મને થઈ આવે છે! કેમકે વેપાર જેટલો વધારું તેટલી મારા જીવને જાંજળ પણ વધારેજ કરવી પડે!”

“ મેં તો આપને તે દાહડંથી કહ્યું કે એવો મોહટો વેપાર ડોહોળવાનું છોડી દો, પણ આપ ક્યાં માનો છો! ”

“ હવે તો માનવુંજ પડશે; કેમકે હવે હું પોતેજ કંટાળી ગયો છું! ”

“ માનો તો મોહટી મહેરબાની!” કહીને મધુરીએ પેલી બાબત ધીમે રહીને કહાડવા માટે પ્રયત્ન “ આજે આપ ઘરમાંથી આઠ વાગા પેહેલાં નીકળીને ગયા હતા તે છેક અત્યાર સુધી બળરમાંજ રોકાયા હતા! ”

“ હાસ્તો. બળરમાં નહીં તો ખીજે ક્યાં? તેમાં તો થાકી ગયો છુંની! ”

“ અરે છે! થાક તો લાગેરતા!” મધુરી કટાક્ષમાં બોલી “ પણ બળરમાં ગંભીર પડતી હશે તો! કેમકે મેં સાંભળ્યું છે કે બળરમાં ગાનતાન પણ ઘણું થાય છે! ”

“ ગાનવાન શાનું ને મઝા શાની ! એ તો મારવાડી દલાલીઆએ નકામાં સગડા તાણ્યા કરે, અને જંગલીની માફક બરાડા પાડ્યા કરે, તેમાં મઝા શાની, પથ્થરની ! નકામું ધાંધલ ! ”

“ પણ મેં તો સાંભળ્યું છે કે બજારમાં કોઈ રાંડનું ગાનવાન થાય છે, અને તે રાંડનું નામ છબિલી છે ! ”

આ સાંભળતાંજ મધુર ચોંક્યો, અને છબિલીનું નામ સાંભળીને તે વળી વધારે વિચારમાં પડી ગયો, તોપણ આસ્તે રહીને બોલ્યો “ અરે ત્યાં તો કોઈ છબિલીએ નથી ગાતી ને છબિલીએ નથી ગાતો ! છબિલીનું નામ તેં વળી ક્યાં સાંભળ્યું ! એ રાંડ કદ વળી ! મેં તો એ નામજ આજે સાંભળ્યું ! ”

“ નામ નહીં સાંભળ્યું હોય, પણ તેણીનું ઘર તો કદાચ જોયું હશે ! ”

“ છટ છટ ! તે રાંડ કોણ ને તે ક્યાં રહે છે તે મારી જાણે બલા ! મને તે જાણવાની મતલબ પણ શું હોય ? ”

“ અરે ભૂલી ! ” મધુરી હાવકું મોં કરીને બોલી “ તે રાંડનું ઘર પણ કદાચ આપે નહીં જોયું હોય, તોપણ તે રાંડના ઘરમાં આપ બેઠા તો હશેજ ! ”

“ એ તું શું બોલે છે કે બકે છે ! ” મધુર લગાર રોપમાં બોલ્યો “ પેલા પાપી ચંડાળશંકરે તારા મગજ પર એવી ખરાબ વાતો ઠસાવી છે તે હજી તારાં મનમાં જેમ ને તેમ રહીજ ગયલી લાગે છે, અને તેથીજ તું ત્યારની મને આડા અવળા સ્વાલો પૂછે છે તે હું સારી પેઠે સમજું છું ! પણ એવા લુચ્ચાની વાતો મગ-

જપર કદી હસાવવીજ નહીં, એ હું તને ખાસ ભલામણુ કરું છું.”

“આપની ભલામણુ વાજખી છે કે એવા લુચ્ચાની વાત મગજપર કદી પણ હસાવવીજ નહીં” પણ કોઈ ભલા ને આપણા વિશ્વાસુ માણસની વાત તો મગજપર હસાવવીજ કેની?”

“પણ ભલો ને આપણો વિશ્વાસુ માણસ કદી પણ એવી વાત કરેજ નહીં.”

“અને જો કરેલી હરે તો પછી કેમ ? તે માણસપર આપણે ભગેએ રાખવો કે નહીં ?”

મધુર હવે ગુંચવાઈ ગયો, અને હવે તેણે અધર ઉડાવવાનો હાથ ફાંધા: કેમકે તે પોતાનાં મનમાં તો સમજીજ ગયો કે “વાત કંઈ ઝૂટી છે !” તોપણ તેણે પોતાની સ્ત્રીને ઉલધાપ આપવાનાં ફાંજાં માણાં, અને જો બાહ્યો “તું પણ કેવી વિચિત્ર વાતો કરે છે ! એવી વાતો કરતાં તને શરમ પણ નથી આવતી ! હમણાં તો કંઈ ખુશી ખુશાલિની, રંગ રસની, મોજ મઝાહની, અમન ચમનની, અને આનંદ મંગળની વાતો કરવી જોઈએ. તેને બુદ્ધિ તું તો તરેહવાર વાતોનાં ગ્રાહેલાં કરી નકામું મગજ ખાઈ જાય છે ! છટ નોનસન્સ ! આલ હંબગ !”

“અરે હંબગ ને કેમ છે ! આપ ભલે મને ઉડાવવાની તજવીજ કરો, પણ હવે તો મારા હાથમાં મજબૂત ખાતમી મળી છે !” મધુરી પણ જણાર ડોળા ફેરવી બોલી “તમે અત્યારે ક્યાં બેઠા હતા, ને કોને ત્યાં આઠ વાગાના ગયા હતા, તેનો યરાયર રીપોર્ટ મારી પાસે આવી ચૂકેયો છે !”

“ હવે એ બધા અફલ વખરના લવારા કરવા છોડી દે ને કંઈ કાંઈ વાતો કર ! ”

“ હું જે વાત કરું છું તે ડહીજ છે, અને આપ જોશો કે મારી દરેક વાત મજબૂત સાબિતી સાથેનીજ છે. હું હાલ ખુલ્લે ખુલ્લું મારે મોંદે નહીં કહેતાં માત્ર આપને મોંદેજ જણાવું છું, અને આપની પરીક્ષા કરવા ચાહું છું કે આપ કેટલાક સત્યવાદી છો ? અત્યારે આપની પરીક્ષા કરવાને મારી પાસે પુરાવા છે. ”

“ આટલા દાહડા પરીક્ષા કરી નહીં કે આજેજ કંઈ નવી પરીક્ષા કરવી છે ? ”

“ આટલા દાહડા તો પરીક્ષા કરવામાં ઠગાઈ, પણ આજે હું ઠગાઈ તેમ નથી તો ! ”

“ આજે પણ ઠગાશે નહીં તેની શું ખાત્રિ વાર ? ”

“ તેની ખાત્રિ એજ કે આજે મજબૂત પાયે પરીક્ષા કરવાને હું શક્તિવાન થઈ છું. ”

“ અને આજને પાયો પણ લૂલો હોય તો પછી તું શું ગુન્હેગારી આપશે ? ”

“ ગુન્હેગારીમાં આપનાં ખાસડાં ને મારું માથું ! બોલો ! ખીજ શું વિશેષ ગુન્હેગારી જોઈશે ? ”

“ એવી ગુન્હેગારીની મને જરૂર નથી, પણ હું તારી પાસે એટલીજ કબૂલાત માંગુ છું કે જો આજે તારી વાતનો પાયો હોય તો હવે પછી તારે કદી પણ એવી વિચિત્ર વાત વહવીજ નહીં બોલ, કબૂલ ? ”

“ કબૂલ ! એક વાર નહીં, પણ સાત વાર કબૂલ ! બાલી જાઓ
કે આજે આપ કોઇ રાંડને ત્યાં નથી ગયા ? ”

“ નહીં, બિલકૂલ નહીં. ” મધુર ટટાર થઇને બોલ્યો “ અરે
આજે તો શું પણ આખી જીંદગીમાં રાંડને ત્યાં મેં કદી પગ
મૂક્યો નથી ને રાંડનું મકાન કેવું હોય તે પણ મેં જોયું નથી ! ”

“ તો સખૂર કરો. હંમણાં બધું ખુલ્લું થઇ જશે ! ” કહીને
છબિલીએ પેલા મેહેતાને ખૂબ પાડવાથી તે આવ્યો, અને તેને પૂછ્યું
“ આજે રાતના આઠ વાગાને સુમારે તારા શેઠને તે ક્યાં બેઠેલા
દીઠા હતા ? ”

“ એક રાંડને ત્યાં. ” મેહેતાએ હિમ્મતથી જણાવ્યું.

મધુરનું મગજ તાતું માતું બની ગયું ! તે તો ઉઠીને તેને
મારવા ધસતો હતો, પણ મધુરીએ તેનો હાથ પકડી લીધો, અને
તે બોલી “ ખબરદાર ! પ્રાણનાથ, હવે આમ ગુસ્સે થવામાં કંઈ
વળે નહીં ! એ ગરીબને મારવા જાઓ છો તેનાં કરતાં મનેજ મારો !
કશ્શર એનો નથી, પણ મારો છે ! ”

“ કશ્શર તારો નથી, પણ આ નિમકહરામનોજ છે ! ” મધુરે
જણાવ્યું “ એણે તને ઉંધું ચતું લાંબેરી ભૂત બનાવી તેમાં કંઈ
તારો વાંક નથી, પણ એ કાળોટિયાનોજ વાંક ગણાય ! ”

“ પણ એણે આપને રાંડને ત્યાં જતે ને પોતે જતાં જોયા,
અને મારા કહેવાથીજ એ ત્યાં આવ્યો હતો, અને જે એણે પોતે
જોયું તે મને કહ્યું તેમાં એનો શો કશ્શર ? ”

“ તે કેમ જાણ્યું ને માન્યું કે એણે તને ખરીજ વાત કહી
છે ? એ તો હુસ્સો માણસ છે ! ”.

“એને ખોદું બોલવાનું કાંઈ કારણ ? અને આટલા દાહડા એ ભસો ને વિશ્વાસુ માણસ હતો તે આજેજ લુચ્ચો થયો કે ? વાહરે વાહ !”

“અરે એ નિમકહરામ તો પેલા મારા દુશ્મન ચંડાળશંકરનો મળતિયો છે, અને તેની સાથેજ હમણું રખડે છે !”

“સાહેબ, એ વાત તદ્દન ખોટી છે ! એમાં જરા પણ સત્યાઈ નથી !”

“બસ ચૂપ ! હરામખોર ! પાછા તારી બધી વાત મારે કાને આવી છે, અને તું જ્યારે ને ત્યારે પેલા ચંડાળશંકરને ત્યાં જ્યાં કરે છે ને રાતના તેની સાથેજ રખડે છે, એ મને પાકે પાપે આતમી મળી છે ! હવે તારા હાથમાં ત્રિજ્ઞેરીની ચાવી એક થડી પણ સાંપાય તેમ નથી, અને તારી નોકરી મને હવે જોઈતી પણ નથી. હું તો આજે સહવારમાંજ તને પાણીશું પકડાવવાનો હતો, પણ સહવારે મને પુરસદ નહોતી, અને અત્યારે તને કહેવાનો વિચાર કરતો હતો, એટલામાં તો આણે વળી તારા પ્રપંચની નવી વાત કહાડી ! હવે તો તને એક મિનિટ પણ મારા ઘરમાં નહીં રાખું ! તેં તારી મતલબને ખાતર મારા ઘરમાં કંકાસ કરાવ્યો કેમ !”

“અરે શેઠ સાહેબ, મારી મતલબ શું તે તો જણાવશો ?”

“તારી મતલબ હું બરાબર સમજી છું. પેલા ચંડાળશંકરની સાથે મળી સમજીને તું મને પ્રસાવવાની વેતરણુંમાં છે, અને તેમાં તું કાંઈ એટલે તને મારી પૂંજમાંથી હજમ કરવાનું બની આવે ! એ તારી મતલબ ! પણ તારી એ બદનિષ્ટા કદી પાર પડનાર

નથી ! અરે તને તો એ દુનીઆમાંથી પણ ઉખેડી નાંખીશ ! બસ ના ! નીકળ મારા ઘરમાંથી ! મારે તારું કામ નથી ! ” કહીને મધુરે તેને ધક્કો મારી કહાડી મૂક્યો.

“ પ્રાણનાથ, એ આપડો ગરીબ માણસ હવે મારાપર નિસાસા મૂકશેની ! ”

“ એવા કૃકર્મિનાં નિસાસા લાગે તો પછી દુનીઆ , ઉંઘીજ વળે તો ! એને તો હું આજે સહવારનાજ કહાડી મૂકનાર હતોરે ! પણ સહવારે મેં વિચાર કીધો કે સાંજના કોઇ નવો માણસ મેં જાણ્યા પછી એને રજા આપવી. તેટલામાં તો એણે આવું ઉંધું ચતું કર્મ કીધું ! હવે એને આપણાં ઘરમાં કેમ રખાય ? ”

“ આપને ક્યાંથી ખબર મળી ? આપે જાતે જોયું કંઈ ? ”

“ અરે ગઈ કાલે મેં પોતે એને ચંડાળશંકરને ઘરથી ઉતરતાં જોયો હતો, એને મારી ને એની નજર એક થઈ જવાંથી એ શરમાઈ પાણુ ગયો ! તેજ વખતે એ સમજી ગયો હશે કે ‘ હવે શેઠ મને રજા આપશે ! ’ તેથી એ હરામખોરે તને આમ ઉંધું ચતું સંમળવી નારી ને મારી વચ્ચે સળગાવવાનો રસ્તો લીધો ! એટલે જાણે આપણે એ લડીએ ને જૂદાં પડીએ તો વચમાં એનું કામ થઈ જાય ! આ મતલબ ! ”.

“ સમજી. ” મધુરી લગાર વાર વિચાર કરીને વળી પાછી બોલી “ પણ મારી પાસે તો ચંડાળશંકરની બાયડી આવી હતી, એને તેણીએ મને વાત જણાવ્યાથી મેં તેણીને કહ્યું કે ‘ મારા પતિ રાંડને ત્યાં કદી જાયજ નહીં. ’ ત્યારે તેણીએ કહ્યું ‘ તમારા

એક વિશ્વાસુ માણસને મારે ત્યાં મોકલજે, હું તેને નગરે નગરે બતાવીશ.' આ પરથી મેં આ મહેતાને મોકલ્યો, અને એણે આવીને મને 'કહ્યું કે 'શેઠને રાંડનાં ઘરમાં મેં મારી નગરે જોયા !' આ ઉપરથી મેં તેની વાત ખરી માની !”

“જો ત્યારે જે બન્યું તે ચંડાળશંકરની મારફતે બન્યું કેની ?”

“નહીં, ચંડાળશંકરની ખાચડીની મારફતે આ બધું થયું છે.”

“પણ ચંડાળશંકર ને ચંડાળશંકરની ખાચડી કહેવાય તો એકના એક ! અત્યારે હું તને કંઈ કહું તો તું માને કેની ? તેમ ચંડાળશંકરે પોતાની ખાચડીને કહેલું ને તેપરથી તેણી તારી પાસે આવી, અને આ બધા પ્રપંચ ચલાવ્યો ! બધાં કર્મ ચંડાળશંકરનાંજ !”

“હવે સમજાયું !” મધુરી સ્તબ્ધ થઈને જોલી “મૂળ આપણો મહેતાજ તેની સાથે મળતિયો, એટલે પંજી શું કરવું ! અને મને શું ખબર કે તે મહેતા મૂંઝા એવો નિમકહરામ નીકળશે ! હાય, હાય ! મૂંઝાએ પોતાની મતજબને ખાતર કેવું કામ કરીધું, હેં પ્રાણનાથ ! હું જો ભોળપણમાં લમી ગઈ !”

“મેં તને સત્તર વાર કહી રાખ્યું છે કે એવા ભલતાઓનાં ભમાવ્યાથી તારે લમવું નહીં, પણ તું માનતીજ નથી ! જોલ હવે ગુન્હેગારી ઠરાવી છે તે પ્રમાણે વચન આપ કે 'હવેથી કદી એવી વાત વદીશ નહીં.' કેમ, ખરું કેની ?”

“ખરું વાહલા. ખરું !” મધુરી શરમાઈને જોલી “મારી મોહટી ભૂલ થઈ, અને તેને માટે હું માફી માંગું છું.”

“ ઓલસપટ. ” મધુર હસતાં હસતાં બોલ્યો “ પણ યાદ રાખજો કે હવે જો કદી પણ એવી નાદની ભરેલી વાત મારી બાજુ તમાં તું બોલશે તો પછી મારો મિજાસ ફરી જશે ! ”

“ આપનો મિજાસ કોનાપર ફરશે ? ” મધુરી પણ હસીનેજ બોલી “ આ તમારી માનીતી અર્ધાંગના પર કેની ? બ્રાહ્મણ ! તેમાં શું થયું ! આપનો મિજાસ ગમે તેટલો ગરમ થાય તોપણ તે સહન કરવાને હું લાયક છું, અને આપનો મિજાસ મારે સહન કરવો, એ મારી ફરજ છે. આપ જોઈએ તો મને ખાસદુ મારશો તોપણ તે હું ખમીશ; કેમકે આપ મારા સ્વામિ-ધણી-માલિક ! સ્ત્રીને મન પતિ પણ પરમેશ્વર રૂપ છે, બ્રાહ્મણનાથ ! ”

“ એમ કે હુંચી કહુની ! ” કહીને મધુરે તેણીના ગુલાબિ ગાલપર વહાણનો નરમ તમાચો માર્યો.

“ આમ હલકો હાથ શું મારો છો ! જોરથી એક જો તમાચો ખેંચી કહાડોની કે મને પણ યાદ રહે ને જરીથી હું આવી ભૂલ કરુંજ નહીં ! ”

“ નારે મારી વાહલી ! આ કોમળ ગુંજામિ ગાલ ચુંમનને લાયક કે તમાચો મારવાને લાયક ? પ્રેમની પૂર્વ પાત્ર ગાલપર તમાચો મારતાં તારો વાહલાનો હાથ કેમ ઉપડે ! સ્ત્રીઓપર હાથ ઉગામવો, એ તો અજ્ઞાન મરદનું કામ છે ! હું તો એવું કામ કદી કરુંજ નહીં ”

“ અબ્બ બ્રાહ્મણ તેમ કરવાને આપને સત્તા છે નાથ. ” કહીને મધુરીએ હવે ખીજ વાત કહાડી “ ત્યારે બ્રાહ્મણનાથ, હાલ વેપારમાં આપને નફો છે કે મુકસાન છે ? ”

“અરે હાલમાં તો સારો નફો છે, અને ઇશ્વર કરશે તો આ-
વર્ષે પાંચ દશ લાખ મારી લઈશ!”

“પરમેશ્વર કરે ને તમે કમાઓ ! તોપણ હવે વધારે ડોહો-
ળોને આપના જીવને પરિતાપ વેઠવો મૂકી દો વાહલા ! રાત ને તાલંડો
બળી એ હાથ અફસોસ ! લોહી ને પાણી એક થઈ જાય છે !”

“વેપાર તો બંધ કરવાનું ઘણું એ મન થાય છે, પણ લોભ
મૂકતો નથી ! મનમાં એમ છે કે પાંચ દશ લાખનો કંઈ તડકો
પડી જાય તો વેપાર બંધ કરીને પછી બેઠાં મોજ કરીએ.”

“વારું પણ તમે લાખો રૂપિયા કમાઓ તો પછી ચાર ઘોડાની
ગાડી વસાવશોની ?”

“અન્નખત. તેજ ઘડીએ. ચાર ઘોડાની ગાડીમાં શું મોહરી
વાત ! તે તો હમણું પણ વસાવવાને શક્તિમાન છું. એમાં તે કંઈ
લાખો રૂપિયા જોઈએ છે ?”

“પણ એવી વસાવવી કે મુંબઈમાં ડોહતી હોયજ નહીં !”

“ઓ યસ ! અત્રે કાચમેન પણ એવા રાખું કે જેનો બેતરે
મુંબઈમાં મળે નહીં.”

“ત્યારે તો હું ઘણી રાજી થાઉં ! મને પણ એવીજ હાંસ
છે પ્રાણનાથ !”

“ઇશ્વર છે. સહિ રૂડાં વાતા થશે. આગળ જતાં બધું
સારું થશે.”

“આપનાં મોંમાં શાકર ! આપને સુખી હું સુખી.”

“એમજ છે તો વળી.” કહીને મધુરની આંખોમાં નિંદ્રા દેવીનું
 ઘેન આવવા લાગ્યું, અને મધુરીની આંખો પણ ઘેરાવા લાગી. તર-
 તજ તેઓ ઉઠીને સયન કરી ગયાં.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

દોહરો.

બ્ર આજ બગડી ગઈ, ત્રિજ થઈ તમવાર;
 તે પણ વકરી પલકમાં, સમજત તેનો સાર.

ત્રિજ આજ—તે પણ લાજ !

બીજે દિવસે પ્રભાતમાં ઉઠતાંજ દાતણ પાણી કરી, અને ચાહે
 પીધાં પછી મધુર અને મધુરી સામસામાં બેસી કંઈ કંઈ વાતો
 ચલાવતાં મધુરી બોલી “પ્રાણનાથ, ત્યારે પેન્ના તમારી પાછળ દુશ્મન
 માફક મંડેલા ચંગણશંકરનો કંઈ ઘાટ ઘડી નાંખોતી ! એ દુષ્ટ
 આજ પીતે તમારીજ પાછળ લાગ્યો છે, અને તમને ફજેત કરવાને
 જુઓતી કેવાં કેવાં તરકટો રચે છે ! એ જેમ ગમે તેમ મને વાત
 કરી ગમે; તેવીજ રીતે લોકોમાં બીજનચોરો માંડે પણ ગમે તેવી
 નીચ વાત કરતો દર્શતી ! માટે એને બાલનો બંધ કરવો જોઈએ.”

“વાહલી ! કહેવત છે કે ‘પાવો પાવાને પાપે લેવાશે !’ જે જેવાં
 કર્મ કરશે તેવાં પ્રજા તે ભોગવશે. તેમ છતાં હું હજી જોઉં
 છું કે એ કેટલાંક આણીમાં છે ? છેવટે તો મારે એને પોલીસ

કોર્ટમાં ઘસડવોજ પડશે ! તે વગર એ ચંડાજ નિરાંતે બેસશે નહીં તો ! એ તો મને હેરાન કરવાને, મને ફસાવવાને અને મારી બદગોષ્ઠ કરવાને ગમે પિટલાં ફાંફાં મારશે તેમાં તો કંઈ નશક નથી; પરંતુ આખરે સત્યનો ખેલી શ્રી હરી છે ને છેજ ! ”

“ તોપણ તે મૂઆ છાકટાને દબાવવો તો જોઈએજ. કોઈ ચોર લુચ્યાએતે પાંચ પચાસ રૂપિયા આપીને તેનાં હાડકાં ભંગાવો તો નહીં અને ? તે રસ્તો લેશો તોજ તે ગભરાઈને મૂંગો રહેશે. ”

“ તેમ કરવામાં મોહટો ગુન્હો છે, અને ગુન્હો કરવો એ વાજબી નહીં; તોપણ કાયદાસર તેનાપર બદનકશીની ફરિયાદ માંડવા માટે સોલિસિટરની સલાહ હું લઈશ. ”

“ જોઈએ તેમ કરો, પણ તેને આગળ વધતો અટકાવો તોજ સારું. ”

“ પણ તેની આયડી તો તારી દોસ્તારણ છે, અને તેણી પણ તેવીજ તરકટી બની ગઈ ! ”

“ તે તો આયડી ઘણી ભણી છે, પણ તેના પતિને લીધે તેણી પણ તરકટમાં ભળી હશે. ”

“ પણ ત્યારે તું તેણીને ચંતાવ કે ‘ તારાં ઘણીની અફલે ચાલશે તો તારે પણ કોઈ વાર પોલીસ કોર્ટમાં ઊભા રહેવું પડશે ને તુરંગમાં જઈશ ! ’ આમ જુલામ આપશે તો તેણી ‘ ગભરાઈ જશે, એટલુંજ નહીં પણ તેણી પોતાના પતિને પણ તે વાત કહેશે એટલે તે પણ કંઈક ગભરાશે તો ખરોજ. ”

“ આપની આજ્ઞા હોય તો આજેજ બોલાવીને હું તેણીને જુલામ આપીશ ? ”

“આ વસ. મોહરી ખુશીથી. પણ હું આશીસ જાઉં તે પછી તેણીને બોલાવવી.”

“ત્યારે તો આપને આશીસમાં મૂકીને પાછી વળે તેજ ગાડીમાં તેણીને બોલાવું તો કેમ?”

“એ પણ ઠીક છે. હું ઘોડાવાળાને વરધી આપીશ કે પ્રભાગવરીને લેતો આવે.”

“ભલે, એમજ કરજો. પ્રભાગવરીને તો હું જરાયર ધધડાવી નાખીશ! વળી તેણીને મારાપર સ્નેહ પણ સારો હોવાથી તેણી મારાં કહેવાને પણ માન્ય કરશે.”

“પણ તેણીને એવી તો તદખીરથી સમજાવી દેજે કે તેણી પોતાના પતિને પણ રોકીજ નાંખે.”

“તે બધું હું જરાયર કરીશ. હું દમથીજ વાત કરીશ!”

“હા. ખૂબ જખરો જુલાળ આપજે, અને લગાર પણ ખંચાતી નહીં.”

“વારૂં પ્રાણનાથ. ” કહીને મધુરી રસોડામાં રસોઇની તજવીજ માટે ગઇ.

મધુરે વિચાર્યું કે “હવે જરાયર રંગ ઝામશે, અને પ્રભાગવરી પણ હવે ચંડાળશંકરની સાથે જરાયર અથડાશે! મારા ઘરમાં તે બુચ્ચો લડાઇ કરવા નીકળ્યો છે, પણ તે પેલેલાં તો ઇશ્વર કરીને તેનાંજ ઘરમાં સળગશે! એટલે પછી ચંડાળશંકર પણ સમજશે કે મધુરને છેડવામાં સાર નથી!”

થોડી વારમાં મધુરી પાછી આવી, અને પછી મધુરે સ્નાન વિધિ કાઢ્યાં બાદ ભોજન કીધું. બાદ મધુર આશીસમાં ગયો, અને તેણે

ઘોડાવાળાને ફરમાવ્યા મુજબ ઘોડાવાળો તેજ ગાડીમાં પ્રભાગવરીને ત્યાં લઇ આવ્યો.

“ આવ બેહેન, તારું લગાર કામ પડ્યું છે તેથી તને બોલાવી છે.” મધુરીએ જણાવ્યું. “ પહેલાં તો તને મારે ઠપકા આપવાનો છે કે તું પણ તારા ધણી જેવીજ તરકટી ક્યાંથી બની! જોની ગઇ કાલે તારા પતિની સાથે મળીને તું મને ગમે તેમ ભેરવી ગઇ કેની? અને તે પણ તદ્દન પાયા વગરનીજ વાત!”

“ કેમ વાઈ? શું તારો વર રાંડના ઘરમાં નહોતો?”

“ નહીં; કદી નહીં. એ અધું તારું ને તારા વરનું તરકટ છે!”

“ પણ તારા મેહેતાએ પોતે જોયું તે પણ શું બોલું કે?”

“ એક વાર નહીં પણ સાત વાર બોલું! હડહડતું જૂહું! એ તો મેહેતો પણ તમારી સાથે મળી ગયો, અને તેથીજ તે પણ જૂહું બોલ્યો! તેથી તો મેહેતાને રાતેજ રજા આપી છે.”

“ અરે પણ તું આ શું બોલે છે! મારો, પતિ તો આપણી વાત જાણતો પણ નહોતો, અને મેહેતો પણ મારા પતિને કદી મળ્યો નથી! એ વાત બનેજ કેમ!”

“ બને કે ન બને, પણ મેહેતો તમારી સાથે પ્રપંચમાં સામેલ છે તેમાં તો શકજ નથી. મારા પતિ કદી પણ રાંડને ત્યાં ગયા નથી, અને કાલે રાતના પણ તે તો અગરમાંજ હતા, તેમ છતાં તમે લોકો તે બિચારા પુરૂષને માથે જે બોલું આજ ચઢાવો છો તેની મતલબ હવે હું સમજી ગઇ છું, અને હવે હું તને સાફ ચેતાવું છે કે જો હવે પછી એવું તરકટ રચશે તો તેજ વખતે

મારા પતિ તારા પર પોલીસ ક્રાઈમાં બદનકશીની ફરિયાદ કરશે ને તારા વરનાં પાપમાં તારે પણ દુઃખ ભોગવવું પડશે ! મારા પતિનાં મિબ્બંસ હવે ગરમ થઇ ગયો છે, અને હું તને ખાસ ચેતાવું છું કે હવે તે તમારા પર કંઈ નવું જૂનું જરૂર કરશે !”

“એહેન, આટલું બધું બોલવાનું કંઈજ કારણ નથી. તારા મહેતા સાથે તો મેં વળી તિરાહિત આદમીને મોકલ્યો હતો, અને તેણે પણ તારા વરને રાંડના ઘરમાં જતો જોયો, એમ તેણે મને તેજ વખતે આવીને કહ્યું.”

“તે તિરાહિત માણસ પણ તમારોજ મળતિયો હશે?”

“નહીં, નહીં, નહીં. તેમ તો છેજ નહીં, અને આ બાબતમાં તરકટ પણ નથી.”

“હજી તું તારી જીદ છોડતી નથી ! હજી તં મને ચઢાવવાની તજવીજ કરે છે ! શરમ છે તને !”

“એહેન, તારાં મનમાં ગમે તેમ હોય, તોપણ હું તો હિન્મતથી કહું છું ને હજી પણ સાબિત કરવાને શક્તિમાન છું કે તારો વર રાંડને ત્યાં જાય છે, ને જરૂર જાય છે !”

“અસ ! તારી જુઆન અસ કર ! તારા જેવી મને ચઢાવે તેને હવે હું કદી પણ પત કરુંજ નહીં.”

“તું મારી તરફ પણ આટલી બધી બદલાઈ ગઈ તેની મને સમજ પડતી નથી ! તને તારા ધણીએ કંઈ ઉલ્લાખ આપીને અધર ઉડાવેલી લાગે છે ! તેં આ બાબતમાં તારા ધણીને કહ્યુંતું કે શું”

“અલખત કહ્યું હતું, અને તે કહેવાની મારી કરજ પણ હતી; કેમકે તે મારા માનીતા સ્વામિનાથ છે, અને તેમનાથી તો હું કંઈ પણ છાનું રાખુંજ નહીં.”

“સમજ, સમજ, સમજ ! તેણે તને ગમે તેમ સમજાવીને તારાં મનને ઠંડું પાડી નાંખ્યું છે. ખીજું શું તો વળી ?”

“નહીં. તે મારા વાહલાએ મને જે વાત કહી છે તે તમામ હું ખરી માનું છું. તે મને કદી ખોટું સમજાવેજ નહીં, એટલે તેમનાપર મને વિશ્વાસ છે.”

“અને તે પોતે ખોટો હરે તો પછી કેમ ? ચાલ, બોલી જા.”

“પણ તેની વાત તમામ ખરી, ને તારી વાત તમામ ખોટી. એ તો હવે મેં મારા કાળજમાં ઢારી રાખ્યું છે !”

“વારં બલા મારી વાત તું નહીં માનતી, પણ તારી પોતાની નજરે તે બેલ બતાવું તો કેમ ?”

“અરે પણ મારી નજરે તું બતાવશે ક્યાંથી ? મૂળ વાતનોજ પાયો નહીં તો તું શું બતાવશે કપાળ !”

“તું હમણાં જોઈએ તેમ બોલ, પરંતુ હું તો તને પોતાનેજ તે વાતનાં ખરાપણાંની ખાત્રિ કરી આપવા માંગું છું, અને તારો વર રાંડને ત્યાં બેઠો હોય તે તને પ્રત્યક્ષ બતાવવાને તક્યાર છું !” પછી તારે જોઈએ તેમ માનશે તેની મને દરકાર નથી, પણ હું ખરી છું, એજ સાબિત કરવાની મને દરકાર છે. તું તારાં મનમાં એમ નહીં સમજતી કે હું કંઈ પણ કાચે પાચે બોલું છું. હું ભાર મૂકીને, ખાત્રિથી, હિમ્મતથી, અને બાતી ઠોકીને કહું છું કે,

તારા વરને, હું પોતે અને તારી નજરે, રાંડને ત્યાં બેઠેલો બતાવી આવીશ.”

મધુરી હવે વિચારમાં પડી, અને ગુંચવીઘ. તેણીનો આગલો જુસ્સો નરમ પડ્યો. હવે તેણી શાંત થઈને બોલી “પણ તારી વાત મારે ગળે ઊતરતી નથી તેથી લાચાર છું.”

“તું વધારે કટકટ ન કર, અને હું પણ તને કશું વધારે કે બોધું કહેવા માંગતીજ નથી, પણ સો વાતની એકજ વાત કહું છું કે, આજે રાતના તું મારે ઘેર આવ, અને ત્યાંથી હું, તું અને પેલો બીજો સખસ મળી ત્રણે રાંડનાં મકાન આગળ જમએ, અને પછી તને બધાએ તમ્મસો બતાવું.”

“વારું કબૂલ; પણ તે બીજા સખસને આપણી સાથે લેવાનો શો સખખ ?”

“સખખ એજ કે તે સખસ તે રાંડનું મકાન જાણે છે.”

“હીક છે તો હું બરાબર સાડાઆઠે તારે ત્યાં ગાડો લઈને આવીશ.”

“પણ હાલ તરત તારા વરને કંઈ કહેતી નહીં; કેમકે તેને તું જો બેતાવશે તો તે આજે રાતના ત્યાં જવાનુંજ માંડી વાળશે! એક બાર તું તારી નજરે તેને ત્યાં જોયાં પછી તારા પતિને જોઈએ તેમ કહેજે, પણ હમણાંથી કહીને તેને છટકવાનો વખત આપતી નહી.”

“તે તો હાલ તરત હું તેને કંઈ પણ કહેનારજ નથી.”

“ત્યારે રાતના આઠ વાગે તું જરૂર આવશે તો ખરીની?”

“એકસ આવીશ. અગર જો મારાં માન્યામાં તો તારી વાત જરા પણ આવતીજ નથી, તોપણ તું જ્યારે મને પોતાને ત્યાં

લાઇ જઇ ખાત્રી કરી આપવા માંગે છે, ત્યારે એટલી છેલ્લી કાશિષ પહોં કરી તો જનકે કે તારી વાત સાચી કે મારા પતિની વાત સાચી, તેની ખબર તો પડે !”

“ અરે ખરાબર ખબર તો પડશે.” કહીને પ્રભાગવરી રમ્મ લઇને પોતાને ઘેર ગઇ.

એજ દિવસે સાંજે મધુરે ઓશીસથી આવતાંજ પૂછ્યું “ કેમ વાહલી, પછી પ્રભાગવરી આવીતી કે ? ” “ હા. આવીતી તો ખરી, પણ તે કંઈ વધારે બોલી નહીં.”

“ પણ તેં તેણીને મારાં કહેવા પ્રમાણેનો દમ તો આપ્યો છેની ? ”

“ હા પ્રાણનાથ. મેં તેને સખત જુગાપ આપ્યો છે, અને તેથી તે ગભરાઇ પહોં ગઇ છે.” મધુરીએ પણ હવે પકાઇ ચલાવી “ હવે તેણી ચંડાળશંકરને જઈને તમામ વાત કહેશે તો.”

“ તેજ વખતે ચંડાળશંકર ગભરાઇ જશે ને પછી મને છેડવાનુંજ ભૂલી જશે ! ”

“ મને પણ એમજ લાગે છે સ્વામિનાથ! તોપણ તમે તે બામણને કાંઈ બીજે રસ્તે ખત્રાજ કરો તોજ સાઈ. તમારો આટલો બધો લાગવગ છે તે શું કામનો ? ”

“ તે વખત આવે ત્યારે થશે. હમણાં તેમ કરવામાં સાર નહીં.”

“ જેમ તમારી મરજી પ્રાણનાથ.” કહીને હવે મધુરી તે વાત ફરી નાંખીને બોલી “ વાઈ ત્યારે આજે હવે કરવા જવાનો વિચાર છે કે નથી ? ”

“ ઉહું. આજે તો મારે લગાર ઘરમાંથી વેહેલા જમી ખાઈને જવાનું છે.”

માનવંત ગ્રાહકોએ

અમારા મોંઢાંના બાકા ઝૂંકવાની આશા રાખવા કરતાં નીચેના સદા પ્રદર્શનોનાં જે સંગીત સરદીપીકેટો અમારી પાસે છે તે ઉપરથીજ ખાત્રી કરી લેવી :-

સર જમશેદજી જીજીભાઈ આરોનેટ સ્કુલની બુખીલી પ્રસંગની, સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ, સર હરકીસનદાસ નરોત્તમદાસ, આ. મી. વીઠ્ઠલદાસ દામોદર ઠાકરસી, શેઠ બેલેરામજી જીજીભાઈ સી. આઈ. ઇ. ડા. ડી. એન. પારખ આઈ. એમ. એસ., ડા. ઇરમાયલ વનમહમદ, શેઠ જગમોહનદાસ સામળદાસ, શેઠ આર. ઇ. ડાંગા, સીડી માણજીભટ્ટ ભરૂચ, શેઠ ત્રીભોવનદાસ મંગલદાસ નથુભાઈ, લંડનથી શેઠ યસનજી એલજી કાશીનાથ, શેઠ કલ્યાણદાસ કેશવદાસ, ચીનથી શેઠ ખરશેદજી બીખાજી, વાટસન હોટેલના માલિક સરદાર મેનશંસે, શેઠ સી. ડી. ખંખાતા, ઇ. આઈ. ડી. રેલવેના એનજીનીયરીંગ ખાતાં તરફથી, મી. એચ. એમ. હંલર ઇ. આઈ. ડી. રેલવેવાળા, મી. જેમ્સ મેકલેનક, પ્રોફેસર ડી. કે. ગજર, પારલામેન્ટના મેમ્બર સર મનચેરજી મેરવાનજી ભાવનગરી, વગેરે વગેરે.

ઉપર સીવાય નામદાર ગવરનરની પાર્ટીઓ, ફ્રેન્ચી ફરમાં, મુંબઈમાં ભરાયલા છેલ્લા મહાભારત એકઝીબીશનમાં, છેલ્લી નેશનલ કોનગ્રેસમાં, નામદાર ગાયકવાડને અપાયલી પાર્ટીમાં, સર જેમ્સ માન્ડીથને અપાયલી છેલ્લી પાર્ટીમાં, તેમજ ઘણા ઘણા પ્રસંગોમાં અમારી મીઠાઈ વપરાય છે તે વખણાય છે.

હરીદાસ વાલજી મીઠાઈવાળા.

ચીરા અગર--મુંબઈ.

“રસોઈ વેહેલી થાય નેમ કરલો” (પાનું ૧૨૮.)

“ ત્યારે રસોઇની તજવીજ તાકીદે કરાવુંની પ્રાણનાથ ? ”

“ હારતો. રોજ કરતાં એક કલાક રસોઇ વેહેલી થાય તેમ કરજે. ”

“ હીક છે. ” કહીને મધુરી રસોડામાં ગઇ.

બાદ વખત થતાંજ તે પતિ પત્નિએ સંજે ભોજન લીધું, અને મધુર તરતજ ઘરમાંથી નીકળીને છબિલીને ત્યાં ગયો, અને થોડી વાર પછી મધુરી પણ ગાડી જોડાવીને પ્રભાગવરીને ત્યાં ગઇ.

પ્રભાગવરીએ પેલા વંચરશંકરને પોતાને ઘેરજ બોલાવી રાખ્યો હતો, અને ચંડાળશંકરને પણ તેણીએ મધુરી સાથે થયલી તમામ વાત દરશાવી હતી.

સાડાઆઠને સુમારે મધુરીએ પ્રભાગવરીનાં મકાન આગળ જઈને ઘોડાવાળા પાસે ધાંટો પડાવતાંજ તેણી તથા વંચરશંકર તાબડતોબ નીચે આવ્યાં, અને ગાડીમાં બેસી તેઓ સરવે છબિલીના બંગલા પાસે પોહોંચ્યાં. ગાડી એક બાજુ પર ઉભી રાખી.

“ કેમ, હવે તમારે બંગલાની અંદર જવાનો વિચાર છે કે શી રીતે ? ” વંચરશંકરે પૂછ્યું.

“ પ્રથમ ખૂબર કહાડવી જોઈએ કે મધુર અંદર છે કે નથી ? ” પ્રભાગવરીએ જણાવ્યું.

“ હાં. પહેલાં તે વાત જાણવાની જરૂર છે. ” મધુરી બોલી ઉઠી “ આ મહારાજ અંદર જોવા જઈ શકશે ? ”

“ જોઈ છું. તજવીજ કરું છું. ” વંચરશંકરે કહ્યું “ બાહારથી નિંદ્રા ફેરવી જોઈ છું. અંદર તો કાંઈને પણ જવાનો હુકમ નહીં હશે. ” કહીને વંચરશંકર ગાડી આગળથી ખસીને છબિલીના બંગલાનાં

બારણામાંથી જોવા લાગ્યો. આ વખતે છબિલી ને મધુર બંગલાની ગેલેરીમાં જોતી મોજ કરતાં હતાં. તેમને દૂરથી જોતાંજ વંચરશંકર ઝડપમાં ગાડી આગળ દોડી જઈને બોલ્યો “ ચાલો, ચાલો ! મધુર અને તે રાંડ ગેલેરીમાંજ ઉભાં છે. આવો તમને બતાવું. ”

તરતજ પ્રભાગવરી તથા મધુરી ઉતાવળી ચાલે વંચરશંકરની પાછળ જતાં વારજ બારણાની ફાટમાંથી તેણીઓને પેલો દેખાવ બતાવ્યો, અને તે જોતાંજ મધુરીની ખાત્રિ થઈ. મધુરીનો મિત્રજ ઉર્ફણી આવ્યો, અને તેણી ઉપર જઈ પોતાના પતિનો હાથ પકડવાને ઉશ્કેરાઈ ગઈ, પરંતુ પ્રભાગવરીએ તેણીને તેમ કરતી અટકાવી, અને તેણીને સમજાવી પટાવી વંચરશંકર સાથે સરવે પાછાં ગાડી પાસે આવીને ગાડીમાં બેઠાં.

“ અરે પણ આ ગાડીમાં તો એ આવ્યા છે, માટે તે અમારી બીજી ગાડી ક્યાં ઉભી રાખી હશે ? ” મધુરી બોલી “ તે ગાડી પણ આટલામાંજ કંઈ ઉભેલી હશે. જુઓની મહારાજ, આટલામાં હોય તો ખબર કહાડોની. ”

વંચરશંકરે આ ઉપરથી આમ તેમ નજર ફેરવતાં થોડેક દૂર મધુરની ગાડી દેખાતાંજ તે બોલ્યો “ આ પેલી રહી. મધુર શેઠની ગાડી સામે છેક દૂર ઉભેલી છે. ”

“ તે ગાડીને અહીં લઈ આવ. ” મધુરીએ ફરમાવ્યું “ મહારાજ ઘોડવાળાને મારું નામ દેશો એટલે તરત તે ગાડી અહીં લઈ આવશે એટલું કામ હવે કરો. ”

“ આ ચાલ્યો. ” કહીને વંચરશંકર દોડી જઈને તે ગાડી પણ અહીં લઈ આવ્યો.

• • “ એમ ઘોડીવાળા, શેઠ ક્યાં છે ? ” મધુરીએ પેલી ગાડીના ઘોડાવાળાને પૂછ્યું.

“ હાલે જંગલામાં ગયલા સે. ” ઘોડાવાળાએ જણાવ્યું.

“ શીકર નહીં; તું અમારી પાછળ ગાડી લઇને આવ. અહીં કંઈ ગાડીની જરૂર નથી.”

“ પણ છેટે અહીં ઉભી રાખવા કહેવું સે તે પછી છેટ ઘુછ થહે તો ? ”

“ તો માફ નામ દેજે એટલે શેઠ કંઈ તને કપકા આપશે નહીં.”

• “ વાફાંજી. ” કહીને ઘોડાવાળો પોતાની ગાડી મધુરીની ગાડી પાછળ હંકારતો ગયો, અને જાને ગાડી સાથેજ જંગલામાં ગયો.

ગાડીમાંથી ઉતરીને ત્રણે જણાં આટલાપરનીજ ખુરસીઓપર બેઠાં પછી પ્રભાગવરી બોલી “ કેમ બેહેન, હવે તો તારી પૂરેપૂરી આત્રિ થઈ કે હજી પણ બાકી છે ? ”

“ હવે શું બાકી ! બસ, હવે મારે જીવવુંજ કામનું નથી ! ” મધુરી નિઃશ્વાસ નાંખતી બોલી “ જેનાપર મેં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ રાખ્યો, અને જેની નીતિને માટે મને જરા પણ શક નહીં તેજ આટલા બધા વંદ્યા ! ”

• “ બેહેન, એ તો સાચું થયું કે મેં તારી આત્રિ કરી આપી; નહીં તો વંચમાં માફ નામ વગોવાતે ને હું તારાં મનમાં તો તદ્દન ખોટા બોલી ને લાકડાં લગાડી લેખેજ ગણાતે કેની ? ” પ્રભાગવરીએ જણાવ્યું “ જો મારા પતિએ મને કહ્યું હોત તો તેનાં બોલવાપર મને વિશ્વાસ આવત નહીં, પરંતુ આ વંચરશંકરે મને કહ્યું ત્યારેજ

મને એની વાત ખરી મનાઇ, અને ત્યારેજ મેં પણ તને કહ્યું.”

“ પણ બેહેન, મને એમણે ઉંધુચ-તું સમજાવીને બોળવી નાંખી તેથી મેં એમનું કહ્યું માન્યું ! હું શું જાણું કે એ આટલું બધું કોતક કરશે ! એમણે એવી તો હિકમત વાપરી કે જાણે એમનું કહેવું તદ્દન ખરુંજ મનાયું ! બેહેન, શું કહું એમની વાત કરવાની સફાઇ ! આહા ! શું એમની ચતૂરાઇ ! બસ, કંઈ ખામીજ નહીં !”

“ એ તો પોતાનું પાપ છુપાવવાને દરેક મરદ કરામત કરે, પણ આપણે તેનો તોલ કરવો કેની ? ” પ્રભાગવરીએ કહ્યું “ જનના મારા પતિ પણ મને એવી એવી જુગતિથી ઉડાવે છે કે મારી જગાપર કોઈ ખીજી હોય તો સમજેજ નહીં ! એ તો હુંજ સમજું !”

“ પણ મને મારા વરપર વિશ્વાસ હતો તેથીજ હું એમની કરામત પારખી શકી નહીં. હવે તે હું ઠગાઉં કે ? ”

“ હજી પણ એ તને છેતરવાની તદ્દખીર કરશે, માટે ખૂબ સંભાળજે ! ”

“ અરે હવે તો જરા પણ છેતરાઉં નહીં. હવે એમની તદ્દખીરને હું પત કહું તેમ નથી.”

“ તો હીક.” કહીને પ્રભાગવરી તથા વંચરશંકર ત્યાંથી મધુરીનીજ ગાડીમાં પાછાં પોતાને મકાને ગયાં.

હવે મધુરી એકલી પડી, અને હવે તો તેણી એવાજ ઠરાવ-પર આવી કે “ એ આવે તેવાજ એમને લઈ બેસું ને ખૂબ ધધગાવીને વાત કરું, અને રાતના ઘરમાંથી કોઈ દાહડો ‘પણ આહાર જવા નહીં દઉં તોજ હું ખરી !’ આમ વિચાર કરતી બેઠી.

પેલી તરફ મધુર નામકણીને ત્યાંથી બરાબર સાડા દશ વાગામાં હિયો, અને નીચે આવી પોતાની ગાડીને માટે આમ તેમ ફાંફાં મારવા લાગ્યો, પણ ગાડી નહીં મળવાથી તે ઘણો ચીડવાયો, અને લગભગ પાંચેક કલાક સુધી ફાંફાં મારીને છેવટ કંટાળીને એક ભાડુતી વિક્ટોરિયામાં બેસી પોતાને બંગલે ગયો. બંગલામાં તેનાં દર્શન થતાં મધુરીએ જાણી જોઈને પોતાની ગિરજતારી છુપાવવાને ખાતર અને તદખીરથી મધુરને બોલવામાં બાંધી લેવાને ખાતર પોતાનું મુંખાર્વિંદ લગાર પ્રવૃત્તિત કીધું, અને હસીને બોલી “ઓહો ! આજે તો મારા વાહલા કંઈ ભાડુતી ગાડીમાં આવ્યા ! તમારી માડી તો ખાલી આવી હતી !”

“હરામખોર ઘોડાવાળો મને પૂછ્યા વગરજ ગાડી લઈ આવ્યો ! એ ઘોડાવાળાને દાંડ કરીશ, અગર નહીં તો અત્યારે ને અત્યારે એને કહાડી મૂકીશ. એવા નોકરનું મારે કામ નથી. ”

“બરાબર છે; પણ હવે અત્યારે તો એ બાબતપર મગજ તપાવવાનું મૂકી દો. સહવારે વાત.” કહીને મધુરીએ તે વાત ઉડાવતાં પોતાના મુદ્દાની વાત આસ્તે રહીને છેડી “પણ પ્રાણનાથ આજે આપ બજારમાં કમાઈને આવ્યા કે ખોઈને ? સાચું બોલજે ! તમને મારાં સમ છે !

“અરે આજે તો કમમાં કમ એક લાખનો તડાકો પડ્યો છે ! બસ, આજથી ચઢતી ચાલવાની ! બે ચાર દાવ સવળા પડ્યા કે પાંચ દસ લાખનો ઢગલો ઘરમાં થઈ જશે ! તું જાણે છે વાહલી ? બજારમાં મારા નામથી બીજા વેપારીઓ ધુજી જાય છે ! જેમ નોટના બજારમાં પ્રેમચંદ રાયચંદની બોલબાલા બોલાય છે, અને એના

ચાંદીના બજારમાં ભગતની બોલબાલા બોલાય છે, તેમજ રૂના બજારમાં આ તારા માનીતા મીઠા મધુરની બોલબાલા બોલાય છે !”

“તે તો મેં પણ સાંભળ્યું છે, અને તેમાં પણ રોજ રાતના બજારમાં તો આપની વધારે ને વધારેજ બોલબાલા બોલાય છે ! કેમકે રાતનો બજાર પણ વધારે ભરાતો હશેની ? કમમાં કમ સો કે પચાસ દલાલો ને વેપારીઓ તો આવતાંજ હશે કેની ?”

“અરે વધારે ! ઝાઝામાં ઝાઝા પાંચસો માણસોની ઠઠાએ છે !”

“ઝાઝાઝાઝા ! એ તો જબર કામ ! એટલા બધા માણસો ! અને તે બધા અત્યાર સુધી રહે છે કે ?”

“હારતો. આઠ વાગાના બધા આવે તે છેક અગીઆર વાગા સુધી ઉભા ને ઉભા રહે !

“એમ છે ! તેમાંજ આપ પણ આટલી બધી રાત સુધી થોભતા હશો ! હવે સમજી ! પણ છેક આઠ વાગાથી અત્યાર સુધી આપ બજારમાં શું કરતા હશે પ્રાણનાથ ?”

“વેપારની વાતો. હજારો ગાંસડીઓના સોદા થાય ! નેત નેતામાં લાખોની ઉધલપાથલ !”

“એ બજાર ગીરગામમાં ભરાય છે કે બીજે કંઈ ?”

“ગીરગામમાં શાનો ? એ તો મારવાડી બજારમાં ભરાય છે.”

“ત્યારે મારવાડી બજારમાંજ આપ રોકાઈ રહેતા હશેની ?”

“અલબત્ત ત્યાંજ. જ્યાં બજાર ભરાય ત્યાંજ મારે રોકાવાનું. વળી ગીરગામ તને ક્યાંથી સાંભર્યું !”

“ અમથું ! ભૂલમાં નામ દેવાઇ ગયું પ્રાણનાથ ! ” મધુરીએ હવે ખરી વાત પૂછી “ આપ બજારમાં જાઓ છો ત્યારે આપની ગાડી ક્યાં ઉભી રાખો છો ? જાહેર રસ્તા પર તે ગાડીને આટલી બધી વાર ઉભી રાખવાની પંચાતી પડે ! તો શું ગાડી છેક ગીરગામમાં થોભાવો છો વાહલા ? ”

“ અરે ! આજે તારાં મોંમાં વારે ને વારે ગીરગામ ક્યાંથી નીકળ્યાં કરે છે ! નવાઇની વાત ! મારવાડી બજારમાં હમારો બજાર બરાય, અને ગાડી ગીરગામમાં ક્યાં રાખું ! ”

“ ઘોડાવાળો નો એમ કહેતો હતો કે ગીરગામમાં ગાડી રાખી હતી ! ”

આ મોહોકાંણના સમાચાર સાંભળતાંજ મધુર ચમક્યો ! તે વિચારમાં પડી ગયો, પરંતુ પોતાની પ્રિયાને યુક્તિથી સમજાવી દેવાનો રસ્તો તેણે લીધો, અને બોલ્યો “ હા, સમજી ગયો ! બજારમાંથીજ ડ્રાઇવે મશ્કરી કરવાને ગીરગામમાં ગાડી મોકલી દીધી હશે ! તેમાંજ બજારમાં ગાડીનો પત્તો મને લાગ્યો નહીં ! કાંઈ દોસ્તદારેજ એવી મશ્કરી કરી હશે ! સમજી ગયો ! ”

“ વાઈ કદાચ ગાડીની ડ્રાઇવે મશ્કરી કરી હશે, પણ તમને પોતાને પણ ગીરગામ મોકલી આપવાની તો ડ્રાઇવે મશ્કરી કરી નહીં હોયની ? ”

“ અરે પણ આજે વળી તને થયું છે શું ! વારમવાર ગીરગામનુંજ નામ તારા મોંમાંથી નીકળવાનો કંઈ સબબ ? અને મને સ્વાલ પણ કેવો ગાંઠો ઘેસો પૂછે છે ! મને પોતાને પણ ગીરગામમાં

મોકલી આપવાની મશ્કરી વળી કેવી રીતે થઈ શકે ! હું શું બન-
રમાં ઉંઘતો હતો ? ”

“ ત્યારે તમારું ‘ઐવું’ કહેવું છે કે ગીરગામમાં તમે અત્યારે
નહોતાજ ? ”

“ કદી નહીં. ઐ વળી તને કંઈ વેહેમ ભરાયો છે કે શું બલા ! ”

“ અને જો મેં પોતે મારી નજરે નજર ગીરગામમાં એક
રાંડના મકાનમાં તમને પોતાને જોયા હોય તો તે વાત સાચી માનો
કે નહીં માનો ? ”

“ નોનસન્સ ! હું પોતે ત્યાં ગયોજ નથી તો ઐ વાત સાચી
માનુંજ કેમ ! ”

“ તો હવે આપને સાચે સાચું ને સીધે સીધું કહી દઉં છું
કે તમને પોતાને એક રાંડના મકાનમાં બરાબર આઠ-સાડા આઠ
વાગતે મેં પોતે જોયા છે, અને ત્યાં બાજુમાં આપની ગાડી ઉભી
હતી તે હું પોતે અહીં લઈ આવી છું. ખોલો, હવે શું બુવાબ
દો છો ? ”

મધુરનાં માંતિયાં મૂવાં ! તે તો ગભરાટમાં પડી ગયો ! મનમાં
ને મનમાંજ ગલ્લાં તલ્લાં ગોઠવવા લાગ્યો ! હવે મધુરીને કયે રસ્તે
ઉડાવવી તેનો ખ્યાલ કરતાં છેવટે તદબીર શોધી કહાડી, અને રોપ-
માંજ બોલ્યો “ તારી વાત પરથી મારી ખાત્રિ થાય છે કે પેલા
મારી પાછળ ખાઈ પીને મંડેલા મારા કટ્ટા દુસ્મન ચંગાળશંકરે વળી
કંઈ આ બાબતમાં તરકટ કીધું છે, તેમાં તો શકજ નથી. તે ફૂકર-
મીએ આપણી વચ્ચે સળગાવવાનું હજી જરૂરીજ રાખેલું દિસે છે !

પણ તું બિચારી ભોળી છે ! ને હજી તે હરામખોરની બુચ્ચાઈની સમજણ તને નથી ! તોપણ શીકર નહીં ! હું સાચો છું તો આખરે મારી સાચીને ઓંચ આવનારજ નથી. હવે જો ! ખરી વાત જે પણ બની હોય તે તમામ મારી આગળ ખુંલાસા સાથે દર્શાવશે તો હું તરતજ તે દુષ્ટ બામણાનું તરકટ પકડી કહાડીશ, અને તેણે જે પણ તરકટ કર્યું હશે તેનો તમામ સાર તને સમજાવી શકીશ. માટે બોલી જા વાહલી કે બધું શું બન્યું ? ”

મધુરીએ ભોળપણમાં બનેલી તમામ વાત પોતાના પતિને કહી સંભળાવી, જે ઉપરથી મધુરે પોતાની હિકમતની બાજી તત્કાળ જોઈવી કંહાડી, અને તે બોલ્યો “ બસ, સમજી ગયો ! એ બધું કારસ્તાન તેજ હરામખોરનું છે ને તેણેજ આ નવો પ્રપંચ રચ્યો છે ! ”

“ ત્યારે શું તમે રાંડના ઘરમાં બેઠાં નહોતા પ્રાણનાથ ? ”

“ કદી નહીં. તદ્દન ખોટી વાત છે ! ખચીતજ તારી ને મારી વચ્ચે અધંગ કરાવવાને પાપી ચંડાળશંકરે અને તેની કમળત બાયડીએ આ વળી નવું તરકટ ઉભું કર્યું છે ! ”

“ પણ મેં પોતે આપને ત્યાં બેઠેલા દીક્ષા એટલે હવે મને કંઈ બીજા પુરાવાની જરૂરજ નથી. ”

“ તે પોતે મને દીક્ષા તેમાંજ બેઠે છે તો ! બધાં તરકટનું મૂળ તો તેમાંજ બન્યું છેની ! ”

“ ને કેવી રીતે ? એમાં તરકટ ચાલે પણ કેમ પ્રાણનાથ ? ”

“ એ તું નહીં સમજી શકી તેમાંજ આટલો ઘાંટાળો વળ્યો છે તો ! ”

“ પણ શાનો ઘોંટાળો, તે મને આપ સમજાવશોની ? ”

“ ઘણી ખુશીથી સમજાવીશ, અને પછી તું જ કબૂલ કરશે કે ખરેખર તરકટ હોવું જોઈએ ! સખર કર. ધીરજ ધર. આખરે સત્યની સાલ્વતામાં પરમેશ્વર છેજ. ”

મધુરી બડા વિચારમાં પડી ગઈ, અને બોલી “ આ તો નવાઈ ! મેં પોતે, આપને ત્યાં જોયા, અને આપના પાડો છે ! એ વાત મને મનાયજ કેમ ! તોપણ આપનો ખુલાસો તો હવે જાણવો જોઈએ; માટે બોલો વાહલા, હવે ઢીલ નહીં કરો. મારું મન આપની વાત સાંભળવાને તલપી રહ્યું છે ! ”

“ જો સાંભળ. ” મધુરે જણાવ્યું “ તું મને વારમવાર કહેતી આવી છે કેનીકે ‘ જ્યારે પણ હું કોઈ પર પુરૂષને જોઉં છું, ત્યારે પણ મારી નજર આગળ તો આપનીજ છબિ રજુ રાખું છું, કે જેથી આપની છબિનો વિચાર થાય નહીં. ’ આ તારું હરદમ કહેવું છે, અને એ તો હું માનું છું કે તારું ધ્યાન અહોનિશ મારામાંજ રહે છે, અને તું જ્યાં પણ જાય છે ત્યાં મારી છબિ તારી નજર આગળથી પણ વાર પણ ખસેડતી નથી, એ પણ મારી ખાત્રિ છે, તો તેજ પ્રમાણે ચંડાળશંકરની સ્ત્રી પ્રભાંગવરી તને લઈ ગીરગામમાં ગઈ તે વખતે પણ તારું ચિત્ત મારામાંજ હોય, અને તારી આંખો આગળ મારીજ છબિ રમી રહી હોય, અને તેવી મનોવૃત્તિમાંજ તેં તે રાંડના ઘરમાં બેઠેલા કોઈ પણ પુરૂષને દેખવામાં મારી છબિની હાઝરી તારી નજર આગળ રહેવાથી તે વખતે તેં મનેજ જોયો, એવા વિચારમાં તું આવી ગઈ, એમાં તો કંઈજ શક નથી. કેમ, એ બનવા જોગ છે કે નહીં ? ”

“પણ પ્રભાગવરી મને ત્યાં લઈ ગઈ તો તેણી શું જાણતી હતી કે કોઈ તિરાહિત પુરૂષ ત્યાં બેઠો હશે, તોપણ હું તમને જ બેઠેલા માની લઈશ ? તેણીએ મને ત્યાં લઈ જવાની હિમ્મત કેવી રીતે કરી ?”

“તેનો પણ ખુલાસો છે. તેણી તેમજ ચંડાળશંકર સારી રીતે જાણે છે કે તારી વૃત્તિ માત્ર મારી છબિમાં જ મચેલી રહે છે, અને તું જ્યાં ને ત્યાં મને જ દેખ્યાં કરે છે ! આવી વાત મારે તેમની સાથે અનેક વાર કંઈ કંઈ વાતોના પ્રસંગમાં આગળ થઈ ચૂકી છે, અને તે તેઓએ યાદ રાખીને જ આમ તદબીર રચીને તને ભ્રમાવી છે.” બીજું કશું નથી ! માત્ર તે લુચ્ચાંચીને પ્રપંચ છે !”

“પણ ત્યારે ઘોડાવાળાએ પણ મને એમ કેમ કહ્યું કે શેડ સામેના બંગલામાં છે ?”

“તેમાં પણ તે આમણાનું જ તરકટ છે. ગાડી ગીરગામમાં કોઈએ મસ્કરીમાં મોકલી હશે, એમ મેં તો ધાર્યું હતું; પણ તું જ્યારે બધી વાતનો ખુલાસો કરે છે ત્યારે હવે મને પણ એકસ મનાય છે કે ચંડાળશંકરે જ ઘોડાવાળાને કંઈ લાલચ આપીને યા ત્યાં પાછને હાથપર લીધેલો, અને ગાડીને ગીરગામ મોકલેલી ! બરાબર તરકટ તો કીધું ! એક તરફથી ઘોડાવાળાને આમ શેડયો, અને તેને ભ્રમાવ્યો, અને બીજી તરફથી પ્રભાગવરી મારફતે તને ભ્રાણવી ! એટલે ગાડી ગીરગામમાં રખાવી ને તેજ વખતે તને ત્યાં હાજર કરી, કે જેથી બંધ બેસતો તાગડો બરાબર થયો અને તેમાં જ

તું પણ પૂરેપૂરી વેહેમાઈ ને બધું ખરૂં જ માની લીધું ! એમાં તારો પણ દોષ નથી; કેમકે સ્ત્રી જાતિ છેતરાય તેમાં નવાઈ નહીં. અરે અંડાળશકર એવો લુચ્ચાનો સરદાર છે કે ભલ ભલા મરદોને પણ ભોળવી નાંખે છે તો તને ભોળવવામાં તેને મનને સહેલ જેવું !' વાહલી, કોઈના ભમાવ્યાથી ભમીએ નહીં, અને મગજ અચળ સખીએ. એવા ભામટાએ તો પોતાનાં બદકર્મની બાળ રમ્યા કરે, પણ તેમને તેમાં ફાવવા નહીં દેવા માટે એકજ ઉપાય છે, અને તે એજ કે આપણાં મગજની લગામ આપણે સદા હાથમાં મજબૂત રાખવી જોઈએ, કે જેથી તરકટીઓ ને દુશ્મનો ફાવી જાય નહીં. એ તો તે' મને સધળી વાત કહી તો સાઈ થયું કે ખુલાસો કરવાની તક પણ મને મળી; 'અને નહીં' તો તારાં મનમાં કેટલો બધો ખટકો ભરાઈ જાત

“ અરે પ્રાણનાથ, તે વખતે તો મને એમજ થયું કે જાણે એર ખાઈને મરું ! ”

“ વાહરે તારી અફલ વાહ ! એવું સાહસ કરવામાં બગડે જાનું ? તારું ને મારું ! અને તે હરામખોર બામણો તો એવોજ લાગ તાકયા કરે છે ! મેં તને અનેક વાર કહ્યું છે કે તે મારી પાછળ દુશ્મન થઈને વળગ્યો છે ! તોપણ તું હજી તેની વાત માને છે ! કેવી મુરખાઈ ! ”

“ પ્રાણનાથ, તે મૂવાને તો હું ઉભો પણ નહીં રાખું, પણ પ્રભાગવરીએ જ્યારે ચોકડાબંધ વાત કહી, અને મારી નજરે અંતાવવાની ખાત્રિ આપી ત્યારેજ મેં તે વાત માની ને હું ગીરગામ

સુધી સતની વખતે ગઈ ! હવે તો તે રાંડનું કહ્યું પણ હું કદી નહીંજ માનું. ”

“ ખચ્ચીત ? હવે તારું મન દઢ રહી શકશે ? ખાત્રિથી કહે છે ? ”

“ હા, પ્રાણનાથ, ખાત્રિથી કહું છું કે હવે તેણીની તો શું પણ કોઈની પણ વાત નહીં માનું. ”

“ તોજ આપણા સંપમાં સડો પેંસશે નહીં ને આપણી પ્રીતિમાં પંચાતી જગશે નહીં. ”

“ ખરું છે પ્રાણનાથ. દુશ્મનો પણ કેવાં કેવાં તરકટો રચે છે, હે ! ”

“ એ તો તેમના ધંધાજ છે ! પણ તેમાં શું વળે ! આખરે સાચને આંચ નહીં. અંતે તો દુશ્મનોનાં મોંજ કાળાં થાય છેની ! સજ્યનો જય, એ વાતનો આજ પ્રત્યક્ષ પુરાવો ! ”

“ તર્ફન વાજખી વાત ! લો, ચાલો, હવે તો નિરાંતે નિંદ્રા લઈએ. ”

તરતજ તેઓ સયન સ્થળે સંચર્યા. હવે મધુર મનમાં ને મનમાં મલકાયો કે “ ચાલો ! આ વખતે પણ મધુરીને ગમે તેમ સમજાવી તો દીધી ! હવે એ મારે માટે કદી પણ શક નહીં ખાય, તેવી આશ મેં પણ બરાબર રચી છે ! હરામખોર ચંડાળશંકર શેર છે તો હું તેને માથે સવાશેર છું ! હું પણ ક્યાં તેને શાવવા દઉં તેવો જુ ! અરે તે આડની ડાળી પર રમત રમશે તો હું ડાળીને પાંદડે રમત રમીશ ! બચ્ચા બામણા, તારા તે મોહટા ભાર શા ! ” આમ સ્વતઃ ગુમાન ગુંથતો મધુર, છેક મોડી સતના નિંદ્રા પામ્યો.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

હાહરો.

અંગણશંકર ચંતિયો, રસ્તો લીધો અન્ય;
ફાવ્યો તેમાં ફાંસિયો, માન્યું મનમાં ધન્ય :

ફાવ્યોરે ફાવ્યો !

અંગણશંકર અને તેની સ્ત્રી આનંદમાં બેસી વિચાર કરે છે, અને આગલી રાતના મધુરની ચોરી મધુરીને ખુલ્લી રીતે ને નજરે-નજર પકડી બતાવ્યાથી તેઓ મનમાં સંતોષાનંદ માને છે.

“ પણ પછી રાતના મધુર અંગલે ગયો હશે ત્યારે મધુરીએ તેને તતડાવ્યો તો હશેજ; માટે તેનો તમાસો શું થયો ને શું સંસ્કાર બન્યા તે કાંઈ પણ રીતે જણાય તો હીક. ” અંગણશંકરે પોતાની સ્ત્રીને જણાવ્યું “ મધુરનો બડો ડાસો થયો હશે જા ! કમ, તું શું ધારે છે ? ”

“ અરે મધુરીએ તેને ધૂળથી ભૂંડો કીધો હશે ! એ તો આજે બપોરના હું વળી ત્યાં જઈશ ત્યારે બધા રસ્તો જણાશે. આ જો પાછી હું જવાની છું તો. ”

“ જરૂર જો વાહલી. મધુર બાર વાગા પછી ઓપીસ બંધ છે, માટે તે વખત પછી તું જાશે. ”

“ હું એક બે વાગાને સુમારે જઈશ એટલે હીક કેની ? ”

“ બરાબર બે વાગે ત્યાં પોહોંચાય તેમ અહીંથી નીકળજો. ”

“વારં. દોહોડ વાગે નીકળીશ એટલે જે વાગે ત્યાં પોહોંચી
અકીશ.”

“એમજ. પણ બધી ખાતમી બરાબર લાવજે.”

“તેમાં મને કંઈ કહેવું પડશે નહીં પ્રાણનાથ.”

બાદ બરાબર દોહોડ વાગે પ્રભાગવરી ઘરમાંથી નીકળીને બાહુતી
ગાડીમાં બેસી મધુરીને બંગલે જે વાગાને સુમારે પોહોંચી. તેણીને
જોતાંજ મધુરીએ ગરમ બનીને કહ્યું “કેમ પ્રપંચી પાપિણી ! વગ્ન
તું આવી કે ! અરે ચંડાળ ચાલાકી ચલાવનારી ચતૂરી ! ચાલ
નીકળ મારા બંગલામાંથી ! અહીં તારું શું કામ છે કે તું વગર
બોલાવે આવી છું ! તારાં, પાપી પગલાં મારા બંગલામાં જોઈતાં
નથી ! મને તારી મુલાકાતની પણ જરૂર નથી ! તું તારું કાળું કર્મ
કરવાને મારી પાસે હરદમ આવે છે તે હું સારીપેઠે સમજી છું,
અને હવે વારમવાર હું તારાથી ઠગાઉં તેમ નથી ! માણસ એક
ચાર ઠગાય, જે વાર ઠગાય, પણ વારમવાર ઠગાયજ નહીં ! હું તારો
પ્રપંચ સમજી ગઈ છું, અને તારી મતલબ માત્ર મારા ઘરમાં કંકાસ
કરાવવાની છે તે હવે મને બરાબર સમજાયું છે, માટે હવે તને
તારી ખૂરી મતલબમાં કદી પણ ફાવવા દેનાર નથી ! તું મારી સ્નેહી
નથી, પણ શત્રુ છે ! તારું મોં જોવું પણ મુનાસબ નથી ! હવે એક
પણ શબ્દ બોલ્યા વગર એકદમ બાહાર જા, નહીં તો સીપાઈ પાસે
ધકકો મરાવીને બાહાર ફેંકાવી દઈશ ! સમજી ?”

“મધુરી ! મધુરી !” પ્રભાગવરી હબકીને બોલી “આ શું !
તારાં મોંમાં આવાં હક્કમાં વેણ ! અને તે પણ વળી મારે માટે ! છંછ
છં ! બણીજ નવાઈની વાત ! તને આમ બોલવું છાજે નહીં !”

“ તારા જોવી લુચ્ચી, કપટી, દગલખાજ અને પ્રપંચીને માટે
 ગમે તેટલાં હલકાં વેણુ વદું તોપણ તેને તું મનમાનતી લાયક છે !
 અરે લક્ષ્મી દગલખાજ ! તેં મને બીજી વખત હાજી, અને મારા
 પતિની સાથે ટંટો કરાવવાની નીચ ને શરમ ભરેલી કેશિય કરી !
 અરે જો નિર્લજ્જ નાગણ ! તને તો રૂંચે રૂંચે કીડા પડશે ને તારું
 સત્યાનાશ જશે ! જા, તું તારું કાળું કર ! મને તારું કાળું મોં
 જોવું નથી ! આજ પછી તારો જાળો પણ મને બતાવતી નહીં !
 હડે ધુત, ફૂતરી ! તું માણસ નથી પણ તદ્દન ફૂતરી કુલટા છે ! ”

“ અરે પણ બેંદેન, તું જરા ધીરી થા, ને શાંતપણે મને સમ-
 જાવ તો ખરી કે તને આમ ગુસ્સે થવાનું કંઈ કારણ ? ”

“ જા, જા, જા ! તને અનેક વાર કહ્યું કે જા ! તું નક્કટ છે
 કે નકટી છે ! બેશરમ ! તારી સાથે હું ભાષણ કરવાને પણ માંગતી
 નથી ! નીકળ અહીંથી ! થુ તારી જુનિયાતી પર ! ” કહીને મધુરી
 બંગલામાં ચાલી ગઈ, અને પછી પ્રભાગર્વરી પણ વીલે મોંઢે ત્યાંથી
 પાછી ફરી. તેણી સમજી ગઈ કે “ મધુરે પોતાની ચારી છુપાવવાને
 વળી કંઈ નવાં પાટિયાં ગોઠવ્યા હશે, અને તેથીજ મધુરી આટલી
 બધી ફરી ગઈ છે ! ” આમ વિચાર કરતી તેણી પુનઃ પોતાને
 મક્કાને સંચરી, અને ચંડાળશંકરને ઉપલી તમામ બિના
 કહેતાંજ તે મહા વિકાળ થઈ ગયો, અને મધુર તેમજ મધુરી
 ને ગમે તેમ જાળો ભાંડતાં બોલ્યો “ અરે બચ્ચા મધુર ! હવે
 તું પણ જોશે કે તારો પ્રાણુ લઈશ ! હમણાં ને હમણાં તેની
 સાથે જઈને તેને છરીથી ઠાર કરું ! ”

“ થુ તારી બુનિયાતી પર! ” (પાનું ૧૪૪.)

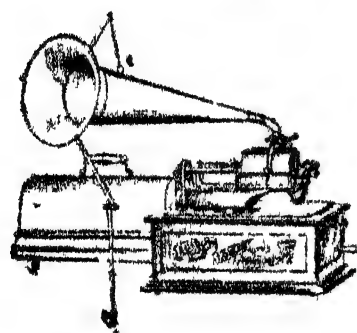
વિધ વિધ વાહત્રોનું જંગિ પ્રદર્શન !

છવતાં માણસો માફક ગાતા
કેનોગ્રાફ ને ગ્રેફોફોન.

કેનોગ્રાફ ને ગ્રેફોફોન તો જ્યાં જ્યાં મળે છે, પણ નેત્રમાં ખરી ખુશી તો રંગ રંગી ગાયનોનીજ છે, અને તે ખુશી અમે આખાદ મેળવી શક્યા છીએ ! કાગળ ગ' / કાગળ એવર કે તેના " રેકરડસ " (ગાયનોની ચુટીયા) નો મનપસંદ મદાભારત સંપ્રદ અમારી પાંચ છે, અને તેમાં દીક્ષિપુરા ને ગાનુ જમાનામાં વખખાતાં નાટકનાં તેમજ ઉસ્તાદી ગાયનો છે. તે પણ મધુર સ્વરો ઉસ્તાદ ગવન્યાઓ તેમજ કાવેશ ગાના રીઝાઈ ખાસ પગાંતર ગદા તેમની મારફત ચુટીયામાં ભરાઈયાં છે.

આવા અમુલ્ય ઉસ્તાદી ગાયનો બીજ ક્યાં છે ?

વળી

ખાસ ભાની લાગે માટે- ખાસ.
ખાસ- દીદી ગાળને માટે ખાસ.

હારમોનીયસ

" એમ. કેસરીયલ એન્ડ પેરીસ " નો
ઉમદા બનાવટનો - ઉમદા

માલ

આ કંપનીનો માલ તો આ દેશમાં જોઈ કેકાણે આવે છે, પણ અમે આજ ૨૦ પ્રગથી ખાસ દરમાનુ ને ખાસ બનાવટનો માલ મંગાવીએ છીએ તેથી અમે મગર જાએ કે, અમારા ન માલ સાથે તકાળી કરતાં માલ બજારમાં કાઢી પણ કેકાણે મળેલા મુશ્કેલ છે ! ! !

અમારી બંદોબસ્તનાં હારમોનીયમાં ક્યાંથી પણ મેળવશો કે ?

ટી. એસ. રામચંદ્ર એન્ડ અર્થસ,

હારમોનીયમ, કેનોગ્રાફ, ગ્રામોફોન વગેરે વાહત્રો છૂટક તેમજ જરૂરિયાત વચનાર અને દુરુજ કરનાર, માલખાદેવી રોડ, મુંબઈ.

તા. ૬૬-૧૧-૧૧ સાથનું કટકાગ મ ગાયત્રી મોકલીશુ.

“ અરે પ્રાણનાથ ! આણું સહાસ કરશો તો તમે પણ ફાં-
સીએ લટકશો ! મારે તેમાં કંઈ સાર નહીં ! એ તો જે કરવું
તે : ભેંધ વિચારીને અને તદખીરથી કરવું જોઈએ, કે જ્યાં તેનું
અસમ કરતાં આપણું અસમ થાય નહીં. તમે આવા સ્થાણા થઈને
અવળું સહાસ કરવાને કેમ તલપો છો ! ધીરા પડો, અને
કાંઈ નવોજા ડહાપણ બરેલો રસ્તો લો. હમણાં ને હમણાં નહીં
ને ચાર દાહડા રહીને કંઈ તદખીર કરજો. ”

“ ડીક છે. તેમજ કરીશ. હાલ તરત તો ગમ આવનાં તારી
સલાહ મારાં ધ્યાનમાં હવે મનાય છે; તોપણ તું યાદ રાખજે કે એ
હરામખોરને જાંદગીમાંથી ઉખેડી નાંખીશ ત્યારેજ જાંપીશ ! ”

“ તમારે ગમે તેમ કરજો, પણ જે કરો તેમાં તમારું પોતાનું
અંગ સાચવીને કરજો વાહલા ! ”

“ અલબત્ત. તેમજ કરીશ. ” કહીને અંગણશંકર થોડી વાર
પછી કપડાં પહેરીને બાહાર ફરવા નીકળ્યો, અને પોતાના એક
ખીન્ન મિત્ર—પોતાનાં કૂકર્મના સંગિ વરણશંકર પાસે ગયો, અને
બોલ્યો “ બાઈ હવે કેમ કરવું ? પેલા મધુર તો ફાટ્યો છે ! તેને
સપડાવવું મેં બચાવ્યું રસ્તાએ લીધા, પણ ફોગટ ! તે હાથમાં
આવતો નથી ! મારે હવે શું ઉપાય કરવો ? બોલી જા. ”

“ ઉપાય સેહેલો ને સુતરો ! ” વરણશંકરે હિંમતથી જ-
ણવ્યું “ તું કહેતો હોય તો તેના અંગલામાં જઈને તેનાપર લા કડ ?
બોલ, છે મરજ ? ”

“ નહીં જાણ. તેમ કરવું નથી; પણ તેને પેલી રાંડ છબિ-
મીનાં મકાનમાં કાઢી પણ રીતે સપડાવવો જોઈએ. ત્યાં કંઈ નહું
જીવું થાય તો વાંધો નહીં; કેમકે તે રાંડ પણ ગલરાય તો ખરી ! ”

“ તો તેમ કરીએ. લેની આજેજ રાતના વાત. કેમ છે
વિચાર ? ”

“ પણ મારાથી ત્યાં અવાશે નહીં; કેમકે તે રાંડે મારું
અપમાન કીધું હતું તેથી હું તો તેણીનાં મકાનમાં પગ મૂકું નહીં.
માટે તું કાંઈ બીજાને લઈને જજે. ”

“ અરે આપણા પેલા તિસમારખાને સાથે લઈ જજે. તે ઠીક
થઈ પડશે. ”

“ તેને લઈને જઈશ. પણ તું ખાહાર રસ્તામાં તો. ઉભા
રહેશેની ? ”

“ તેમાં શું શક ? હું તે રાંડનાં મકાનની સામેજ થોભાશ. ”

“ વાર તો આજે રાતના વાત. આઠેક વાગાનો વખત ઠીક
પડશેની ? ”

“ તેનાં કરતાં નવ વાગાને સુમારે વધારે સાતુંડૂળ થશે, કે જે
વખતે મધુર પણ ત્યાં બેઠાજ હશે, અને તને ફેરો ડ્રાગટ નહીં પડશે. ”

“ તો નવ વાગે. તું તેણીના બંગલાની સામે થોભાજે, અને
હું તથા તિસમારખાં ત્યાં વખતસર આવી પોહોંચીશું. ”

“ પણ તું શું કરવા ધારે છે ? ”

“ તે કંઈ હમણાં કહી શકાય નહીં. ત્યાં જેવો વખત તેવી
વાત. બી તદ્દબીરથી કામ કરવું પડશે. ”

“ બલે. જેમ તને થોડા ભાગે તેમ કરવું. ” વગેરે વાતો કરી ચંડાળશંકર પાછો ખેતાને ઘેર ગયો.

રાતના અધુર પોતાના હંમેશના વખતે છર્મિલીને મકાને ગયો, અને આગલી રાતનો તમામ હેવાલ તેણીને કહેતાંજ તેણી બોલી “ હજી ચંડાળશંકર તમારો પીછો છોડતો નથી ? ”

“ અરે તે તો મને ખરાબ કરવાને ધણું મથન કરે છે, અને તેણે મારી આયડીને ચઢાવવામાં પણ કશર કરી નથી, પણ મેં મારી આયડીને ગમે તેમ હિકમત વાપરીને સમજાવી દીધી ! ”

“ પણ તમારી આયડીની સાથે મને દોસ્તી કરાવોની કે બધીએ પંચાત મટે ! તેણીને તમે મારે. માટે એમજ સમજાવજો કે એ ગૃહસ્થી સ્ત્રી છે. એટલે પછી વાંધા નહીં આવે. ”

“ ઉંદું. એવી વાત સમજાવાય નહીં; કેમકે છેવટે પણ પોકળ પકડાઇ જાય તો મારા ઘરમાં કલેશ જાગે ! ”

“ ત્યારે બીજા શું ઉપાય કરશો ? કદાચ મારો કે તમારી આયડીને ખરાબર આતમી મળી તો પછી તમે મને છોડશો કે તમારી આયડીને છોડશો ? ”

“ તને તો છોડુંજ નહીં, તેમજ મારી આયડીને પણ કેમ છોડાય ? કેમકે દુનીઆમાં ખોટું કહેવાયની ! ”

“ તમે તો ઘેંઝા છો; નાયકણીનો સંગ કીધા તેને પછી દુનીઆનો ડર શાનો ? છટ, છટ ! ”

“ હવે હમણાં તો એ પંચાત જ્યા દે. પછી કંઈ જુદાજ વિચાર કરીશું. ”

“વારંછ.” કહીને નાયકણીએ સ્વતઃ વિચાર કીધો કે “હરે આ શેઠ કદાચ મને છોડશે, એમ લાગે છે; મારે હવે તો એને બનાવી લેવામાં ચૂકવું નહીં જોઈએ.” આમ વિચારતાં તેણી બોલી “વારં શેઠજી, એ તો જાણે ઠીક, પરંતુ તમારી સાથે આટલા દાહડા ની મોહોબતમાં તમે મને એવી એક પણ યાદગારી કરી આપી નથી કે જેથી જીવતાં સુધી મને આપનું નામ બૂલાય નહીં ! જુઓની પેલી મેના નાયકણીના શેઠ તેણીના નામનો એક લાખનો બંગલો લઈ આપ્યો, અને તમે મને તેવું સાધન કરી આપ્યો તો જીવતાં સુધી આપનું નામ થશે.”

“પણ તેવો કાંઈ લાયક બંગલો જોવો તો જોઈએ? તે કાંઈ છે વેચાડિ?”

“હાજી. આ બંગલો પણ વેચવાનો છે, અને એ દોહોડેક લાખમાં પતે તેમ છે.”

“વારં ઠીક છે. આ બંગલોજી લઈ આપું તો પછી તું રાજ થશેની?”

“રાજ ! અંર રાજ તો થું પણ જીંદગી સુધી આપનું હેશાન બૂલું નહીં શેઠજી ! આપ મને થું સમજાવે છો ? હું નેક નાયકણી-છું, અને ધમાનદાર છું, પણ ખીજીઓના જેવી હું બેમાન નથી.”

“ઑલરાષ્ટ. તારી માંગણી મંજૂર ! બોલ, ખીજું કંઈ જોઈએ છે ? તું જે કહે તે હાજર !”

“ખીજું વધારે કહું તો વળી તમે કહશો કે આ તો લોભિ થયું છે !”

“કંઈ નહીં; અત્યારે તું જે પણ માંગણી કરે તે મારે મંજૂર છે ! બસ, બોલી જા !”

“તો દોહોડ લાખનો બંગલો ને પચાસ હજારનું જરિયાન, એટલી મહેરબાની કરો.”

“કમૂલ, બસ ! હવે તારાં મનની મુરદ પાર પડી ?”

“હજી પાર પડેલી કેમ કહેવાય ? હજી તો મોંની વાતો થાય છે !”

“અરે ! મારો વિશ્વાસ તને નથી ? હું કરી જઈશ ? જો એમજ હોય તો લે, હમણાંજ બે લાખ રૂપીઆનો ચેક લખી આપું છું.” કહીને મધુરે પોતાના ખીસામાંથી ચેક બુક કહાડીને તરતજ બે લાખનો એક ચેક લખી આપ્યો, અને બોલ્યો “હજી પણ રાજી થઈ કે નહીં ?”

“હવે શું બાકી ? મારા વાહલાએ મારાં મનની ઉમેદ સંપૂર્ણ પાર પાડી એટલે હું રાજી થાઉં તેમાં શું નવાઈ ! આપનો અત્યંત ઉપકાર થયો, અને આપનો ગૂણુ મરતાં સુધી ભૂલીશ નહીં !”

“જ્યાં મોહબત થઈ ત્યાં ઉપકારનો સ્વાલજ નથી, પણ મારી પ્રજા બળકેં છું.”

“ઘણીજ મહેરબાની ! આહ ! શેઠ મજો તો આપના જેવાજ ઉદાર, ગુણી ને કદરદાન મળજો ! આપનાં વખાણુ જેટલાં કર તેટલાં આછાં છે !” કહીને પેલો ચેક તેણીએ ઉઠીને કબાટમાં મૂક્યો અને પાંછી મધુરની પાસે બેસીને બોલી “પણ ત્યારે તમે આવા શક્તિવાળા છતાં અંગણશંકર જેવા એક બિખારડા બામણાને જેર કેમ કરતા નથી ? પાંચ હજાર પ્રચ્છ થાય તો ખેર, પણ એનો કંઈ રસ્તો કરો તો દીકરુંકે જાંપીને બેસાય.”

“ કરું છું. થાય છે. કંઈ લાભ આવે તો વાત. રસ્તો તે એવો કરીશ કે એને તોખા પોકરાવીશ. ”

“ તેવું કરો ત્યારે તો હું ઘણીજ રાજી થાઉં ! ” મને એના પર ઘણોજ ડાહ છે શેડજી ! ”

“ અરે મનપર લઇશ તો ચોવીસ કલાકમાં એની ચટણી કરી નાંખીશ ! ”

“ પણ તે કરો. ઝટ કરો. ઢીલ કરવાની જરૂર નથી. એને તો જેમ અને તેમ જલદી હાર કરો ! ”

“ દીક છે. હવે તેજ વિચારમાં રહીશ. એક બે. દિવસમાંજ તું કંઈ નવું જૂનું સાંભળશે ! ”

“ તેજ ઘડીએ હું પણ સત્યનારાયણની પૂજા કરાવીશ. ”

બાદ છબિલીએ ગાનતાનની શરૂઆત કરી, અને મધુરને ગુલ-તાન બનાવવા માંડ્યો. મધુર પણ આ વખતે છબિલીનો આવજાવ જોઈ છક્ક થવા માંડ્યો ને બડી સેહેરમાં લપટાયો ! તે બોલ્યો !

“ ખારી છબિલી, આજે તો બસ તારું ગાયન સાંભળીને હું દંગ થઈ ગયો છું, અને આજે જાણે આખી રાત સાંભળ્યાજ કરું એવું મન થાય છે ! પણ ઘર આગળ બાયડાની બસા છેની ! તે રાંડ મરે તો તનેજ મારા બંગલામાં લઈ જઈને રાખું ! ”

“ અને હમણાં મને તમારા બંગલામાં લઈ જાઓ તો શું તમારી બહારી તમને મારે કે ? ”

“ મારે તો નહીં, પણ લગાર ડર તો રાખવોજ જોઈએ ! નહીં તો તે રાંડ ફજેતી કરેની ! ”

“ ફજેતીથી ડરે છે ! નાયકજીનો સંગ થયા પછી ફજેતીને
તો ફેંકી દેવાની શેઠ ! પણ એમ કહોની કે, મારા કરતાં તમારી
બાયડો તમને વધારે વાહલી છે ! ”

“ તું પણ કેવું કહેલું બોલે છે જી ! હું તારે માટે આટલો
બધો પ્રાણ પાથરું છું ને તું મને આમ બોલે છે ! ત્યારે તો આપ-
ણી આટલી બધી પ્રીતિમાં ધૂળ પડી ! ”

“ ના, ના ! વાહલા, ગુસ્સે નહીં થાઓ ! એ તો મને “લગાર
મસ્કરી કરવાની ટેવ છે ! ”

“ મસ્કરી ! જાહો ! ત્યારે ભલે વધારે મસ્કરી કરે ! મને હવે
તારી મસ્કરી પણ વાહલી લાગશે ! ”

“ તેને માટે તો મસ્કરી કરી તમને ખુશ કરું છું મારા
વાહલા ! ”

“ અરે મારી મનહરણી માનુંની ! તું મને વાહલા કહે છે
એટલે મારો વાહાલ પણ પ્રગટિલત થાય છે ! મારી બાયડી મને
વાહલો, પ્રાણનાથ, મિયુજી, સ્વામિનાથ, પ્રાણપતિ, વગેરે વેણોથી
બોલાવે છે, પણ તેમાં કંઈ મિઠાશ નહીં તો ! પણ તારાં મોંમાં
મિઠાશ છે ! તારી જીભમાં જશનો ઝળકાટ છે ! તારી આંખોમાં
આનંદનો સૂર્ય પ્રકાશે છે, અને તે સૂર્યની આસપાસ જે પાંપણ
છે તે સૂર્યનાં કીરણો સમાન તેજ આપે છે ! આહા ! શું તારી
મધુર વાણી ને શું તારાં નખરાં ! જાણે ધણવરી અપ્સરા ! છબિલી !
તું માનતી હોય તો માનજે, પણ હું તો ખરું કહું છું કે મારે
ઘેર જાઉં છું તોપણ તારી છબિ મારી આંખો આગળજ રમી રહે

છે ! હું તો અહોનિશ તને ને તનેજ જોયાં કરું છું, અને તારી પાછળ જાણે દિવાનો ને આવશે બની ગયો છું ! અરે ! વખતે તો મારા બંગલામાં જાણે તુંજ મારી સામે ઉભી હોય તેમ ધારીને ભેટવા જઈ છું ! પણ પ્રત્યક્ષ ભેટવાનો લાલ તું હોય તો મજેની ! તેમ છતાં તારું ચિંતવન કરીને થાંભલા સાથે પણ ભૂલમાં ભેટી પડું છું, અને તેમ કરતાં થાંભલો માથાંને લાગે છે ત્યારે લાન આવે છે, અને પછી નિરાશ થઈને ખુરસીપર પડું છું ! આટલી હદ સુધી તારા પ્યારે મને દિવાનો બનાવી દીધો છે !”

“તેમાં તો કહું છું કે મને તમારા બંગલામાં લઈ જઈને રાખો વાહલા !”

“તે પણ વખત આવશે ! મારી બાયડી મરે તો બહુ એ મન ગમ્યું થાય !”

“પણ તમારી બાયડી તમારા પહેલાં નહીં મરે, અને કદાચ તમેજ પહેલાં મરો તો પછી તમારાં મનની ઉમેદ તો મનમાંજ રહી જાયની ! માટે ક્યાં તો બાયડીને ઝેર દઈને મારી નાંખો, અને તેમ નહીં તો તેણીની દરકાર રાખ્યા વગર, મને બંગલે લઈ જાઓ.”

“જેઠું છું. કંઈ પણ કાળું ધોળું કીધા વગર મન માને તેમ નથી ! હવે એ વાત પડતી નાંખ; કેમકે મારા જીવને એવી વાતોથી ચાર ઉદાસિ થાય છે ! હવે તો એકાદ નવીજ ચીજ સાંભળાવે તો મને પણ નવો આનંદ ઉપજે.”

“સાંભળો મારા વાહલા, સાંભળો.” કહીને છબિલીએ નહુંજ બાયલ લલકારવા માંડ્યું, અને મધુરને વધારે ને વધારે મોહ માયામાં

લપટાવત્ર લાગી ! મધુર પણ ખુશાલિમાં ખીલવા લાગ્યો ! અન્યો
 રંગ આપ્યો !

પેલી તરફ વરણશંકર, તિસમારખાં ને અંડાળશંકર આવીને
 નીચે ગુસપુસ કરે છે, અને કેટલીક મસજત કરવા પછી વરણશંકર
 અને તિસમારખાં છાતી કહાડીને એકદમ છબિલીના ઉપર ગયા, અને
 બારણું બંધ હતું તે જોરમાં અફાળ્યું કે તરતજ છબિલીએ બારણાંની
 સાંકળ ઉઘાડીને લગાર અફાળ્યું કીધું, એટલે પેલા બંને બારણાંને
 ધક્કા મારીને અંદર ધુરયા ! તેમને જોતાંજ મધુરનું તો પોતિયું પણ
 છુટી ગયું ને તે ગભરાયો ! છબિલીએ તેમને ઘણા એ રોક્યા, અને
 આહાર કહાડવાની કોશિષ કરી, પણ તેઓ તો મધુરની ગાસે જઈને
 ચોંટ્યા, અને છબિલી દમમાં બોલી “ છાનામાના આહાર જાઓ છો
 કે પોલીસને બોલાવું ? ”

“ પોલીસને બોલાવવાનું કંઈ કારણ ? શું ચોરી કરી છે ?
 તારે ત્યાં આવવાને સઉને હક છે.” વરણશંકરે જણાવ્યું “ નાયકણીનાં
 બારણાં તો સઉને માટે ઉઘાડાં હોય ! ”

“ પણ આં મારા શેઠ છે, અને તેંથી તમે હમણાં પાછા
 ચાલ્યા જાઓ. તમને એસવાને બિલકૂલ હક નથી.”

“ હમને એસવાને પૂરો હક છે. જો તું ખાનગી ગ્રહસ્થની સ્ત્રી
 હોત તો અમે અહીં આવત પણ નહીં.”

“ હવે ટકટક કરતાં છાનામાના આહાર નીકળો છો કે બોલાવું
 પોલીસને ? ”

“ કયા ! પોલીસ તુંમનેષ દેખી હવે કયા ! ” તિસમારખાં
 બોલી ઉઠ્યો “ અર્થે રંડી ! એક થાપડ લગાડિંગા તો શીરખી ફોડ-

પ્રસન્ન !” કહેતાંજ તિસમારખાં કહીને એક લખાવવા જતો હતો તેને મધુરે બાઇ, બાપા ને આજીજી કરીને શાંત કીધા; કેમકે તેનાં પેટમાં ધારકો પેટા કે “રખે પોલીસ આવે તો મારી પણુ ફજેતી થાય !”

છબિલીએ મધુરને જણાવ્યું “આ લોકોથી શું તમે ડરો છો ?”

“હવે તું મૂંગી રહે. એ બધા મારા ભાઇઓ જેવા છે. ભલે બેઠા છે, એમને બેસવા દે. ભલે આવ્યા. એમનું અપમાન કરવાથી શું બાબુ ?” કહીને મધુરે તકરાર દુકંડી કરવાનું કીધું.

પણુ પેલા લોકોને તો તકરાર વધારવાનીજ મતલબ હતી તેથી વરણશંકર રોપમાં બોલ્યો “અરે પણુ એક નામકણી જાત મારું અપમાન કરે ! એને તો જાનથી મારી નાંખું !”

“અરે તુમ કહો તો અખી ઇસ્કી ચટની બના દઉં !” તિસમારખાંએ જણાવ્યું “એ ઇસ્કે મનમે કુછ બોહોત ગુમાન રખતી હય ક્યા !”

“નારે મીંઆ સાહેબ, એ તો મૂર્ખ છે. મને માફ કરો ! તમે ને આપણે સઉ ભાઇઓ છીએ.” મધુરે નમનતાપથી કહ્યું “એનાં બોલવા સામે તમે નહીં જુઓ મારા મહેરબાન !”

“નહીં બસ. એ રંડીકું હમ જાનસે મારેગા ! ચઇએ તો પોલીસકું ભલે બોલાવે ! ફાંસીકી બી હમ પરવાહ નહીં કરતે ! મગર એક દહે તો ઇસકું માર ડાલેગે ! અખી હમ કબી નહીં છોરને વાલે !”

“અરે એ રાંડનો રોટલો બનાવી નાંખીશું ! એ એનાં મનમાં શું સમજે છે !” વરણશંકરે જણાવ્યું “એ રાંડ વેશિયા અમારું આપણું બધું અપમાન કરનારી કાણુ ?”

“પણુ મારા મહેરબાન, એ તો એક ચારત જાત છે. એમાં તે અક્ષલ જ્ઞાની હોય ! એની તરફથી હું તમારી પાસે મારી માફ છું. બાપુઆ, હવે તમે બોલશો નહીં.”

“ મધુર શેઠ, તું મળી કયા અયસી હલકટ ચાર જનાનેવાલી હરામજીદીકી સંગત કરતે હો ! એ બડી શેહેતાન હય ! ચાર સાનેરી ટોળાવલી હય ! મેંરી પીછાનવાલી હય ! મેરેકું ઇસ રંડીને દો લાખ રૂપ્યા બના લીયાથા ! ચાર અબ મેરેકું ઘરમેંસેં નીકાલનેકું મંગતી હય ! દેખો ઇસકી બુનિયાતી ! કેસી બેઇમાન રંડી ! યાદ રખના ! આપકા બી એસાઇ હાલ કોઇ બખત કરેગી ! ઇસકી જાલમેં મત પ્રસાના !”

“ હેં ! એ શું તમારી બોળખાણુ વાળી છે મીંઆ સાહેબ ! અને તમને એક લાખ રૂપીઆ બનાવી લીધા !” મધુરે પૂછ્યું “ એ તમે કયારની વાત કરો છો ? ”

“ અરે અગલે સાલકી બાત !” તિસમારખાંચે તોપ મારી “ બડી જખરી બનાનેવાલી હય શેઠ !”

“ અરે શેઠ સાહેબ, આ રાંડનો બરોસો કરશો તો બોળામાં બેસાડીને માથું કાપશે !” વરણુશંકરે પણ રંગ ઝમાવ્યો “ બુઝ્યાની માફ પણ કેટલું અપમાન કરે છે ! બડી હરામખોર છે ! તદ્દન નિમકહરામ !”

મધુરે ચમક્યો ! તેણે પોતે આજેજ ડોહોડ લાખ રૂપીઆનો એક લખી આપ્યો હતો તેનું જાન આપ્યું, અને તેના વિચારમાં તે પડી ગયો !

છબિલી આ ગુલખાન સાંભળીને ડોળા ફેરવી બોલી “ અરે મુઆ લુચ્યાઓ ! તમે મને રૂપીઆ ક્યારે આપ્યા હતા, અને આ બધા શું તોપ મારો છો ! મારે ને તમારે યોગખાણુજ ક્યાં છે ? ”

“ અય કાયકું પીછાને ! ” તિસમારખાંચે જણાવ્યું “ ચ્યાર રૂપ્યા દેવે તો અબી પીછાને ! ”

“ હવે તો રૂપીઆને બદલે મારા પગમાં એ ખાસડાં છે ! ” વરણુશંકર બોલ્યો “ રાંડ કમગત, આટલા બધા અમારા રૂપીઆ ખાધ ગઈ તોપણ હજી બીજા રૂપીઆ ચોકાવવા હશે કેમ ! પણ હવે તો તારાં કપાળમાં ધગધગતા ડહામ દષ્ટિ ! હવે કંઈ રૂપીઆ રસ્તામાં પડ્યા નથી તો ! ”

મધુરનાં મગજમાં પેલા એ જણાઓની વાત તદ્દન ખરીજ મનાઈ ! તેણે વિચાર કીધો કે “ આ બંને જણાને જરૂર આ રાંડે પ્રસાવ્યા હશે ; કેમકે તેમ નહીં હોત તો એ લોકો તદ્દનજ ગળે પડવાનું શા માટે બોલે ! બિચારાઓનાં પેટમાં-હોળી સળગી હશે તેથીજ જીવપર આવ્યા છે ! એ રાંડે મારી પાંસે જેમ આજે દોહોડ લાખતો એક લખાવી લીધો છે, તેવીજ રીતે આ બાપડાઓને પણ એણે ચીર્યા હશે તેમાં તો શકજ નહીં ! પણ જેવા આ બંનેનાં હાલ એ રાંડ કરે છે તેવાજ હાલ મારા પણ એ રાંડ કરશે, તેમાં પણ વાંધો નહીં ! માટે હવે આ મકાનમાં ફરી પગ મૂકવો મુનાસબ નથી ! ” આમ વિચારી પેલા એકને માટે તેણે મનસુઓ લગાવ્યાં કે “ પણ મેં જે એક એને આપ્યો છે તે પાછો લેવાની તદ્દખીર હમણાં ને હમણાં કરવી જોઈએ. જે આજની રાત જાય તો પછી એ રાંડ કાલે દશ વાગામાં ખેંકમાં જઈને એકનાં નાણાં વટાવી લાવશે. ”

આમ વિચાર કરી મધુરે તરતજ વરણશંકરને આંખ કરીને એક બાજુપર લઇ જઇ એકની વાત તેને સમજાવી, અને તે પાછો કઢાવવાની નેતે લલામણુ કરી. બાદ તેઓ બંને પાછા ત્યાં બેઠા, અને વરણશંકરે તેણીને કહ્યું “અરે યો જીવતી ડાકણ ! આ બિચારા લલા માણસને પણ તેં બનાવ્યો છે કેમ ! દોહોડ લાખ રૂપીઆનો એક તેં એની પાસે અત્યારેજ લાખાવી દીધો છે ની ? એ એક એને પાછો આપ, નહીં તો તારા બાર વગાડી નાંખીશું ને તને પોલીસના હાથમાં સોંપીશું !”

“ પણ એ તો મારા શેઠ છે.” છબિલી બાલી “તેમાં તમારે ડલાપણુ કરવાનું શું કામ છે ? એ છે ને હું છું. તમે શા માટે વચમાં માથું મારો છો ?”

“ અરે યો સોનેરી ટોળીની શેઠાણી !” કહીને વરણશંકરે તેણીને એક તમાચો લગાવી દીધો “ એક પાછો આપે છે કે નથી આપતી ? તું શું એ એકનાં નાણાં લેશે કે ? મટરમાં મોં ઘાઇને આવજો ! કાલે સહવારમાં એ શેઠ બેંકને ખબર આપશે તો તને નાણાં ક્યાંથી મળશે ? છાનીમાની એક પાછો આપ, નહીં તો ફૂતરીની માફક મરી જશે ને જેલ જત્રા કરવા જવું પડશે !”

છબિલીએ જાણ્યું કે “ મધુર પણ ફરી ગયો છે !” તેણીએ મધુરનો હાથ પકડી કહ્યું “ તમે જરા અંદર આવો. મારે તમને કંઈ વાત કરવી છે.”

“ હોડ દે !” તિસમારખાંએ વચ્ચે માથું મારી છબિલીનો હાથ છટકાવી નાંખ્યો “ હાથ કાયકું પકડતી હય ! મૂંસે બાત કર.. નહીં તો લાત ખાયગી !”

“ પણ એક જ માત્ર કે તમે ? ” છબિલી બોલી “ એ તો કંઈ બોલતાંએ નથી તો હું કેમ આપું ? ”

“ અરે હું કહું છું કે મને મારો એક આપી દે. ” મધુર હવે હિંમતથી બોલી ઉઠ્યો “ તારા જેવી ધુતારડીનું મારે કંઈજ કામ નથી ! તું જો એક નહીં આપશે તો હું બેકના મેનેજરને નોટીસ મોકલીશ એટલે પછી એકને ઘાઇને પીજો ! માટે છાનીમાની પાછો આપી દે કે તારી ને મારી શોભા રહે. ”

“ બસ ! બદલાઈ ગયા કે ! આટલુંજ તમારું પાણી કે ! વાણિયાલાઈ પોચા તે પોચા ! ” છબિલીએ કહ્યું.

“ હવે છાનીમાની આપે છે કે અધારેજ નવું જૂનું નવું છે ? ” વરણશંકરે કહ્યું “ યાદ રાખજો કે તું ખરાબ થશે, અને હવે તારું આવીજ બનેલું જાણજો ! ”

છબિલીએ હવે મધુરની આશા મૂકી, તેમજ એકની પણ આશા છોડી ! તેણીએ તરતજ મિનસમાં ઉડીને પંલો એક કપાટ-માંથી પાછો કહાડીને મધુરના હાથમાં આપ્યો, જે વરણશંકરે લઇને પોતાના ખીસામાં મૂક્યો, અને પછી બોલ્યો “ શેઠ સાહેબ, તમારા જેવા સારા માણસે આવી નીચ ને લુચ્ચી નાયકણીનાં મકાનમાં કદી પણ પગ મૂકવોજ નહીં જોઈએ ! એ તો તમને બાવા બનાવશે ! જો, ચાલો, ઉઠો. અહીં હવે બેસવાની શું જરૂર છે ! એ રાંડને ત્યાં પાછા આવશે તો યાદ રાખજો કે દુતીઆમાંથી ઉખડી જશે ! ”

તરતજ બધા ત્યાંથી ઉડીને નીચે ઉતરી પડ્યા, અને રસ્તામાં એક મિનિટ સુધી માંહેમાંહે ગુસ્સપુલ કાઢ્યાં બધી મધુરે તેને

પોતાને બંગલે ખીજે દિવસે જરૂર મળવાનો આશ્ચર્ય કાઢ્યો, જે વરણશંકરે કબૂલ પણ રાખ્યો. છેવટે તો જણાવ્યો પરંપર 'શેકહેડ' કરીને છુટા પડ્યા. મધુર પોતાની માડીમાં બેસીને પોતાને બંગલે ગયો, અને પેલાઓ ચંડાળશંકર પાસે ગયા, કે જે એક ખુણામાં ત્યાંજ ગ્રુપચાપ ઉભો હતો. તિસમારખાં તો લાંથીજ વરણશંકરને સલામ કરી ચાલતો. થયો, અને વરણશંકરે પછી, ચંડાળશંકરને ઉપર બનેલી તમામ વાત કહી સંભળાવી, જે સાંભળીને ચંડાળશંકર પણ ઘણોજ હરખાયો, અને તેણે વરણશંકરનો ઉપકાર માનતાં કહ્યું કે "તું કહે છે કે મધુરે તને પોતાને બંગલે આવતી કાલે બોલાવ્યો છે તો જરૂર જજે, અને તું તેની સાથે દોસ્તી કરી નાંખી એની બાયડીનાં મગજ પર આ બધાં ભોપાળાંની વાત હસાવજે, કે જેથી તેનાં ઘરમાં પણ સળગે ! જોઈએ તેમ કરીને પણ એટલું કામ તો હવે જરૂર કરજે. એક પણ તારી પાસે છે, એમ તેં મને કહ્યું છે તો તને આખરે મધુરની બાયડીને સમજાવતાં વળી વાર પણ નહીં લાગે. એકનો આધાર મજબૂત છે, અને તેની સાથેજ હું બીજી તમામ વાતો લગાર રસ વ્યઢાવીને તેણીને કહેશે તો તેણી તરત સમજી જશે, અને પછી તેણી મધુરને તત્કાલે; પણ છેવટે તે પાછો મને બોલાવતો આવે તેવો રસ્તો પણ ક-રજે ખરો."

"શીકર નહીં. હવે તો બધું હીક કરીશ તારે માટે આ માથું પણ હાઝર છે તો !"

"તે મને ખાત્રિ છે ત્યારે તો તને આ કામ સોંપ્યું છે મારાં દોસ્ત !"

આ પ્રમાણે તેઓ અને વાતો કરતાં એક વિકટોરિયામાં બેઠા, અને પોત પોતાને ઘેર ગયા. ચંડાળશંકરે ઉપર બનેલી તમામ બિના પોતાની પત્તિ પાસે જતાં વારજ કહી સંભળાવતાં તેણી પણ બણી હરખાઇ, અને તેણીએ મધુરીને ચેતાવેલી. વાતને આથી ટોકા મળેલો માની મનમાં પોતાની સરસાઇ થયેલી તેણી સમજી.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

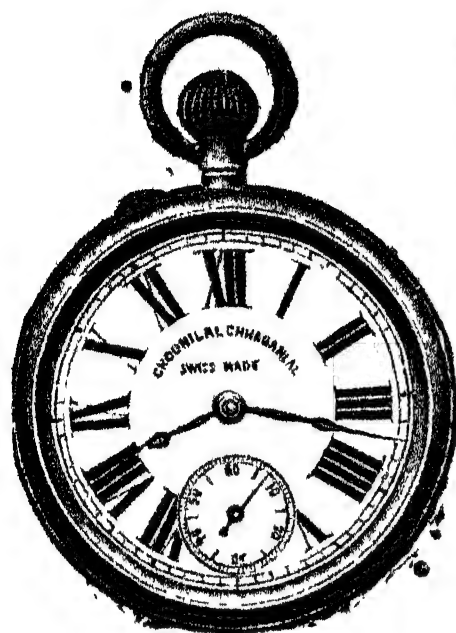
હાહરો.

• રંગ જમાવ્યા જળકતો, પાપ થયું પુરવાર;
મધુરી મન સમજી ગઈ, મધુરને ધિકાર.

પાપ બોલી ઉઠ્યું !

આખી રાત્રિ મધુરે વિચારમાં પસાર કીધા પછી પ્રભાત થતાંજ તેણે પોતાની પ્રિયાને કહ્યું “ વાહલી, આજથી રતો તમામ વેપાર બંધ કીધો છે, કેમકે પરમેશ્વરે થોડું ઘણું મને મેળવી આપ્યું છે તેટલાથીજ સંતોષ માતું મું. રતો વેપારમાં પણ હવે કંઈ માલ લાગતો નથી. વેપારીઓ ને શરણે ઉપસાચાપરી લાંગે છે, અને ‘દેવા તેના દેવા નહીં’ એવો બંધો થઈ પડ્યો છે. તેમાં પણ શું સાર ? નફો દેખીએ, પણ તે ઘરમાં આવે ત્યારે ! અને નુકસાન તો ઝટ આપવુંજ પડે ! આમાં તો ચાર ઘરનાંજ સુમાવવા જેવું અને અને એમ કરતાં લિખારી બની જવાય ! માટે બસ, આજથી એ બંધો બંધ ! એ વેપલો નહીં પાલવે ! ”

રાસકોફ સીસ્ટમ ગંગા વોચ.

જો તમારે મધ્યમ ભાવે
ચાલવામાં ખરાબર અને ટકવા
માં મજબુત ઘડીયાળ જોઈતું
હોય તો “ગંગા” વોચ જરૂર
ખરીદજો.

મોડલ ગંગા વોચ જુવેલ સાથે... રૂ ૪-૮-૦૦

,, મુરજ ફુલ જુવેલ ... રૂ ૬-૦-૦૦

,, સી. સી. પી. ગીફ્ટ, ... રૂ ૮-૦-૦૦

,, ,, નાની સાઈઝ ... રૂ ૧૦-૮-૦૦

,, નાઈ વોચ ... રૂ ૫-૦-૦૦

ઉપરના ઘડીયાળોમાં ફેનસી,
ટાવવના આડ આના વૈચારે પાડશે
મેકનિક કાંટા સાથે રૂ ૧-૦-૦૦.

દરેક ઘડીયાળ સાથે ત્રણ વર
ગની ગેરન્ટી તથા કાચ. કમાન અને

ફેનસી છોટો મકાન આપવામાં આવશે

એ આવાય દરેક ગતના નાના તથા મોટા ઘડીયાળ, ફેનોગ્રાફ,
સ્વારમાનીઅસ અને વાગ્ગની પેટીઆ બેલ્ડ સસને ભાવે મળશે.
ગીત સાથના ફેરલોગ મફત મોકલવામાં આવશે. વેપારીઆ માટે
તેલ મેલ ગ્યારંટર સાથે ગ્રાસ ઘટાડેલા ભાવે.

મોડલ પીનીક્સ વોચ રૂ ૩૦-૦-૦૦ ઇંગ્લેન્ડના.

ગીસ્ટમ વોચ રૂ ૩૪ / ૦

ચુનીલાલ છગનલાલ,

ડાયરેક્ટ માલ મંચાવનાર તથા વેચનાર,
નંબર ૨૮૮, અબ્દુલ રોડમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

“ સ્મારે તો હું રાજ થઈ. હાઆસ ! ” (પાનું ૧૬૧.)

“ત્યારે તો પ્રાણનાથ, આપ હવે રાતના પણુ બાહાર નહીં જશોની?” મધુરીએ હરખાઈને પૂછ્યું “આપે વેપાર બંધ કીધો; એટલે બાહાર જવા આવવાની અને મોડી રાત સુધી ઉઝાડ કરવાની પિડા પણુ પતી મળતી?”

“હાસ્તો વળી. હવે સાંજના ફરીને ઘરમાં આવ્યા કે બસ ઘરમાંજ, પછી બાહાર જવાનું પ્રયોજન પણુ શું હોય?”

“ત્યારે તો હું રાજ થઈ. હાઆસ! ઇશ્વરે મારાં મનની ઉમેદ પાર પાડી! અને તમે વેપાર બંધ કીધો તેથી પણુ હું રાજ થઈ. કેમકે સદામાં કોણુ તરુનું છે કે તમે તરશો? આખરે એમાં પાય-માલીજ થાય! માટે હવે તો ઇશ્વરે તમને જે આપ્યું છે તેટલામાંજ સંતોષ માની આનંદ કરો ને નિરાતે વાપરી ભોગવી સુખચેનમાં દાહડા ગુજરો કે બસ! સંસારમાં ઉપાધિ તો વણીએ છે, પણુ જેને પરમેશ્વરે સુખનાં સાધનો આપ્યાં છે તે જન સુખ નહીં ભોગવે તો શું કામનું? માટે આપનો હરાવ હું પસંદ કરું છું પ્રાણનાથ. આજના વખતમાં જે વાપરું ભોગવ્યું તે ખરું. આજે જીંદગીનો કંઈ બરેસો નથી! ઘડીકમાં છીએ ને ઘડીકમાં નથી, એવો વખત વર્તે છે! તેવા વખતમાં ખાઈ પીને આનંદ માનવામાંજ મજા છે.”

“તારી વાત વાળખી છે વાહલી.” મધુરે લગાર ખંચાઈને જાણવ્યું “આજે મારો એક મિત્ર આવનાર છે, માટે તે આવે તે વખતે તેની આગતારવાગત કરવાને આજ કુટ વગેરેની તજવીજ કરજો.”

“વાર પ્રાણનાથ. પણુ તે મિત્ર વળી કોણુ છે? પેલા ચંડાળ-ગંકર જેવો કોઈ લુચ્છો ને ડામીજ તો નથીની?”

“ નહીં રે, આ તો બિચારો ઘણો બલો માણસ છે, અને મારો તનખદન સ્નેહી છે. ”

“ ત્યારે તો ઘણું સારું. દોસ્તી કરવી તો એવાજ માણસની કરવી કે જેથી સારી ખુદી મળે. કહેવત છે કે “ સંગ તેવો રંગ ” જેવી સોખત તેવી અસર આવે. ખરું કેની પ્રાણનાથ ? ”

“ હારતો. તેમાં શું શક છે ? અને તેથી તો મેં હવે સારાની જ સોખત કરવાનો ઠરાવ કીધો છે. જે માણસ આવનાર છે તે તો ઘણો આખરદાર ને લાયકી વાળો છે, અને તેની સાથે નીતિવાન ને ભગવદી પણ છે. ”

“ એવાજ માણસની મિત્રતા લાજમ ગણાય. ” કહીને મધુરી સ્નાનાદિક ક્રિયા કરવા સંચરી.

મધુર સ્વતઃ વિચાર કરવા લાગ્યો કે “ બાયડીને સમજાવી દેવાનાં પાટિયાં તો હીક ગોઠવી દીધાં ! હવે વરણશંકરની મિત્રતા થશે તો તે મને ઘણો ઉપયોગી થઇ પડશે. બ્યંડાળશંકર મારી પાછળ દુશ્મન થઇને લાગ્યો છે તેથી તેના પર દાખ રાખવાને વરણશંકરની મદદ મને જરૂરની છે. વળી મારી બાયડી આગળ મારું “ભોપાળું” ઉઘાડું પડે નહીં તેને માટે પણ વરણશંકરને મારે ચેતાવી રાખવા પડશેજ, અને ઉપરાંત તે મારી બાયડીને મારે માટે મારી ગેરહાજરીમાં સારો મત એસાડે તેવી હિકમત તેને કહેવી પડશે. બીજી બધી બાબતથી ડરતો નથી, પણ મારી બાયડીથી ડરું છું; કેમકે તેને જે મારી ચાલ માટે શક જાય તો તેની આગળ મારો અવતાર છુટી પડે, ને વળી ઘરમાં કંકાસના કાંટા ખુંચે તેમાં પણ મણાં નહીં ! હવે તો વરણશંકર

આવે તો ઠીક થાય.” એમ વિચારી મધુર પાણી પોતાનાં કામકામથી પ્રવારવાને મંડી પડ્યો, અને ભોજન કીધાં પછી તેણે પોતાની પ્રિયાને કહ્યું, “વાહલી, હું હમણાં ઑશીસમાં કામકાજ આટોપીને આવું છું, માટે પેલો મારો મિત્ર, જેનું નામ વરણશંકર છે, તે આવે તો તેને આદરમાન આપીને બેસાડજે. હું બે વાગ્યાની અંદર અહીં પાછો આવી પોહિંચીશ.”

“વાડું પ્રાણનાથ, આપ લલે પધારો.” તરતજ મધુર જાડીમાં ગોઠવાઈ બંગલેથી ઑશીસ જવાને ઉપડ્યો, અને આખી તરફ મધુરીએ પોતાના પતિના મિત્રના સત્કારને માટે પાન, સોપારી, ચાહે, ફુટ, વગેરેની તૈયારી કરી રાખી. જરાબર બાર વાગ્યાને સમારે વરણશંકરેની સ્વારી આવી પોહિંચતાંજ મધુરીએ તેને પૂછ્યું : “આપનું નામ શું છે ભાઈ ?”

“મારું નામ વરણશંકર છે, અને મધુર શેઠ આજે મને અત્રે બોલાવ્યો છે. શેઠ ક્યાં છે ? મારે તેમને મળવું છે.”

“શેઠ ઑશીસમાં ગયા છે, અને થોડી વારમાં આવવાનું કહી ગયા છે, તેમજ આપને બેસાડવાનું પણ મને સૂચવી ગયા છે. માટે આપ આ ખુરશી પર બિરાજે. મદ્રાસ આપનુંજ સમજાવે. માછ પાઘડી આ ટેબલ પર મૂકો, અને ખુશીથી આપ બેસો. કામ વાતે મનમાં સંકાપ્તશો નહીં.” કહીને મધુરીએ તેને માટે પીવાનું પાણી મંગાવી આપ્યું, અને સન્મૂખ પાન સોપારીની રકાબિ મૂકી. અને પોતે પણ સામેની ખુરશી પર બેઠી, અને વરણશંકરને વખત કહાડવાને તેણી વાતચીત કરવા લાગી. “આપને માટે મારા પ્રાણનાથ

મણી વખાણ કરતા હતા, અને આપના જેવા સુર પુરુષ સાથે મારા સ્વામિનાથનો સ્નેહ સંબંધ બંધાયેલો જોઈ મને પણ સંતોષ થયો છે. ભાઈ! આપના જેવા સતસંગિથી એમની બુદ્ધિમાં પણ વૃદ્ધિ થશે. કહેવત છે કે 'સોખત તેવી અસર' માટે આપની સારી સોખતની અસર એમને પણ સારીજ થશે, તેમાં તો કંઈ શક્ય નહીં."

"અલખત." વરણશંકરે જણાવ્યું. "પણ સારી સોખતથી સાર સમજે ત્યારેની! સંગ તેવા રંગ લાગે એ વાત તો ખરી છે, પણ તે કાંતે માટે? નાંખળા સંગનો નાંખળો રંગ લાગતાં વાર લાગતી નથી, પણ સારા સંગનો સારો રંગ લાગતાં વાર લાગે છે, એ તમે નથી જાણતાં?"

"ભાઈ, એ તમારું કહેવું ખરું છે, તોપણ તમારા જેવાને સંગ થવાથી તમારા સારા સંગનો સારોજ રંગ એમને લાગશે; કેમકે તમે પોતે બુદ્ધિશાલી ને ચતુર છો, તેમજ તમારે માટે મારા પ્રાણનાથને ઘણો સારો વિચાર છે, અને તેથી તમારો બોધ એમને અવશ્ય અસરકારક થઈ પડશે, એમાં તો શક નથી."

"હું તો એમને સારો બોધ આપતો રહીશ, પણ તે પહેલાં હું જાણવા માંગુ છું કે એમને કાઈ નાંખળાની સોખત છે અથવા કાઈ નાંખળો રસ્તો એ દોરાયલા છે?"

"ના, તેવું તો કશું નથી." મધુરી સ્પષ્ટ કહેતાં જરા ખંચાઈ, અને બોલી "અત્યાર સુધીમાં તો એમનાં કંઈ પણ અંગનાં કે અધમ આચરણોની મને સાબિતી મળી નથી, એટલે એમને માટે મારાથી કંઈ ખોટી વાત વધાય પણ કેમ?"

“ તમારાં બોલવાની મતલબ હું સમજી શકતો નથી તમને સ્થિતિ મળી નહીં હોય તો શું તમને તમારા પતિ માટે કંઈ વેહેમ છે ? ”

“ વેહેમ હોય તેમાં શું ? વેહેમ તે વેહેમ ! વેહેમનો પાપો મળખૂત જોઈએની ? ” .

“ તે કેવી રીતે ? ”

“ એટલે જે પણ વેહેમ હોય તેનો પુરાવો મેળવવો ક્યાંથી ? ”

“ પણ તમને શું વેહેમ છે તે મને સમજવો તો મારાથી કંઈ પણ વધુ બોલી શકાય. ”

“ ત્યારે શું તમને એમનું સંબંધી કંઈ વાતની ખબર છે ? ”

“ પણ શું વાત ને શું વિચાર ? વાતની મતલબ પણ તમે મને જરા જણાવો તો તે ઉપર મારું મગજ કામ કરી શકેની ! ”

મધુરી હવે અચકાઈ. વરણશંકર તેણીને મોંઢે બોલાવવા માંગે છે, એમ તેણી સમજી ગઈ, પણ એક અજાણ્યા માણસ પાસે પોતાના પતિનું પોકળ જણાવવાની તેણીની હિંમત ચાલી નહીં, અને તેથી તેણીએ વિચાર કીધો કે “ આવી પાસે હમણાં ને હમણાં વધારે ખુલાસો કરવો, એ તો કામનું નહીં; પરંતુ મારા પ્રાણનાથ આંખ્યા પછી, અને એક બે દિવસ ઉપર વિલ્લા બાદ એ માણસના સ્વભાવનો વધુ અનુભવ મેળવીને એને કંઈ પણ કહેવું મુનાસબ ગણાશે. ” આમ વિચારતાં તેણી લગાર શાંત બની બોલી “ માફ કરજો ભાઈ, હું તમારાથી કંઈ પણ જણાવવા માંગતી હતી, પરંતુ તમે બોલો. હો તેપરથી તો તમે મારા પતિના સંબંધમાં કંઈ જણતા હો એમ લાગતું નથી. ”

“ પણ તમે વેહેમ જેવું કંઈ જણાવતાં હતાં તે શું ? ”
 વરુણશંકરે ચીપી ચીપીને પૂછ્યું “ તમારા પતિને માટે તમારા
 મનમાં કંઈ વેહેમ છે ? ”

“ ના, કંઈ પણ નહીં. વેહેમ શાનો વળી ? તે તો મિત્રારા
 ચામચા ને લલા માણસ છે, અને તેથી તેમને માટે મને વેહેમ
 હોય પણ ક્યાંથી ? ”

આ સાંભળતાંજ વરુણશંકર પણ સમજી ગયો કે “ આ
 આયડીએ વાત ઉડાવી ! ” આમ છતાં તેણે વળી મૂળ વાત લંબા-
 વવાનોજ રસ્તો ચાલુ રાખતાં જણાવ્યું “ બેહેન, તમે મારાથી
 ખંચાઈ ગયાં છો, એ હું સારીપેઠે સમજી ગયો છું; પણ ખંચા-
 ચાની જરૂર નથી. તમે મારાં બેહેન જેવાં છો, અને હું તમારો
 ભાઈ સમાન છું, માટે તમે મારાથી જરા પણ અચકાશો નહીં.
 વળી તમારા પતિ પણ મારા તન બદન મિત્ર છે, અને તેમની
 સાથે મારે જરા પણ બૂદાઈ નથી, માટે હું તમને આગ્રહ સાથે
 સૂચના કરું છું કે તમારાં દિલમાં જે હોય તે ખુશીથી દર્શાવો. ”

“ પણ મારા દિલમાં તો કશુંજ નથી ભાઈ. તમે ખાલી
 વેહેમાયા છો. ”

“ ના, ના, ના! એ વાત હું માનું નહીં. તમે મારી સાથે
 કંઈક ખંચાઈને બોલો છો, અને તેથી હું તમને ફરી ફરીને કહું
 છું કે તમે જરા પણ ખંચાશો નહીં, પણ ખુલ્લાં અંતઃકરણથી
 જે તમારાં મનમાં હોય તે જણાવો, કે જે જાણવાને હું તત્પર છું. ”

“ ભાઈ, મારા મનમાં તો બીજો કંઈ વેહેમ નથી, પણ—”
 કહેતાંજ મધુરી વળી શરમાઈ ગઈ, અને તેણીએ નીચું ધાલ્યું

“વાહરે વાહ !” વરણુશંકરે વળી પાછું સમજાવ્યું “હવે હું તમને ખરેખર કહું ? જો તમે તમારાં મનની વાત મને ખુલ્લાં દિલથી જણાવશો તો હું પણ ખુલ્લાં દિલથી તમારી સાથે વાત કરીશ. તમે જાણો છો કે તમારા પતિ મારા માનવંત મિત્ર થાય છે, અને એક મિત્ર તરીકે તેમની કંઈ પણ વાત મારાથી છાની હોય, એમ તો બનેજ નહીં. હવે હું પણ ચોખ્ખી રીતે કહું છું કે હું તેમની અનેક વાતો જાણું છું; પણ જ્યારે તમે કોઈ પણ વાતનો પરદો મારી પાસે ખોલતાં અચકાઓ છો તો હું પણ તમારી આગળ મારાં મનની વાત જાહેર કરતાં અચકાઉં છું. જો તમે ખુલ્લાં દિલથી વાત કરશો તો હું પણ તેવીજ વાત કરીશ. માટે ખોલી જાઓ કે તમારાં મનમાં તેમને માટે શું વેહેમ છે ? જોજો ! વળી અચકાઈને કે શરમાઈને વાત કરશો તો કામ નહીં આવે ! તમે ખાત્રિથી માનજો કે, હું પેટનો છાલકો નથી; પણ ઉંડો છું અને તેથી તમે જે પણ વાત કરશો તે તમામ મારી પાસેથી બાહાર જનારજ નથી.”

“પણ મારાં પ્રાણનાથ જાણે તો તે મારાં સ્વસ્થ કરે ! અગરજો તેમનાથી કંઈ પણ વાત છાની રાખવાને હું ચાહતી નથી, તોપણ તેમનાંજ સંબંધમાં કંઈ તેવી વાત હોય તો તે હું તમને એકદમ કહેતાં ખંચાઉં છું; પણ તમે તો મારા પતિના પૂરા મિત્ર છો તેથી તમે તેમને તત્કાળ કહી દો તો તેમાં મારા પર તે સ્વસ્થ થાય તે ઠીક નહીં.”

“તે વાતે તમે ચિંતા કરશો નહીં. તમારા પતિ મારા ગમે તેટલા જાની મિત્ર છે, તોપણ તેમને જે કહેવા લાયક હોય તેજ

કહું. તેમાં પણ તમારી કહેલી વાત તો હું તેમને તમારી પરવાનગી સિવાય કહુંજ નહીં; કેમકે હું જાણું છું કે તેમ કરવાથી તમે પતિ પત્નિના સંબંધમાં નકામે કલેશ થાય, માટે તેની પણ તમે શીકર નહીં રાખતાં જે કહેવું હોય તે બંધડક જણાવો, અને પછી હું પણ જે જાણુ તો હોદશ તેનો ખુલાસો કરીશ. બોલો શું વાતનો તમને વેહેમ છે ? ”

“ પણ જેને જાણ, હું તમને જે વાત કહું તે તમે મનમાં રાખજો. ”

“ મેં તમને કહી દીધું છે કે મારા પેટમાંથી કંઈ “પણ” વાત બહાર નહીં જાય; માટે તમારે નિડરપણે મારી આગળ તમારાં મનની વાત કહેવામાં કંઈ પણ અચકાવું નહીં. ”

“ વાત એમ છે કે, મને પોતાને મારા સ્વામિનાથ માટે ઘણો ઉંચો મત છે, પરંતુ તેમની નીતિની આખતમાં મારે કાને કેટલીક વાર તરેહવાર વાતો આવતી હતી, અને તે આખતમાં મેં તજવીજ પણ ચલાવી હતી, અને તેની સાથે હું મારા પ્રાણનાથને ખુલ્લાં દિલથી કંઈક પૂછતી પણ હતી, પરંતુ મારી વાત તેઓ પાયા વગરની ઠરાવતા હતા, અને એ પ્રમાણે તો વારમવાર—ત્રણ—ચાર વખત બન્યું, અને તેથી તેમની ચાલને માટે મારાં મનનો વેહેમ હજી જોડે મયો નથી, તોપણ હું કંઈ પણ મજબૂત પુરાવા વગર તેમને કશું કહી શકતી નથી ! માટે જે તે આખતનો પુરાવો મારા હાથમાં આવી જાય તો પછી હું તેમને સીધા દોર કરી મૂકવામાં પાછી ખતી કરું નહીં ! હું તેમને નમાવવા માંગતી તથી કે તેમની આંખરૂં ઉઘાડી પાડવાને પણ ચાહતી નથી, પરંતુ તેમની ખરાબ ચાલ જે

સાબિત થાય તો તેમાંથી તેમને ઉગારવાનીજ તજવીજ કરે છું; પણ મૂળ વાત એટલીજ છે કે તેને માટે મજબૂત સાબિતી જોઈએ. તમે તેવી કંઈ સાબિતી આપી શકશો ભાઈ ?”

“તેવી સાબિતી આપવા છતાં પણ તેઓ તમને આહું અવળું સમજાવીને ઉડાવી દેશે તો પછી વચમાં મારી આપશું જાય ! વળી તે ઉપરાંત અમારી દોસ્તીમાં ખલલ પડે ! તમે તો આખર ધણી ને ધણીઆણી એકનાં એક, અને વચમાં હું જૂદો પડું ! અગરજે એક મિત્ર તરીકે હું પણ તેમને ઉઘાડા પાડી તેમની આખરપર હુમલો કરવા ચાલતો નથી, તોપણ તેમની ખરાબ ચાલ સુધારવાને તો ચાહું છું; પણ તમે જે છેવટ સુધી મજબૂત રહો તે મારી અફલે ચાલો તોજ હું પણ વચમાં આવું, અને તેની સાથે તમારે મને વચન આપવું જોઈએ કે તમારા ધણી અગરજે મારા પર ગુસ્સે થાય, તોપણ તમે છેવટ સુધી મારી ભલામણ મુજબજ ચાલશો. આવું વચન તમે આપો છો ? બોલો મજબૂત મન રાખી શકશો ?”

“હા ભાઈ. ખરાં અંતઃકરંણથી હું છેવટ સુધી અચળ રહીશ; પણ આપણી વાતનો પાયો પાકે જોઈશે, અને છેવટ સુધી આપણી વાતમાં જરાં પણ કચાશ આવે નહીં તેમ કરવું જોઈશે; કેમકે તમે જાણતા તો હશેજ કે મારા સ્વામિનાથ બડા હિસ્તાદ છે, અને કોઈના દાવ પેંચમાં કદી સપડાય તેવા નથી ! તેથી જ કરવું તે ધણાજ મજબૂત પાયાથી કરવું કે પાછળથી આપણને પણ નીચું ધાલવું પડે નહીં. કેમ ભાઈ, ખરું કે ખોટું ? મારી વાત તમારાં મગજમાં ઉતરી તો ખરીની ?”

“ સમજ્યો. તમારે તે વાતની જરા પણ ચિંતા કરવી નહીં. મારી પાસે ઘણા પાંદરા પુરાવો છે.”

“ બોલો ત્યારે તે શું છે ? મને જણાવશે ભાઈ ? ”

“ અલખત, મોહરી ખુશીથી જણાવીશ, પણ મને ઘણો ભય લાગે છે કે તમારા પતિ તે બાબતમાં પણ કંઈ ગરબડ કરીને તમને વળી ભોળવી નાખી ઉંધુંચતું સમજાવી દે તો વચમાં હું જૂદો પડું ! માટે તમે જે અંતઃકરણથી એમજ ચાહતા હો કે, તમારા વેહેમનો તમને પાંદરા પુરાવોજ લેખાય છે ને તે બાબતમાં તમારા પતિ તમને ગમે તેટલા ઉંધાચત્તા પાટા ગોઠવે, તોપણ તમે તે નહીંજ પત કરો, ને તમારી વાતને વળગીજ રહેશો, તોજ મારું વચ્ચે પડ્યાનું સાર્થક. તમારા ઘણી ઘણા કળાબાજ છે ને વાક ચતુરાઈમાં પણ કાચા નથી, તેથી વળી કંઈ એવી તદખીરથી તમને સમજાવી દેશે કે તેથી તમે ભોળવાઈને બદલાઈ જશો ! માટે તમારા વચનપર મને વિશ્વાસ આવતો નથી બેહેન ! ”

“ ભાઈ ! તમે જે સાબિતી આપશો તે ખરી ને મજબૂત હશે તો પછી મારા ઘણીની તદખીર મારી પાસે શું ચાલનાર છે ? સાચને સાચ આવેજ નહીં, એ શું તમે ભૂલી ગયા ? ”

“ તો ભલે ! તેમ છતાં હું છેવટે પણ એટલીજ વાત ભાર મૂકી મૂકીને જણાવું છું કે તમે છેવટે સુધી તમારી વાતને વળગી રહેશો તો છેવટે સત્યજ બાહાર પડશે.”

“ તેમાં શું શક છે ? અને મારા હાથમાં પાંદરા પુરાવો આવતાં હું મારા ઘણીની ગમે તેવી સમજાવફને પણ પત નહીંજ કરીશ, એ પણ તમે નિશ્ચય માનજો. ”

“ તો સાંભળો. છબિલી નામની એક વેશિયા છે તેને ત્યાં તમારા પતિ જાય છે, અને દરરોજ રાતનાં તે રાંડને ત્યાંજ તેમની પધરામણી થાય છે ! આ વાતમાં જરા પણ શક સમજશો નહીં. ”

“ તે બાબતમાં તો ચંડાળશંકર અને તેની સ્ત્રી—તે બંનેએ મને ઘણી ઘણી વાનો કહી હતી, પણ તેમાં તેઓ ખોટાં પડ્યાં હતાં. ચંડાળશંકર, મારા પતિએ તેની ખરાબ ચાલને લીધે તેનો ત્યાગ કરવાથી તે મારા પતિનો દુશ્મન થયો, અને તેણે પોતાની દુશ્મનાઈ ફળવવા ખાતર મારા પતિનું વગોણું કરવાને તેમજ અમે પતિ પતિની વચ્ચે કંકાશ જગાડવાને ઘણાંએ શ્રદ્ધાં માર્યાં હતાં, પણ તે શ્રદ્ધાં તે શ્રદ્ધાં ! તેમની વાત તદ્દન નાપાયાદાર જણાઈ હતી, અને તેમાં જેમ તેઓને ખાસડાં પડ્યાં હતાં, તેમજ મને પણ પસ્તાવું પડ્યું હતું ! માટે તે બાબતમાં તો હું કશો દમ જોતી નથી. તમે પણ કદાચ તે દુષ્ટ ચંડાળશંકરના ભાવ્યાથી તો નથી ભમ્યા ? ”

“ નહીં, નહીં, નહીં. તેની સાથે મારે કંઈ લેવા દેવા નથી. ચંડાળશંકર કોણ છે તેને હું ઓળખતો પણ નથી, ને તેની સાથે મારે કંઈ નિશ્ચય પણ નથી. હું તો માત્ર મારી પાસેના મુદ્દાની વાત જાણું. મેં ગઈ કાલે રાતના જે નજરોનજર જોયું છે, અને જેને લગતો તમારા પતિનો હાથ દસ્તાવેજ પુરાવો મેં મારા ખીસામાં રાખ્યો છે, તે ઉપર હું મુસ્તકીમ છું, અને તે પુરાવો એવો મજબૂત છે કે તમે તો શું પણ તમારા પતિ પણ ના પાડી શકેજ નહીં ! ”

“ તે પુરાવો શું છે તે મહેરબાની કરીને મને બતાવશે બાઈ ? ”

“ બતાવવાને માટે વાંધા નથી, પણ તમારી સાથે એટલી સંસ્ત કરું છું કે જે ચીજ હું તમને અત્યારે બતાવું તે તમે જોઈને મને પાછી આપશો તોજ તે મારા ખીસામાંથી કહાડું ? ”

“ હા લાઇ, માત્ર મારે તે જોવી છે. જોયાં પછી મારે તે રાખવી નથી. જોઈને તરતજ પાછી તમારે હવાફે કરીશ.”

“ તો સમૂર કરો, તમને તે બતાવું છું. ” કહીને વરણશંકરે પેલો ચેક ખીસામાંથી કહાડ્યો ને મધુરીના હાથમાં મુકીને કહ્યું “ જૂઓ આ બે લાખ રૂપીઆનો ચેક ! તમને, હું ધારું છું કે થોડું થાણું ઇંગ્લિશ વાંચતાં તો આવડે છે, માટે તમે તમારા પતિની સહી પારખી તો શકશોજ. જૂઓ કે આ સહી તમારા પતિની છે કે નથી ? અને ચેકમાં કોનું નામ લેરેલું છે ? ”

“ સહી તો મારા પતિનીજ છે, અને તેમાં છબિલીનું નામ લખેલું છે ! ” કહેતાંજ મધુરી ઘણી ચકિત થઇ ગઇ, અને થોડી વાર સ્તબ્ધ બન્યા પછી આસ્તે રહીને બોલી “ પણ લાઇ, આ ચેક તમારા હાથમાં કેવી રીતે આવ્યો ? મને તેની બિના મેહેરબાની ફરીને જણાવશે તો તમારો મોહટો ઉપકાર થશે. ”

“ વાત એવી બની કે ગઇ કાલે રાતના મારા મિત્ર મધુરલાઇ છબિલી નાયકશીનાં ઘરમાં બેઠા હતા, અને તે વખતે હું તે રસ્તેથી પસાર થતો હતો, એટલામાં મારી નજર તેની બારી તરફ જતાંજ મધુરલાઇને મેં બેઠેલા જોયા, અને તેથી મને લાગ્યું કે એ રાંડ મધુરલાઇને જરૂર બતાવીને કંઈ રકમ ચીરશે ! કેમકે તે રાંડ સોનેરી ટોળીમાંની છે, એમ તો મને ખબરજ હતી ! આ ઉપરથી મને

લાગ્યું કે મધુરલાઇ તે રાંડના પંજમાં ફસાય નહીં તેને ખાતર મારે
 પણ ઉપર જઇને તેમને ચેતાવવા તો જોઇએજ. તેથી હું પણ
 એકદમ ઉપર ચઢી ગયો, અને મધુરલાઇની પાસે બેસીને મેં તેમને
 ચેતાવ્યા કે 'જોજો ! આ રાંડથી ખુબ સંભાળજો ! એ તો સાનેરી
 ટાળી માંહલી છે, માટે તે તમને બનાવી લેશે !' આ પ્રમાણે મારાં
 વચનો સાંભળતાંજ મધુરલાઇ ચમક્યા, ને તેમણે મને આ ચેકની
 વાત કહી, જે પરથી મેં દમ કશીને તે રાંડ પાસેથી ચેક પાછો
 કઢાવ્યો, અને તે મેં મારા ખીસામાં મૂક્યો, જે તમારા હાથમાં મુક્યો
 છે. એ તો સારું થયું કે હું ત્યાં જઇ ચઢ્યો તેથી રૂપિયા બે
 લાખનું પાણી થતું બચ્યું ! બોલો બેહેન, આનાં કરતાં વધારે
 સાચિતી ખીજી તમારે શું જોઇએ છે ? આ સાચિતીમાં પુરાવાની
 કંઈ પણ ખામી છે ?"

" બિલકૂલ નહીં ! પ્રત્યક્ષ પુરાવો ! પાકો પુરાવો ! હવે તો
 મારા હાથમાં પૂરેપૂરી સાચિતી મળી ચૂકી છે, અને હવે હું મારા
 પતિને ખરાબર પાંચગ પાડીને કહીશ ને તેમને માંદેજ તેમની બૂલ
 કબૂલ કરાવીશ. હવે એ મારા હાથમાં ખરાબર આવ્યા છે, અને હવે
 તો હું એમને નીચું ધલાવીશ ! બાઇ, તમારો ઘણોજ ઉપકાર માનું
 છું, અને મારી માત્ર એટલીજ અરજ છે કે આ ચેક મારા પતિને
 બતાવતાં સુધી મારી પાસે રહેવા દેશો !"

" જો તો માફ કરો ! એ ચેક આપતાં પહેલાં મેં તમને કહ્યું
 હતું કે જોઇને મને તરત પાછો આપવો, માટે હવે તમારે એક તો
 માંડે સ્વાધિન કરેલોજ જોઇએ. "

“ તેને માટે હું ના પાડતી નથી, પણ માત્ર મારા ધણીને તેમની ચોરી બતાવવાને ખાતરજ મારે આ ચેકની જરૂર છે. તેમને બતાવ્યા પછી તો હું તમારે સ્વાધિન કરી દઈશ. ”

“ તેમ નહીં” અને. તેમ છતાં તમારા ધણીને ચેક બતાવવાને હું તબયાર છું, અને તમારી નજર આગળ હું આ ચેક તેમને બતાવીશ ને તમારી સમક્ષ તેમનું તમામ પાપ ઉઘાડું પાડીશ. પછી તો બસ કેની ? ”

“તો લલે તેમ કરજો. ” કહીને મધુરીએ પેલો ચેક વરણશંકરના સાથમાં પાછો આપ્યો, જે તેણે લઈને પોતાના ખીસામાં પાછો મુક્યો, જે બાદ મધુરી બોલી “ ત્યારે હવે મારા પતિ આવે-કે તરતજ તમે આ વાત બોલશો કે હું મારે મોંઢિથી આ બધી પંચાત ઉકેલીશ, અને તમામ ભોપાળું તમારી નજર આગળ પ્રેડી દઈશ એટલે પછી તમે મારી વાતને વળગી પડજો ને તમારા પતિની અરાબર ઝાટકણી કહાડજો ! પછી જરા પણ ખંચાશો નહીં ! હું તમારી વાતને ટેકા આપતો રહીશ. ”

“ પણ એમ કરવા કરતાં મારાં મત પ્રમાણે તમે આ બાબતના ચોરડામાં ભરાઈ રહેજો, અને મારાં પતિ આવશે એટલે હું જ ચુકિતથી વાત કહાડીશ, અને તેમાં તે નન્નો વાસશે કે તરતજ તમને બોલાવીશ ને તમે પછી સાક્ષી તરીકે રજૂ કરી બતાવજો એટલે તેઓ મારે મોંઢે પોતાનો ગુન્હો કબૂલ કરશેજ. પછી તો સકંજમાં સપડાશે એટલે કબૂલ કરવા વગર છૂટકાજ થશે નહીં ! ”

“ તેમ કરવામાં પણ મને કશો વાંધો નથી. ” વરણશંકરે જવાબીયું “ મને તો તમે જેમ કહેશો, તેમાં વાંધોજ નથી ! કેમકે

મધુરભાઈને ઠેકાણે લાવવાની અને તેમ કરી તેમનું ભણું આહવાનીજ મારી મુખ્ય મતલબ છે.”

“તેને માટે તમારો અંતઃકરણથી હું કુંપકાર માનું છું ભાઈ. તમારો ગૂણ કદી પણ ભૂલનાર નથી!”

આ પ્રમાણે તેઓ બંને વાતો કરે છે, એટલામાં મધુરની ગાડી આવી પોહોંચતાંજ મધુરીએ ગભરાઈને વરણશંકરને બાજુના ચોરડામાં સંતાડી દીધા, અને પોતે પછી ઠાવકું મોં કરીને ઇંજીયરપર બેસી ગઈ. મધુર ગાડીમાંથી ઉતરતાંજ તેણીની પાસેની ખુરસીપર બેઠો, અને માથેથી પાઘડી ઉતારી ટેબલપર મૂકીને ખીસામાંથી રમાલ કઢાડી કંપાળ અને માથાનો પરસેવો લૂછી નાંખ્યો, અને પછી ધીમે રહીને બોલ્યો “કેમ વાહલી, આજે તો તું કંઈ નિરાંતે બેસી છે?”

“હા પ્રાણનાથ. આપનીજ રાહ ભેટી હતી કે આપ હવે પધારશો.”

“વાઈ પેલો મારો મિત્ર આવનાર હતો તે આવ્યો હતો કે?”

“અહીં તો આપનાં ગયાં પછી કાંઈ આવ્યુંએ નથી ને ગયુંએ નથી.”

“હીક વાઈ ત્યારે બીજું કંઈ નવા જૂનાં? બીજી શી ખબર છે?”

“પ્રાણનાથ! હાલ તો કંઈ જાણવા ભેગ નથી.”

“જાણ મારો મિત્ર આવનાર હતો તે કેમ આવ્યો નથી વાઈ?”

“તે તો તેને ખબર અહીં તો કાંઈ આવ્યુંએ નથી ને ગયુંએ નથી!”

“હશે, કંઈ રોકાઈ ગયો હશે. મોડો વેહલો પણ આવશે તો ખરોજ; કેમકે તેણે મને વચ્ચન આપ્યું છે, પછી કદાચ કંઈ

અગત્યનાં કામકાજમાં રોકાઈ ગયો હોય તો આજે નહીં ને કલે આવશે.”

“હા પ્રાણુનાથ, કદાચ કાલે પણ આવે. તેમ છતાં જોઈએ તો કાલ માણસ મોકલી તેને ઘેર ખબર કહડાવો.”

“તેમ કરવાની કંઈ જરૂર નથી. એ તો પોતાની મેજે ઘણોએ આવશે.”

હવે મધુરીએ હિકમતથી પેલી પંચાત ઉકેલવાની તજવીજ કરી, અને તેણી બોલી “પ્રાણુનાથ. આપણા પદસા બેંકમાં પડી રહ્યા છે તેનું વ્યાજ કંઈ બરાબર ઉપજતું નથી, માટે કાલ બીજાં કામમાં રોક્યા હોય તો તેનું વ્યાજ સાડે ઉપજે કેની? નેવી કંઈ તજવીજ કરાની વાહલા.”

“તેના વિચારમાંજ હું છું. જોઈશ. વળી કંઈ તેનું મારગેજી કામ આવે સારે વાત.”

“બેંકમાં આપના ચાર લાખ રૂપિયા છે તો તેનું વ્યાજ કેટલું બધું આવે જો !”

“હા. તે તો આવે.”

“પણ ચાર લાખ પૂરા છે કે કંઈ આઝાવધતા છે ?”

“કંઈ બરાબર ધ્યાનમાં નથી. હમણાં મેં એક બુકનો હિસાબ કંઈ ધ્યાનમાં રાખ્યો નથી.”

“પણ હમણાં તમે બેંકમાંથી નાણાં ઉપાડ્યાં પણ નથીના?”

“નાણાં ઉપાડવાની શી જરૂર? પરચુરણ ખરચ જોટલી તે પરચુરણ આવક કરી રાખી છે. તેમ છતાં જો કાલને મોહરી રકમ આપવાની હોય છે તોજ બેંકમાંથી નાણાં ઉપાડ્યાં પડે છે.”

“પણ આજકાલ કોઈ મોહરી રકમનો ચંકલ ખોલ્યો તો નથીની?”

આ સ્વાલ થતાંજ મધુર વિચારમાં પડી ગયો, તેમજ કોઈ દાહડો નહીં ને આજેજ એકના પછસા બાબત તેણી આટલી બધી કુથલી કરે છે તે માટે પણ મધુરને વેહેમ ગયો, ને તે મનમાં બોલ્યો “રખે વળી પેલા ચંડાળશંકરને કાને છબિલીના ચેકની વાત ગઈ હોય, અને રખે તેણે વળી આને કાને સંદેસો પોહોંચાડ્યો હોય ! માટે હવે આને તો ઊડાવવાનાજ ઉત્તર આપવા વધારે સારા.” આમ વિચારી તેણે લગાર ગુસ્સામાં જણાવ્યું કે “પછસાની ખટપટો કરવાનું કામ મરદોનું છે, પણ બાયડીઓનું નથી.”

“તે આપનું કહેવું ખરું છે પ્રાણુનાથ, પણ આપિ તો મને પ્રથમથીજ એ પંચાતમાં ભેળી છે, અને મારી આગળ એ વિષે આપ પોતેજ વારમવાર વાત કરો છો ને મારી સલાહ પણ લો છો તો મારે એમાં માથું રાખવું બેમંદબ.”

“તે બધી વાત ખરી, પણ હું તને પૂછું ને તારી સલાહ લઉં ત્યારે બોલજે. હમણાં તને કંઈ પૂછતો નથી, માટે હમણાં તારે બોલવાની જરૂર પણ નથી. સુમળ ? બધરાંઓ જેટલાં વધારે ઉંડાણ પંચાતમાં ઉતરે તેટલાં વધારે મૂર્ખ બને ! તને તો જ્યારે ને ત્યારે પછસા-ખટસા-પછસાની પંચાત ! એ શું ખરાબ સ્વભાવ ! છટ ! મને તારો આ સ્વભાવ બિલકૂલ પસંદ નથી ! ચાલ, હવે બીજી વાત કહાડ.”

“પ્રાણુનાથ, આપ ગુસ્સે થાઓ છો, પણ હું જે પણ પૂછું છું તે પ્રયોજન વગરનું નથી.”

“ પ્રયોજન શાનું તારા કપાળનું ? ” કરી મધુરને હવે સંબોધી
 વહેમ ભરાયો કે “ જરૂર પેલા ચેકની વાત આને કાને આવી હશે !
 એજ પ્રયોજન ! પણ તે એના માંમાંથી કઢાવીને તેનો અષ્ટમપષ્ટમ
 ખુલાસો કરીને એને સમજાવી દેવી જોઈએ. એનાં મનમાં ને મનમાં
 તે વાત ભરાઈ રહેશે તો વળી ઘરમાં કંકાસ ચાલુ રહેશે ને એનાં
 પેટમાં તે વાત ગુંગળાયા કરશે તો એનો દાથરો પણ ચઢેલા રહેશે !
 માટે હવે તો તે વાત ઉકેલાવી તેનો ગમે તેવો ખુલાસો કરીને પણ
 એનાં મનનું સમાધાન કરેલું જ બેહેતર ! ” આમ વિચારી મધુરે
 પૂછ્યું “ વાઈ શું પ્રયોજન છે ? પ્રયોજન હોય તે મનમાં ને મનમાં
 રાખવા કરતાં ખુલ્લું કરી દેની કે પિડા પતે ! ”

“ પ્રયોજન ? અરે વાહલા ! પ્રયોજન તો મળજૂત છે ને પાડા
 પાયાદાર છે ! પણ પહેલાં હું આપને પૂછું છું કે આપે આજકાલમાં
 કાંઈને પણ મોહટી રકમનો ચેક લખી આપ્યો છે ? ”

“ કાંઈને તે કાને ? તેનું કંઈ નામ નિશાન ? ”

“ નામ નિશાન મને પૂછો છો તો શું આપ પોતે તહીં જાણતા
 હો ? ચેક લખ્યો હોય તો આપેજ લખ્યો હોયની ? બીજાને તો
 કાંઈને પણ આપનાં નામનો ચેક લખવાની સત્તા છેજ નહીં ; માટે
 જેને પણ મોહટી રકમનો ચેક આપે લખી આપ્યો હોય તેનું નામ
 આપ પોતેજ જાણોની તો. ”

“ અરે પણ મારે તો ધંધાને અંગે ગમે તેટલા ચેક લખવા
 પડે તેમાં હું કાનું નામ હઉં ? મને શું ખબર કે તારે કાનું નામ
 જાણવાની જરૂર છે ? તું જે વાતો કરે છે તે ઉપરથી તો મને એમજ

• સાગે છે કે તું પોતે કંઈ નામ જાણે છે, પણ તે મારી આગળ ખુલાવીને દાહેલાં કરે છે ! જ્યારે વાતજ કરવી છે તો ખુશ્કી રીતે વાત કરતાં શું કરવા અચકાય છે ? ચોખ્ખી વાત કહેવામાં શું શરમ લાગે છે કે ? ”

“ શરમ નથી લાગતી સ્વામિનાથ, પણ પાછળથી તમે વળી તેનાં પાટિયાં ગોઠવીને મને બોડી પાડો નહીં તેને માટે તમારેજ માટે સ્પષ્ટ કહેવરાવવા માંગું છું.”

“ એટલે ! તું તો વળી બારિસ્ટર બની ગઈ કે ! હેં ! વળી કંઈ નવો ગપાટો તારાં મગજપર ઠસેલો લાગે છે ! સમજ્યો ! કાંઈ દુશ્મને વળી મારી સામે કંઈ નવુંજ તરકટ રચ્યું છે તો તે પણ મારે પકડી પાડવું જોઈએ, અને તેને માટે તારાં ભાળાપણાં માટે અગરજો મને ગુસ્સો તો ધણો આવે છે, તોપણ તારા ભંજનમાં ભરાયલા ભરમનો ભેદ જાણ્યા પછી, અને તને તારો દોષ બરાબર સમજાવ્યા પછીજ તને ઠપકો આપવો વાજબી મણાશે; માટે યોક્તી ન કરે તારાં મગજમાં શું વાત ભરાઈ બેઠી છે ? એક કેવો ને વાત કેવી તે મને ખુશ્કી રીતે સમજાવશે ? જો દરકત નહીં હોય તો મને સમજાવ ? પછી તો જેમ તારી મરજી ! ”

“ મારી મરજી બીજી કશી નથી, પણ માત્ર આપને સુધારવાનીજ છે. હું આપની દુશ્મન નથી, પણ આપનું બહુ આદનારી ને આપના સુખ દુઃખની લાગિયણ-અર્ધાંગના છું. મારે કાને અગાઉ આપને માટે જે જે વાતો આવી હતી તેને માટે તો આપે ગમે તેવું ખુલાસો કરવાથી મારાં મગજમાં ભરાયલા વેહેમ જો કે પૂરેપૂરાં નીકળી જાય.”

ગયા તો નહોતાજ, તોપણ મારી પાસે પાકા પુરાવા નહીં હોવાથી મારા બોલ મારે પાછા ખેંચી લેવા પડ્યા હતા, અને મારી ભૂલ મારે કબૂલ કરવી પડી હતી. પણ પ્રાણનાથ, હાલમાં જે મુદ્દા મારી પાસે આવ્યો છે તે એવો મજબૂત ને સંગીન છે કે તેને માટે આપનામાં તાકાત નથી કે મને કંઈ પણ આડું અવળું સમજાવીને મારાં મનનું સમાધાન કરી શકશો! તેમ છતાં તમે તમારી ચતૂરાઈ ગમે તેટલી પણ ચલાવવા જશો, તોપણ તે ચાલનાર નથી. એવો પાંકા ને ખાત્રિ ભરેલો પુરાવો મને મળ્યો છે! અરે તે જોતાંજ તમે અંગનંદ જશો, આંખા પડશો ને નીચી મૂંડી ઘાલશો!”

“હવે તારા એ બધાં ભાપણને પડતું નાંખ, અને જે મજબૂત ને પાકા પુરાવો તારી પાસે ભરેલો છે તે ખાલી કરની કે જરા હું પણ તનેજ નીચું ઘલાવું! પણ જોજે! લાકડું ઘાલતાં માકડું વળગે નહીં તેને માટે ખૂબ સાવચેતી રાખજે! દરેક વખતે તે એવી બાબતમાં ખતા ખાધી છે, અને હાલની પંચાતીમાં પણ તુંજ ખાસડાં ખાશે, એમ હું હિમ્મતથી કહી શકું છું. તેમ છતાં હાલ મારે વધારે બોલવાની જરૂર નથી. એ તો વખતનાં ગીત વખતેજ ગાઈશ, અને તારી સુમાયલી શુદ્ધ બુદ્ધ ઠંકાણે લાવીશ. તું જે ભોળી ભટાક છે તેનોજ લાભ મારા દુશ્મનો તરફથી લેવામાં આવે છે! પણ હરકત નહીં. તે દુશ્મનોનાં ગમે તેવાં પણ બળવાન તીર ખમવાને મારો વાંસો મજબૂત છે. તેઓ જૂઠાં છે, અને હુંજ સાચો છું, એવી મારાં મનમાં ખાત્રિ છે તેથીજ આટલી હિમ્મતથી હું બોલી શકું છું. ‘સાચને સાચ નથી’ તો પછી મારે બીહવાનું

“કંઈજ કારણ નથી—માત્ર ખીલવાનું તારેજ છે; કેમકે તું પારકાની અંકલે ચાલે છે. તોપણ હું હમણું ને હમણું તનેજ ભોડી પાડવાને હું પૂરો શક્તિવાન છું. બોલ શું છે ?”

“બ્રાણનાથ ! ખસ, હવે માફ કરો ! હવે મેહેરબાની કરીને તમારા સત્યવાદીપણાનો પ્રાંકો છોડી દો ! હું આપની આગળ ભોડી પડી ને પડીશ અથવા આપની આગળ મેં નીચી મુંડી ધાલી હોય અથવા હવે પછી પણ હું નીચું જોઉં તેમાં મને કશો ગુસ્સો નથી; કેમકે હું તો આપની સમક્ષ નમવાનેજ લાયક છું, પણ આપ નમવાને લાયક નથી; માટે હવે વધારે પંચાત કરવા કરતાં આપ પોતેજ આપનાં અપલક્ષણ દર્શાવશો, અને મારી પાસે તો નહીંજ પરંતુ શ્રી પરમાત્મા પાસે આપના દોષનો પશ્ચાત્તાપ કરશો તો તે જગત્પ્રિયતા હજી પણ આપનો ગુનોહ ક્ષમા કરશે. હું તો ફરીને ફરીને કહી શકું છું કે મારી પાસે આવેલા પ્રબળ પુરાવાને આધારે આપ દોષને પાત્ર હરી ચૂક્યા છો તેમાં જરા પણ શક નથી !”

“એહેહેહે ! આ મોહકું ધનસાફ કરનારનું પૂંછકું ! ધનસાફ કેનું નામ ? અને પંદ્રની બિના સાંભળ્યા પછી ખરો ચુકદો કરવો તેનું નામજ ધનસાફ. તારી પાસે ગમે તેટલો મજબૂત પુરાવો આવ્યો હોય, પણ મારો ખરો ને ખાત્રિ ભરેલો ખુલાશો તે પુરાવાને ટક્કર મારવાને સમર્થ થાય તો પછી કેમ ?”

“ત્યારે શું આપ તે ખાખત ખુદ્દીજ કરાવવા ચાહો છો બ્રાણનાથ ?”

“અલખત. તેં જ્યારે વાત ઉકેલી છે, અને તે વાતનો તારા મનમાં સખત વેહેમ ભરાયો છે, ત્યારે તો મારે હવે તે વાત ખુદ્દી

કરાવવીજ નેહએ, કે જેથી એક બીજાનાં મનનું સમાધાન થાય અને મનના મેલ મટે.

“ પણ તેમ કરતાં વળી આપ મારા પર કીનો રાખશે તો ? ”

“ તું ખુલ્લા દિલથી વાત પ્રગટ કરશે તેનાં કરતાં તારાં મનમાં તે રાખી મૂકશે તો તેથીજ મારો કીનો વધશે; માટે જો તું પણ ખરી હોય તો તમામ વાત પ્રગટ કરવાને જરા પણ અચકાતી નહીં.”

“ એમજ છે તો સાંભળો સ્વામિનાથ ! તમે પેલી છબિથી રાંડને રૂપિયા બે લાખનો એક લખી આપ્યો છે એ વાત ખરી કે ખોટી ? જુઓ આ રહ્યો તે એક ! ”. કહીને મધુરીએ પેલો એક કહાડીને બતાવ્યો.

“ આહાહાહાહા ! વાહરે એક વાહ ! તેં પણ ખૂબ કરી ! ” કહીને મધુર એકદમ કપાળપર હાથ મૂકીને હસવા લાગ્યો, અને બોલ્યો “ આજ પુરાવો છે કે હજી બીજો બાકી છે ? બાકી હોય તો તે પણ કહાડજો ! વળી તારાં મનની ઉમેદ રહી જશે તો દીક નહીં ! બોલી નં ! બીજો કંઈ મજબૂત ને પાકો પુરાવો બાકી સીલકમાં છે ? ”

મધુરે આ પ્રમાણે હસતો જોતાંજ મધુરી જાણે, ચકિત થઈ ખીસિયાણી પડી ગઈ, અને થોડાક મિનિટ સુધી કંઈ પણ બોલી શકી નહીં, ને તેણીની જીભ જાણે બંધ પડવા જેવો દેખાવ થઈ રહ્યો ! તોપણ તેણી આસ્તે રહીને અચકાતાં અચકાતાં બોલી “ કેમ પ્રાણનાથ, હસો છો કેમ ? આ એક તમારી સહીનો નથી શું ? ”

“ તે વાત પછી. પહેલાં હું પૂછું તેનો જુવાબ આપ કે, આ ઉપરાંત બીજો કંઈ પણ પુરાવો તારી પાસે છે ? ”

“ ના, નથી. આજ પુરાવો છે.” મહુરીએ મળી પાછું પૂછ્યું.
 “ પણ આ એક તમારો લખેલો છે કે નથી ? ”

“ હા. એ મારો લખેલો છે ને એનાપર સહી મારી છે, એમાં તો જરા પણ વાંધા નથી. ”

“ ત્યારે પછી વાંધા બીજાને કયો બળ્યો છે ? એ છબિથી કોઈ રાંડ છે, તે પણ ખરી વાત કેની ? ”

“ બરાબર. તેમાં પણ કંઈ ખોટું નથી. તે રાંડ છે— નામકણી છે—વેશિયા છે, અને મતલબમાં અનીતિનો વાંધો કરનારી કુલટા છે. બાક, હજી પણ તારે કંઈ પૂછવું છે ? ”

“ ત્યારે તેવી એક રાંડને આટલા બધા બે લાખ રૂપિયા આપી દેવાનું કંઈ કારણ ? ”

“ તેનો ખુલાસો પણ હું તને બરાબર કરીશ, પણ આ ઉપરાંત બીજા કંઈ સ્થાલ તારે કરવા છે ? ”

“ ના. મૂળ મુદ્દાની ધાત તમને કહી દીધી, અને હવે તમે શું ખુલાસો કરો છો તે હું સાંભળવા ચાહું છું. ”

“ પણ તે પહેલાં હું તને પૂછું કે એ એક તને કોણે આપ્યો ? તારી પાસે એ કેવી રીતે આવ્યો ? ”

“ વેલાં તમારા મિત્ર તરફથી મને મળ્યો, કે જે મિત્રને માટે તમે મને કહી ગયા હતા કે તે આપણા બંગલામાં આજે આવનાર છે, તેણેજ મને આ એક આપ્યો છે. ”

“ તે શું આપણા બંગલામાં આજે આવ્યો હતો ? ”

“ હા. તેણેજ આવીને મને આ એક આપ્યો છે, અને મને તમામ ખાતમી પણ જણાવી છે. ”

“ ત્યારે તો જે મિત્રને માટે હું કહી ગયો હતો તે એ નહીંજ, પણ કોઈ બીજને તરકટી માણસ હશે, અને તે ચંડાળશંકરનો કોઈ ખરેખરો મળતિયો હશે ! તે વગર આવું તરકટ બીજને કોઈ રચેજ નહીં ! ”

“ અરે પણ તે માણસને મેં આ બાબુના ચારડામાં રાખ્યો છે તેને તમે ઝાળખી કહાડોની તો. ”

આ સાંભળતાંજ વરણશંકર અંદરથી બાહાર આવ્યો, અને તેને જોતાંજ મધુર પ્રથમ તો ચમક્યો, પણ પછી લગાર દહાર થઈને તેની સામે ડાળા ધુરકાવીને ખૂબ જુસ્સામાં બોલ્યો “ કમરે આ લુચ્ચા ! તું અહીં કોની રમથી આવ્યો ? પરાયા બંગલામાં પરવાનગી વગર પેસતાં શરમ નથી આવતી ? બેશરમ ચંડાળ ! ચાલ, મારા બંગલામાંથી નીકળ, નહીં તો ઘર પ્રવેશનું તોહોમત મૂકી પોલીસમાં ઘસડીશ ! હું જાણું છું કે તને મારા પેલા દુશ્મન ચંડાળશંકરેજ આવું તરકટ રચવાની લલામણ કરી છે, પણ તું તો શું પણ તારા જેવા સત્તર બીજાનાં બિનાકિ ફૂળ આવે, તોપણ તેમનું અહીં કંઈજ વળે નહીં ! તારી અને તે પાછા ચંડાળશંકરની ખબર હવે તો હું ખરાખર લઈશ. ” કહીને મધુરે રામોશીને બોલાવીને તેની પાસે ધકકા મરાવીને પેલા વરણશંકરને તરતજ બાહાર કહાડ્યો. તે વખતે વરણશંકર કંઈ બોલવા જતો હતો, પરંતુ રામોશીએ તેનું મોં બંધ કરીને એકદમ ડિપરાયાપરી હડસેલા મારીને તેને બંગલામાંથી બાહાર હાંકી કહાડ્યો. તે પછી મધુરે લગાર પેતાનો જુસ્સો સાંત પાડ્યો, અને હવે પોતાની પ્રિયાની સમક્ષ ચેકના સંબંધમાં ચોક્કાં

ગોઠવવાનું શરૂ કરતાં તે બોલ્યો “વાહલી ! મેં તને જ્યારે ને ત્યારે ટોકી ટોકીને કહ્યું છે કે, ચંડાળશંકર મારી પાછળ દુશ્મન થઈને લાગ્યો છે, અને બીજે કોઈ પણ પ્રકારે તેનું શાવતું નથી ત્યારે તે દુષ્ટ બામણો આપણા ઘરમાં લડાઈ સળગાવવાની તજવીજ કરે છે ! આવી અગમચેતી તને વારમવાર આપવા છતાં તું હજી પણ ભૂંડા-ચોનાં ભમાવ્યાથી ભોળવાઈને વેહેમના વિપરિત વર્મળમાં વીંટળાયાંજ કરે છે, એ જોઈ મને મહા ખેદ થાય છે ! આ ચેક મારો ખરો, તેના પર મારી સહી ખરી, તેમાં બે લાખ રૂપિયાની રકમ છે તે ખરી, અને છબિલીનાં નામનો આ એક ચેક છે તે પણ ખરું. આ સઘળી બાબતો ખરી છે તો તેને ખરી કહેવામાં હું જરા પણ અચકાતો નથી; પરંતુ આ ચેકનાં કારણ તરીકે જે વેહેમ તારાં મગજમાં દાખલ થયો છે અથવા કોઈ કૂકર્મિએ દાખલ કરીધો છે તે તદ્દન નાપાયાદાર ને માત્ર બનાવટી છે. એ બધા પ્રપંચ છે, અને તે ચંડાળશંકરેજ તક જોઈને જાણે બંધાયેલો કરીધો છે !”

“પણ ચંડાળશંકર એ વાતમાં છેજ નહીં ! મને તો પેલાં માણસને આપે કહાડી મૂક્યો તેણેજ આ ચેક આપ્યો હતો !”

“ત્યાંજ મોહકાંણુ છે તો ! એ માણસ ચંડાળશંકરનો મિત્ર છે, અને ચંડાળશંકરેજ એને તારી પાસે મોકલ્યો હતો, એમાં જરા પણ શક ન્સમજતી નહીં.”

“જે એ માણસ ચંડાળશંકરનો મિત્રજ હોય તો એ ચંડાળશંકરનીજ મસલતથી અહીં આવ્યો હોય, એ તો હું માનું છું. વારં એ જાણે આપનું કહેવું તમામ કબજા રાખું છું, પણ જાણ-

હીને આપે એક લખી આપ્યો, એમાં તો કંઈ રક નથીની? અને તે રાંડને આપે આટલી બોહોરી રકમનો એક લખી આપ્યો તેનો સખખ શું? શામાટે તમે તેને આટલી મહાભારત રકમ આપવા નીકળ્યા?”

“હા. હવે મુદ્દાની વાત પર તું આવી! હવે જે પૂછે છે તે વાળખી છે. એ તારો સ્વાલ સત્તર આનાનો છે વાહલી!” ફરીને મધુર લગાર વધારે હરખાતો બોલ્યો! “વાત એમ બની કે, બાલ-કેશ્વરમાં એક બંગલો છે, તે છબિલીએ મારગેજ (ગીરવી) રાખ્યો છે, અને તે બંગલા પર તેણીએ બે લાખ રૂપિયા ધીયાં છે. તે બંગલાનો માલિક મારી પાસે આવ્યો, અને મને કેહેવા લાગ્યો કે “તે રાંડ મારી પાસેથી દોહડ ટકાનું વ્યાજ લે છે, જે મને બહુ ભારી પડે છે, માટે તમે જે મને રૂપિયા ધીરો તો હું તમને તે બંગલો મારગેજ કરી આપું; પણ વ્યાજમાં શયદો કરી આપો તો.” આ ઉપરથી અમારી વચ્ચે ફેટલીક રકબક ચાલવા પછી છેવટે એક ટકાનું વ્યાજ નક્કી કરાયું, અને એક સોલિસિટર મારફતે તેનું લખત કરાવવાનું ડરાવ્યું તે લખત પણ થયું, અને તે ઉપરથી મેં આ એક લખી આપ્યો. બાદ—”

“પણ એક બંગલાના માલિકના નામનો નહીં ને છબિલીનાં નામનો લખી આપ્યો છે તેનું શું કારણ?”

“છબિલી પાસે તે બંગલો કબજગીરો હતો. એટલે તેનાં નામનો એક લખવો જોઈએ, એવી સલાહ આપણા સોલિસિટરે પણ આપી હતી.”

“તો ઠીક; પણ આ ચેક આ માણસ પાસે ક્યાંથી આવ્યો ?”

“એમનાં ચંડાળશંકરનો પ્રપંચ છે તો ! તે રાંડ સાથે ચંડાળશંકરને મોહોખત છે, અને તેથી તે રાંડે ચંડાળશંકરને ચેક આપ્યો હશે, જે ચંડાળશંકરે પેલા માણસ મારફતે તને ખતાવવા મોકલ્યો, અને એટલામાં તો ‘મે’ આવીને આ બધું મોપાળું ફેડી નાંખ્યું ! હવે તું સમજી કેની વાહલી ?”

“સમજી.” મધુરીનાં મનમાં વાત ઉતરી, તોપણ તેણીએ વળી કાંદેહ લાવી સ્વાંલ કીધા કે “ત્યારે આ ચેક તો આપણી પાસે રહ્યો તેથી તે રાંડ રહી રહી કેની ?”

“એમાં તે રાંડને કશું રડવા જેવું રહ્યું નથી; કેમકે એ ચેકન ! નાણું તેણીને મળે તેવું નથી, અને તેથીજ તે રાંડે ચંડાળશંકરના હાથમાં ચેક આપ્યો તો ! જો ચેકનાં નાણું વસૂલ થાય તેમ હોત તો ચંડાળશંકરના હાથમાં ચેક તેણી આપેજ શાની ને ચંડાળશંકરને બરાસો તેણી કરે પણ સાની ! એ તો બધું ખોટું ખોટું !”

“કેમ વાઈ ? તમે શું ખોટો ચેક આપ્યો હતો કે નાણું નહીં મળે !”

“ચેક ખરો આપેલો, પણ ચેક લંખી આપ્યા પછી, આપણા સોલિસિટરને લખતમાં કંઈ વાંધો લાગ્યો, જેથી તેજ વખતે તે સોલિસિટરે જેકમાં ખબર આપી કે, આ ચેકનાં નાણું પગાર કરવાં નહીં, તેમજ તે રાંડને પણ નોટીસ મોકલાવી કે, તેણીએ પણ આ ચેક વટાવવો નહીં. એટલે પછી આ ચેક રદ જેવોજ થયોની !”

“પણ લખત થયા પછી આમ વાંધો લેવો ચાલે ખરો કે ?”

“તે આલે કે નહીં, આલે એ બીજો સ્વાલ છે, પણ હાલ વરત વાંધામાં તો વાત ખડી ! હવે તે રાંડ કે બંગલાનો માલિક કોર્ટમાં જાય ત્યારની વાત ત્યારે ! તેમાં રાંડ તો કંઈ ફરિયાદ માંડવા જશેજ નહીં; કેમકે તેણીને દોહોડ ટકાનું બ્યાજ ઉપજે છે તે શું કરવા હડવું લાગે ? તેણી તો આમ થવામાં રાજીજ છે; અને બંગલાનો માલિક કદાચ કોર્ટમાં જાય, પણ તેની પાસે કશો લડવાને માટે પદસાના વાંધા છે ! એટલે એ બધીએ વાત જેમની તેમ સૂઝ જવાની ! આ ખુલાસો ! હવે તો તારો વેહેમ ગયો કે હજી તારા મગજમાં કંઈ ભૂંસું ભરાયલું છે ?”

આ સઘળું સાંભળતાંજ મધુરી ઘણા હિંડા વિચારમાં પડી ગઈ, અને થોડીક મિનિટ સુધી સ્તબ્ધ બની ગયા પછી તેણી વળી આસ્તેથી બોલી “પ્રાણનાથ ! આપનો તમામ ખુલાસો અગરજને ચતુરાઈ ભરેલો ને ચોક્કાબંધ છે, અને આપની હિકમત અને ચલાકીને માટે હું આપને ધન્યવાદ આપું છું, તોપણ મારે કહ્યા વગર ચાલતું નથી કે, આપે તેમાં માત્ર વાક્યાતૂરી ચલાવીને ફતેહ મેળવી છે, તોપણ મારાં મનમાં જે કુદરતી વેહેમ હસી ગયો છે તે નીકળતો નથી !” આમ કહી મધુરીએ સ્વતઃ મનમાંજ વિચાર કરી ધો કે “હવે એમને કંઈ જૂદીજ હિકમતથી મનાવવા પડશે ! ધામધુમથી એ કંઈ માને તેમ નથી, માટે નરમાશયી મનાવવા જોઈએ.” આમ વિચારી વળી તે બોલી “સ્વામિનાથ ! આપની સાથે વાદલિવાદ કરવા જેટલું પાણી મારામાં નથી, અને બોલવામાં તો હું બંધાઈ જાઉં છું. હો આલો, હું સાફ દિલથી જણાવું છું કે

હું હારી ને સાત વાર હારી, પણ હવે તો આપ કબૂલ કરોની કે આપને માટે મારાં દિલમાં જે પણ વેહેમ છે તેમાં કંઈ પણ સંસ્કાર છે ને છે. જેમ સાફ દિલથી હું આપની સાથે વાત કરું છું, તેમજ આપ પણ મારી સાથે સાફ દિલથીજ વાત કરો. આપ જાણો તો છોજ કે આપણે બંને એક બીજાને ગળે વળગેલાં છીએ, અને તે કદી છુટનાર નથી. હું આપને કોઈ પણ રીતે નમાવવા માંગતી નથી, પણ આટલી બધી રકબક પછી આપની પાસેથી ખરું જાણુવા માંગું છું. આપ ખરું કહેશો તેથી હું એમ નહીં માનીશ કે આપ પકડાઈ ગયા; પણ હું તો ચાર એમ માનીશ કે, આપ ખરા કાંગેલ કે આપનાં દુશ્મનોથી આપ જરા પણ સપડાયા નહીં, પણ માત્ર પરિણામે આપે પોતેજ આપનું નિખાલસ દિલ બતાવ્યું.”

“વાહાલી ! હવે એ વાત બાજુ પર નાંખ. હાલ તરત એ વિષે હું કંઈ પણ વધારે બોલવા માંગતોજ નથી. હું જોઉં છું કે મારા દુશ્મનો હજી કેટલીક તજવીજો ચલાવે છે, અને છેવટ મને ફસાવવામાં ફાવે છે કે કેમ ?”

“પણ ત્યારે આપ પોતે હજી પણ ખુલ્લાં દિલથી નહીંજ બોલો કે ?”

“બસ, હમણાં હવે એ વાત બંધ કર. પછી થઈ રહેશે. હવે એ વાત કરશે તો મારો મિનજ ફરી જશે ને તેમાં તારા જીવને પણ કંઈક થશે !”

“તો ઠીક, હવે નહીં બોલું, માફ કરજો પ્રાણનાથ ! બૂલ થઈ !” કહીને મધુરી બોલી “આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ ખરું !”

કહેતાં મધુરીની આંખોમાં પાણી ભરાઈ આવ્યાં, અને તેણીને
 ઐયરું તો ઐયરું આવી ગયું કે તેણી કુસ્કે કુસ્કાં રડવા લાગી !
 મધુરનું મન પણ હવે પીગળ્યું. પોતાની પ્રિયાને રડતી જોઈ
 તેને પણ રડવું આવી ગયું, અને તે બોલ્યો “ પ્રિયા, છાની રહે.
 રડ નહીં. બસ, હવે તું જ્યારે મારા પ્રત્યે આટલી બધી પીગળી
 ગઈ છે ત્યારે હું પણ જે ખરું છે તે કહી દેવાને અચકાતો નથી !
 તે નાયકણી છબિલીના સંબંધમાં ટુંકમાં હું ઐયરુંજ કહીશ કે
 તે જે જે વાત સાંભળી છે તે તમામ ખરી છે, અને ચંડાળશંકરની
 સાબતે હું તે ખરાબ રસ્તે ચડ્યો, એ પણ ખરું છે ! પણ પ્યારી!
 ખનનારી બની ! થનારી થઈ ! હવે મને પસ્તાવો થાય છે, અને
 પસ્તાવો થયાથીજ તારી સમક્ષ મારું પાપ મારે મોંઢે કબૂલ કરી
 દીધું છે ! પણ હવે તારા મનમાં આ બાબતમાં જરા પણ કીતો
 નહીં રાખશે, એવી હું આશા રાખું છું. મારાં પાપનો હવે મને
 પૂરો પસ્તાવો થાય છે ! ”

“ ફકર નહીં. તમે તમારે મોંઢે કબૂલ કરીધું, અને તમે પોતે
 પસ્તાવો કરો છો તો તેજ પૂરું છે. ખેર ! ખનનારી બની !
 હવે સમજી વિચારી ચાલશે તો બસ છે. માણસ માત્ર જૂલ કરવાને
 સજેલા છે, પણ વારંવાર જૂલ થાય નહીં એટલી દૃઢતા રાખવાની
 છે. ” કહીને પોતાના પતિને બાજી પડી, ને હેતમાં ઉભરાઈ જઈને
 જણાવ્યું, “ વાહાલા ! તમે પણ બડા પાકા તો ખરા ! આખરે
 તમે પણ ખુલ્લાં દિલથી કહી દીધું, પરંતુ મારી વાતોના પંજમાં
 તો ત્હીંજ પકડાયા ! આજ તમારી હિસ્તાદી કંઈ જેવી તેણી
 કહેવાય નહીં ”

“ પ્રિયા ! હું તારે મોઢે પહેલાંથીજ ખરેખર કહી દેત, પણ મારા દુસ્મનોને હાથે હું સપડવા માંગતો નહોતો. તું તો મારી અર્ધાંગિણા છે, અને તારી પાસે ખરું કહેવામાં મને જરા પણ વાંધા નહોતો, પરંતુ મારા દુસ્મનોનાં ચઢાવ્યાથી તું ચઢતી હતી, અને તેવામાં હું જે સપડાઈ જાઉં તો મારા દુસ્મનોનું ચઢી વાગે ! હવે તો તેઓ પણ ઢીલા થઈ ગયા હશે, તેમ છતાં હવે તેમને સપડાવવાને તજવીજ કરવી પડશે, માટે તું જે મારીજ હોય તો તેમને સકંજમાં લેવામાં મને મદદ કરશે, એવી હું આશા રાખું છું.”

“ તેમ કરવાને હું બંધાયલી છું પ્રાણનાથ ! આપને માટે આ ગરદન જાય તોપણ શું થયું ! આપ મને કુવામાં ઉતરવાનું કહેશો તો તે પણ હું કબૂલ કરીશ.”

“ તે તો મારી ખાત્રિ છે વાહલી ! પણ હવે આ બાબતમાં શું તદ્દખીર કરવી, અને કયો રસ્તો લેવો તે વિષે હવે પછી આપણે નિરાંતે નક્કી કરીશું.”

“ વારં પ્રાણનાથ. પણ હવે તો આપ મને વચન આપશોની કે હવે પછી એવે રસ્તે આપ કદી પણ નહીંજ દોરાશો ? ”

“ એવી વાતજ ન કર. હવે પછી હું કદી પણ ખરાબ રસ્તે નહીં જાઉં. લે આ વચન.” કહીને મધુરે તેને વચન આપ્યું.

“ બસ. આપનું વચન હું માનું છું. આપના કહેવા પર મને પૂરતો વિશ્વાસ છે. હવે આપનું દીર્ઘાયુષ્ય કરો ને મારું સૌભાગ્ય અખંડ રાખો ! ”

બાદ તેઓ બંને નિઃકપટપણે વરતવા લાગ્યાં, અને અન્યો-અન્યનાં મનના મેલ દૂર થયા.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

દોહરો.

પ્રપંચ બીજા આદરે, કરવા કંઈ કંઈ થાડ;
મિત્રો પણ દુશ્મન રૂપે, કરે અતિ ઉત્પાત !

પ્રપંચની પથારીઓ !

વરણશંકરને તો મધુરે આડુ પકડાવી બંગલામાંથી હાંકી કહાડ્યો, પણ તેથી વરણશંકરનો મિત્રસ તાતો, માતો ને શતો બની ગયો હતો ! તે તાપડતોય ચંડાળશંકરને ત્યાં ગયો, અને મધુરના બંગલામાં પોતાના પર વીતેલી વિટંબણાની વાત કહેતાંજ ચંડાળશંકર બોલી ઉઠ્યો “ અરે મુરખા ! તેં પણ શું કાચું કાચું ! એક હાથમાં આવેલો ગુમાવ્યો, અને ઉપરથી ધપા ખાધા ! તું આવો શરવીર થઈને પણ આ શું હિયકાઈં કામ કીધું ! જરે જા ! તું મરદ બચ્યો ને પાકો પહેલવાન છતાં આવું બાપલાપણું બતાવ્યું ! તારી હુશિયારી તે વખતે ઉંઘી ગઈ હતી કે તું કંઈ ભાંગ ચઢાવીને ત્યાં ગયો હતો ! તું જો ધારતે તો મધુરને તો તેના બંગલામાંજ પૂરો કરી નાંખતે, અને તેને ઠંડોગાર બંનાવી દેતે; પરંતુ તું આમ અંજાઈ કેમ ગયો તે મને સમજતું નથી ! આંખર પણ લાડુબટ તે લાડુબટ ! ”

“ ભાઈ ! તેના બંગલામાં માફં બળ કેમ વપરાય ? તે વખતે હું જો મારામાર કરવા જતો તો મધુર મને તેજ વખતે પોલીસમાં

“ અરે મુરખા, તેં પણ શું કાચું કાચું ! ” (પાનુ ૩૯૨)

સંધીવા

તેમજ

દરેક જાતના દુખાવા માટે ખાસ.

“વીન્સ”

એમ્પ્રોકેશન.

આ ઘણીજ અસરકારક તથા શરીર ઉપર ચાલવાથી સંધીવા સરખા ખરાબ રોગ થોડા વખતમાં સાફ થાય છે. હાથ પગનું રહી જવું, શરીરના કોઈ ભાગમાં એકદમ ચોક્કસ ચડી આવેલા, પેદુની આબુઆબુના ભાગમાં ઘણા દુખાવા થત આવેલા, વાંસા ફાટવા કરેલા, કમરનો ભાગ અત્યાદિ જવો, ગરમની નખા સગર થઈ જવી, તેમજ સ્ત્રીઓના કેટલાક ભયંકર રોગો જેવા કે ચૂસાવડ અને ગર્ભાગ્નના રોગોના લીધે કમર અને પગનું અત્યાદિ જવું વગેરે, દરેક જાતના શરીરના દુખાવા ઉપર આ એમ્પ્રોકેશનનો ઉપયોગ કરવાથી તરતજ આરામ થાય છે. જડખું ઉઘાડું રહી જવું, દાંત ખીસી ધમી જવી, હાથ પગનું “ખેચા” જવું વગેરે બીનાંડોના આ એમ્પ્રોકેશન ત્રારા કર છે.

કીંમત શીશી એકના આના આઠ.

વેચનાર,

વસનજી નથુની કુંઠ,

અંગ્રેજી દવા વેચનાર—આદારકોટ. મારકીટ, મુંબઈ.

અધાવી દેતે ! તેમાં શું સાર ? માટે મેં પણ તે વખતે ધીરજ પકડી હતી, અને હવે વળી તેને જોઈ લેવાતો !”

“ પણ મધુરીથી તું ભોળવાઈ તો ગયોંની ? તે આયડીએ તને પણ બનાવ્યો !”

“ તેણીએ મને બનાવવાને માટે આમ કીધું, એવું તો હતુંજ નહીં, પણ મધુર ઘણો પાકો ને ચોકડાં ગોઠવનારો પણ બડો ઉસ્તાદ તેથી તેણે પોતાની આયડીને ઉંધું ચ-તું કહીને સમજાવી દીધી ! મેં તો તેણીનાં મગજમાં બરાબર વાત ગોઠવી આપી હતી, પણ મધુરે તેણીને પોછી લમાવીને ભોળવી નાખી ને મને વચમાં ગોલવાનો પણ વખત નહીં મળ્યો તેથી મારું કંઈ આશુ નહીં !”

“ એજ હરામખોર મધુરની ચતુરાઈ છે તો ! તેની ચાલાકી તેમાંજ તપાસવાની છે ! તે એવો ચખરાક છે કે જ્યારે ને ત્યારે ગમે તેમ ઉલથાપ આપીને પણ તે છટકી જાય છે ! અરે મેં એવી તો કંઈક બાજુએ રચી, પણ તેમાં હું ફાળ્યોજ નહીં ! તોપણ એકનો મુદ્દો એવો હાથ લાગ્યો હતો કે તેમાં તે સપડાવ્યોજ જોઈતો હતો, પરંતુ તેમાંથીએ તે અજીત છટકી ગયો, એ બડી નવાઈની વાત થઈ ! હવે શું રસ્તો લેવો તે મને સુહુજતું નથી ! હવે તો કંઈ જૂદુંજ રસ્તે કામ લેવું જોઈએ યાર ! ગમે તેમ કરીને મધુરને ફસાવવો તો ખરો.”

“ હવે તેની આયડીને વચ્ચે લાવવાની પંચાત મૂકી દો; કારણ કે આખર પણ તેણે એકનાં એક, માટે હવે માત્ર મધુરને કેઈ આડે રસ્તે ફસાવવાની તજવીજ કરીએ.”

“પણ તે રસ્તો શોધી બતાવે તો તેમ કરવામાં હું તો તૈયાર છું.”

“આપણે કોઈ નવા માણસ મારફતે કામ કરવું, કે જેને મધુર પણ બાલુતો નહીં હોય. તે માણસ પણ મારી પાસે છે, અને તેને હવે ઉભો કરવો જોઈએ.”

“તે માણસનું નામ શું તે તે ક્યાં રહે છે વાઈ?”

“તેનું નામ ફાકાદાસ છે, અને તેની ચાળખાણમાં ચંબેલી નામની રાંડ છે. તે રાંડના માલમાં મધુરને નાંખવાની તજવીજ કરીએ, અને પછી તેમાં તેને પ્રસાવીએ.”

“એ પણ ઠીક રસ્તો છે. ચાલો ત્યારે ફાકાદાસને મળીએ. તે ક્યાં મળશે?”

“હમણાં ચંબેલીને ત્યાંજ હશે, અને ત્યાં જઈશું તો ચંબેલીને પણ સમજાવી શકાશે. તેણીને પણ પહેલાંથી બાણાવવી જોઈએની!”

“તો ચાલો, ઉઠો. વળા વિલંબ કરવાનું શું કામ?”

આમ કહી ચંડાળશંકર તથા વરણશંકર પેલી ચંબેલીને ત્યાં જવાને ઉપડ્યા, અને રસ્તામાં પોતાની ધારેલી બાબતનાજ તડકા હાંકતા ચાલ્યા.

ચંબેલી અને ફાકાદાસ આનંદમાં બેઠાં હતાં, અને તેઓ પણ કોઈ કૂળને બનાવવાનો મનસૂઓ કરતાં હતાં. એટલામાં ચંડાળશંકર અને વરણશંકર જઈ પોહોંચતાજ ચંબેલી ઉઠીને બાણુના રૂમમાં ગઈ, અને ફાકાદાસે તેમને આવકાર આપીને પોતાની પાસે બેસાડ્યાં. ફાકાદાસને વરણશંકર સાથે ઘણો સારો સ્નેહ સંબંધ હતો, તેમજ

ચંડાકાદસ કરને પણ તેની સાથે સન્નામ વેહેવાર હતો. પ્રથમ ત્રણે જણા પરસ્પર આવભાવની વાતો કરવા લાગ્યા, અને પછી વરણશંકરે કહ્યું “ રૂડાકાદસ, એક સદ્ગુણનો શિકાર હાથમાં છે, માટે તું જે અમારી સાથે સામિલ થાય તો અરાબર કામ પાર પડે ને આપણાં ખીસાં ભરાય ! કેમ ભાઈ સાહેબ, શું વિચાર ? તું તે કામમાં પડવા માંગે છે કે નહીં ? ”

“ હું તો તમારી સાથે ખુશીથી જોડાઉં, પણ આપણા શિકાર ખાલી નહીં જાય તેવું ફૂળ છેતી ? કેમકે એક વાર બદનામી લક્ષ્યે તો તેમાં પાર પડવું જોઈએ. મેહેનત ફેગટ જાય તો પછી કંઈ મળા નહીં. કેમ ખરું કૈની વાર ? ”

“ અરે બહુ મઝાનું ફૂળ છે, અને જોત જોતામાં બની જાય તેમ છે ! કમમાં કમ પાંચ પંદર હજારમાંથી તો નહીંજ જઈશું ! પછી કેમ ? ”

“ તો હું તમારી સાથે જો કહો તે બજાવવા તૈયાર છું. ”

“ તું એક કામ કરજે. આજે ચંબેલીને તારી સાથે લપકાદાર ફૂલ પહેરવીને બેન્ડ સ્ટાંડપર લઈ જજે, અને ત્યાં પેલા મધુર શેઠની ગાડી પણ આવશે; કેમકે તે ત્યાં દરરોજ ફરવા જાય છે. તેને તું ત્યાંજ કાંઈ પણ પ્રકારે મળજે; અને અહીં તે આવે તેણે રસ્તો કરજે. તેનો પગ અહીં થશે તો તે પછી તે સર્જીડ સીસામાં ઊતરી જશે ! પણ શરત એટલી કે તેની પાસેથી જે પણ મળે તેમાં આપણા ચારેનો ભાગ. કેમ, ખરું કૈની ? ”

“ તે તો વાજખી વાત છે. ” રૂડાકાદસે જણાવ્યું “ વાર્ડ હીક છે. મતલબ સમજી ગયો, અને હવે એ વાતને માટે હું આજથીજ

કાળજી સંખીશ, ને ધધર કરશે તો કામ પાર પણ પાડી. આપીશ. રો મધુર આ બાળતમાં ચીરાય તેવોજ છે, અને તેનું નામ મેં પણ સાંભળ્યું છે. તમે ફૂળ તો સધર શોધી કહાડ્યું છે. અરે એ તો કામ કહેલું !”

“ત્યારે હવે અમે રજા લઈશું, અને તમને રાતના પાછા મળીશું.”

“ભલે; પણ રાતના નવ વાગા પછી મળજે; કેમકે અમે બાહાર જઈશું તેથી રાતના આઠ નવ વાગે અમે પાછા આવી શકીશું. વળી કદાચ ધારે કે મધુરને લપટાવીને આજે ને આજેજ અહીં લાવ્યા તો તે પણ નવ વાગા સુધી તો અહીં રહેશેજ, માટે તમે આવો ને તે પણ અહીં હોય તો વળી તે છટકી જાય !”

“તે પણ ખરું છે. અરે અમે તો છેક દસ વાગે આવીશું. પછી કેમ ?”

“તો વળી વધારે સાડાં. જરૂર તેમજ કરજે. તે વખત ફીક છે.”

“વારું ત્યારે સહિયજી.” કહીને ચંદ્રાણશંકર તેમજ વરણ-શંકર સાંથી ખુશાલિમાં ઉડીને પોતાના ઘર તરફ ગયા.

ચંબેલી, જે બાળુના રૂમમાં બેઠી હતી તેણીએ ઉપલી તમામ વાત સાંભળી હતી, તેથી તેણીએ હવે બાહાર આવીને ફાકાફાસ પ્રત્યે પૂછ્યું “આ આવ્યા હતા તે ડ્રાગ્સ હતા ? તમારા ભરોસાના માણસો છે કે ?”

“મારા ખાસ મિત્રો છે ને મારા ખાત્રિના સ્નેહીઓ છે. તે વાંત તો સાંભળીની ?”

“હા. તે તો સાંભળી; પણ જે મધુર શેઠનું નામ દીધું તે તો પેલી છબિલીનો શેઠ છે !”

“તેમાં આપણને શું લેવા દેવા છે ? આપણને તો માત્ર તેની પાસેથી કંઈ મોહટી ધાપ મારવાની હિકમત કરવાની છે, અને તેને બરાબર બનાવવો છે, એટલુંજ કામ છે.”

“અને તેમ કરતાં કંઈ ફસાઈ જઈશું તો પિત્ર પડશે ને !”

“અરે તું ને તો ખરી ! એવી હિકમતથી કામ કરીશ કે મધુર તો શું, પણ તેના જેવા લલલલાને બનાવી લઉં તો !” કહીને ફડાકાદાસે આવાત આટસેથીજ અટકાવી, અને પછી ચંબેલી તેમજ તે જમવા આવતી ખટપટમાં પડ્યાં.

સાંજે પાંચ વાગ્યા પછી ચંબેલી અને ફડાકાદાસ બરાબર લપકા કરીને એક લાડાંતી જે ઘોડાની ગાડીમાં બેસીને બડા હાકમાં બેંડ સ્ટાંડ પર ગયાં, અને ત્યાં જાણુમાં ગાડી ઉભી રાખી દરિયાની કિનારા ખાતાં બેઠાં. સુમારે અરધા કલાક પછી મધુર મધુરીની ગાડી પણ ત્યાં આવી પોહ્યાંચી, અને તેમની ગાડી થોડેક દૂર ઉભી રહી. મધુરની તરફ આંગળી કરીને ફડાકાદાસે ચંબેલીને બતાવી કહ્યું “આ પેલો મધુર અને તેની સાથે તેની બાયડી છે ! નેયાં કે ?”

“હાં નેયાં. તેણી પણ ઘણાં પંછસાંદાર જેવાં લાગે છે ને !”

“અલ્પાત. તેમાં તો તેને બનાવવાની મહેનત કરવી છે.”

બાદ ફડાકાદાસે પોતાની ગાડીને લગાર આગળ લેવડાવી, અને મધુરની ગાડીની જરાક નજીકમાં ઉભી રખાવી. તેને નેતાંજ મધુરીએ પૂછ્યું “પ્રાણનાથ, આ કોઈ રાંડ છે કે ગૃહસ્થી છે ?”

“ તે કેમ ખબર પડે ? ” મધુરે જાણાવ્યું “ મુંબઈમાં ગૃહસ્થી સ્ત્રીઓ ને નાયકણી એકદમ ઓળખાઈ શકાતી નથી ! કેમકે બંનેના લેખકા ને લટકા મટકા ઘણું કરીને સરખાજ થાય છે ! હશે ! આપણને તેની શી પંચાત ? ”

મધુરીએ તે વાતની વધુ ચરચા ચલાવવાની દરકાર કરી નહીં, તોપણ મધુરે તો પેલી ગાડીમાં બેઠેલાંઓને ઓળખી લીધાં હતાં; કેમકે મધુરની અસલની નાયકણી છબિલીને ત્યાં ચંબેલી પણ અવારનવાર આવતી હતી. તેણીની તરફ મધુરે તાકીને જોવાનું તો ઘણું એ મન કીધું હતું, પણ પોતાની પાસે બેઠેલી મધુરી રખે તેથી વેહે-માઈ જાય એમ ધારીને તે તેણીની તરફ નજરજ કરતો નહોતો, અને પોતાનું વધારે સતાપણું બતાવવાને ખાતર તેણે પોતાની ગાડી વધારે ઓળખાડેલ, જેથી ચંબેલીની ગાડીને હવે વધારે છેદું પડી ગયું.

“ પ્યારા, આ ગાડી તો વધારે દૂર જઈને ઉભી ! ” ચંબેલી ધીરથી ફડાકાદાસ પ્રત્યે બોલી “ આપણી ગાડી પણ તેની પાછળ લઈશું ? ”

“ નહીં. તેમ કરવું મુનાસબ નથી. બીજી તદખીર કરવી પડશે. ” કહીને ફડાકાદાસ લગાર વાર વિચાર કરીને ગાડીમાંથી નીચે ઉતર્યો ને બોલ્યો “ ચંબેલી, તું ગાડીમાં બેશજે, અને હું હમણાં ફરીને આવું છું ”

“ વાઈ. આપ લલે પધારો. પવન સારો આવે છે તેથી, મને તો આનંદ મળશે, પણ તમે પેલાને મળવા જાઓ છો કે શું ? ”

“ જોઈ છું. જો મળાશે તો મળીશ, અને નહીં તો બીજા કોઈ હિકમત ચલાવીશ. ગમે તેમ કરીને પણ મધુરને મારે મળવું તો હેજ, પણ પ્રસંગ મળે તો બધુંએ ઠીક થાય. તું ગાડીમાંથી ઉતરતી નહીં, અને હું આટલામાંજ રહું છું ”

“ વારં વાહલા; પણ બનતાં સુધી વેહેલાજ આવજો.”

“ અરે અરધાએક કલાકમાં તો હું પાછો અમ્મીશ.” કહીને પ્રજાકાદસ આસ્તે કદમે ફરતો ફરતો મધુરની ગાડી પાસે પોહોંચ્યો, અને તેની છેક નજદીકમાંથી પસાર થઇને લગાર આગળ વધ્યો.

“ પ્રાણનાથ, આ માણસ પેલી ગાડીમાં બેઠો હતો તેજ જાય છે કે ? ” મધુરીએ પોતાના પતિ પ્રત્યે પૂછ્યું “ અને આપ મળીને પૂછો તો ખરા કે એ કોણ છે ? ”

“ મારે મળીને અને પૂછીને શું કામ છે ? એવા તો મુંબઈમાં સંકડો ને હજારો રખડે છે ! મુંબઈમાં પગે રખડનારાઓની પણ ખોટ નથી, તેમજ ગાડી ઘોડે રરનારાઓની પણ ખોટ નથી ! અહીં તેમના શું હિસાબ છે ? ”

“ પણ કોઈ સારો માણસ હોય ને મુંબાઈમાં થાય તેમાં તમારું શું બગડ્યું ? ઓળખાણ તો મોહટી ખાણ છે પ્રાણનાથ ! મારે આપ તેને મળો ને પૂછપરછ તો કરો કે તે કોણ છે ? ”

“ એમ ? તો લે આ ચાલ્યો.” કહીને મધુર પણ પોતાની ગાડીમાંથી ઉતરીને પ્રજાકાદસની પાછળ ઝડપમાં ગયો, અને તે જોડે લગાર વધારે લાંબે ગયો હતો, તોપણ ઉતાવળી ચાલે ચાલીને મધુરે તેને પકડી ખાડ્યો, અને દરિયાની કૂટ પાથ પર તેઓ બંને

શેડે થોડે અંતરે ચાલ્યા. થોડાંક કંદમ તે પ્રમાણે ચાલ્યા પછી
 ફગકાવસે શિક નિમિત્ત કહાડી પૂછ્યું “આજની હવા કંઈ સારી
 નથી ! કેમ શેડ ? તમને કેમ લાગે છે ? જાણે ગરમ ગરમ હવા
 આવે છે; નહીં વાર ?”

“હાજી. એમ છે તો ખરું.” મધુરે જણાવ્યું “આપને મેં
 કંઈ જોયા છે, પણ મને યાદ આવતું નથી ! “આપનું” નામ શું
 છે સાહેબ ?”

“જી ? મારું નામ ફગકાવસ છે, અને મેં પણ આપને કંઈ
 દેખાણે જોયા છે, પણ ક્યાં જોયા હતા તે મને પણ યાદ આવતું
 નથી ! આપનું નામ શું છે સાહેબ ?”

“મારું નામ મધુરભાઈ. મને લાગે છે કે છબિલીને ત્યાં
 મુઝરામાં આપણે કંઈ મળ્યા હતા. કેમ ? તમને કંઈ વાદ આવે છે?”

“હા, ખરાબર.” ફગકાવસે જણાવ્યું “પણ એ વાતને ઘણા
 દાહડા થઈ ગયા તેથી ભૂલી ગયા. વારું સાહેબ, આપ ખુશીમાં
 તો છો ?”

“હાજી; અને આપ પણ ખુશીમાં છોતી ? તપિયત મઝામાં છે?”

“જી હા આપને દીઠે વિશેષ.” મધુરે જણાવ્યું “હું ધારું
 છું કે આપની સાથે ગાડીમાં જે આવે છે તેનું નામ ચંપેલી છે.
 નહીં વાર ?”

“હાજી.” ફગકાવસે હવે પોતાના પ્રપંચનો પ્રારંભ કરીધો
 “હવે આપ છબિલીને ત્યાં જાઓ છો કે નથી જતા ?”

“નહીંરે, નહીં ! તેણીને તો મેં ક્યારની છોડી છે ! તેણી
 ઘણી લુચ્ચી નાયઠણી છે ! તેમજ વળી બેઠમાન પણ છે !”

“હાજી. તે માણસ કંઈ સારું તો નથીજ. તમે તેણીને છોડી તે ઠીકજી કીધું; તો પણ તમને ગાયનનો ઘણો શોખ છે તેથી—”

“શોખ તો છે, પણ હું ગાયન સાંભળવાને કેથે જતોજ નથી. કેમકે તેમાં મારી આગર નથી. તમે સમજ્યાની ?”

“પણ કાંઈ સારી આગરદાર નાયકણીને ત્યાં ગાયન સાંભળવાને જવામાં શું હરકત છે? એ તો એક મરદનો શોખ છે, અને ગાયન-કળાનો શોખ પણ જે ખરા મરદો હોય છે તેમનામાંજ જોવામાં આવે છે.”

“તે ખરું છે, પણ તેવું કાંઈ ઘર મારી નજરમાં આવતું નથી! મેં સાંભળ્યું છે કે જમારી ચંગેલી ગાયનમાં ઘણી ઉસ્તાદ ને કાબેલ છે. જોકે મેં પોતે તેણીનું ગાયન સાંભળ્યું નથી, તોપણ મારા કેટલાક મિત્રોને મોટેથી મેં તેણીનાં બારે વખાણ સાંભળ્યાં હતાં! મારે તેણીને ત્યાં જવાનો કદી પ્રસંગ નહીં તેથી અં-અં-અં—”

“પ્રસંગ નથી તેમાં શું થયું? તમે ખુશીથી ત્યાં પધારો. ત્યાં મારા શિવાય બીજા કાંઈનો પગ પણ નથી, અને તમે ત્યાં આવશો તો કાંઈ બીજાને ખબર પણ પડે, તેમ નથી. આજેજ રાતના પધારજો. પધારશો? તમે આવો તો મુઝગાની ગોઠવણ પણ કરીશ.”

“તમને એટલી બધી તસ્દી આપવી ઠીક નહીં. માફ કરો. વળી બીજું ક્ષાર થઈ રહેશે.”

“પણ અચકાઓ છો શા માટે? ખુશીથી પધારજો. એમાં મને તસ્દી શું છે? તમે આવશો તો મને ચાર વધારે મોજ પડશે.”

ને હું ઘણો ખુશી થઈશ, તેમજ ચંબેલી પણ તમને જોઈને ખુશી થશે. તેણીનો સ્વભાવ ક્રોધની માફક એટલો કે તોછડો નથી, પણ તેણી ઘણી મિલનસાર તે સુર સ્વભાવની છે, તેમજ ખીજ નાયકણી-આની માફક તેણી કંઈ લોપ્પર પણ નથી.”

“ તે તો મને ખબર છે કે તેણી ઘણી આત્મરૂદ્ધારને પંકાયેલી નાયકણી છે, અને તેની સાથે વળી તમારા જેવા સારા માણસને તેણીને સંગ છે, એટલે તેણી સારી રીતમાં રહેતી હોય તેમાં પણ વાંધાજ નહીં; પણ ત્યાં આવતાં મારો પગ જરા અચકાય છે ! ”

“ શા માટે ? શરમાવાનો શો સમય ? તમને મારા સમ છે. તમે આજે જરૂર આવજો. તમે કહો તો તમારે બંગલે તમને તેડવા આવું ? પછી તો શરમ નહીં લાગેની ? ”

“ તેડવા આવવાની કંઈ જરૂર નથી. હું પોતેજ આવીશ રાતના નવેક વાગ્યાને સુમારે આવી શકાશે, અને મારાથી વધારે થોભાશે નહીં; કમંકે વધારે ઉઝગરો કરવાની મને ટેવ નથી. ”

“ તેને માટે હરકત નથી. તમારી ખુશી હોય ત્યાં સુધી બેસજો સાહેબ; પણ જરૂર પધારજો. ”

“ જરૂર આવીશ તમારો આટલો બધો આગ્રહ છે તો આવીશજ. ”

આમ વાતચીત કરતાંતેઓ બંને પાછાં વળ્યાં, અને પોતપોતાની ગાડીમાં બેસી ગયાં. પ્રહાકાદસે તે તમામ વાત ચંબેલીને કહી, પણ મધુરે પોતાની પ્રિયાને તો અધર ઉડાવી ! તેણીએ પૂછ્યું “ કે પ્રાણનાથ, એ માણસ કોણ છે ? આપે એની સાથે વાતો તો ઘણી વાર સુધી કરી ! ”

“ હા વાહલી, એ કાઠિયાવાડના એક રાજાનો કારભારી છે. ”
મધુરે સૂકી ટોકી “ માત્ર મુંબઈમાં કંઈ રાજના કામ માટે આવેલો
છે. પોતે માણસ ઘણો લલો લાગે છે. ”

“ પણ ત્યારે એની સાથે ગાડીમાં એની બાયડી બેઠી છે કે શું ? ”

“ તેમજ હશે. મેં તેને તે વાત પૂછી નથી; કેમકે બધરાંની
પંચાત પૂછવાની મારે કંઈ મતલબ નહીં. વળી તેની સાથે
નવીસવી ઓળખાણ થઈ તેમાં એવી વાત એકદમ પૂછાય પણ નહીં,
તોપણ મારાં ધારવા પ્રમાણે તેની બાયડીજ હોવી જોઈએ. ”

“ ત્યારે હું તેણીની સાથે ઓળખાણ કરું ? આપનો હુકમ
હોય તો તેણીને મળવા જઈ ? ”

“ હમણાં કંઈ જરૂર નથી. વળી પાછી મુલાકાત થાય ત્યારે
વાત. ”

બાદ સાયંકાળ થઈ જવાથી મધુરે ગાડી પાછી ફેરવાવી, અને
પેલાં પ્રકાશસે પણ પોતાની ગાડી પાછી વળાવી, અને ત્યાંથી તેઓ
પોત પોતાને મોકલે ગયાં.

મધુર ઘેર જતાંજ ઝટપટ કપડાં ઉતારી જમવાની તાકીદ કરીને
બોલ્યો “ અરરર ! આજે મેલો રાજા જવાનો છે તેને સ્ટેશનપર
વળાવવા જવું છે. અને મને તો તે વાતનું યાદ પણ ‘રહ્યું’ નહીં ! ”

“ ફટલે વાગે જવું છે પ્રાણનાથ ? ” મધુરી બોલી “ હજી તો
ઘણો વખત છે. ”

“ હા આઠ વાગે અહીંથી નીકળવું જોઈએ, પણ કપડાં
પેહેરતાં વાર થશેની ! માટે તાકીદે જમવાની તૈયારી કરાવી નાંખ
કે પછી દોડદોડી કરવી પડે નહીં. ”

“જમવાનું તો તદ્યારજ છે પ્રાણનાથ. આપ પધારો છો ?”

“ચાક્રા. હું પણ તેનીજ રાહ જોઉં છું.” કહીને મધુર ઉઠ્યો, અને જમવા બેઠો. જમીને તરતજ કપડાનો લપથો કરીને ગાડી જોડાવેલી તદ્યાર હતી તેમાં બેસી તે ચંબેલીના તરફ પોહોંચ્યો.

ચંબેલી આ વખતે મુઝરો ચલાવી રહી હતી. માત્ર ફડાકાદાસજ ત્યાં બેઠેલો હતો; કેમકે મધુરનો આવવાનો વખત થયો હતો. મધુર જોવો આવ્યો કે તરતજ ફડાકાદાસે તેને આદરમાન આપીને પોતાની પાસેજ તકીયે બેસાડ્યો, અને ચંબેલીએ પણ તેને ઘણી લાયકાથી સલામ કરીને તેનો સારો સત્કાર કરીધો. ગાયન તો ચાલુજ હતું, અને તે ગાયનની તોરમકે ઝમકથી મધુર પણ ઘણો ખુશી થતો હતો. આ પ્રમાણે અરધા કલાક ચાલ્યા પછી મધુરે ચંબેલીના હાથમાં રૂ ૧૦૦ ની નોટનો કડગ આપ્યો, અને ઉઠતા માટે રજા માંગી, પણ ફડાકાદાસે તેને આગ્રહ કરીને બેસાડ્યો, અને વળી એક વધુ ગાયનની લેહેઝત લીધી. બાદ ચંબેલી લગાર આરામ ખાવા બેઠી, એ દરમ્યાન મધુરે ફડાકાદાસને પૂછ્યું “તમે રાત ને દાહડો અહીંજ રહો છો કે શું ભાષ ? દેર નથી જતા શું ?”

“રાતના બાર-એક વાગાને સુમારે દેર જાઉં છું, અને ઘણું કરીને બપોરના બે ત્રણ વાગે દરરોજ અહીં આવું છું.” ફડાકાદાસે જણાવ્યું.

“હીક. એ સારી રીત છે. એમજ કરવું જોઈએ. પોતાના ઘરને પણ સંભાળવું જોઈએ. તમારી રીત મને પણ પસંદ આવી.” મધુરે કહ્યું “પણ તમારી સ્ત્રીને આ બાબતની ખબર છે કે તેણીથી તદ્યાર ગુમ છે ? હું ધાર છું કે અહીં તમે ગુમપણેજ આવતા હશો ?”

“તેમ કંઈજ નહીં. મારી સ્ત્રીને આ સમજી મલમ છે. ઓટલુંજ નહીં પણ મારી સ્ત્રીને આ ચંચેલી સાથે સારી દોસ્તી મેં કરાવી છે, અને તેણી પણ કોઈ કોઈ પ્રસંગે અહીં આવે છે, તેમજ ચંચેલી પણ પ્રસંગોપાત મારે ત્યાં મારી સ્ત્રી પાસે આવે છે.”

“જોહો! આ તો ઘણી નવાઈની વાત તમે કહી! આવું બનવું તો મહા મુશ્કેલ!”

“આપનું કહેવું ખરું છે, પણ મારી સ્ત્રી ઘણી સમજદાર છે, અને મારી મરજી જીજીવવા માટે હું જેમાં રાજી તેમાં તેણી પણ રાજી, એવા રૂપમાં તેણી રહે છે.”

“એજ નવાઈની વાત છીની! બીજી બાયડીઆ હોય તો તેણીઆ તો આ બાબતમાં બગી મરે, ને ઘરમાં રાત ને દાહરો મરદનું લોહી પીએ!”

“મેં પ્રથમથીજ મારી બાયડીને આ બાબતમાં સમજાવી રાખી છે, અને તેથી તેણી આ ચંચેલીના સંબંધમાં કરી કચકચ કે કનવાર કરતી પણ નથી. સારાંશમાં તેણી ઘણી સમજી છે.”

“એ બાબતમાં બેશક તમે ઘણા નસીબદાર છો, અને હુંજ માત્ર કમનસીબ છું!”

“કારણ? શું તમારી બાયડી તમને આવી બાબતમાં સતાવે છે? તમારા બાલવાની મતલબ તો એમજ થાય છે કે, તેણી તમારી સાથે આવી બાબતમાં કળયો કરતી હોવી જોઈએ!”

“અરે કળયો તો શું, પણ જો તેણીને હમણાં ખખર પડે કે હું અહીં છું, તો તેણી ઘરમાં તોફાન મચાવી મૂકે ને મારા પર ઓટલો તો સીતમ ગુજારે કે હું પણ કંટાળી જાઉં!”

“એ તો ઘણુંજ ખોટું! મરદ પોતે સ્વતંત્ર છે, અને પોતાનો જીવ ચાહ્ય ત્યાં ફરવાને મુખત્યાર છે. આખો દિવસ કામકાજથી થાકી ગયા પછી બે ઘંટી જીવને આનંદ આપવાનું આ એક સ્થાનક છે, અને તેને માટે ઘરની બાંધણી જે કંચકચ કરે તો તેને દબાવી દેવી જોઈએ.”

“તમારું કહેવું ખરું છે, પણ પ્રથમથીજ એવો દાવ મેં રાખ્યો નહીં તેથી હવે તેમ થઈ શકતું નથી! તેમ છતાં હવે કોઈ કોઈ વાર મારું માથું ફરે છે, ત્યારે હું તેણીને જે કે ધમકાવી શકતો નથી, તોપણ તેણીના લવારાને હસી કહાડું છું, અને કાનમાં ખુંમડાં ઘાલ્યા હોય તેમ મૂંગો બની જાઉં છું!”

“પણ શા માટે તમારે તમારી સ્ત્રીથી ડરવું જોઈએ? શું તેણી તમારું ગુજરાન પૂરું કરે છે? એ તો તમારી મોહટી ભૂલ છે. સ્ત્રી જાતીને તો દબાવેલીજ રાખવી જોઈએ. એક બે વાર તમે બેણીને તતડાવશો તો પછી તેણી નરમ પડી જશે.”

“તેમજ કરવું પડશે.” કહીને મધુરે ઉઠવા માંડ્યું, પરંતુ ફડાકાદાસે વગી તેને તાણુ કરીને બેસાડ્યો, અને તોપણ બે ચાર મિનિટ વાત કરીને, અને આવતી કાલે પાછા આવવાનું વચન આપીને મધુર ત્યાંથી ઉઠ્યો, અને નીચે ઉતરી ગાડીમાં બેસી પોતાને અંગલે ગયો.

“વાહલા, આ મધુર છે તો બડો લેહેરી! જૂઝૂઆની જોત જોતામાં એક સો રૂપિયા આપી ગયો! આ પ્રમાણે એ જે રંગ પર આવ્યો હોય તો કદાચ પાંચ સાત હજાર ચિરાય ખરો જો!”

“અરે પાંચ સાત તો શું પણ પચ્ચીસ હજાર એની પાસે ચીરાચીશું! એ તો આસ્તે આસ્તે બધું ફિક્કળ થશે! ધીરે ધીરે હિક્કમતથી એને ફસાવીશું. આજે તો હજી પેહેલી વાર અહીં આવ્યો હતો, પણ આવતી કાલે વળોબીજી વાર આવશે એટલે વધારે છૂટથી વાતચીત થશે, અને જેમ જેમ મુલાકાતના પ્રસંગ વધતાં જશે તેમ તેમ તેને બનાવવાના અને ચીરવાના પ્રસંગ પણ વધતાં જશે. સઘળું ધીરજથી સારું થશે.”

એટલામાં ચંડાળશંકર અને વરણશંકર ત્યાં આવી પોંહોંચ્યા. તેમને પણ ફડાકાદાસે આદરમાનથી પોતાની પાસે બેસાડ્યા, અને થોડી વાર આનંદમાં સામસામા હસ્યા પછી ચંડાળશંકરે પૂછ્યું “કેમ લાઇ, પેલો શિકાર હાથમાં આવી ગયો કે? તે માણસ અહીં આવ્યો હતો કે કેમ?”

“હા. આવ્યો હતો ને હમણાંજ અહીંથી તે ગયો. “ફડાકાદાસે જણાવ્યું.

“વારું પણ શું સાર નીકળ્યો? તેને કંઈ સીસામાં ઉતાર્યો કે નહીં?”

“એમ પેહેલી વારની મુલાકાતમાં કંઈ વળે? એ તો રક્તે રક્તે થશે. બે ચાર વાર અહીં આવે અને તેને વિશ્વાસ બેસે પછી બીજી વાત બને.”

“એ તો ખરું છે; પણ જોજો! ખામી આવવા દેતો નહીં, ફરી ફરી એવો તાલ નહીં આવે! વળી તારી સાથે એટલી શરત કે તેની પાસેથી જે પણ મળે તેમાં તારો, મારો, ચંબેલીનો અને આ વરણશંકરનો ભાગ કેમ કંબલ કેની?”

“તેમાં વળી કહેવાની શું જરૂર? એ તો ધારેજ છે કે કોટલા સામેલ હોય તે તમામનો ભાગ ગણાય. તેને માટે તારે કશી શીકર કરવી નહીં ભાઈ. આપણે સઘળા વેહેંચીને ‘માધશું.’”

“તે તો તમારે માટે મને પૂરતી ખાત્રિ છે કે તમે કદી પણ વિશ્વાસઘાત કરશો નહીં.”

“અરે ભલા માણસ! તેમ કરવાથી શું મારી હવેલી ઉંચી થઈ જવાની છે? સહિ સહિનાં નસીબનું લે છે ને દે છે. એમાં કંઈ મોહટી વાત નથી. દુનીઆમાંથી શું સાથે લઈ જવાનું છે?”

“આપનું કહેવું તમામ વાજબી છે.” ચંડાળશંકરે કહ્યું
“પણ તમે ‘હવે શું તદખીર કરવા માંગો છો, અને મધુરને કયે પ્રકારે બતાવવા માંગો છો?”

“એ તો જે વખતે જે તદખીર ચલાવવી ઘટશે તે ચલાવીશું. વખત તેવી વાત થશે. શું રંગ આવશે ને શું બનશે તે અત્યારથી હું કેવી રીતે કહી શકું?”

“પણ તેમાં અમારી મદદની જરૂર હોય તો અમને કહો. અમે પણ કહો તેમ કરવાને તદખીર છીએ; કેમકે અમે ભાગ ખાધશું તો અમારે તે કામમાં મેદેનત પણ લેવી જોઈએ.”

“તમારી મેદેનતની જરૂર નથી. તમને જ્ઞ તે જ્ઞશે તો વળી પ્રસન્ન જશે; કેમકે હમણાંજ કેટલીક વાત નીકળતાં તમે બંનેને માટે તે ધણું ખરાબ ગાલતો હતો, અને તેથી મં તેને એવા રૂપમાં વાત કરી છે કે તમારી સાથે મારે જાણે કશી ઓળખાણ નહીં હોય! માટે તમે પણ તેમજ બતાવજો, અને પારે વારે તમે અહીં આવશો પણ નહીં; કારણ કે જ્ઞ તેઓ તમને

“આપણે સઘળા વેહેંચીને, ખાઈશું.” (પાનું ૨૦૮)

મેનાકાનું

તાવનું

અકશીર

મીક્ષચર.

આ મીક્ષચર ટાઢીઓ, આંતરીઓ, મેસેરીઅલ અને અસ્ય
રુતુમાં ડાંટી નીકળતા સર્વે જ્વતના ઝેરી તાવ ઉપર રામયાણુ અસર
કરે છે, કારણ કે તે નાશકારક જંતુઓને નાશ કરવામાં સાથે નીવ-
ડ્યું છે. આ મીક્ષચરના ત્રણ ભાગ લેવાથી એકજ દીવસમાં ગંભીર
તેવા તાવ ઉતારી નાંખે છે એજ અમારી પુરતી જાનીનગીરી છે.
ખીજ કેટલીક દવાથી તાવ એકદમ કાઢવા પછી માણસના શરીરમાં
ઘણી અશક્તિ અને સુસ્તી આવે છે, પણ આ દવાથી જંતુ જરૂરપણ
અસ્ય પરિણામ આવતું નથી એજ અમારી ખાતરી છે. આ મીક્ષચર
એક ઘણા કામોલ ડાક્ટરના લાંબા અનુભવ પછીની ખાતરીકે શોધતું
પરિણામ છે. આ મીક્ષચરનો ઉપયોગ કેટલાંક વરસો સુધી ખાતરી
દરદી ઉપર અજમાવ્યા પછી અમારે તેને પ્રગતિ વીશ્વાસમાં મુકવા
શકિતવાન થયા છીએ.

ખાટલી ૧ ની કીંમત આના બાર.

વેચનાર.

વસનજી નથુની કુંઠ,

અંગ્રેજી દવા વેચનાર - અંબારકાંટ, મારકાંટ, મુંબઈ.

અહીં જ્ઞેશે તો પછી વહેમાઇ જશે ને તમામ બાજી ખીફરી જશે, માટે તમે દૂરજ રહેજો. ”

“ એ પણ તમારી વાત ખરી છે, અને હવે અમે બે ચાર દિવસ અહીં આવીશું પણ નહીં. ”

“ કદાચ આવો, તોપણ રાતના છેક દશ વાગ્યા પછી આવજો કે મધુર અહીં હોય નહીં. ”

“ અરે પણ અમારે હમણાં થોડા દાહડા અહીં આવવાની જરૂર પણ શું છે ? ”

“ જેમ તમારી મરજી. તમે નહીં દેખા દેશો તેમાંજ વધારે સારું છે. ”

બાદ ચંડાળશંકર અને વરણશંકર ત્યાંથી ઉડીને પોતાને ઘેર ગયા.

“ ચંબેલી ! આ હરામખોરોની મતલબ તું સમજી કે ? મધુરને બનાવવાની બદનામી આપણને લેવાની, અને ભાગ લેવાને એ લોકો તઇયાર બેઠા છે ! એટલે એ લોકોને મફતનો માલ પચાવવો છે ! પણ એમને હજી ખબર નથી કે હું એમને પણ ખોસામાં નાખું તેવો છું ! ”

“ પણ જે કંઇ મળશે તે એમને લીધે મળશે કેની ? એ લોકો જો આપણી પાસે એ વાત લાવ્યા નહીં હોત તો આપણે હાથ એ શિકાર આવત પણ ક્યાંથી ? માટે એમને પણ થોડું ધણું આપવું તો જોઈશેજ. ”

“ શું આપે ? વાલકેશ્વરના દરિયાના પથરા કે મહાબલેશ્વરની માટી ? એક પુટી બદામ પણ કેવી થાય છે ! અરે પેલી છબિલીને

ત્યાં પણ એ લોકોએ કાવતરું કરીને મધુરને બનાવ્યો હતો એમ જ સાંભળ્યું છે, અને તેણીને છેવટે રડાવી પણ એજ લોકોએ ! માટે એવાએને આગળ વધારવામાં છેવટ આપણાં કર્મમાં તો ધૂળની ધૂળજ ! વળી કાળું કર્મ આપણે કરીએ, કંઈ રમખાણ બગે તો આપણને પિડા વેઠવાની, અને જે ફળ મળે તેમાંથી તેમને આપીએ ! અરે તું કંઈ ઘેલી થઈ છે ! એમ તે કદી બને કે વળી ! એ લોકોને તો હાથેલીમાંજ ચાંદ બતાવવાનો ! આપણે આપણું ધરભર વાની વાત રાખવાની, અને તેમને જોઈએ તો ગટરમાં પડે ! ”

“ તો જેમ તમારી મરજી. પણ ધારો ” કે તેમના હાથમાં કંઈ નહીં જાય ને તેથી તેઓ જો પુટીને મધુરને પસરાવી દે તો પછી આપણું પણ શું વળે ? મધુર તેમના હાથમાં તો હશેજ કેની ? ”

“ નારે ના. મધુર તો તેમનો દુશ્મન છે, અને તેમનાં નામ જો મધુરની જાણમાં આવે કે તેઓ અહીં આવે જાય છે તો મધુર તેજ વખતે આપણે ઘેર આવવાનું પણ બંધ કરે ! તેથી તો ” મં તે બંનેને કહ્યું છે કે તેમણે અહીં ઝાઝું આવવું જવું નહીં. હવે સાર સમજીતી ? ”

“ સમજી ! સમજી ! આ તો ઉદ્ધટીજ મોહોકાંણ છે ! ત્યારે તો એ લોકોને આપણા અંગલામાં પેંસવા પણ દેવા નહીં જોઈએ. એમને સાફ કહી દો કે તેઓ અહીં આવેજ નહીં. ”

“ હવે પછી તેઓ આવશે એટલે તેમને પણ આપણા અંગલામાંથી પેહેલાં કહાડવા પડશે. ”

“ પ્યારા ! એમને તમો કંઈ પણ બીજી વાત કહેશો નહીં, તેમજ મધુર આવે છે એમ પણ જણાવશો નહીં. ખરી બાબત

જાણાવશે તો એ લુચ્ચાઓ વળી કંઈ નથી તદખીર કરીને મધુરને શીટાડવાની લુચ્ચાઈ કરશે ! ”

“ અરે તે પહેલાં તો હું તેમને અહીંથી ખસેડવાની વેતરણ કરીશ. ”

“ તોજ હીક. સાઈ થયું કે તમે મને પણ ખુલાસો કીધો. ” કહીને ચંબેલીએ મધુરની વાત ઉચ્ચારતાં પૂછ્યું “ ત્યારે મધુરને કવી રીતે બનાવવો તે કંઈ કેહેશે ? તેને માટે શું તદખીર બતાવો છો ? ”

“ આવતી કાલે તે પાછો આવનાર છે, અને તે આવ્યા બાદ હું કંઈ હિકમત કરીને અહીંથી ઉડીને બાહાર કામે ચાલ્યો જઈશ, એટલે પછી તું તેને પ્યારમાં લપટાવજે, ને એની પાસે જે કંઈ હોય તે પડાવી લેજે. એ માણસ એવો રસિયો છે કે રંગપર ચઢશે તો તેજ ઘડીએ પોતાનો જીવ પણ ખુર્યાન કરી નાંખશે ! પણ તેની સાથે જે વાતચીત તું કરે તે જાણે મારી ચોરીથી કરતી હોય તેવાં રૂપમાં બોલજે એટલે તે વધારે ખીગળશે ને તારી તરફ તેનું ખેંચાણ પણ વધારે થશે. તેને તું પ્યારમાં લપેટી લેવાની તદખીર કરજે, અને એટલામાં હું આવી પોહોંચીશ ને વળી કંઈ નવોજ રંગ ઝમાવીશ ! તું નેજે તો ખરી કે બરાબર અરઘો લાખ તેની પાસેથી ઝાકાવીશ, અને આપણે તેમાંથી તાજાં થઈ જઈશું ! તું જાણે છે ? એમ કરવા વગર આપણાં જેવાંથી પછસાદાર થવાય નહીં તો ! બીજાઓ વેપાર રોજગાર કરીને પછસાદાર બને છે તેમ આપણે પણ આ વેપારજ સમજવો. ”

આદે ઝડકઢાસ તથા ચંબેલી તે વાત પડતી મૂકી બીજા
જંગમાં શુંથાયાં, તોપણ મનમાં મધુરને બનાવવાની બાજી તો શું-
થાયાંજ કરતી હતી.

મધુર પોતાને ઘેર ગયો ત્યાં સુધી મધુરી જાગતીજ હતી.
તેણીએ મધુર પ્રત્યે પૂછ્યું “ પ્રાણનાથ, વાર વધારે લાગી કંઈ ? ”

“ હા વાહલી. સ્ટેશનપરથી હું જરાક ચંદની રાત હોવાથી
ચોપાટીમર હવા ખાવા થોભ્યો તેમાં વાર લાગી. ”

“ ઠીક પ્રાણનાથ. ”

બીજે દિવસે રાતના સાતેક વાગાને સુમારે મધુરે જલદીથી
વાળું કરી લીધું તે જોઈ મધુરીએ પૂછ્યું “ પ્રાણનાથ, આપ
આજે પણ કેમ જલદી જમ્યા ? આજે પણ કંઈ જવું છે કે શું ? ”

“ હા. આજે પાર્ટીમાં જવું છે. ”

“ ત્યારે તો મને પણ પાર્ટીમાં સાથે લેતાં જશોની ? ”

“ તને નોંતર ક્યાં છે ? ”

“ આપને નોંતર છે તો મને સાથે લેવામાં શું વાંધા ? ”

“ તેમ કદી બનેજ નહીં. તને જૂદું નોંતર આવે તોજ
તિારથી અવાય. વગર નોંતરે આવવામાં તારી શેલા નહીં વાહલી. ”

“ જેમ આપની આજ્ઞા; પણ પાર્ટીમાંથી આપને આવતાં અ
ગ્યારેક વાગશે ! કેમ ? ”

“ હા. એટલા થશે ખરા. કદાચ પા કલાક વેહેલો પણ આવું. ”

“ બનતાં સુધી, વેહેલાજ આવજો પ્રાણનાથ; કેમકે મને એક-
લીને અહીં ગમશે નહીં, અને આપ આવશો ત્યાં સુધી મને ઉંઘ

પણ આવશે નહીં વાહલા ! આપની રાહ જોતી, અને આપ આવશે ત્યાં સુધી હું બારીમાં ખુરસીપર બેસીજ રહીશ.”

“ મારાથી જેમ બનશે તેમ વેહેલોજ આવીશ.”

“ ઘણી કૃપા ! ”

આઠ મધુર સુંદર બે ઘોડાની ગાડીમાં બિરાજી ચંબેલીના ઘર તરફ ગયો. તેણે રસ્તામાં વિચાર કર્યા કે “ હવે આજે રાતના દશને બદલે બાર વાગતાં સુધી પણ ચંબેલીને ત્યાં થોભીશ તો કશો વાંધા નહીં આવે, માટે આજે તો બસ પેટ ભરીને તેણીને ત્યાં આનંદ ઉઠાવીશ ને અમન ચમન કરીશ.” આમ વિચાર કરતો તે તરતજ ચંબેલીને ત્યાં આઠ વાગાને સુમારે પહોંચ્યો. આ વખતે ચંબેલીએ ગાન તાન શરૂ કરીધું હતું, અને તેટલામાં મધુરનાં પગલાં થતાંજ તેણી તેમજ પ્રગકાદાસ હરખાઇ ગયાં, ને મધુરને આજે આગલા દિવસ કરતાં વધારે આવભાવથી આદરસત્કાર આપી બેસાડ્યો, અને પાનપટ્ટી આપ્યા પછી ચંબેલીએ વળી ગાયન શરૂ કરીધું. ગાયનની લેહેબત જખરી ઝાંખી ! મધુર ગુલ્લતાન બની ગયો, અને પછી અગાઉથી કરી રાખેલી ગોઠવણ પ્રમાણે પ્રગકાદાસ ત્યાંથી ઉઠીને કંઈક બહાને નીચું ઉતરી પડ્યો. આ જોઇ મધુર વધારે ખુશ થયો કે “ હવે એકાંત વિલાસનો આનંદ અચ્છો આવશે.” પણ ચંબેલીએ તેને એવો તો ચડસ લગાડ્યો કે મધુર તેણીનામાં ગાંઠો ને ઘેલો થઇ ગયો ! આ લાગ જોઇ ચંબેલીએ કહ્યું “તમારા જેવા શેઠિયા મારે બારણે પધારે એ તો મારાં ધનભાગ્ય ! પ્રગકાદાસ મારે ત્યાં આવે છે, પણ—”

“ બોલતા અચકાઈ કેમ ? બોલી દે. તારાં મનની ઉમેદ જાહેર
કર ? ”

“ તમે ફડાકાદાસને વાત નહીં કરો તો કહું ? ”

“ તેની તારે જરા પૂછુ શીકર રાખવી નહીં. મારા પેટમાંથી કંઈ
પણ વાત બહાર જાય તેમ નથી. તું જે પણ કહેશે તે તમામ
ખાનગીજ રાખીશ, અને ફડાકાદાસને તો શું પંજુ બીજા કાઢને પણ
તે જાણુ વા દષ્ટ નહીં. ”

“ મારે તમારી પાસે એટલું જ કહેવાનું છે કે જો તમે મને
આહતાજ હો તો તમારા શિવાય મારાં મકાનમાં બીજા કાઢતો પણ
પગ નહીં હોય એવી રીતનો બંદોબસ્ત કરી આપો. ”

“ તેમાં શું મોહટી વાત ! તે તો સહેલું છે; પરંતુ ફડાકાદાસ
નો પગ તો રહેશેની ? ”

“ નહીંજી. તેનો પગ રાખવાની પણ જરૂર નથી. તે મૂઆ
બાખારી પાસે શું છે ? તે ક્યાં ને તમે ક્યાં ! તે એક લુખડી
બારસ ભઠિયારા જેવો છે, ને તમે મોહટા રાજા જેવા શેહીયા છો.
તમારા જેવાની સાથે” એસવા ઉઠવામાં પણ શોભા, પરંતુ તે લપંગા પાસે
એસવામાં શું શોભા ને શું પ્રકટ ? અરે મને તો તે હલકટ હરામ
ખોર હોડેધુતિયાનું મોં પણ ગમતું નથી ! પણ તમારા જેવા મળે
તો તેને છેડાય કેની ? ”

“ પણ હવે મળવામાં શું બાકી છે ? આજથી તું મારી ને
હું, તારો ! બોલી જા. હવે કંઈ વધારે નક્કી કરાવવાનું રહ્યું છે ? ”

“ અને મારા અરવને માટે શું બંદોબસ્ત કરો છો ? ”

“ તને કેટલો ખરચ છે ને તું શાની ઇચ્છા રાખે છે ? ”

“ મને મહિનાનો એક હજારનો ખરચ છે, અને મારા અંગ પર હાલ વસ્ત્રલંકાર પણ મારાં કદ પ્રમાણે નથી, માટે તે સધળાંના વિચાર તમારે કરવાનો છે. ”

“ વારં કબૂલ. તને દશ હજાર રૂપિયાના દાગીના બસ થશેની ? ”

“ બસ થાય, પણ સારા દાગીના તેટલામાં કેવી રીતે બની શકે ? કમમાં કમ પચ્ચીસ હજારના દાગીના હોય તો મારા દરજ્જા પ્રમાણે યોગ્ય કહેવાય. ”

“ વારં પચ્ચીસ હજાર રૂપિયા આપીશ. પછી તો રાજ કેની ? ”

“ પણ તે ઉપરાંત મને પંદર હજારનું કરજ છે. તેને માટે મારે શું કરવું ? ”

આ સાંભળતાંજ મધુર વિચારમાં પડ્યો અને થોડી વાર વિચાર કરીને બોલ્યો “ કરજ પછી ધીમે ધીમે અપાશે તો નહીં ચાલે ? ”

“ માંગનારાઓ થોભે તેમ નથીતી! તેઓ કોર્ટ ચડવા તક્યાર થયા છે તેથી ક્યાં તો તેમને મારે કરજ આપી દેવું જોઈએ અથવા ક્યાં તો મારે અહીંથી ભાગી જવું જોઈએ. ”

“ તો ભલે! તે પંદર હજાર હું આપીશ; પછી તો તું રાજ કેની ? ”

“ ઘણો ઉપકાર. આપના જેવા માનવંત શેઠિયા મળ્યા એજ મને મોહટો આનંદ છે, અને એજ હું મારાં ધન્ય ભાગ્ય માનું છું. તમે મારા પર જે મહેરબાની ને માયા રાખી છે તેવી સદા કાયમ રાખજો, અને આજથી હું આપની તાબેદાર; પણ રૂપિયા ક્યારે આપશે ? ”

“હમણાંજ ચેક લખી આપું છું.” કહીને મધુરે ખીસામાંથી ચેક બુક કહાડી, એટલે ચંબેલી તેનાં ગળામાં હાથ નાંખાને જાણે લાઠ કરતી હોય તેવા લીડકા સ્વરે બોલી “ત્યારે હવે પૂરા પચાસ હજારનોજ ચેક લખી આપોની. આટલી બધી મહેરબાની તમે શેઠ-જીએ કરી છે તો થોડી વધારે નહીં કરો? તમારા જેવા શેઠિયાને એટલી રકમ તો કચરામાં જતી હશે!”

“ત્રાઝં તેમ તો તેમ! તું રાજી થાય તેમ કરું છું.” કહીને મધુરે તરતજ પચાસ હજાર રૂપિયાનો ચેક લખી આપ્યો, અને તે ચંબેલીએ લઈને પોતાનાં કબાટમાં મૂક્યો, અને પછી બોલી “આ વાત ફડકાદાસને માંડે આપ નહીં કરશો.”

“આહ નો! તેને કહેવાની મારે શું જરૂર? પણ તેને તો તું હવે પાણીચું પકડાવશેની?”

“તે તો છેજ તો; પણ જે ચાર દાહડા પછી હિકમતથી તેનો પગ કહાડીશ. હમણાં ઉછાળીને પગ ભાંગવાથી તે ચાર આપણો દુશ્મન થાય તો વળી આપણા રંગમાં ભંગ કરવાને કંઈ કંઈ તોશન જગાવે! માટે આસ્તે રહીને તે પોતાની મેજેજ અહીં આવતો બંધ થશે તેમ કરીશ. સમજ્યાની પ્યારા?”

“સમજ્યો. તારી કરામત મને પણ પસંદ છે. તદખીરથી કામ કરવાનું છે, તેથી મને વધારે સંતોષ ઉપજે છે, અને તારી ને મારી દોસ્તીનું ભવિષ્ય પણ તેથીજ મને ઘણું સાફ લાગે છે.”

“વાહલા! ઇશ્વર આપણો સ્નેહ સંબંધ સદાને માટે કાયમ રાખે. એજ મારી પણ ઇચ્છા છે. ફડકાદાસ જેવા બીખારડાની કોટે

આ રત્ન અંધાયાથી માઈ મન રાત ને દિવસ એટલું તો બળતું હતું કે મને જીવવા કરતાં મરવું બલું મનાતું હતું, પરંતુ તે કાગ્ગાની કોટેથી આ કોમળ હંસણીનો છૂટકો આપે કીધો છે તેને માટે પરમાત્મા આપનું પણુ બલુજ કરશે, જેને માટે જાંઘળી પરિચંત હું આપનો ઉપકાર માનવાને કદી ભૂલીશજ નહીં.”

“એમાં ઉપકાર જેવું કશું નથી. એ તો જેનું રણ સંબંધ હોય તે લે ને દે. માણસનું ધાર્યું કશું થતું નથી, ને માણસના હાથમાં પણુ કશું નથી. શ્રી હરી ધારે તે થાય; પણુ ટુંક વખતમાં તારો પ્રીતિ ભાવ જોઈને મને એટલો તો આનંદ થાય છે કે હું તેનું વર્ણન કરી શકતો નથી ! વાહલી, તારો પ્યાર, તારી ચાહેના, તારી ચતૂરાઈ ને તારી ચંચળતા જોઈને માઈ હૃદય પ્રકૃલિત થાય છે, ને ઇશ્વરે મને ખરેખર રત્ન મેળવી આપ્યું છે, એમજ હું તારે માટે માગું છું. મારી પરણેલી પ્રિયા છે ખરી, પણ ગૂણમાં તારા જેવી નથી, એજ સૈણીને માટે મને અકસોસ છુટે છે ! જોઈએ રૂપમાં તારા કરતાં તે વધારે ચઢિયાતી છે, તોપણ રૂપ કરતાં ગૂણ વધારે હોવા જોઈએ, અને તેજ તારામાં છે, એજ મને મન ભાવતી રંભા મળી છે, એમ માઈ અંતઃકરણ કબૂલ કરે છે. ઇશ્વર તને દીર્ઘાયુષ્ય અંક્ષવાની સાથે આપણી વચ્ચેનો પ્રેમ સાગર સદા આનંદમાં શોભા આપતો રાખે કે બસ.”

“આપણા બંનેનાં મન પવિત્ર છે ને તેવોજ પ્રેમ પણુ પવિત્ર છે તો આપણાં સંબંધનું ભવિષ્ય ઉમદા છે. એમ નકી માની રાખવું. શુદ્ધ અંતઃકરણથી જે પણુ સંબંધ સંધાયેલો હોય

તે સદાને માટેજ સમજી લેવો. આપના જેવા લલા ને માયાળું સૂદ્ર ગૃહસ્થને તો હું મારા શીર સાટે માનીશ, અને આપની સદાની દાસી થઈને રહીશ. આપને દુઃખે દુઃખી, અને આગને સુખે સુખી, એમાંજ મારો ખરેખરો ધર્મ વિચારીશ. આહા ! આપનાં મુખાર્વિદનાં મનોહર દર્શનથી મારું મન કેવું પ્રસન્નતા પામે છે જો ! આપનાં ચેહરા 'સામે જોઉં છું' તો મને જાણે 'ચંદ્ર પ્રકાશ ભાષે છે! પ્રભુ આપનો ચળકતો ચેહરો અહોનિશ મારી સન્મુખ અધિક ને અધિક ચળકતો રાખે !”

આ પ્રમાણે ચંબેલી આવભાવનો વરસાંદ વરસાવી રહી છે, એટલામાં ફડાકાદાસ આવી પોહોંચ્યો, અને તેવીજ ચંબેલી લગાર લાવકી બની ગઈ. ફડાકાદાસે આવતાંની સાથેજ મધુરને કહ્યું “ માફ કરજો ભાઈ, મને લગાર આવતાં વાર લાગી ગઈ. એક કામને માટે ગયો હતો ત્યાં લગાર રોકાંણ થઈ ગયું.”

“ કાંઈ નહીં. તેમાં શું હરકત છે ? કામકાજ હોય તો તે ડરવુંજ જોઈએ. ” કહીને મધુર ઉઠીને ઉભો થયો, અને ફડાકાદાસને ‘ શેક હેંડ ’ કરી ચાલ્યો. બાદ ચંબેલીએ ઉઠીને ‘ બારીએ જોયું ’ તો મધુર ગાડીમાં બેસી વિદાયે થતો જણાયો, અને પછી તેણી પાછી પોતાને સ્થાને બેસી ગઈ. ફડાકાદાસે પછી પૂછ્યું “ કેમ, કંઈ વળ્યું કે ? મધુર પહલડયો કે નહીં ? શું થયું ? ”

“ કંઈ થયું નથી. હજી તો શરૂઆત કરવા મંડી છે, અને એમ કરતાં ધીમે ધીમે રસ્તો કરીશ. પ્રથમ એને પ્યારમાં લપટાવીશ, અંદર પછી મોં ભાંગી રકમ ઓકાવીશ. હમણાં ‘કંઈ માંગણી કરે’

તો મળી તે વેહેમાઇને ખસી જાય. માટે કળાથી કામ કરવું
જોઈએની ?”

“ અલબત્ત. એકદમ ઉતાવળે આંખા નહીંજ પાકે.” આટલું
કહીને પ્રજાકાદાસ પણ થોડીક વાર પછી પોતાને ઘેર આવ્યો ગયો.

ચંબેલીએ પેલાં એકની વાત પ્રજાકાદાસથી છુપીવી તેનું કારણ
પણ વાંચનારે જાણવું જોઈએ. પ્રજાકાદાસ લુચ્ચો, પાછ, હુરમખોર,
સાનેરી ટોળીનો સરદાર ને પૂરેપૂરો લક્ષ્મી હતો, એ તો ચંબેલી
પણ જાણતીજ હતી, અને તેની ચાલને માટે ચંબેલીને વારંમવાર
તિરસ્કાર છૂટતો હતો, તેમજ તેનો ત્યાગ કરવાની તક પણ તેણી
જોયાજ કરતી હતી, જેથી આ લાગ તેણીને સરસ મળી ગયો, અને
તે ઉપરથી તેણીએ તેને છોડી દેવાનો ઠરાવ કીધો, અને તેથીજ
પેલા એકની વાત તેણીએ તેનાથી ગુપ્ત રાખી, પણ પ્રજાકાદાસનો
પગ પોતાનાં મકાનમાંથી કેમ કાઢવો તેના વિચારમાં ચંબેલી
પોતાનાં મનમાં તરેલવાર ગોઠવણોથી ઉથલપાથલ કરવા લાગી,
પ્રજાકાદાસ જેવા લુચ્ચા માણસને છોડીને પણ સ્વાર નહીં નીકળે,
એવી ધાસ્તી તેણીને હતીજ, અને તેથી તેની કાંઈ તદખીર શોધી
કહાડવા માટેની બાજ રચી, અને તે બાજની રચના મનમાં કીધા
પછી બીજે દિવસે પ્રભાતમાં પ્રજાકાદાસ આવતાંજ તેણીએ તેને
કહ્યું “ મધુરં, પણ કંઈ તદન કાચો કે ભોહ નથી જો.”

“ તદન ભોહ ક્યાંથી હોય ? આખર તે વેપારી બચ્ચો છે,
પણ તારી સાથે તેણે ગઈ કાલે શું શું વાત કરી વાઈ ? ”

“ વાત તો ઘણી ઘણી કરી, પણ તે બધીનો સાર માત્ર એટલોજ હતો કે જે તમે કે કોઈ પણ બીજા પુરૂષ મારે ત્યાં નહીં આવે જ્યાં તોજ તે મોં માગ્યા પછી આપે. આ બાબતનું હવે કવી રીતે કરવું તે કહેશે ? ”

“ તું કબૂલ કરજે. ભલે તેમ તો તેમ. કોઈ પણ નહીં આવે. ”

“ ત્યારે શું તમે પણ નહીંજ આવો ? તેને ખાતર તમે પણ મારું મકાન તજશો ? ના, ના ! એમ તો કદી બાતવુંજ નહીં જોઈએ. ”

“ આપણી મતલબને ખાતર એમ બનાવવામાં હું તો કેશી દરકત જોતો નથી. મતલબ થયાં પછી તેને આપું મારતાં શી વાર ? ”

“ તે તો ખરી વાત, પણ ધારો કે મધુરને સીસામાં ઉતારતાં જે ચાર મહિના પણ વહી જાય તો ત્યાં સુધી શું તમે નહીંજ આવો ? ”

“ મતલબને માટે જે ચાર તો શું પણ ચાર મહિના કે ચાર વરસ પણ વહી જાય છે ! જેની કેટલાક સાહેબ લોકો હેઠળ વિલાતથી અહીં સુધી આવે છે, અને પાંચ, દશ કે પંદર વરસે પાછા વિલાત જાય છે ! તે બધું શને માટે ? પૈસા કમાવાની મતલબને માટે. તો પછી મારા જેવો જે ચાર મહિના સુધી અહીં નહીં આવે તો શું બગડ્યું ? જે ચાર મહિના પછી ભલે મળીએ, તો પણ મધુરને તેટલા વખતમાં બરાબર ચીરી તો શકાશેની ? ”

“ અરે તેટલા વખતમાં તો હું તેને આવો બનાવી દઈશ ને તેના પાસે જે પણ હશે તે તમામ ધુતાવી લઈશ. ”

“બસ. પછી આપણી મતલબ પારજ પડેલી સમજવી.”

“વહાલા, મને તો એવું થાય છે કે ચોરીછુપીથી તમે આવ્યા કરશો તો કંઈ નહીં, પણ સાથે વળી એમ પણ વિચાર થાય છે કે કદાચ મધુરનાં જાણવામાં તે વાત આવે તો બધી બાજુ બગડી જાય ને વળી મેહેનત પણ ફેગટ જાય, માટેજ તેવી ભલામણ હું તમને કરી શકતી નથી.”

“તેમ તો કરવુંજ નહીં. તેને પ્રથમ એવી ખાત્રિ થવી જોઈએ કે તેના શિવાય બીજા કોઈ પણ પુરૂષનો પગ અહીં નથી. તેમ પાછી ખાત્રિ તેને થાય તોજ તે સપડાય ને ચીરાય. માટે તેવી હિકમતબાજ ચોરી કરવાની પણ જરૂરજ નથી. એ તો એ ચાર મહિના વાત કરતાં નીકળી જશે ને આપણે તો છીએ તે છીએજ. છેવટે માલ મળશે તો અમનચમન કરીશું. થોડા દાહડાનો વિયોગ થાય તો ભલે થાય, પણ અંતે તો સુખી થઈશું ની ?”

“હા તે તો છેજ. તોપણ કદાચ મને અગત્યનું કામ પડે તો આવશોની ?”

“ખરેખર અગત્યનું કામ પડે ને મારી હાઝરી વગર નહીંજ ચાલે તેમ તને લાગે તો મને બોલાવજે; પરંતુ તારાં બોલાવ્યા વગર હું નહીં આવું, અને બોલાવે તે પણ બીજે કોઈ અગ્નણે ઠેકાણે બોલાવજે કે જેથી મધુરને ખબર પણ પડે નહીં. જે કરે તે બડી હુશિયારીથી કરજે, નહીં તો પસ્તાશે.”

“તે તો હું પૂરતી ચોકસાઈથીજ કરીશ; પણ વાહાલા, તમે મને બૂલશો નહીં.”

“તું તો ઘેલી છે. આપણી મોહોબત વળો ભૂલાતી હશે કે?”

“મારી તમને એટલીજ અરજ છે. વળી આજે પણ મધુર આવનાર તો છે.”

“અને હું પણ આજથીજ આવતો અટકીશ, માટે રાતે મધુર આવે તો તેને કહી દેજે કે હવે તેના શિવાય, બીજા કોઈનો પણ પગ નથી.”

““વારું તે તો હું તેને બરાબર સમજાવી દઈશ.”

“હવે ત્યારે હું જાઉં છું.” કહીને ફૂડકાદાસ ચાલતો થયો.

ચંબેલી ઘણી રાજી થઈ ગઈ. હિકમતથી તેણીએ પણ સંજોગડા આજી રચી, અને ફૂડકાદાસને પણ વાં ખાતો કીધો ! આતું નામ તે સ્ત્રી ચરિત્ર !

ફૂડકાદાસે આજથી ચંબેલીનું ઘર તજ્યું, અને મધુર શેઠનો ડંકો ચાલુ થયો. રાતના સુમારે સાડા આઠ વાગે મધુરભાઈની સ્વારી દમામમાં પધારી. ચંબેલીએ બપોરનાજ પેલો એક બેંકમાંથી વટાવી રાખ્યો હતો, અને ૩૦૦ ૫૦ હજારની તમામ સોનાની ગીનીઓ લાવીને ત્રિજેરીમાં મૂકી હતી તેથી તેણીના આનંદનો પાર રહેા નહોતો ! મધુરના દર્શન થતાં તેણીએ તેની સામા જઈ, આનંદથી ટાટી કરી તેના ગળામાં હાથ નાંખી તેને લટકા મટકાથી લાવીને તકીએ બેસાડ્યો, તેમજ પોતે પણ સાથે બેઠી.

“કેમ વાહલી, એકના રૂપિયા લાવીની ?” મધુરે પૂછ્યું.

“હા વાહલા લાવી, અને તેની વ્યવસ્થા પણ કરી. કરજ-દારનું કરજ પતાવી દીધું, અને બીજા દાગીના વસાવ્યા !”

“ તે દાગીના ક્યાં છે, જોઈ ? મને તે બતાવશે કે ? ”

“ મોહટી ખુશીથી. ” કહોને ચંબેલીએ પોતાની પાસે જે જૂના દાગીના હતા તે ત્રિજેરીમાંથી કહાડીને બતાવ્યા.

“ આ તો બધા જૂના દાગીના છે ને. વાપરેલા પણ છે. ”

“ પણ છે તો સારાની ? ”

“ છે તો પેહેલાં નંબરના, ને વળી તારે શરીરે શોભે તેવા છે. માત્ર જૂના છે. ”

“ તેનું કારણ એજ છે કે ધરધથાઉં લીધા છે. નવા લેવા જઈએ તો પછસા વધારે પડે ને જૂનામાં ફાયદો થાય, માટે જૂનાજ લીધા. એને પોલીસ કરાવીશ. કે તરત નવા જેવા બની જશે. ”

“ એ પણ તેં ડહાપણનું કામ કીધું. ચાલો, હું જોઈને રાજ થાઉં છું. ”

તરતજ દાગીના પાછા ત્રિજેરીમાં મૂકી દીધા, અને ચંબેલી નંબરાં કરતી મધુરના સમીપમાં આવીને બેઠી, અને બોલી “ મધુર શેઠ, હવે તો તમારે મારી ખબર દિવસમાં બે વાર રાખવી પડશે; કેમકે હવે ફગાઈસનો પગ પણ અહીંથી ગયો છે, ને તે હવે મારે ત્યાં બિલકૂલ આવનાર નથી. ”

“ બિલકૂલ નહીંજ આવે ! એકદમ આવી શું તદખીર કરી ? ”

“ અરે, યુક્તિથી તેને એવો તો સમજાવી દીધો કે તે અહીં આવેજ નહીં. ”

“ એ પણ શુભ સમાચાર હું સાંભળું છું. ઘણું સારું કીધું. હીક છે તો હું હવે દિવસમાં બે વાર આવતો જતો રહીશ. તે માટે

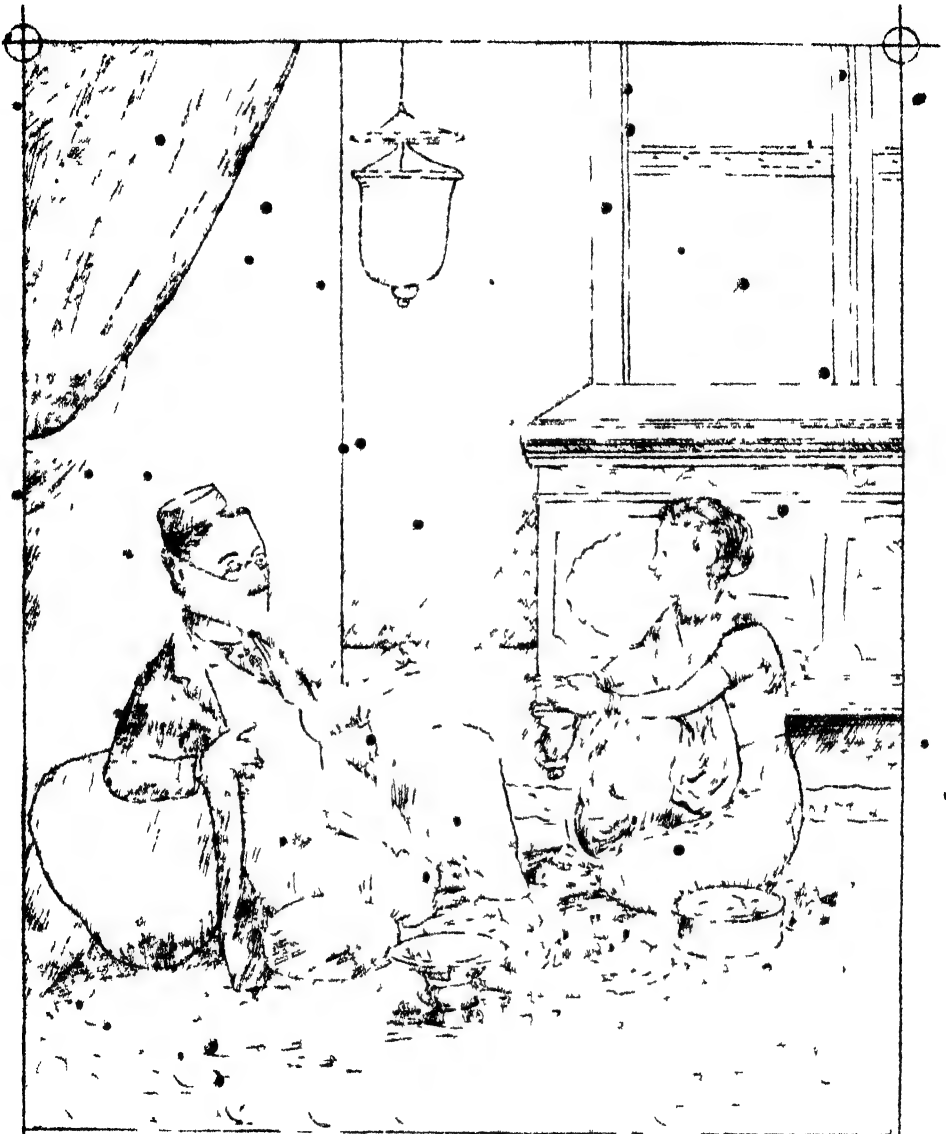
તારે જરા પણ ચિંતા કરવી નહીં. તારી શ્રીકર આજથી મારે માથે આવી ચૂકી.”

“ મોહરી મેહેરબાની. ઘણોજ ઉપકાર. આ દાસી આપની તાબેદાર છે.”

“ તું મારે તાબે ને હું તારે તાબે. પરસ્પર પ્રીતિના તાબેદાર ગુલામ.”

આ પ્રમાણે અનેક પ્રકારની વાતોની લેહેઝત લીધા પછી મધુર ઘણો ખુશી ખુશ્વાન થઇ ગયો. તરતજ મધુરે પોતાના ખાસામાંથી રૂ ૧૦૦ ની નોટ કઢાડીને ચંબેલીના હાથમાં આપી, અને તે લેતાં “ ચંબેલીએ લગાર વધારે લલકારવા માંડ્યું, અને એ પ્રમાણે રાતના દશ વાગતાં સુધી ચાલ્યા પછી મધુર ઉડીને પોતાને ઘેર ગયો, અને ચંબેલી મનમાં હરખાવા લાગી કે “ શિકાર તો જખરો હાથ લાગ્યા છે ! હવે તો એને હું ફેલી શેલીને ખાઇશ, અને મારું ઘર ભરીશ. એક એ લાખ રૂપિયા ભેગા થાય કે બસ ! પછી તો હું મારું દીસ્તુ કરીશ ને કંઈ તદખીરથી અહીંથી રસ્તો માપીને મારે દેશ જઈને રહીશ.” આમ વિચાર કરતી તેણી નિપ્રાવશ થઇ ગઇ.

“આ દાસી આપની તાબેદાર છે” (પાનુ ૨૨૪૦)

વીન્સ ગોલ્ડન ડ્રૉપ.

ગરમીનાં દરદ માટે ખાસ અકસીર દવા.

દરેક વનતના પેસદમનાં તથા ગરમીનાં દરદો, અથવા ખરાબ સંગતથી થયેલા ઘણા લાંબા વખતના ગરમીના ગેગથી પીડાતા અથવા તરતના અધેશા રોગોથી પીડાતા પુરૂષો અને ઝોરતોને માટે આ એક રામચાણુ દવાનો એકજ ભાગ પીનાથી તરતજ પેશાબમાં થતી અગત અને તનખ મારતી અને પેશાબ સાથે લેણી રહી બધા દરે છે અને પેશાબ સાફ આવે છે.

આ દવા પીધાથી તે દરદ પાછું થતા પામતું નથી, અને આ દવા વાપરવાથી દોષ પાણુ વનતની ગરમી શરીર ઉપર ઘટી નિકળવા પામતી નથી, એજ અમારી પુરતી ખતમાનગીરી છે. ગરમીવાળા પુરૂષો અને ઝોરતોને આ દવા ઘણીજ મદદગાર જેવી થવા પડી છે. આ દવા ઘણીજ લાંબા વખતના અનુભવી ડાક્ટરની આગેદ ઝાંઘનું પરીણામ છે, અને દવાનો ઉપયોગ દરદોંક વચ્ચે સુધી ખાતગી દરદોંઓમાં અજમાવ્યા પછી અમા તેના પ્રાપ્તના વિશ્વાસમાં મુકવાને શક્તિવાન થયા છીએ.

શીશી ૧ નો રૂ. ૧૫.

વેચનાર,

વસનજી નથુની કુંઠ,

અંગ્રેજી દવા વેચનાર—મહારોકાટ, મારકીટ મુબઈ

પ્રકરણ ૧૩ મું.

હોહરો. •

ધરની નારી પવિત્ર પણ, તેનાપર ધિઃકાર,
મધુર ફાટયો ખુબ હવે, કીધું દૂદીચાર!

ધરમાં ભાંગફેડ !

મધુર મનમાં મલ્લયો. ચંબેલીના ચડસમાં તેના માથામાં રાઇ
• ભરાઇ ગઇ, અને હવે ધરમાં સજ્જડ સળગો ! ચંબેલીને ત્યાંથી
આવતાંજ મધુરીએ તેને પૂછ્યું “ પ્રાણનાથ, હું તો આપની ક્યારથી
રાહ ભેટી બેઠી છું ! આપને ઘણું મોડું થયું. ”

“ હા, મોડું તો થયું. ”

“ વાહલા, આપને તો દિવસે પણ જંપ નહીં ને રાતના પણ
જંપ નહીં ! સ્વામિનાથ, ઇશ્વરે આપને સુખચેત ભોગવવાનાં તમામ
સાધનો આપ્યાં છે, અને તોપણ તેનો લાભ આપ લેતાં નથી ત્યારે
શું કામનું ? ”

“ તોં કેમ બાણ્યું કે હું તેનો લાભ લેતો નથી ? હું
તો ખુબ પીતે ચેત કરું છું, અને મને તો કોઇ વાતની ખામી
મનાતીજ નથી ! રાતના બાહાર ફરવામાંજ મને તો મોહરી ને મન-
માની મોજ મનાય છે ! ”

“ પણ ધરમાં પ્રગ ટકતો નથી તેનો શું સખખ ? ”

“ તે સખખ પૂછવાની તને કંઈ સત્તા નથી. તું તોઈ કામ. કરે. ”

આવાં ઉછળતાં વચનો સાંભળીને મધુરી સડક થઇ ગઇ, અને તેણી ચેતી ગઇ કે “ વળી કંઈ નવી બલા અમને વળગી છે કે શું ! જરૂર કંઈ નવા પ્રદંભાં ડસાયા છે ! ” આમ વિચારી તેણી બોલી “ આપ મને તરછોડી નાંખો છો તેનું કંઈ કારણ ? ”

“ તે સદ્ગતી પંચાત તારે શા માટે ભેદાયે ? હું તને સાફ કહી રાખું છું કે તારે મારાં કામની વચમાં આવવું નહીં, અને વધારે ટકટક પાલુ કરવી નહીં. ”

હવે મધુરીને ખરેખર મનાયું કે “ વાત વંદી છે, અને જરૂર કાંઈ રાંડે અમને વશ કરી લીધા છે ! ” આમ વિચારી તેણી બોલી “ પ્રાણનાથ, તમારાં આવાં વચનો સાંભળીને મારા મનમાં કંઈ કંઈ ઉથલપાથલ થાય છે, અને મારું કાળજી ધડક ધડક થાય છે ! આપનું મગજ આજે આટલું બધું કેમ ફરી ગયું છે ! કંઈ સમજાય ? ”

“ બસ ચૂપ ! તારે સમજીને શું કરણું છે ? નકામું માયું ખાઇ જતી આઘી મર ! ”

“ હેં ! આપ આંશું બોલો છો ! આપ આજે ચોટલા બધા બદલાઇ ગયા ! કંઈ વાહલાનુદં રાંડે આપનું મગજ ફેરવી નાંખ્યું છે ? કંઈ રાંડ મળી ? તે રાંડનું સત્યાનાથ જાણે ! ”

“ ખબરદાર ! સાંભળીને બાલ ! મોંમાંથી ગાળગળોચ ફહાડશે તે તારું માયું ભાંગી નાંખીશ, અને ચોટલો પકડીને અંગલાની બાહાર ફેંકી દઇશ ! ”

મધુરી ગભરાઇ. તેણે ધાયું કે “ બાજી બગડી ! વાત વંદી ” આમ વિચાર કરતી તેણી અગ્રસાસમાં પડી, ને મધુર રોપમાં ખુરસી પરથી હીડીને પોતાના પંકાગપર ગયો. મધુરી તેની પાછળ જતી હતી

ઐટલામાં મધુરે તેણીને હડસેલો મારીને પાડા નાંખી, જે જોતાંજ મધુરી અત્યંત આક્રંદ કરતી રડતી કકળતી. બોલી “ પ્રાણનાથ આ અધર્મિનાને આમ ના તરછોડો. મેં આપનું કશું બગાડ્યું નથી, પણ આપનું જ મન કાઢ્યે બગાડ્યું છે તેથી મને અફસોસ થાય છે કે આપને વળી અવળી મતિ સુહુજ છે, અને આપ આગળ જતાં પરતારો ને દુઃખી થશો ! ”

“ શું બોલી ? તારી જીભ રેહેતી નથી કે ? અરે રાંડ નકકટ, તારે ટોટો પીસી નાંખાશે ! ” કહેતાં મધુર પલંગપરથી ઉઠીને એકદમ મધુરીપર ધસી ગયો ને તેણીને ધક્કા મારીને બંગલાની બાહાર કહાડી ને બંગલાનાં બારણાં બંધ કરાવ્યાં, અને નોકર આકરોને તાકીદ કરી કે “ એ રાંડને અંદર પેંસવા દેવી નહીં. ” આમ તાકીદ આપી પાછો પલંગપર તે સૂતો.

બંગલામાં નોકરો ધણી હતા, પણ શેઠના હુકમને માન આપવા શિવાય તેમનો ફટકો નહોતો ! તેમ છતાં તેમને મધુરી માટે ઘણી દયા આવી, અને સેચો માંહે માંહે ગુસપુસ કરવા લાગ્યાં, તોપણ તેણીને રક્ષણ આપવાની કોઈની હિમ્મત આવી નહીં. . .

બિચારી પવિત્ર સતી શિરોમણી મધુરી બંગલાની બાહાર ઐટલાની પગથીપર અત્યંત રૂદ્ધન કરતી બેઠી ! અંધારી રાત અને વળી મધરાત હોવાથી વિશેષ વસ્તી પણ નહોતી તેથી તેણી ઘણી ગભરાવા લાગી, પણ શું કરે ! લાચાર ! આ સમયે તે બિચારીની મદદમાં કોઈ પણ મળે નહીં, અને તેથી તે ઐટલી બીહીધી કે અત્યંત બીહીકમાં આવરી ગતી ગંધ ને ઐટલાપરજ

ઢળી પડી ! બેશુધ્ધ હાલતમાં તેણી આંખો મીંચીને સ્તબ્ધ બની !
 નોકર આકરો બંગલાના દરવાજાના અંદરના ભાગમાં ધીરે સ્વરે
 વધારે ગુસ્સાપુસ કરવા લાગ્યા, અને મધુરીનો અવાજ સંભળાતો
 બંધ થવાથી તેણી પોતપોતાનાં મનમાં એવી અટકળ કરવા લાગ્યાં
 કે “ શેઠાણી ચાલ્યા ગયા હશે. ” આમ છતાં એક હિમ્મતવાન ને
 નિમકહલાલ નોકર, જે ખટપટનું કારણ જાણતો હતો તે કોઈની
 પણ દરકાર કરવા વગર અને બીજા નોકરોની ના હોવા છતાં એકદમ
 દરવાજા ઉપર પગ ટેકવીને ચઢ્યો, અને આસતે રહીને દરવાજાને
 ઓળંગીને બાહાર કુદી પડ્યો. તેણે આમતેમ નજર ફેરવતાં પો-
 તાની શેઠાણીને ઓટલાની પગથીપર ઓડી પડેલી જોઈ. તે દોડતો
 તેણીની પાસે ગયો, અને “ શેઠાણી ! શેઠાણી ! ” કરીને બોલાવવા મંડી
 પડ્યો, પણ બિચારી મધુરી વિભ્રાંત સ્થિતિમાં પડેલી તેથી તેણીને
 જાન રહ્યું નહીં કે કોણ બોલાવે છે ? આથી તે નોકર ચમક્યો,
 અને તેને વેહેમ ગયો કે “ રખે શેઠાણી મરી જાય ! ” આમ
 વેહેમાઈ તેણે મધુરીની નાડી તપાસી, અને તે ચાલતી જણાવાથી
 નોકરને ધીરજ આવી, અને હવે વધારે વિલંબ કે વિચાર નહીં
 કરતાં તે તેણીને ઉંચકીને પાસેની પોતાની ઝુંપડીમાં લઈ ગયો.

વાંચનાર ! હવે નોકરના સંબંધમાં કેટલીક ઓળખ તમને
 આપવી જોઈએ. તે નોકરનું નામ બીખલો હતો, અને તે સુમારે
 ત્રીસ વર્ષનો જૂનો નોકર હતો, તેમજ મધુર તેના હાથથી ઉછરેલો
 હતો. વળી મધુરી તથા મધુર વચ્ચેની પંચાત અને ખટપટની
 બિના તે બંને બંધ જાણતો હતો, અને તે એક જૂનામાં જૂનો

નિમકહલાલ નોકર તરીકે અંગલામાં જાણીતો હતો. તેનું 'હુંપડું' અંગલામાં જ હતું. તોપણ બાહારના ભાગમાંથી પણ હુંપડામાં જવાનો રસ્તો હતો, અને તે રસ્તેથી ભીખલો તેને અંદર લઇ ગયો, અને હુંપડામાં કાચાની દોરડીનો એક ગામડિયો ને જૂનો પુરાણો ખાટલો હતો. તેના ઉપર મધુરીને સૂવાડી, તેમજ પોતાની એક પ્રાટેલી તૂટેલી ગોદડી હતી તે તેણીનાપર ચોરાડી. તે પછી ભીખલાએ તાબડતોબ સગડી સળગાવી, અને મધુરીનું આખાં શરીરે શેક કીધો. એટલામાં મધુરી જાગૃત થઇ, અને પોતે કંઈ જગામાં આવી પડી છે તેને માટે બેબાકળી બનીને આમ તેમ આંખો ફેરવવા મંડી, અને આસ્તે રહીને બોલી "અરે! હું અહીં ક્યાંથી! મને અહીં કાણ લાવ્યું? અરે મને કાંઈ મારા સ્વામિ પાસે લઇ જાઓ, મને મારા પ્રાણનાથને મળવું છે!"

"શેઠાણી, ગલરાતા નહીં. તમે મારી હુંપડીમાં જ છો, અને અંગલાની બાહારથી હું તમને અહીં લાવ્યો છું. તમને અંગલામાં કેવી રીતે લઇ જાઉં? તમને ખબર નથી કે શેઠ તમને અંગલાની બાહાર કહાડી મૂક્યા પછી તમે એટલાના પમથીયાપર સુસ્ત ને બેહોશ હાલતમાં પડ્યા હતા, અને હું ત્યાંથી તમને અહીં લઇ આવ્યો છું." પણ શેઠાણી, તમે જરાએ ગલરાશો નહીં. અહીં પણ તમે તમારાજ મકાનમાં છો એમ માનજો. અગર જો આ હુંપડી મારા જેવા એક ગરીબ ચાકરની છે, તોપણ અત્યારે તો તમે અહીં રહો. પછી વળી સહવારની વાત સહવારે થઇ રહેશે. સહવારમાં હું શેઠ પાસે જઇને શેઠને સમજાવીશ, અને પછી તેમની મરજી હશે તો તમને પાછા અંગલામાં લઇ જઇશ."

“પણ ભીખવા ! તારા શેઠની ક્ષુધિ બચડી છે, અને તેમને અવળું સહુજ્યું છે ! તેમને કાણ સમજાવે ? તારું કહ્યું તે નહીં માને !”

“માને યા નહીં માને તે તો તેમને મળ્યાં પછી કહી શકાય. હાલ આપ નિરાંતે સૂઓને ઊંઘ કહાડો. હમણાં જીજ્ઞા બધા વિચાર છોડી દો.”

“મને ઊંઘ નથી આવતી ! મને તો મારા પતિને મળવું છે. તું મને ‘હમણાં ને હમણાં’ તેમની પાસે લઇ જા.”

“હમણાં તે સૂઈ ગયા છે, અને તેમનો મિત્રજ પણ હમણાં ઠોકાણે નથી. માટે સહવાર પડતાંજ બધી ગોઠવણ થશે. માટે હાલ તો નિરાંત રાખો. ‘આઠ સાહેબ’, હમણાં ગરમડ કરવામાં માલ નથી. લગાર ચોઢડિયું વીતી જવા દો. મારું કહ્યું માનો ને જરા આરામ લો. તમે તમારાં મનમાં જરા પણ ડરશો નહીં. હું તમારો નિમક-હલાલ ને વફાદાર નોકર છું, ને મેં આપનું લૂણુ ખાધું છે તે હું ભૂલી જનાર નથી. હું આપને જરા પણ દુઃખ આવવા દેનાર નથી, અને શેઠ નહીં માને તોપણ હું તેમને ગમે તે ઉપાયે પણ મનાવીશ.”

“તો ઠીક. જેમ તારી મરજી. પણ ખટપટનું કારણ તું જાણે છે ?”

“હા. તે તો મને બધી ખબર છે, અને સધળો ભેદ ભરમ હું જાણું છું. પણ હરકત નહીં. તે બધી ખટપટને હું પતાવી આપીશ. વખતને માન આપીને કામ કરીશ ને છેવટ તમારું બહુ થશે તેમજ કરી બતાવીશ. તમે તમારાં મનમાં જરા પણ ડરશો નહીં.”

“વારું આજ. અત્યારે તો તારો આશરો છે.”

“આશરો ઇશ્વરનો. તેને યાદ કરો. તે બહુજ કરશે.”

બાદ મધુરી જરાક શાંત પડી ને વિચારમાં ને વિચારમાં ગૂંમ તેવા ઉઠાંગો મનમાં બાંધવા લાગી, અને ઝૂંમ કરતાં પ્રભાત થઇ. મધુર ઉઠ્યો. બંગલાના માણસોમાં મધુરીની તે પૂછપરછ કરવા લાગ્યો, અને ખબર મળી કે તેણી તો બાબલાની ઝુંપડીમાં છે, તે ઉપરથી તેણે બાબલાને ગુસ્સામાં ખૂગ પાડી. બાબલો તે સોબળીને તરતજ આવ્યો. મધુરે તેને મિત્રસમાં પૂછ્યું “પેલી રાંડને તારી ઝુંપડીમાં રાખી છે કે બાબલા ?”

“રાંડ કંઈ ? રાંડ તો મારી ઝુંપડીમાં કંઈ નથી શેઠજી !”

“કેમ તારી શેઠાણી તારી ઝુંપડીમાં નથી શું ?”

“હા. શેઠાણી તો છે, પણ તેમને કંઈ રાંડ કહેવાય ?”

“રાંડ કરતાં પણ નપાત્ર ! પણ તે તારી ઝુંપડીમાં તે કમળતને શા માટે રાખી છે ?”

“કેમ ના રાખું ? તે આપણા અરધી રાતના બંગલાની બાહાર બેશુધ્ધ હાલતમાં પડેલા હતા, અને નિરાધાર જેવા એક લિખારી માફક તેમની દશા હતી તેથી મને તેમની દયા આવી, અને હું તેમને મારે ત્યાં લઇ ગયો. તેમાં મેં ખાદ્ય, શું કાંઈ છે ? ગમે તેમ પણ તે મારા શેઠાણી છે, અને તેમનું દુઃખ મારાથી કેમ જોવાય ? મારે તો તેને તેમ જાને સરખાં. સમજ્યા શેઠ સાહેબ ?”

“પણ તેને તું કેને વડે માન છે ? મારી તે માનીતી હતી ત્યાં સુધી તું તેણીને માનવાને બંધાયેલા છે, પણ હવે તે કંઈ મારી માનીતી નથી તો તારે પણ તેણીને માનવાનું કશું કારણજ નથી.”

“ પણ તેઓ અણુમાનીતી થાય તેથી શું તમારા ધણીઆણી-
માંથી પણ કંઈ ગયા કે? અરે શેઠ સાહેબ ! તમે અગર જો હવે
મોહટા થયા છો ને મારા માનવંત શેઠ છો, તોપણ મેં તમને નાહા-
નપણથી રમાડેલા છે, અને તેથી ખીજા નોકરો બજે. તમને મોંઢે
મીઠું મનાવવાને હાથ હા બણે, તોપણ હું તો ખરેખરે કહીશ કે
તમને આ બધી અવગી મતિ સુહુજ છે ! બિચારા શેઠાણી એટલા
તો બલા, ખાનદાન, નીતિવાન ને પતિવ્રતા છે કે એવું માણસ જેનાં
નસીબ સારાં હોય તેનેજ મળે ! તેમ છતાં તમે તેમને આમ દુઃખ
દો છો તે કંઈ વાજખી કહેવાય નહીં. તેમનો અપરાધ શો છે ? ”

“ અપરાધ એટલોજ કે હું મોડો વેહેલો ગમે ત્યારે આવું
તેમાં તે મને પૂછનાર કોણ ? તે શું મારી ઉપરી છે કે તેને મને
પૂછવાનો હક હોય ? ”

“ તે તમારાં અધોંગના છે તેથી જેમ તમારો હક તેમને
પૂછવાનો છે તેમજ તેમનો હક તમને પણ પૂછવાનો છે. તેમાં તેમનો
જરા પણ દોષ નથી. ”

“ સમજ્યો ! તું પણ તે રાંડનાં પક્ષમાં ભરાયો છે. હીક છે
તો તું પણ આજથી તારે રસ્તે લાગ, અને મને તારી નોકરીની
જરૂર નથી. ”

“ તો બલે. જેમ તમારી મરજી. પણ યાદ રાખજો કે તમે
જે ઉછળતું પગલું ભરવા મંડ્યા છો તેમાં છેવટ તમેજ પસ્તાશો
ને દુઃખી થશો ! શેઠ સાહેબ ! અબજાનો નિસાસો લઈને સુખી નહીં
થવાય. લગાર તમારાં બાપદાદાની આખરનો ખ્યાલ કરી, અને તમારી
મદદ ખાનદાનીની ખુબિયર ધ્યાન પોહોંચાડો. આ તમારી રીતભાત

તમારી ખાનદાનીને પણ જ્યેષ્ઠ લગાડનારી છે. તમને બાહાર ફરવાની
 • ખરાબ આદત પડેલી છે, પણ તેમાં તમે છેલ્લેટ માઠાં ફળ ચાખશો.
 પારકી રાંડ કાઢની થઈ નથી ને થવાની નથી. જો તો પોતાની
 પત્નિમાંજ સરવે સુખ સમજવું જોઈએ. શેઠજી, તમે હજી જીવાનીના
 જીરુસામાં છો તેથી તમને આગળ પાછળની ગમ નથી, પણ લગાર
 ઉંડો વિચાર કરીને પંછી પગલું ભરો. મારે માંદે તમને હપકા દેતાં
 મને શરમ લાગે છે, પણ મારા પેટમાં તમારે માટે. આટલી
 લાગણી છે તેથીજ આટલું કહેવાની હિમ્મત કરું છું. તમારે
 • જોઈએ તો માનો યા નાં માનો તે તો તમારી મુનસફીની વાત છે,
 પણ મારો ધર્મ બળવવાને હું કદી ચૂકનાર નથી. તમે મને નોકરીથી
 રજા આપો છો તેને માટે હું તમને આટલું બધું સંભળાવતો નથી,
 પણ આજ સુધીમાં તમારું મેં ઘણું લૂંલું ખાધું છે તેને માટે હું
 આટલું જો નહીં કહું તો હું બેશક ઘણોજ નિમકહરામ નોકર ગણાઉં !
 બીજા નોકરો આજ કાલના છે તેથી તેઓ તમને નહીંજ બોલી શકે,
 પણ હું તો જૂનો છું જૂનો ! અરે તમે મને હાથ પકડીને બંગલામાંથી
 કહાડી મૂકશો તોપણ હું જવાનો નથી ! હવે તમે સમજ્યા શેઠ ? ”

મધુર આ સાંભળીને ઠંડો થઈ ગયો, અને બોલ્યો, “ બીબલા !
 તું મારો ખંરો નિમકહલાલ નોકર છે એ તો મારી ખાત્રિ છે, પણ
 તું મારી શેઠાણીને સમજાવીને કહે કે તે મારી સાથે સીધી રીતે
 ચાલે ને મારી મરજીને માન આપે. તે મારી સાથે આડી ચાલે છે
 તેમાંજ આટલી ખટપટ થઈ છે.”

• “ શેઠજી, માફ કરજો. ગુસ્સો નહીં લગાડશો. ખટપટનું કામજી
 તે નથી, પણ મને તમારી રીતભાતપરથી અનુમન જાય છે કે તમે

બાહાર રોડેમાં ભટકતાં થયા છે તેજ ખટપટનું મોહનું કારણ છે. અને તેથીજ તમારાં ઘરમાં કંકાશ જાગ્યો છે. તમારી કેટલી બૂઝ છે કે તમને સતી સુંદર સ્ત્રી ઇશ્વરે આપવા છતાં તમે બાહાર ભટકવાની ખૂરી ટેવમાં પ્રડ્યા છો ! તેમાં તન, મન ને ધનની દરેક પ્રકારે ખુવારી થશે ને છેવટ સ્વડી મરશો ! તમે મને એક પણ દાખલો એવો બતાવો કે એ રસ્તામાં કોઈ પણ સુખી થયું હોય ? અરે એમાં તો સત્યાનાશના સમાચાર છે ! માટે શેઠજી ! જરા આજુ-બાજુનો વિચાર કરીને સીધા રસ્તો પકડો ને પરમાત્માએ સુખે ખાવા પીવાનું આપ્યું છે તે વાપરી ભોગવી ચમન કરો.”

“ બીખલાનાં આ ભણાં વચનો સાંભળીને મધુર શાંત પડ્યો, પણ તેનાં મગજમાં પેલી ચંબેલીના ચાહનો શંકા ભરાયલા હોવાથી તે વળી પાછો ઉશ્કેરાઈને બોલ્યો “ તારે વધારે ડહાપણ કરવાની જરૂર નથી. તું ગમે તેટલો પણ મારો નોકર છે, માટે તારો હક હદમાં રહીનેજ બોલવાનો છે. તું મને આટલી બધી શિખામણ દેનારો કોણ ? ”

“ ખરી વાત છે શેઠજી ! તમને શિખામણનાં વચનો સાંભળાવવાની મને સક્તા નથી, તોપણ તમને જુગતાં વચનોથી ભવિષ્યના ભયની ચેતવણી આપવાનો મને હક છે ને છે. તમને સારી વાત કહું છું તે નબળી સમજાય છે, પણ એટલું ચાક્રુક્ષ માનવે કે મારી વાત હમણાં નહીં તો પાછળથી પણ તમને ખરી લાગશેજ.”

“ ચાલ હવે કટકટ નહીં કર. તારું ડોહોડ ડહાપણ ડોહોળ-કાની મારી આગળ જરૂર નથી. વધારે વાતો સાંભળવા હું માંગતો

નથી, અને મારી પાસે માત્ર એકજ વાત છે કે તું તે રાંડને તારી
ઝુંપડીમાંથી કહાડે છે કે નથી કહાડતો ? જો તું તેણીને નહીં કહાડે
તો હું જ્યોતે તને અને તેણીને બંનેને કહાડીશ. તું તારી શેઠાણીના
પક્ષમાં ભલે રહેજે ને તમારાથી મારું જે પણ થાય તે કરી લેજો,
અને મારાથી અશે તે હું કરી લઇશ. અરે તમને બંનેને મુંબઇમાં
તો નહીં રોકવા હઉં ! ”

“ શેઠજી ! તમે ચાહે તે કરશો ! કેમ કે તમે શક્તિવાળા
છો ! પણ આવો અવજો રસ્તો લેવો તમને લાજમ નથી. હજી પણ
હું તમને હાથ જોડીને અરજ ગુજારું છું કે કંઇ સમજો ! ”

“ બસ ચૂપ ! પંચાત્ત નહીં કર. હું જેમ જોઈશો છું તેમજ
કરીશું.”

“ તો ભલે, જેમ તમારી મરજી. ધણાનો કોઇ ધણી છે ?
આહા ! તમને પણ શું સુહુજ્યું છે ! ”

• “ હરામખોર લુચ્ચા ! હજી પણ તારો લવારો બંધ નથી કરતો ! ”
કહીને મધુરે ખુરસીપરથી જુરસામાં ઉઠીને ભીખવાને બે ધક્કા મારીને
બાહાર કહાડ્યો. ભીખલો નીચી મૂંડી ઘાલી નિઃશ્વાસ નાંખતો ત્યાંથી
ચાલ્યો ગયો, અને પોતાની ઝુંપડીમાં જતાંજ મધુરીને ઉપલી તમામ
વાત કહેતાં તેણી પણ ગભરાટમાં પડી ગઇ, અને હૃદયે કાનો આશરો
લેવો તેના વિચારમાં ગરક થતો ધીરે સાદે તેણી બોલી “ ભીખવા !
હવે હું ક્યાં જઇશ ? મને કાલુ આશરો આપશે ? મારા પીયરમાં
પણ કોઇ નથી કે તેમનો આધાર મળે ! મારો જીવ ગભરાય છે ને
મને કંઇ સુઝતું નથી. (રડીને) ભાઇ ભીખવા ! હવે તો મને તારો
આધાર છે, અને તારાં શિવાય મારું બીજું કાંઇજ નથી ! ” •

“શેઠાણી ગભરાઓ નહીં. મોહટો આધાર તો ઇશ્વરનો છે, તોપણ હું આપને મારાથી બને તેટલો મદદ કરવાને તક્યાર ન્હું. તમે જરા પણ ગભરાશો નહીં. જ્યાં તમે ત્યાંજ હું. આપણો પણ પરમેશ્વર છે. મારા શેઠ પંચસાના આધારપર કુદે છે, અને આપણે શ્રી પરમાત્માના આધાર પર જીવવાનું છે, ને તેજ આપણને સાલ્ય થશે. શેઠાણી ! આખરે પણ શેઠ પસ્તાશે ને આખરે તમારા વગર ચાલવાનું નથી.”

“ પણ હમણાં આપણે ક્યાં જઈશું ? આ ઝુંપડીમાંથી પણ શેઠ હાંકી કહાડે છે ! ”

“ તેમાં શું હરકત છે ? જ્યાં ઇશ્વર રસ્તો બતાવશે ને તે જ્યાં પણ આપણને લઈ જશે ત્યાં જઈશું.”

“ તે ખરું; તોપણ વિચાર કરવો જોઈએ કે ક્યાં જવું ને ક્યાં રહેવું ? ”

“ બાઈ સાહેબ, આપણે મલાડમાં જઈને ત્યાં મારા ઘરમાં રહીશું. મારી બાયડી કે બચ્ચાં છોકરાં તો નથી, પણ મારા જુદા બાપ રહે છે, અને ત્યાં આપણે પણ નિવાસ કરીશું.”

“ ત્યાં જઈને શું ખાઈશું ? મારી પાસે તો ફક્ત બે ત્રણ હજારનો દાગીનો મારા અંગ પર છે, અને તે વેચીને ગુજરાન ચલાવીશું, પણ તે કેટલા દાહાડા પોહાંચશે ? ”

“ તમારો દાગીનો તમારી પાસે બંધે રહેવા દો. મારી પાસે પાંચસો રૂપિયા ભેગા કરેલા છે તે વાપરીશું ને વળી હું નોકરી કરીશ, તેમાંથી આપણો નિર્વાહ ચલાવીશું.”

“ અરે ભીખલા ! આ તારા ઉપકારનો બદલો હું, ક્યાંથી વાળીશ ? આહા ! તું જે અત્યારે નહીં હોતો તો મારાં શા હાલ થતે ? ”

“ બાઈ, હવે ગભરાવાનું કામ નથી. હું મારી ફરજ ઉપરાંત કશું વધું કરતો નથી. હવે ચાલો આપણે જઈએ. ”

તરતજ મધુરી અને ભીખલો ઝુંપડીમાંથી જે ચાર વાસણો હતાં તેનું પોટલું બાંધીને નીકળી પડ્યાં. ભીખલાએ ગોદડાનો વીંટો પોતાને માથે મૂક્યો, અને બીજા હાથમાં એક પોટલું લીધું, તેમજ જે ત્રણ વાસણો છુટાં હતાં તે મધુરીએ પોતાના હાથમાં લીધાં, અને એ પ્રકારે અને ચાલી નીકળ્યાં. તેઓ પગ રસ્તે ચાલ્યા, અને ગ્રાંટરોડ તરફ ગયાં. ત્યાંની લોકલ શ્રીનમાં બેસી તેઓ મલાડ પોહ્યાં. મલાડમાં ભીખલાનું પોતાનું ઘર હતું, અને તેમાં તેનો બુદો આપ રહેતો હતો. તે આ લોકોને જોતાં જ દંગ થઈ ગયો, અને છેવટ તેણે તમામ વાત બાણતાંજ તે પાંચ મહા શોક કરવડ લાગ્યો, તોપણ તેણે મધુરીને ધીરજ આપીને એક ટોલિયાપર બેસાડી. તે બુદાએ તેણીને એટલી તો હિમ્મત આપી કે તેથી તેણીને પણ પોતાનું મન શાંત કરવાનું બની આવ્યું. તે ઘરમાં માત્ર ત્રણ ચોરડાં હતાં, તેમાં જે વધારે સારા ચોરડાં હતાં તેમાં મધુરીનો નિવાસ રાખ્યો, અને તેણીને દરેક રીતે સંતોષ આપવાને તે આપ દીકરાએ પોતાની બનતી ફરજ બજાવી. મધુરી જે બંગલા નિવાસી હતી તે અત્યારે ગામડામાં ઝુંપડા નિવાસી થઈ !

પેલી તરફ મધુર કેવા રંગમાં મહાલે છે ? તેણે જોયું કે “ હવે મધુરી તો ઘરમાંથી દળી, માટે હવે ગમે તે પ્રકારે ચાંબેલીને બંગલામાં લાવીનેજ રાખવી કે બસ મન ગમતી મોજમાં અહીંનિશ

મહાલવાને બની શકે.” આમ વિચારી તેણે ચંપેલીને ત્યાં જવાનો હુકમ કરી દીધો, અને અરધા કલાકમાં તબયાર થઈ તે તેણીને ત્યાં પહોંચ્યો. ચંપેલી તેને જોતાંજ ખુશી થઈ, અને બોલી “આપ અત્યારે ક્યાંથી? પણ આપને મેં અંજલ કરી હતી કે હવે મારી સાંભળ લેવાને દાહાડામાં જ્યે ત્રણ વાર પધારજો તેથી આપ આવ્યા હશે. હવે સમજી.”

“તે પણ ખરું, અને વળી બીજી પણ બાબત છે.”

“બીજી બાબત શું છે વાહલા? વળી કંઈ પંચાતી તો નથી જાગીતી?”

“નહીં, નહીં, નહીં. તેવું કશું નથી, પણ ખુશ ખબર છે. મેં મારી બાઈડને બંગલામાંથી કહાડી મૂકી છે, અને તને મારા બંગલામાં મારી સાથે રાખવાનો વિચાર છે, માટે હવેથી તારે મારા બંગલામાં રહેવું પડશે. આ મકાન આજથીજ ખાલી કર, અને આજથીજ ત્યાં આવીને નિવાસ કર.”

આ સાંભળતાંજ ચંપેલી ચમકી. તેણી વિચારમાં પડી ગઈ, અને બોલી “વાહલા, આમ કરવાનો શો સબબ જો? એથી તો આપનાં કુંડુંબમાં કલેશ ઉત્પન્ન થશે!”

“તેની મને દરકાર નથી. મને મારી બાઈડની કે કોઈની દરકાર નથી, પણ માત્ર તારીજ દરકાર છે, અને તારી સાથે મારો પુરખ પ્રેમભાવ પ્રકૃત્વિતતા પામ્યો છે તેથી હું દુનિયાની પણ દરકાર રાખતો નથી! માટે હવે તારે મારી માંગણીને તાબે થવું પડશે.”

“આપની માંગણીને તાબે થવા હું બંધાયલી છું, પણ મારે કંઈ વિચાર તો કરવો જોઈએ. આ કામ એવું છે કે આસપાસનો

વિચાર કરીને લવિષ્યનો અંદોષસ્ત પાકા કરીને પછીજ એ મકાન છોડાય. આપ ગુસ્સો લગાડશો નહીં, પણ રીતની વાત મેહરઆની કરીને સાંભળશો એવી મારી અરજ છે. આપ જાણો છો કે આપને અંગલે હું આવીને રહું અને કદાચ થોડા દાહડામાં આપની ખાચડી કંઈ હિકમત કરીને આપને ત્યાં આવીને વસે તો પછી મારાં શા હાલ થાય ?”

“એ વાત હવે કદી પણ બને તેમ નથી, અને કદાચ ધારે કે તેમ બને, તોપણ તને અંગલામાંથી કદી કહાડુંજ નહીં. તું પેલેલાં ને મારી ખાચડી પછી.”

“તે તો આપની મારાપર મેહરઆની છે, એ મારી ખાત્રિ છે, તોપણ માણસ માત્રનું મન ઘડી પછી કેવી વલણ લેશે તે કંઈ સમજી શકાય નહીં. માટે મારાં મન મુજબ અંદોષસ્ત કરી આપો તોજ હું અભીંથી પગ કહાડું.”

“તારે શું અંદોષસ્ત કરવો છે ? તારા મનની વાત તો સમજાય ?”

“મારે એટલેજ અંદોષસ્ત કરવાનો છે કે, કોઈ પ્રસંગે તમારે, અંગલા છોડવાની મને જરૂર પડે તો પછી હું રવડી નહીં, મરું તેને માટે મારાં ખામથી બેંકમાં અમૂક રકમ મૂકવી જોઈએ, કે જે મને તેવા વખત આવતાં કામ લાગે.”

“વારું ફૂલ. કેટલી રકમ બેંકમાં તારા નામે મૂકું ?”

“બરાબર એક લાખ રૂપિયા.”

“એ તો ઘણું થયા વાહલી ! લગાર, વિચારીને માંગણી કરે તો સારું.”

“ જૂઓ ! હું આપના બંગલામાં આપની બાયડી માફકજ રહીશ, અને તેથી મારી પદ્મી પણ સારા દરજ્જાની ગણાશે. તે પછી કદાચ મને તમે છોડી દો ને બંગલામાંથી મારે નીકળવું પડે તો તેજ ઘડીએ મારો દરજ્જો કમી થાય નહીં તને ખાતર મારે મારી પદ્મી લાખક જગામાં વસવું જોઈએ, અને તેની સાથે મારે ખરચ પણ તેવોજ થાય, માટે તે સંવગાને ચકી મારે એક લાખ રૂપિયા જોઈએ તેમાં ના નહીં. તેટલી રકમ મને મળે એટલે પછી મારે ખીજું કશું જોઈશે પણ નહીં. બંગલામાં આપની સાથે ખાવા પીવાનું ને વસવાનું હોવાથી મારે ખીજો ખરચ પણ આપની પાસે માંગવાનો રહેશે નહીં, અને તેથી આપને તો ચાર પાંચસાને બચાવ થશે. માત્ર પહેલી રકમ કહાડવાની છે તેજ માફ. આપ હવે વિચારો કે મારી માંગણી શું ખોટી છે ? ”

“ તારી માંગણી હવે મારાં મગજમાં ઉતરી. ફીક છે તો એક લાખ રૂપિયા તારાં નામથી મુંબઈ બેંકમાં હું મૂકીશ. પછી તો બરાબર કેની ? ”

“ મને મારા હાથમાં આપો એટલે હું પોતેજ મારા નામથી ત્યાં મૂકીશ, જૂઓ વાહલા ! આપ ગુસ્સો લગાડશો નહીં, પણ રીતની વાત મારે કરવી પડે છે. ”

“ વાઈ હરકત નહીં. હું તને એક લખી આપું છું. ” કહીને મધુરે તરતજ ખીસામાંથી એક બુક કહાડીને એક બેંકના નામનો એક લખી આપ્યો, અને તે એક ચંબેલીના હાથમાં આપીને બોલ્યો “ હો આ એક લાખ રૂપિયાનો એક. એ રકમને તારા નામથી બેંકમાં મૂકજો અને સંભાળથી કામ કરજો. ”

“ લે આ એક લાખ રૂપિયાનો એક.” (પાનું ૨૪૦.)

હરશ મસા.

ગોળીઓ કીં ૩ ૧. મલમ કીં ૩. ૧ાં.

આ દવાથી ગમે તે વ્યતના લોહીયાર દુઝતા, સુકા મસા સારા થાય છે, લોહી બંધ થાય છે, સકરામાં પેદના થતા બંધ થાય છે.

ગરમી ઉપર રામબાણુ દવા.

આ દવાથી જુનાં કે નવાં ગરમીનાં દરદો જેવીં કે શિયામમાં થતાં અગન, એનો તતક નરમ કરે છે, એનો જળપમ જરમુખ સુધા નીકળી જાય છે. કીં ૩. મવા.

દમ હાંફણ.

આ દવાથી દમ, હાંફણ, શ્વાસ, ખાસી વગેરે જુનામાં જુનાં ગમે નવાં લોહી, દરદો જરૂર નાશ થાય છે. કીં ૩. ગોળીઓ ૩. ૧.

સપટ કંપની.

નં ૦ ૨૫૯-૨૬૦, કાલબાદેવી રોડ,

મુંબઈ.

“ બહુ સારું. આપનો ધણેજ ઉપકાર માનું છું. આપની માર્ગ પર ધણીજ મેહરબાની છે. ”

“ પણ હવે આજે સાંજથી તો તું મારે અંગલ આવીને રહેશોની ? ”

“ આજે પાછા પોહોરના જોષીને બોલાવીને મુકુરત જોવ-
રાવ્યા પછી તે જ શુભ દાહડો કહાડશે ત્યારથી હું આવીશ, કે
જોથી આપણી વચ્ચેનો રોહ સંબંધ સદાને માટે કાયમ રહે. મારે
આપનું ને મારું બહુ થાય તેવું ચાહવું જોઈએની ? ”

“ તે પણ ખરું છે. વારું ફીક છે. હવે હું, રાતના આઠ
વાગે મળીશ. ”

“ વારજી. ”

તરતજ મધુર પોતાના અંગલા તરફ રસ્તો માપી ગયો, અને
અંગેલી તરતજ ઘડિયાળમાં જોઈ દશ વાગ્યાનો સમય થતાંજ
બેંકમાં પોહોંચી, અને પેલા ચંકના રૂપિયા લઈ આવી. બાદ પો-
તાનો તમામ સરસામાન અપાટાઅંધ પેક કરાવવાની જોડવણ કરી,
અને લાકડાંનો જે સરસામાન હતો તે તમામ અળરના વેપારીઓને
બોલાવી સસ્તે ભાવે વેચી નાંખ્યો. આમ કરતાં સાયંકાળ થયો, અને
આઠ વાગે મધુરનાં આવવાનો વખત હોવાથી તે પેહેલાં ઘરમાંથી નીકળી
જવાનો તેણીએ ઠરાવ કીધો હતો તેથી સાયંકાળ થતાંજ ગાડીએ બોલા-
વી તે અને મેહીનો એક નોકર ગાડીમાં તમામ સરસામાન સાથે બેસી
રેલવે સ્ટેશન પર ગાડી હંકરાવી, અને બરોડા રેલવેના ગ્રાંટરેડનાં
સ્ટેશન પરથી એક લોકલ ગાડીમાં બેસી તેણે દાદરનાં સ્ટેશને

ગયાં, અને લાંથી પછી જી. આઇ. પી. રેલવે મારફતે તેજ રાતના પોતાને ગામ જવાને ઉગાડી ગયાં, કે જે ગામ દખલમાં એક ખુણામાં કંઈ આવેલું હતું.

રાતના આઠ વાગાને સુમારે મધુર આનંદમાં જિભરાતો ને ખુશાલિમાં છલકાતો અંબેલીનાં મકાન તરફ ગયો, અને ધબ ધબ દાદર ચઢીને ઉપર જતાંજ જૂએ છે તો બધું અંધારું ઘેર ! તે જોતાંજ ને ગભરાયો, અને અંદરના ઓરડામાં નજર નાંખતાં કંઈ પણ સરસામાન નહીં દેખાયાથી તે ઘણા વિચારમાં પડી ગયો. તેને લાગ્યું કે “રાંડે દગો દીધા, અને પછસા લાંબું કેથે ભાગી ગઈ !” પણ હવે શું કરે ? મનની વાત મનમાં સમાવીને અત્યંત ગિરફતારીમાં ગરકાવ થતો થંડે પગલે તે પાછો નીચે ઉતરીને ગાડીમાં બેસી પાછો પોતાને અંગલે ગયો. પ્રથમ તો તેનાં મનમાં આનંદનો કંઈ સુમાર નહોતો, પણ હવે તેનું મન કેટલું થંડું ગાર થયું હશે, તેનો વિચાર વાંચનાર પોતેજ કરી લેશે !

અંગલે જતાંજ માથાપરની પાઘડી ટેબલપર પટકીને પેહેરેલાં તમામ કપડાં સાથે એક ઇંટીચેરપર ઢળી પડ્યો. અને તેને ઓટલી તો ગિરફતારી લાગી કે થોડીક મિનિટ સુધી જાણે તેનું મગજજ નહીં હોય તેવી હાલતમાં તે આવી પડ્યો ! થોડીક મિનિટ પછી તે લગાર શાંતતા પામી વિચાર કરવા લાગ્યો કે “હવે તો બંને બાજુથી રખડ્યો. એક તરફથી બાયડી પણ ગઈ, અને બીજી તરફથી અંબેલી પણ ભઈ ! વળી પછ-આના પછસા પણ ગયા ને મૂર્ખ પણ બન્યો ! રાંડ અંબેલી હાથ દોગે તો તેણીને જાનથી મારી નાંખું ! પણ હવે તે શાની હાથ

જાગે ! તેમ તેણીનાપર કંઈ તજવીજ કરીને પોત્રીસ કાઠેમાં વારંટ મેળવું તો બની શકે, પણ તેમ કરતાં મારી આખરનાં કાંકરો થમ્ય ને લોંકમં પૂરી ફજેતી થાય ! માટે હવે તો મુગ્ય બેસી રહેવામાંજ શોભા છે !” આમ વિચાર કરતો તે વળી ખુરસીપરથી ઉઠ્યો, અને પેલા ફડાકાદાસને મળવા માટે વળી પાછી ગાડી બેગવી તેને ત્યાં ગયો; કેમકે તેનાં ઘરની તેને ખબર હતી. ફડાકાદાસે તેને આવકાર આપીને પોતાના દિવાનખાનામાં બેસાડ્યો, અને પછી પૂછ્યું “ કેમ શેઠ સાહેબ, આજે કંઈ તમારી સ્વારી મારે ગરીબને ત્યાં પધારી છે ? ”

“ નહીં, કંઈ નહીં. એ તો તમે ઘણા દાહડાથી દેખાયા નથી. તેથી તમને મળવા આવ્યો છું. વળી પેત્રીને ત્યાં પણ તમે તો કંઈ મળતાં નથી ને ત્યાં તમે તો બિઝફૂલ આવતા પણ નથી ! આટલી બધી જૂદાઈ રાખો છો મારા ભાઈ ! ”

“ માફ કરો સાહેબ. તેમાં મારો દોષ નથી, પણ તમારોજ દોષ છે. તમે તેણીને કહ્યું કે ફડાકાદાસનો પગ તારા ઘરમાં રહેશે તો મારાથી નહીં અવાય તેથી તેણીએ મને તે વાત કહી, જે કારણથી મેં ત્યાં આવવાનું બંધ કરીધું. તેમાં કશર મારી કે તમારી ? બોલો સાહેબ, સાચું બોલોની ? ”

“ સમજ્યો ! તેમાં તમારી કશર નહીં ને મારીએ કશર નહીં, પણ તે રાંડનુંજ કપટ છે ! તે રાંડે મારે નામે તમારો પગ કહાડવા નેજા તદખીર કરેલી ! ”

“ પણ તેમ તદખીર કરવાથી તેણીને શો લાભ ? ”

“ મને ખુતવાનો ! જે તમારો પગ હોત તો હું ખુતાઉ નહીંની ! અને આખરે તે રાંડ પોતાની તદખીરમાં શવી ગઈ તેણીએ મને બનાવી લીધા ભાઈ ”

“હું ! તે કેવી રીતે ? મને તો એ બાબતની કંઈજ ખબર નથી ! મને જરા મેહૂરબાની કરીને સમજાવો તો હું તે રાંડની ધૂળ કહાડી નાંખીશ.”

“હવે તમે ક્યાંથી ધૂળ કહાડવાના હતા કે તે તો મને ધૂળ ફકાડીને પોતાનાં મંકાનમાંથી પણ કેથે રવંડા માંખી ગઈ ! મને તે રાંડે એવો જબરો ધા કીધો છે કે જીંદગી સુધી તે ધા મારાં મગજમાંથી રૂઆત નથી ! અરે ભાઈ, તમને શું વાત કરું ? પ્રથમ તો તેણીએ મારી સાથે ફરેબ રચીને સામટા રૂપિયા પચાસ હજારનો એક લીધો, અને તે પછી તેણીનાં મીઠાં વગ્નનોથી હું એટલા તો મોહી પડ્યો કે મેં તેણીમે મારા બંગલામાં લઈ જઈને રાખવાનો ઠરાવ કીધો. તેવા વિચારથી તો મેં મારી બાપડીને પણ ગમે તે બહાને બંગલામાંથી હાંકી કહાડી, અને પછી મેં ચંબેલીને મારે બંગલે આવવાની માંગણી કરી, જેમ કરવાની તેણીએ હા પાડી, પણ રૂપિયા એક લાખ લેવાની શરતે ! મેં તે શરત પણ મંજૂર રાખી, ને તરતજ રૂ. ૧ લાખનો એક પણ લખી આપ્યો. બાદ સાંજે તેણીમે ત્યાં જઈને બેઠું છું તો મંકાનમાં અંધારું ! સરસામાત્ર પણ ગેપ ને તેણી પણ ગેપ ! બોલો ભાઈ, સોનેરી ટોળીનો સરદાર તો તેજ કેની !”

“પણ તમે કેવા દિવાના કે તેણીને એકદમ આટલી મોહાટી રકમ આપી !”

“ભાઈ ! પ્યાર આંધળો છે, એ કહેવત બેરાબર મને લાગુ પડી ! હું તેણીની પ્યારમાં આંધળો થઈ ગયો, અને મેં તેણીને ‘આંધળા બનીનેજ રૂપિયાની રકમો આપી, પણ હવે બોલીને શું

કરું ! મારે તો રાંડની રાંડ ગઇ, બાયડીની બાયડી ગઇ ને સાથે રૂપિયા પણ ગયા ! ત્રણે તરફના ઘરૂં પડ્યાન હવે કંઈ ઉપાય ? ”

“ હવે શું ઉપાય ? તે રાંડ કાણ જાણે ? ક્યાં ગઇ હશે ! કદાચ પોલીસમાં કંઈ ફરિયાદ નોંધાવીએ તો તેણીનો પતો મળે તો ખરો, પણ તેમ કરતાં તમારી આબરૂના કાંકરા થાય તેમાં પણ શક નહીં. તેમ છતાં તમારો વિચાર હોય તો તેની તજવીજ કર ? ”

“ નારે બાઇ, એવી પંચાતીની પિડામાં હું પડવા માંગતો નથી. મારા નસીબમાં હતું તેમ બન્યું ! ખેર ! તેનાં નસીબનું તે લઇ ગઇ ! ”

“ પણ તમે ખાત્રીથી કહો છો કે તેણીનાં મકાનમાં તેણી નથી ? ”

“ હારે હા, મેં જાતે ત્યાં જઈને તપાસ કરી છે તો. ”

“ ત્યારે તો તે રાંડ પોતાને દેશ બાગી ગયેલી ! જરૂર ! તેમાં શકજ નહીં. ”

“ તેમજ હશે. ચાલો. નસીબમાં હતું તે બન્યું ! ”

“ તે તો છેજ ; પણ એક રાંડ જાત બનાવી ગઇ, એ પણ નવાઈની વાત થઇ ! ”

“ પણ હવે પરતાવો કરવાથી શું વળે ! બનનારી બની ! ”

છેવટ મધુર ત્યાંથી ગુસ્સપુસ કરીને વિદાયે થયો. બાદ ફગાડાદાસ પોતે એકલો ચીંબેલીના મકાનપર જઈને જૂએ છે તો મધુરે કહ્યું હતું તેમજ જણાવું. ચીંબેલી હોય ક્યાંથી કે મળે ! તે ભાઈસાહેબ પણ સમજી ગયા કે “ રાંડે મને પણ હાથેલીમાં ચાંદ બતાવ્યો ! ”

આમ પુસ્તાવો કરી તે પછી પેલા વરણશંકર અને ચંડાળશંકરને મળ્યો, અને તેમને તમામ બિના કહો, જે પરથી તેઓ પણ નિરાશ થઈ ગયા, અને મધુરને બનાવીને પોતે ભાગ પડાવવાની જે ઉમેદ રાખી હતી તે તમામ ઉમેદ ને આશાપર પાણી ફરી વળ્યું ! હવેથી તેઓ સમજ્યા કે “ મધુરને રડાવવાથી આપણે કંઈ વળે તેમ નથી, માટે હવે જે રસ્તોજ છોડી દેવો વાજબી છે. હરામનું પચાવવાનાં આપણાં નસીબ પાધરાં નથી.” આમ વિચારી તેઓએ પણ મધુરનો પી-છા છોડ્યો, અને પોતપોતાનાં ઘરમાં નિરાંતે બેઠાં.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

ઠાહરો.

મધુર મન મુંઝાય છે, ગિરફતાર ગરકાવ;

પસ્તાવો પુરો કરે, મળ્યો ખરો સરપાવ !

પૂરો પસ્તાવો.

મધુર હવે પૂરેપૂરો પસ્તાવો. પોતાનાં અવકૃત્યો માટે તેણે સજ્જડ ઠાહરો આધાંથો હવે તેને મધુરીનાં શુભેચ્છક વચનો યાદ આવતા ગયાં. તેમના પોતાના નિમકહલાલ નોકર ભીખલાની વારતનું પણ જાન આવ્યું. તોપણ પોતાની પત્નિને બંગલામાં પાછી બોલાવવા માટે તેનું મન આનાકાની કરે છે, અને તેથી તેણી ક્યાં છે તેમજ તેણી શું કરે છે તેની તજબીજ કરવાની હજી તેને દરકાર નથી. તેણે

વિચાર કીધા કે “હવે તો બસ એકાંત છાંદગીજ ગુજરવી, અને પર નારીલી પંચાતોમાં ઉતરવુંજ નહીં, કે બપ્તાવાનો વખત આવે.” આમ વિચાર કરતો તે નિરાંતે સૂતો, અને ગિરફતારીમાં પડેલા હોવાથી તેને મહા મુશીબતે છેક પાછલી રાત થતાં કિંધ આવી, અને આ પ્રકારે એક રાત તો ગમે તેમ પરિતાપમાં તેણે પેસાર પણ કરી.

બીજે દિવસે પ્રભાતમાં ઉઠતાંજ તેણે પોતાના બીજા નોકરોને લેગા કરી તેમાંથી માત્ર બે નોકરો શિવાય બાકીના તમામ નોકરોને પાણીયાં, પકડાવ્યાં, અને બંગલામાં બે ભટ હતા તેમાંના પણ એકને રગ્ન આપી, અને એ પ્રકારે ખરચ કરી કરવાનો રસ્તો લીધા. વળી ગાડીધોડામાંથી પણ કરી પ્રકત એક ઘોડો ને એક ગાડી રાંખ્યા, અને બાકીના તમામ ઓછી વધતી કીંમતે વેચી નાંખ્યાં. આ પ્રમાણે તે હવે કસરીઆનો કાકા થઇ ગયો. એટલામાં તેનો એક જાણીતો ભેંષી, કે જે ઘણો આહોશ હતો, અને વળી તે મધુર સાથે રનેહ પણ સારો રાખતો હતો તે આવી પોહોંચ્યો. તેને જોતાંજ મધુરને હરખ ઉપજ્યો, અને બોલ્યો “કેમ મહારાજ, તમે તો કંઈ ઘણા મોંઘા થઇ ગયા છો ને શું ! ઘણે ઘણે દાહડે પધારો છો ! આટલા બધા દાહડા કેમ કંઈ દેખાયાજે મંહી ? ગામમાં હતા કે ગામ બહાર ? ”

“હતો, તો ગામમાંજ, પણ જરાક કામકાજમાં રોકાઇ ગયે હતા.”

“હીક ! જેવી તમારી કૃપા ! પણ હવે કંઈ કહેશો કે ગરજ મુહલાવ કેવા છે ? ”

“જન્મોત્તરી કહાડો તો જોઈને કહી શકાય. ક્યાં છે તમારી જન્મોત્તરી ?”

“ લો આપું.” કહીને મધુરે તરતજ પોતાનાં કપાટમાંથી જન્મ પત્રિકા કહાડીને પેલા જોષીના હાથમાં આપી.

જન્મોત્તરી ઉકેલી આમ તેમ ફેરવીને જોતાં લંગભગ પાંચેક કલાક કહાડ્યા પછી જોષી મહારાજે પૂછ્યું “ બોલો તમારે શું પૂછવાનું છે ? કંઈ ખાસ પૂછવું હોય તો તે પૂછો કે તેનો ઉત્તર મારાં ધ્યાન પ્રમાણે હું તમને દર્શાવું.”

“ તમે હાલની મારી દશાનો ભાવ જણાવોની કે તે કેવો છે ?”

“ તે હું કહું.” આમ બોલતાં જોષી મહારાજે આંખનીના વેદા ઉપર ગણતરી કરીને, અને મનમાં બળડીને જણાવ્યું “ ભાઈ સાહેબ, છેલ્લા પાંચ મહિના તમારા ઘણા નબળા ગયા હશે. તેમાં તમને કુટુંબ કલેશ થયો હશે ને પદસાની પણ ઘણી હાનિ વ્યવસ્થા દોની જોઈએ. બોલો, ખરી વાત ? એમાંનું કંઈ તમને બન્યું છે ? ખરેખર કહેજો ?”

“ હા. તેમ બન્યું છે; પણ હજી ક્યાં સુધી ગૃહ વાંકો છે ?”

“ હજી તમારા દાહાડા એક મહિના સુધી બહુજ નબળા છે, અને તેથી તમે સંભાળીને ચાલશો તો સાઈ, નહીં તો ખરાબ ખાસ્તા થઈ જશો !”

“ હજી એક મહિના સુધી નબળા દાહડા છે ? અરે મહારાજ ! હવે બગડવાનું શું બાકી છે ! જે બગડવાનું હતું તે તો બગડી ચૂકયું ! હવે વધારે બગડશે તો પછી ખૂબ હાલ થશેની !”

“તે તો ગૃહભાવ હોય તેમ થશેજ, તો પણ સંભાળીને ચાલશે તો હીક.”

“જે ગૃહભાવ નઅળાંજ છે તો સંભાળીને ચાલવાથી ગૃહભાવ શું સવળા થતા હશે કે?”

“તેમ તો નહીં, તોપણ બુદ્ધીઅળ વાપરી સાહુચેતીથી રહેશે તો સહેજ ફેર તો પડે.”

“પણ છેવટ અનનારી તો અનેજ! તે કંઈ મિથ્યા થનાર છે?”

“હા, એ તો છેજ; પણ શું અન્યું તે મને લગાર સમજવો તો વધારે નજર દોડાવીને વધારે ખુલાસો કરી શકું. તમારી વાત સમજવાથી મને પણ વધારે વિચારીને તર્ક પોહોંચાડવાનું બની શકે.”

આ ઉપરથી મધુરે પેહેલેથી તે છેલ્લે સુધીની તમામ વાત મહારાજને કહી સંભળાવી. તેમાં તે જરા પણ શરમાયો નહીં; કેમકે તે મહારાજની સાથે તેને તેવોજ દોસ્તીનો સંબંધ હતો. મહારાજે તમામ વાત સંભળીને વળી પાછી જન્મપત્રિકા ઉથલાવવા માંડી, અને છેવટ તેણે જણાવ્યું “ભાઈ! તમારે હવે વિશેષ ગભરાવાનું નથી. હવે જે છે તે તમને દેહનું દુઃખ છે, અને પછસાની નુંકસાની આવે તેમ હવે મને લાગતું નથી, માટે તનદુરસ્તીનાં રક્ષણ માટે ખાવા પીવ્યમાં લગાર સંભાળ રાખજે.”

“પણ શરીરને કંઈ હરકત જેવું તમને લાગે છે કે?”

“નહીં, નહીં. તેવું તો કશું નથી. તમારાં શરીરનો વાંકો વાળ થનાર નથી, તોપણ લગાર પિડા ભોગવવી પડશે. વળી તમને તમારી સ્થાનો મેલાપ પણ એક મહિના પછી પાછો થવાનો જોગ છે, અને તેણીનાં પગલાં ઘરમાં થયાં પછી પછસા પણ વધવનો જોગ છે.”

“એટલે ? શું તેણીનાં પગલાંથીજ પદસા આવશે ?”

“ છે તો એમજ. પદસા કમાયા પણ તેનાં પગલાંથીજ, અને તેના પગલાં જવાથીજ પદસા ગયા, માટે તેણીને ગમે તે પ્રકારે પાછી મેળવો કે તમારો દીકરો સુધરી જાય.”

“ વાઈ દીકરો છે. હવે તેનીજ ગોઠવણ હું કરીશ. હું તો તેણીને પાછી મેળવવા માંગતોજ નહોતો, પણ તમે મારા મિત્ર છો ને વળા મારા શુભેચ્છક છો તેથી તમારી સલાહ સિવાય કશું.”

“ બાયડી આવ્યાથીજ તમારાં સુખ-સંપત્તિનો પાછો ઉદય થશે, માટે એટલું જરૂર કરજો.”

“ હવે તો જરૂર કરીશ. તમે મને કહ્યું તો દીકરો થયું.”

બાદ જોષી મહારાજને મધુરે પોતાનાં ખીસામાંથી પાંચ રૂપિયા દક્ષણા આપી, જે લઈ જોષી મહારાજ વિદાયે થયા.

હવે મધુરે પોતાની પત્નિની શોધ કરવાનું મનપર લીધું અને તેણીનો પત્તો કેવી રીતે મળે તેના વિચારમાં તે પડ્યો; પણ વળી તેને યાદ આવ્યું કે “ મારી સ્ત્રીનો મેલાપ એક મહિના પછી થવાનો જંગ છે, એમ જોષી મહારાજે જણાવ્યું છે તો તે પેહેલાં હું ગમે તેટલી પણ કોશિય કરીશ તો તે ફાગટજ છે, માટે હવે તો એક મહિના પછીજ તેણીનો પત્તો મેળવવાની તજવીજ કરશી કે વચમાં લીધેલી મહેનત ફાગટ નહીં જાય.” આમ વિચારી તે વાત પણ તેણે હાલ તરત મુલતવીજ રાખી.

• મધુરીની શી દશા છે ? તેણી મલાડમાં બીખલાના મકાનમાં કહો કે ગરીબની કુંપડીમાં જ્યાં ત્યાંથી પોતાના દિવસ ગુજરતો

ભુવેશ્વર ચકલામાં પેહલાં કયાં પધારશે ?

અલીમહમદ ઈસમાલજીની દુકાને !

કેમકે

ત્યાં જાત જાતની ફૂલી પેશ,

ખરેલા તરુવાર : સાડીની કંપ, ફેંચ રેશમ, ઉત, કેનવાસ,
આડીની કાર આંખની તથા ભડેલી તરેહવાર જાતની તથા છદ્દ,

ત્યાં જાત જાતની ટોપીઓ,

જૂની કે હંગેરીયન, દુરકાશ
કેપ, રેશમી ટોપી, મહારાજા કેપ,
બેં બટમની, વીલાયતી તથા
રેશમની સાગા અને ખાટા જીંદ,
અલકની અને ટીકવીની વગેરે
અર્થે જાતની સુંદર ટોપીઓ
મળે. આ વળી હલકા કે ભારે
જંગી કંઠાઈએ તેવી જાત જાતની
રંગીન મખમલ પાનુ મળે છે.

ચલક ખરી તથા ખોટી, અને ભરતકામને લંગોતો સર્વે જાતનો
સામાન પ્રીયાયત ભાવે મળે છે. ગુલાબની ધારની ઘસડે રાખવી
નહીં, કેમકે જીજ્ઞ નગાથી ઘસાંદાને સંતોષ આપવાનોગર હરદિ છે.

ખાહારગામના આરટરોપર પુરત ત્યાં આપવામા આવશે, અને
તો. પા. થી વાગુ માલ મોકલવામાં આવશે.

આવો, પધારો અને ખાત્રી કરો !

અલીમહમદ ઈસમાલજી.

તા. ૧૨૬ ભુવેશ્વર ચકલા-મુખબર્તી

“ જ્યેષ્ઠાગ્રમણે મરી જરા તો નમે કોનો આશરો રહેશે ! ” (પાનું ૨૫૧)

રહી છે. અગર જો ભીખલો અને તેનો બાપ તેણીને દરેક પ્રકારે સંતોષ આપવાને તનમનથી તેણીની આગતાસ્વાગતા કરે છે, તોપણ તેણીને એન પડતું નથી. પતિનો વિયોગ તેણીનાં અંતઃકરણમાં અચ્છાદ ઉપજાવે છે, અને વારંવાર પતિની મનહર મૂર્તિ તેણીનાં હૃદયમાં રમી રહી છે. સ્વપ્નામાં પણ મધુરની છબિ જોવાં કરે છે, અને વળી તે ઉપરાંત જોણી એક બંગલામાં બડા ઠાઠમાં રહેનારી, તેણી અત્યારે એક ગરીબની કંગાલ ઝુપડીમાં નિવાસ કરે તો તેણીનાં મનમાં કેટલો ખેદ રહ્યાં કરે, તેનો ખ્યાલ વાંચનાર સહજ કરી શકશે. ભીખલો બિચારો ગમે તેટલો પણ ગરીબ હાલતમાં રહેનારો, અને તેનાં ઘરમાં ત્રાંબાપિત્તળનાં વાસણું પણ ક્યાંથી હોય તે અને તેનો બાપ માટીનાં વાસણુમાં રાંધીને ખાતાં, અને મધુરીને માટે પિત્તળની એક થાળી લાવી આપી, તેમજ ખીજાં વાસણો પણ ધાતુનાં લાવવાને ભીખલો તો તૃપ્તિયાર હતો. પણ તે બિચારા ગરીબને તેવો અરથ કરાવવાને મધુરીએ દુરસ્ત ધાર્યું નહીં, ને તેથી તેણી માટીનાં વાસણુમાં એક જુદી સગડીપર પોતાનું ભોજન રાંધીને પિત્તળની થાળીમાં જામતી હતી ને વાડકાને ઠેકાણે દડિયામાં દાળ યા કઢી લેતી હતી! ઘણું કરીને તેણી પોતાને મુજે માત્ર ભાત યા દાળ અથવા રોટલી યા દાળ રાંધીનેજ ચલાવતી, અને શાક વખતે કરે ને વખતે નહીં પણ કરે! આવી દુઃખદાયક સ્થિતિમાં તેણી પોતાના દિવસ પસાર કરતી હતી. એક દિવસે એવું બન્યું કે ભીખલાને તાવ આવ્યો ને તે બાપડો બિછાનામાં પડ્યો. તાવ ઘણો ચઢવાથી મધુરીને રડવું આવી ગયું, અને તેણીને એવી ધાસ્તી ભરાઈ કે “જો ભીખલો મરી જશે તો મને

“કાનો આશરો રહેશે !” આમ ગભરાવા લાગી, અને તેણી મને તેટલી શીર્ષિતની પત્નિ છતાં બીખલાને બાધ તરીકે માની તેણીએ તે મરીબ પણ નિમકકલાલ માણસની ઘણીજ આકરી કરી, અને એ ત્રણ દિવસમાં તેનો તાવ દૂર થઇ તે હોંશિયાર બની, ગયાં પછીજ મધુરીના જીવમાં શાંતી થઇ બીખલાએ પોતાની શેઠાણીના આવા ગૂણને માટે તેણીનો ઉપકાર માન્યો, અને જોડ્યો “ બાઇ સાહેબ, તમારા સદગૂણોને પ્રતાપે આખરે પણ પરમેશ્વર તમારું બહુજ કરશે. ”

“ તે તો જીવી શ્રી હરીની મરજી ! પણ બીખલા, મારે જન્મારો આમ ને આમજ જવાનો કે શું ! ” તારા શેઠનો મેલાપ હવે પછી મને નહીંજ થાય ? ”

“ શેઠાણી, ગભરાશો નહીં. તમે ક્યાં જંગલમાં પડ્યા છો અને તમે મને કંઈ બારે પડતા નથી. ”

“ તે તો તારો મારા પર પવિત્ર ને વફાદાર બાવ છે, તેને માટે હું તારો ઉપકાર માનું છું, પણ આનો અવતાર મારે ક્યાં સુધી ભોગવવો ? જ્ઞેષ્ઠએ તેમ થાઓ, પણ પતિનાં દર્શન વિનાનું તમામ જોડું ! ”

“ બાઇ તે તો હુંએ મારા અનમાં સમજું છું, અને તેને માટે મને પણ રાત ને દાહંડો વિચાર થયા કરે છે, પણ હવે શેઠને કેવે રસ્તે સમજાવવા તે મને સમજ પડતી નથી ! ”

“ વાઈ પણ મારા પ્રાણનાથની તબિયત કેમ હશે તેના કંઈ સમાચાર મેળવી શકશો ? ”

“ મારો વિચાર આજે મુંબઈ જવાનો છે, અને ખાસ કરીને શેઠને મળવા ધારું છું. ”

“ પણ તું તેમને કેવી રીતે મળી શકશે ? તું બંગલે મળવા જશે તો તે તને મારવા ઉઠશે ! ”

“ તે તો કોઈ પણ રીતે હું તેમને મળીશ, અને કંઈ પણ એવી બહિષ્કરણ કરીશ કે તે મારે હાથ આવે. ”

“ તે તદ્દખીર શી કરશે ? તું ધારે છે કે કોમ કરવામાં તું ફતેહ પામશે ? ”

“ હાલ તરત હું કશું પણ ચોક્કસ કહી શકતો નથી; શેઠની મુલાકાત એક વાર આવ તો પછી વાત. ”

“ વાતજ ત્યાં છે ની ! મુલાકાત થવી એજ મને તો મુશ્કેલીની વાત લાગે છે ! ”

“ પણ જોઈશ. એક વાર મારી નવી કેશિય અજમાવી જોઈશ. ”

“ બહુ સારું. પણ તું મુબ્બક ક્યારે જવાનો છે ભીખલા ? ”

“ ઘણું કરીને આજે જ વાગા પછી જઈશ, અને રાતના આઠ વાગે પાછો આવીશ. ”

“ પણ રાતના જરૂર આવજો; કેમકે મને માત્ર તારો આધાર છે ભાઈ ! ”

“ તે માટે તમારે ચિંતા કરવીજ નહીં. હું રાતના આવીશ તો ખરેખર અને કહાવ્ય ધારો કે હું રોકાઈ ગયો, તો પણ મારી ગેરહાજરીમાં મારા બાપ તમને જરા પણ ચોક્કસ નહીં આવવા દે. તે બધી મારી કરતાં વધારે દયાળુ ને ભલા છે, અને તમારે માટે, તેમને પણ ઘણુંજ લાગે છે. ”

“ તે તો હું પણ જોઉં છું કે તે ખિચારા બુદ્ધ માણસની આસપાસ ઘણીજ સારી ચાહેતા છે, અને મારે માટે તેમને પણ ઘણી તરફી વેઠવી પડે છે. ”

“ તરફી શબ્દ તો તમારે બોલવોજ થતો નથી. એ તરફી નથી, પણ અમારી ફરજ છે. ”

આ પ્રમાણે થોડોક સમય મુધી તેઓએ વાતચીત ચલાવ્યા પછી બીખલો કહેવા પ્રમાણે મલાડથી મુંબઈ આવવાને તક્યાર થયો, અને મધુરીની સંભાળ રાખવાને તેણે પોતાના બાપને ખાસ લજ્જામણ કરી, અને તે પછી તે ત્રેનમાં બેસીને મુંબઈ જવા નીકળ્યો. બસપર એક કલાકમાં તે ગ્રાંટરોડનાં સ્ટેશને આવ્યો, અને ત્યાંથી તે સીધો મધુરને બંગલે ચાલ્યો. મધુર આ વખતે સૂઈને ઉઠ્યો હતો, અને મોંમાં ખીડી પીતો ધુમાડો કઢાડતો હતો. તેણે બીખલાને દૂરથી બંગલામાં આવતો દીઠો. અને તેવોજ તે ઉઠીને ઓટલાપર ગયો, અને જોવા બીખલો નજદીક આવ્યો કે તેવોજ મધુર શાંત સ્વરે બોલ્યો “ અરે બીખલા, તું ક્યાંથી ! તું તો તારી શેઠાણીને લઈને ગયો હતો, અને હમણાં એકલો ક્યાંથી આવ્યો ! તારી શેઠાણી ક્યાં છે ? ”

“ સાહેબ, શેઠાણી તો ક્યાં છે ને ક્યાં નહીં તેની મને ખબર નથી ! ”

“ હે ! એ તું શું બોલે છે ! બચ્યા, મને પણ હાથેલીમાં ચાંદ બતાવે છે કે ? ”

“ નહીં શેઠજી. મને તો શેઠાણીની મુદ્દલ ખબર નથી કે તેઓ ક્યાં હોશે ! ”

“પણ તું તેણીને તારી સાથે અહીંથી લઇ ગયો હતોની ?”

“હાજી. પણ તે શક્તિ ઓટરોડનાં ડ્રેશન સુધીજ. ત્યાંથી તેઓએ મને કહ્યું કે હવે તું તારે ગમે ત્યાં જા, ને હું પણ મને પાલવશે ત્યાં જઈને કોઈનો પણ આશરો લઈશ.” આમ બોલ્યાથી મેં તેમને ઘણા સમજાવ્યા, પણ તેમણે માન્યું જ નહીં, અને મને સીધા પાધરો બુવાળ આપ્યા વગર તેઓ એક બાડીની વિક્ટોરિયામાં બેસીને એકદમ ચાલતી પકડી ગયા !”

“ત્યારે તેજ વખતે તું અહીં પાછો મારી પાસે કેમ નહીં આવ્યો ?”

“આપની પાસે આવીને શું મેં બતાવું ! આપે તો મને બંગલામાંથી હડસેલી કહાડ્યો હતો, તેથી મારી હિમ્મત પાછાં આવવાની કેવી રીતે ચાલે ?”

“અરે પણ મૂર્ખના સરદાર ! મેં તને કહાડ્યો તે માત્ર તેણીને આટલું; પણ તેણી જ્યારે તારી સાથે નહીં રહી તો તારે તેજ ધડીએ અહીં આવવું તુંની ? તદ્દન જંગલી જટ !”

“મારો પગ આવતાં અંગ્રકાયો શેઠ. આજે પણ હું ગભરાતો આવ્યો છું.”

“ગંભીરતાની જરૂર નથી. વાઈ ફીફર નહીં. તું આજથી પાછો આ બંગલામાં રહે, અને આટલા દાહડા તું નહીં આવ્યો છતાં તારો પગાર તને પૂરેપૂરો આપીશ.”

“વાઈ શેઠજી. મોહટી મેહેરબાની, ઘણોજ ઉપકાર. પરમેશ્વર તમારું લલુ કરશે.”

“ પણ બાબલા, તારી શેઠાણી ક્યાં હશે, તેનો પત્નો કહાડવો તો જોઈએજ.”

“ તે પછી હું ગમે ત્યાં રવડી રઝળીને પણ શોધી કહાડીશ, અને હું કાલથી નોકરી પર હાજર થઈશ; કેમકે હું જો મારે ઘર આજે નહીં જાઉં તો ઘર આગળ મારા બાપ શીકર કરે.”

“ વાઈ તેમ કરજો; પણ કાલથી જરૂર આવજો હોં! જો ચૂકતો નહીં.”

“ જરૂર આવીશ શેઠજી. આપની મેહેરબાની છે તો હું બીજાની નોકરી કદી નહીં કરું.”

“ શીકર નહીં, શીકર નહીં. હવે તું કાલે આવે પછી ” વળી વિશેષ વાતચીત કરીશું. પહેલાં તો કાંઈ પણ પ્રકારે તારી શેઠાણીનો પત્નો મેળવવો છે, કેમકે તેણીને હવે ગમે તેમ સમજાવીને પણ બંગલામાં પાછી લાવવાની છે. તેણીને કહાડીને મને ઘણાજ પસ્તાવો થાય છે. તે દહાડે મેં તારું કહેવું માન્યું નહીં, પણ હવે તારી “કહેલી તમામ વાત મને સાંભરી આવે છે, અને મારી ભૂલ હવે હું કબૂલ કરું છું,” પણ ખરે! બનનારી બની! હજી પણ તેણી મળી આવશે તો બસ છે.”

“ હવે હું પણ એ વાતની તપાસ કરીશ, અને આવતી કાલથી શેઠાણીની શોધમાંજ પ્રીશ. જો કાંઈ પણ જગાપરથી તેમની બાતમી લાથ લાગી તો પછી તેમને સમજાવીને અહીં લાવતાં વાર નહીં લાગે.”

“ પણ બાતમી મળે એજ મોહરી વાત છેની! બાતમી મળે તો પછી હું પોતે તેને હાથે પગે લાગીને પણ મનાવી લાવીશ.

અરે, હાથે પગે લાગવાની પણ જરૂર નથી. એ તો મને જોશે કે તેને. ધીરે મારા પ્રત્યે લલા લાવથી પીગળી જશે; કુમકે હું જાણું છું કે તેણી ઘણી પતિવ્રતા ને ગુણિયલ છે, અને મારાપર તેણીની ઘણીજ ઉમદા લાગણી છે. ખચીતજ તેણીના જેવી લલી, ભોળી ને ધર્મિષ્ઠ સ્ત્રીને તરછોડવામાં મેં મહા ભયંકર ભૂલ કરી છે, અને હું ઘણોજ પસ્તાઉં છું. હવે મને કંઈ સુહૃન્નતુંજ નથી ?”

“ગભરાયા નહીં સાહેબ. ઇશ્વર કરશે તો હું શેઠાણીનો પત્નો ગમે તેમ સ્વડી રજગીને પણ મેળવીશ, અને યોગરદમ મારા બીજા દોસ્તો મારફતે પણ તપાસ કરાવીશ.”

“પણ બીખલા, રખે તેણી દુઃખની મારી આપઘાત કરીને મરી નો નહીં ગઈ હોય ?”

“તે તો લગવાને જાણે શેઠ ! તેમનો સ્વભાવ ઘણો તીવ્ર છે તેથી તેવું પણ કીધું હોય !”

“અરેરે ! જો તેમ કીધું હશે તો હું પણ જીવતો મરીશ ! બીખલા, કોઈ પણ પ્રકારે તેણી મને એક વાર પોતાનું મોં બતાવે તોજ મને શાંતિ વળે ! જ્યારથી તેણી અહીંથી ગઈ છે, ત્યારથી મને ખાણું ને પીણું કંઈજ ગમતું નથી ને રાત ને દાહડો હું શીકર ને ચિંતામાં મુંઝાયાં કરું છું !”

“શેઠજી, આપને મુંઝવણ થાય તેમાં નવાઈ નથી ! શેઠાણી જેવું માણસ ફરી ફરીને મળનાર નથી ! પણ હવે સંતાપ કરવામાં શું સાર ! હવે તો ઇશ્વર પાસે એટલુંજ માંગો કે તેમની આત્મા મળે.”

“હા ભાઈ, હવે તો ઇશ્વર ઉપરજ આધાર છે તો ! તે કહે તે ખરી !”

“શેઠજી, તે પરમાત્મા આપનો સંતાપ દૂર કરશે, અને હવે હું રજા લઉં છું. આવતી કાલે સહવારમાં જરૂર આપની સેવામાં હાજર થઈશ. ત્યાં સુધી આપ ધીરજ રાખજો.”

“પણ તું મને નહીં જાણ્યું ને કોઈ માણસ મારફતે તારા આપને કહેતો નહીં આવે ?”

“તેમ પણ ચાલે; પરંતુ હું અહીં પાછો રહ્યા તે વાત મારા માથે સમજવીને કહીશ તો તેઓ રાજ થશે, અને સહવારના પોહોરમાં ઉઠીને મારા બહા બાપનો આશિર્વાદ લઈને પાછો આપની નોકરીમાં આવું તો મારું પણ ભવિષ્ય સુધરે. તે બુદ્ધા આપનો આશિર્વાદ લઈનેજ કંઈ પણ કરવું, એ મારો નેક ને ટેક છે શેઠજી, માટે ફક્ત આજની રાત આપે મેહરબાની કરવાની છે.”

“વારું તેમ તો તેમ. પણ જોજે, સહવારના પોહોરમાં ઉઠતાંની સાથેજ અહીં આવજે. જો તને આવતાં વધારે વાર લાગશે તો હું તને બોલાવવાને કાંઈ માણસને મોકલીશ.”

“અરે શેઠજી, એટલી બધી તરદી લેવાની જરૂર નહીં પડશે. હું બરાબર સાત વાગ્યામાં તો અહીં હાજર થઈશ, પછી કંઈ છે?”

“તો બસ. ઠીક છે, જા.”

બીખલો તરતજ સલામ કરીને હરખાતો હરખાતો બંગલામાંથી નીકળીને ઝડપની ચાલે ગ્રાંટરોડ પોહોંચ્યો, અને થોડી વારમાંજ લોકલ ટ્રેન આવી પોહોંચતાં તેમાં બેસીને પાછો મલાડ ગયો. આ વખતે સુમારે સાત વાગ્યાં હતાં, અને મધુરી પણ બીખલાની આવવાની રાહ જોતીજ બેઠી હતી. બીખલો હસ્તો હસ્તો પોતાનાં મકાનમાં દાખલ થયો ને જતાં વારનેજ મધુરી આગળ બોલ્યો “શેઠાણી, આખરે સત્યનો જય! ચાલો! કરો કુંકુના શુભ સમાચાર લઈ આવ્યો છું બાઈ!”

“તારા શેઠની મુલાકાત થઈ?”

“અરે મુલાકાતે થઈ ને બધુંએ કામ પાર પડ્યું! હવે તો તમે તમારા બંગલામાં પાછા પધારશો!”

“હેં! એ તું શું બોલે છે! તારા શેઠ સાથે તને શું વાતચીત થઈ?”

“બધીએ વાતચીત થઈ, અને હવે તો તે તમને મળવાને તલપી રહ્યા છે!”

“શું તેઓ મને બંગલામાં રાખશે? હું જાઉં?”

“નહીં. હમણાં નહીં. તે વખત આવશે ત્યારે તમારે ત્યાં પહોંચવું.”

“પણ તું હમણાં તો બોલ્યો કે ‘તમને મળવાને તકની રહ્યા છે.’ અને વળી વધારે વખત શું બાકી રહ્યો છે? તારાં બોલવાનાં પણ કશું ઢંગ બન્યા છે?”

“બાપ સાહેબ, હું વાળખીજ બોલ્યો છું, અને એવીજ રીતની બાળ મેં બોલી છે.”

“એવી રીતની તે કઈ રીતની? બીખલા, તારે તેમની સાથે શું વાત થઈ?”

“મારે શેઠ સાથે એવી વાત થઈ કે—” કહીને બીખલાએ મધુર સાથે થયેલી તમામ વાત વિગતવાર મધુરીને કહી સંભળાવી જે સાંભળી મધુરી રાજ ખુશી થઈ, અને તેણી લગાર નાખુશ થતી બોલી. “પણ હું અહીં છું, એ વાત તેં છુપાવી શા માટે? તેં કહી દીધું હોત તો તે બિચારાના જીવને કેટલી ધીરજ વળતે ને તેમનો જીવ બળતો બંધ થતેની?”

“હજી તેમનો જીવ વધારે ચચણે તેમાંજ સારું, કે જેથી તેમને બરાબર ઠોકર વાગે ને સારી રીતે શિક્ષા થયેલી તેઓ પણ સમજે. અત્યારે તેમનો જીવ ચચણશે તેથી તમને ખોતાને અગર જે માફ લાગે છે, પણ ભવિષ્યમાં શેઠ ફરીને અવિચારી કામ કરે નહીં તેને ખાતર તેમને વધારે પસ્તાવો કરાવવો સજનવર છે. હવે હું કાલે વેહેલો ઉઠીને પાછો ત્યાં જઈશ, અને કાલથી પાછો તેમની નોકરીમાં રહીશ. તે પછી તેમને હીકમતથી તમારો પતો, આપીશ, એટલે તરતજ તેઓ તમને બોલાવશે.”

“પણ બીખલા, વધારે દાહડા માળતો નહીં. હવે તે બિચારા ના આત્માને વધુ કંકળાવવો નહીં.”

“નહીં રે નહીં. તેમને દુઃખી કરવા હું ગ્રાહ્યો નથી, તોપણ ભવિષ્યમાં તેઓ ફરીને આમ કરે નહીં તેને માટેજ સેહેજ વધારે પસ્તાવો તેમને કરાવીશ ને એક બે દિવસમાં ખુલાસો ફરીશ.”

“વારું હીક. જે, આજે મંગળવાર થયે, માટે હવે આજે

ને આજેજ. મારો પત્નો આપજે કે બુધ્ધવારે હું મારા અંગલામ પાછી જાઉં તો સુખી થાઉં; કેમકે બુધ્ધવારે મારો સારો છે. ”

“ વાઈ શેઠાણી, તેમ કરીશ. બુધ્ધવારે તમે અંગલામાં મધારે પછી તો રાજ કેની ? ”

“ અરે પછી તો તારો ઘણોજ ઉપકાર થાય. જીંદગી સુધી તારો ઉપકાર ભૂલનાર નથી. ”

“ એમાં ઉપકાર શાનો ? મેં મારો ધર્મ અજાવ્યો છે ને આપનું લૂંછુ મારાં પેટમાં છે તો તે મારે હલાલ કરવુંજ જોઈએ. આવી વખતે મારે મારો ખરો સેવક ધર્મ અજાવવોજ જોઈએ. ”

“ તે તો તેં બરાબર અજાવ્યો છે, અને હવે તારા ગૂણનો બનતો બદલો આપવાનો બાકી રહેશે, જે પરમેશ્વર કરશે તો તને મગશેજ. ”

“ બાઈ, તમે ને શેઠ રાજ થશે એજ મને મોહટો બદલો મળેલો મનાશે. ”

“ વાઈ હરકત નહીં. તે તો વખત આવે વાત. હમણાં હું મોંઢાની ટુલામ માઈ તે શું કામની ? ”

બાઈ રાત્રિ વધારે થવાથી તેઓએ આનંદથી ખાધું, અને પોતપોતાની જગાએ સૂતા. પ્રભાતનો પોલ પ્રાણના બીખલો ઉઠીને, અને મધુરીને ધીરજ આપીને, તેમજ પોતાના આપને પગે લાગીને અને તેમનો આશિર્વાદ લઈને ઘરમાંથી શુભ સુકન જોઈને નીકળ્યો, અને ત્રેન મારફતે મુંબઈ આવ્યો. મધુરને અંગલે બરાબર પોણા સાત વાગે તેજોપોલીએ, કે જે વખતે મધુર પણ તેની રાહ જોતો અંગલાના કંપાઉન્ડના દરવાજાનાં મેંમાં દાતણ આવતો ઉભો હતો. બીખલાને જોતાંજ મધુર હરખાયો ને બોલ્યો “ બીખલા, હું તારીજ રાહ જોતો હતો તું વચન પ્રમાણે આવ્યો. ” કહીને તે બીખલાને સાથે લઈને અંગલામાં ગયો, અને પછી બીખલા પ્રત્યે મધુર બોલ્યો “ બીખલા, જ્યારથી તારી શેઠાણી ગઈ છે, ત્યારથીજ મારા જીવને રાત ને દાહડો જપ નથી ! ખચીતજ તારી સલાહ નહીં માનીને હું પરતાઈ છું. હવે મને મારી વાહલી જી કોઈ પણ પ્રકારે મળે તો મારો સંતાપ ટળે. ”

“ શેઠજી, મલાડમાં એક માતા છે, તેની આગળ નમન કરીને તમારી અરજી ગુજારો તો તે તમને મન માંગી મરજી પૂરી પાડશે ! ધણી લોકો તે માતાની માનતા રાખે છે ! ”

“ તે માતા શું ખરી છે ? તે શું પવિત્ર દેવી છે ? ”

“ હાજી, તે આબાદ-શાક્ષાત દેવી છે ! અરે ભલભલા કરોડ પતિઆ ત્યાં આવે છે તો ! ”

“ એમ છે ત્યારે તો ચાલો આપણે ત્યાં જઈએ. ”

“ ભલે આપની મરજી હોય તો હું પેહેલાં જઈ, અને આપ પછી બાર વાગાની ગાડામાં આવો. મારે પેહેલાં જઈને માતાની પૂજા વિગેરે કરાવવી પડશે, ને ત્યાં તમામ વિધિ કરવી પડશે, અને તેમાં ધાર્યેક રૂપિયાનો ખર્ચ પણ થશે. ”

“ ખરચની દરકાર નથી, પણ મને મારી પ્રાણ પ્રિયા મેળવવાનીજ દરકાર છે. ”

“ તો હું અબધડી જઈ છું. ”

“ હા, હા, જલદી જા. લે આ પાંચ રૂપિયા. હું બાર વાગાની ગાડામાં જરૂર આવીશ, અને તું સ્ટેશનપર ઉભો રહેજે, • કે મારે અથડાવું પડે નહીં. ”

“ વાઈજી. ” કહીને ભીખલો પાંચ રૂપિયા લઈને તરતજ મલાડ પાછો ગયો, ને મધુરીને મળીને તેણીને તમામ વાતની સમજ પાડતાં કહ્યું “ બાધ, તમે માતાની પાછળ ગુપચુપ ભરાઈ બેસજો, ને શેઠ માતા પાસે માંગણી કરે તે પછી તમે જરા સ્વર • બદલીને માત્ર એટલુંજ કહેજો કે “ જો તું એક પતિવ્રત પાણે, બલિચાર છોડી દે ને સ્વપતિ સાથે હળી મળીને રહે તો હમણાં ને હમણાં તને તારી પ્રિયા મેળવી આપું. ” આટલું તમે બોલશો એટલે શેઠ જા કહેશે કે તરતજ તમે આગળ આવી રજૂ થજો. ”

“ ભીખલા, આટલું બધું કપટ કરવાથી શું લાભ ? ”

“ લાભ એજ કે ભવિષ્યમાં શેઠ વળી આંડે-રસ્તે ઉતરે નહીં. ”

“ ઠીક, હું તો તારી સલાહ પ્રમાણે અલબાને બંધાયેલી છું. ”

આદ બીખલો મધુરીને લાઇને માતાનાં દેવળમાં ગયો, અને માતા મંદિરમાં સાદમુક કરાવી સઘળી ગોઠવણ કરી - તાંખી, અને છેવટે મધુરીને માતા પાછળ છુપાવીને બીખલો ગાડીનો વખત ચતાંજ સ્ટેશનપર ગયો, અને ગાડી આવી પોહોંચતાંજ મધુરે તેમાંથી ઉતરીને બીખલાને મળી પૂછ્યું “ કેમ બીખલા, બધી પૂજાની સામ-ગ્રી તથ્યાર છે કે ? ”

“ હાજી. આપ પધારો, અને માતા સન્મૂખ પાઘડી ઉતારીને જે માંગણી કરવી હોય તે કરજો.”

“ મારે બીજી શી માંગણી કરવાની છે ? પ્રકત મારી પ્રિય મેળવવાની અરજ કરવી છે.”

“ તે કરજો, અને પછી માતા જેમ પ્રેરમાવે તેમ કરવાને કશુલાત પણ આપજો.”

“ અરે તે તો જે પ્રેરમાવશે તે કરવાને હું તથ્યાર છું.”

આટલી વાતચીત કરતાં તેઓ બંને માતાના મંદિર આગળ જઈ પોહોંચ્યા.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

દોહરો.

માતાના મંદિર મધે, બળી મધુરીબાઈ;
મધુર મન રંજન થયો, સમજ્યો તે ચતુર્ધાઈ !

મળી—મળી—મળી !

મંદિરમાં પેસતાંજ મધુરે પોતાની પાઘડી ઉતારી, ને બીખલાનાં કહેવા પ્રમાણે તે છુંટણીએ પડીને માતા સન્મૂખ વિનંતિ કરતાં બોલ્યો “ હે ! માતા, મારી આપને એટલીજ વિનંતિ છે કે, મારી પત્નિને મેં કહાડી મૂકી છે, અને તેને માટે હવે મને ઘણાં પસ્તાવે થાય છે. તેણીને મને પાછી મેળવી આપો તો આપ જેમ પ્રેરમાવશો તેમ કરવાને હું તથ્યાર છું.”

તરતજ માતા (મધુરી) એ પ્રમાણે “ જો તું એક પત્નિ

એક દીલખુશ ચાનું કપ

થાકેલા જીવને રાહત આપે છે.

રોયલ ડ્ર. વાઈ
રોઝ

હારવરની ચા પર આલમનો ચાહ !
હારવરની ચાની બોલાય વાહ વાહ !
હારવરની ચાની તેજ છે કેવી !
હારવરની ચા જેવી બેઘરે તેવી !

એકજવાર ઓરડર મોકલી ખાત્રી કરો.

આહર ગામના ઓરડરો ઉપર પુરતું પ્યાન આપવામાં આવશે.

હારવર અંન સંન

ચા, કાંઈ તથા ધરગતુ દળેલા મસાલા, અચાર, સરકો
વગેરે બનાવનાર તથા વેચનાર.

ધોબીતલાવ નવાં આતશબેહરસ્તખાંસ.

“સર્વ ભુશી ખુશાલીમાં મુંબઈ ગયા.” (પાનું ૨૬૯.)

વૃત્ત પાળે, બાલિચાર છોડી દે, ને સ્વ પતિન સાથે હળી મળીને રહે
તો હમણાં તને તારી પ્રિયા મેળવી આપું.”

“ કબૂલ, માતાજી, કબૂલ ! આપનાં ફરમાન પ્રમાણેજ હવે હું
વર્તિશું માતાજી. ”

“ તો આંખો મીચીને ઉભો રહે. ” માતાજીએ જણાવ્યું.

મધુરે તરતજ હરખભેર ઉભા થઈને આંખો મીચી કે બીખલાની
ધસારતથી મધુરી તેજ પળે એકદમ બાહાર આવતીને તે મધુરના પગ
આગળ માથું નમાવીને અને હાથ જોડીને હાઝર થઈ કે તરતજ
મધુરે આંખો ઉઘાડીને જોતાં તે ચકિત થઈ ગયો, અને જોત્યો,
“ વાહરે ચમત્કાર વાહ ! ” કહીને તે પોતાની પ્રિયાને ભેટી પડ્યો,
અને માતાને દંડવત કરીને સર્વ બાહાર નીકળ્યાં, અને ખીજી બાતો
કરતાં તેઓ તરતજ બીખલાના આગ્રહથી બીખલાને મકાને ગયાં.
ત્યાં થોડી મિનિટ શાંત પામીને તેઓ આનંદમાં ખેડાં, અને છેવટે
બીખલાએ તમામ ભરમ ફેડી દીધાં ! મધુર પણ બીખલાની નિમક-
હલાલીને માટે દંગ બની ગયો ને તે ને તેજ ધડીએ પાંચસો રૂપિયાનું
ધનામ આપ્યું, તેમજ મધુરીની અરજ ઉપરથી બીખલાનાં લગ્ન
કરી આપવાનું પણ મધુરે વચન આપ્યું. બાદ બીખલાના બાપે
મધુરને થોડાંક બોધ વચનો કહ્યાં, અને ભવિષ્યમાં સીધે રસ્તે ચાલવાની
સલાહ આપી, જે મધુરે પોતાનો કાન પકડીને સ્વિકારી. તે પછી
તેઓ સર્વ ખુશી ખુશાલિમાં મુજબ ગયાં. મધુરીને બંગલામાં આવતી
જોઈ તમામ નોકર ચાકરોં પણ ખુશી થયાં, અને હવેથી તેમનો
સંસાર સુધરી ગયો. તેઓ સુખાનંદમાં વસ્યાં, ને મધુરે પણ તમામ
ફલકિતૂર મૂકી દેવાથી તેનો ગયલો પછસો પણ વેપારજોગારમાં
પાછો મળ્યો, અને તે ધણો સુખી થયો. બાદ તેણે પોતાનો દાખલો
પોતાના પ્રથમના મિત્ર ચંડાળશંકરને આપવાથી તેણે પણ તમામ
આડા રસ્તા મૂકી દીધા ને તેથી તે પણ સુખી થયો. “ નીતિએ
નાસાયણ વસે ” એ કહેવત મધુરને હવે સત્ય પ્રનાઈ.

તન મનનો મહારાજ.

પ્રકરણ ૧ લું.

દોહરો.

સાધન સુંદર શરીરનું, સુખદાયક સમગ્ર;

“રોયલ ટોનિક પીલ્સ” છે, વિધ વિધમાં વખણાય.

“પહેલું સુખ તે જાતે નર્થા.”

“સ્વામિનાથ, ઇશ્વરે આપણને દોલત મનમાનતી બક્ષી છે; ગાડી, વાડી, બાગ બગીચા, બંગલા બહુક મનપ્રસન્નતાનાં સુંદર સાધનો તો પરમેશ્વરે પુષ્કળ બક્ષ્યાં છે, પરંતુ અકસોસની વાત એ છે કે આરંભે તેમજ આપણું શરીર તદ્દન નિર્બળ અને અશક્તિથી લીન થઇ ગયા સમાન છે! પ્રાણુનાથ, કોઇ વિદ્વાન જ્ઞેષિને બોલાવીને આપણી જન્મપત્રિકા તો બતાવી જુઓ કે આપણાં શરીર સુધરેતેવા ગ્રહ કયારથી બેસે છે?” મનોહરાજ્ય પાતાના પતિ પ્રત્યે જણાવ્યું.

“અરે વહાલી! “જ્ઞેષિ, ડોસી ને વટેમારુ” એમની તો વાતજ જ વા છે! એ ખ્યાલ તું છોડી દે! તું મારા જેવા એક સુધરેલાની સુપત્નિના મગજમાં એવા જન્મોત્તરા-પ્રત્યોત્તરાનાં વેહેમ શાના ભરાઇ ગયા છે! એમાં કંઇજ વળે નહીં. એતો જે કાળે જે બનવાનું હોય તે બનેજ. જ્ઞેષિની મગદૂર

નર્થા કે છઠ્ઠીના લખેલા લેખ મિથ્યા કરી શકે! ત્યારે એવી વેહેમી વાતનો ખ્યાલ સખ્તમાં માલ શો? એવા વેહેમનાં વાદળ મગજપર

ધસી પડે તો ચાર મંજળની ખરાબી નીપળે ને" તેથી તનદુસ્તીને ચાર અધિક હાની પહોંચે ! " સુખલાલે પોતાની પ્રિયાને કહ્યું. "તે સત્ય છે સ્વામિનાથ, પરંતુ જ્યારે નિરૂપાય જેવું થઈ પડે છે ત્યારે જ ન-મોત્તરી ને જોષીનું સ્મરણ થાય છે ! " મનોહરજી જણાવ્યું. " આજ મનમાં મુંઝાઓ ને અમો બધરાઓની મુંઝવણ બાહાર પડ્યા વગર રહેજ નહીં ! "

" મુંઝાવાનું કંઈ કારણ નથી વહાલી. તનદુસ્તીની નિરખણતા સુધારવા માટે મેં હમણાંજ એક પેપરમાં જાહેરખબર વાંચી હતી, અને તેમાં તે દવા શરીરની શક્તિના સુધારાને માટે ઘણીજ સરસ છે, એમ જણાવવામાં આવ્યું છે. " સુખલાલ બોલ્યો. " કયા પેપરમાં વાંચ્યું હતું તે મને યાદ નથી, પણ ઘણું કરીને " ગુજરાતી " માં વાંચ્યું હતું. "

" આહ ! તે પેપર તો આપણે ત્યાં આવે છે. લોની હું હમણાં ટેબલ પરથી લઈ આવું. " કહીને મનોહર તરતજ તે પેપર લઈ આવી, અને પોતાના પ્રાણનાથને આપતાં તેણી બોલી " લો વહાલા, આજ પેપર કેની ? "

" હા એજ. " કહીને સુખલાલે તે પેપર ઉથલાવતાં જણાવ્યું. " આ રહી તે દવા. તેનું નામ " રાયલ ટોનીક પીલ્સ " છે, અને તે નવી હનુમાન ગલીમાં મળે છે. "

" આહા ! બરાબર છે. એજ દવાનું એક હેંડબીલ પણ મારા વાંચવામાં આવ્યું હતું, અને તે પણ કદાચ ટેબલપરજા છાપાઓના ઢગલામાં પડ્યું હશે. સમુર કરો હું શોધી લાવું. " કહીને મનોહર ટેબલ આગળ એકદમ ગઈ, અને બધાં છાપા ઉથલાવીને તેમાંથી પેલું હેંડબીલ શોધી કહાડ્યું, અને તેણીએ તે લાવીને સુખલાલના હાથમાં આપ્યું.

" એજ ! એજ ! એજ ! " સુખલાલ કંઈક હરખાતો બોલ્યો. " આ હેંડબીલમાં તે દવાની બિગત બરાબર લખાણથી વર્ણવી છે, અને હું વાંચું છું તે સાંભળ. " કહીને તેણે નીચે પ્રમાણે વાંચી સંભળાવ્યું. -

આ ગોળીઓ કેશર, કસ્તૂરી, અંબર વિગેરે દેશી આડ-પાલામાંથીજ બનાવવામાં આવી છે. એની અંકર કોઇ પ્રભુ રંસાર્યાલુક ચીજને તેમજ પારો વિગેરે મેળવવામાં આવ્યો નથી, પણ વક્ત દેશી વનસ્પતીમાંથીજ બનાવવામાં આવી છે. આ ગોળીઓ કાપરવાથી સ્વપ્નામાં જતી ધાતુ એકદમ બંધ થાય છે, અને હરધડીએ સીશાબમાં ધાતુ જવાથી શરીરમાં જે જે નબળાઇ પેદા થાય છે તેનો એકદમ અટકાવ કરે છે. “ રાયલ ટોનીક પીલ્સ ” લોહીને વધારી અવયવોને તાકાત બક્ષે છે, ભૂખ વધારે છે, શરીરનું પોષણ કરે છે, એટલુંજ નહીં પણ આ ગોળીઓ ફક્ત ત્રણ દિવસ વપરાશમાં આવવાથી પોતાની અદ્ભુત શક્તિ આમેલુબ બતાવે છે, અને આખાં શરીરે થતો દુઃખાવો, મર્મર આવતી ચક્રી, સ્ત્રી પુરુષોના ચુપ્ત ભાગોની નબળાઇ વિગેરેને આ “ રાયલ ટોનીક પીલ્સ ” અન્યથા રીતે બદલે અસર કરે છે, અને ગયલી મરદાપ પાછો બક્ષે છે, તેમજ માથાનો દુઃખાવો, સંધીવાથી હાથ પગનું રહી જવું, સાંધાઓમાં થતી કળતર, કમરનો દુઃખાવો, આંખે ચક્રી, હાતીમાં થતો દમ વિગેરેને મારી હાલે છે, અને કેળવણી લેતા વિદ્યાર્થીઓનાં મગજને પુષ્ટી આપી તેમની, ચોછી થયલી યાદશક્તિ શક્તિને પૂર જોશમાં ખીલતી રાખે છે, તેમજ જનપ્રીતિ પૂજેલા જીવનરંગોની લથડતી દેહને સુધારી તેમના શરીરમાં નવેસરથી જીવાની માફક જીવસો લાવે છે, અને નબળા બાંધાની કામળ સ્ત્રીઓને પાણી જવાથી નબળી પડી વધારે પીલ્સ કરે છે, અને હાંડે બેઠેલા તાપ અને ખાંસીથી આખરે બાંસણી થાય છે તેને આ “ રાયલ ટોનીક પીલ્સ ” ખાધાથી તેમની રંગોમાં જીવાની સરખું લોહી દોડતું કરી તેમનો ચેહેરો ગુલાબ સરખો બનાવે છે, અને સ્ત્રીઓનાં અભિયમીત શ્રાવને અટકાવી ગર્ભસ્થાનને સુધારી ગર્ભ ધારણ થવું યોગ્ય બનાવે છે. વળી મરદ તથા આરતપણાની જરૂરની શક્તિ કોઇ પણ કારણથી કમજોર થઇ જાય છે તો તે કમશક્તિ દૂર કરવાને આ “ રાયલ ટોનીક પીલ્સ ” અન્યથા જેવી મદદ આપી તાકાત બક્ષે છે.

વાપરવાની રીત:—એક યા એ ગોળી દૂધ અથવા પાણી સાથે સવારે અને સાંજે ગળવી. ખોરાક પુષ્ટીકારક લેવો.

દીક્ષા—૩૦) ગોળીની બાટલીનું રૂ ૧-૪-૦ જથ્થાબંધ લેનારને સારું કમીશન આપવામાં આવશે.

• દરેક દવા વેચનાર પાસેથી મળશે.

• બનાવનાર તથા વેચનાર;

ગોવિંદજી દામોદરની કંપની.

વિલાયતી જથ્થાબંધ તથા છુટક દવા વેચનાર,

નાં. ૫૭ નવી હરમાન ગલી—મુંબઈ.

હુંડખીલ વાંચી રહીને મુખલાલે જણાવ્યું “આ વાંચતાં તો તો ગોળીઓ ઘણી ગુણકારી હોવી જોઈએ. પરંતુ એવી જાપેલી વા-
તોપરથીજ કંઈ તે દવાપર એકદમ મોહી પડાય નહીં. માટે કોઈપણ
મુકામે એ ગોળીઓની ખાત્રી તો મેળવવી જોઈએ.”

“પણ વાપર્યા વગર ખાત્રી શી રીતે મેળવશો પ્રાણનાથ ?”
મનોહરજી પુછ્યું “એક એ સીસી લઈ આવો, તેનું ઉપ-
યોગ કરી જુઓ, અને તે પછી ખાત્રી કરો.”

“પણ ખાત્રી કીધા પહેલાં વપરાયજ નહીં તો ! પહેલા ખાત્રી
કરવી ને પછી વાપરવી; કેમકે અજાણી દવા લેવીજ નહીં, એ મા-
રો પાંદો હરાવ છે.” મુખલાલે જણાવ્યું “માટે હું બાહાર નીકળીશ
ત્યારે ગોવિંદજી દામોદરની કંપનીમાં જઈશ; અન્ને તેને પુછી
જોઈશ કે એ ગોળીઓને માટે કોઈ જાણીતમ ડાક્ટર કે ગૃહસ્થે સારાં
સરઠીરીકિટં આપ્યાં છે અથવા એ ગોળીથી પ્રાયદો થયો હોય એવો
દાંધજી અનુભવી અભીપ્રાય આપ્યો છે ? આ સઘળી ચોકસાઈ કીધાં
પછી વાત.”

“એ પણ સારી વાત છે પ્રાણનાથ.” મનોહરજી બોલી ત્યારે
હમણાંજ ગાડી જોડાવીને જાણી તો કંઈ હરફત છે ? આપ ફરમાવો
તો ઘોઘાવાળાને હુકમ કરું ?”

“લલે, ઘોડાવાને કહે કે એક ઘોડા વિ. ટોરીવામાં જોડે.”

સુખલાલે ફરમાવ્યું:

મનોહરાએ ઘોડાવાળાને તે પ્રમાણે હુકમ કીધો, અને ગાડી તદ્દયાર થાય તેટલામાં સુખલાલે કપડાં પહેર્યાં, અને પછી તરતજ ગાડીમાં બેસીને તે મેસર્સ ગોવિંદજી દામોદરની કંપની, કે જેમની જાણીતી દુકાન નવી હનુમાન ગલીમાં આવી છે, ત્યાં ગાડી લેવડાવી.

પ્રકરણ ૨ જી.

દોહરો.

તપાસ ગોળીની કરી, સુખલાલ શેઠે ખાસ;

સરટીશીકેટ વાંચીયાં, રાખી નહીં કચ્ચાસ.

ખાત્રી કરી.

શેઠ સુખલાલની ગાડી ઉપલી દુકાન આગળ જઈને ઉભી, અને ગાડીમાં બેઠાં બેઠાંજ શેઠે પુછ્યું “ગોવિંદજી દામોદરની કંપની આ કે?”

દુકાનમાંથી જુગ્ગાળ મળ્યો “હા શેઠ કેમ, શું હુકમ છે?”

તરતજ શેઠ ગાડીમાંથી નીચે ઉતરીને દુકાનમાં એક ખુરસી પર જઈને બેઠા, અને પુછ્યું “રાયલ ટ્રાનીક પીલ્સ તમે બતાવી છે?”

“હાજી.”

“તે દવાને માટે તમે છાપામાં ઘણાં વખાણ છપાવેા છે તે વાંચીને હું તમારી દુકાને ફટલીક ખાત્રી કરવા આવ્યો છું. મેહરબાની કરીને મને કહેશો કે તમારી તે ગોળીઆને માટે કોઈ સારાં સરટીશીકેટ તમોને મળ્યાં છે? જો હોય તો તે બતાવશો?”

“મહોદી ખુશીથી.” દુકાનમાંથી કહ્યું “એ ગોળીને માટે અમને ધણાંક સરટીશીકેટો મળેલાં છે, જેમાંથી આપે આટલાં વાંચો, અને

ખીજાં પણ કહેશે તો બતાવીશું.” કહીને સરડીશીકેટોનો એક ચોંડે
આપ્યો, જેમાંથી સુખલાલે નીચે પ્રમાણેનાં નાંચ્યાં:—

ડાક્ટર ડી. નાયક ઢાંડેકર એલ. એમ. એન્ડ એસ. લખે
છે કે “મેસર્સ ગોવિંદજી દામોદરની કંપની તરફથી બનાવવામાં
આવેલી રૌયલ ટૉનીક પીલ્સ વાપરવાને હું સોંપીને મોહટી ખુશી
સાથે બલામણુ કરું છું. મારા મત પ્રમાણે આ ગોળી ખાવામાં તદ્દન
છળ વગરની છે અને નરવસનેસની અશક્તિ ઉપર તે એક અસર-
કારક ધલાજ છે.”

ડાક્ટર ફરનાનડીસ એમ. ડી. એલ. એમ. એન્ડ એસ.
લખે છે કે “મારી લાંબા વખતની તબીબી અજમાયશ ઉપરથી હું
જાણુવાને ખુશી છું કે, રૌયલ ટૉનીક પીલ્સ લોહીનાં અને નરવસનેસ
નાં દરદાને માટે ઘણી ઉપયોગી છે. આ ગોળી તદ્દન ભાજપાલામાંથી
બનાવેલી હોવાથી તદ્દન છળ વગરની છે. તે ગોવિંદજી દામોદરની
કંપની તરફથી બનાવી સરતામાં વેચવામાં આવે છે.”

વળી પ્રખ્યાત શેઠ ત્રીલોવનદાસ વરજીવનદાસ માધવ-
દાસ લખે છે કે “રૌયલ ટૉનીક પીલ્સ ઘણી અસરકારક છે, અને
ધાતુપુષ્ટિ માટે તે સહીસન્નામત રીતે વાપરી શકાય છે.”

ઉપર શિવાય ખીજાં પણ ખાત્રીપત્રો સુખલાલને બતાવવામાં
આવ્યાં, અને તે જોઈને પ્રથમ તો તે વિચારમાં પડી ગયો, અને
તેણે પૂછ્યું “વાર ત્યારે તમારી આ ગોળીએ કેમ વેચો છો ભાઈ?”

“એક બાટલીનો સવા રૂપીઆ, અને બાટલીમાં ત્રીસ ગોળી
આવે છે.” દુકાનમાંથી જાણુવું “એની પાછળ લીધેલી મહેનત
તરફ જોતાં અને એ ગોળીમાં જે ઉમદા ને અમૂલ્ય ચીજો નાંખ-
વાની છે તેને ખરચ જોતાં આ કીમત કંઈ વધારે નથી સાહેબ.”

“કીમત તો કંઈજ નથી. સખખ સવાર ને સાંજ જે એકકડી
ગોળી લઈએ તો પણ પંદર દિવસ ચાલે. એટલે રોજના માત્ર એક
આનો ને ચાર પછ થઈ! એટલાજ પંદર દાહાડા સુધી જે કોઈ
ડાક્ટરની દવા ખાઈએ તો કમમાં કમ ચારથી માંચ રૂપીઆ થાય!”

તો પછી તમારી આ ગોળીઓ ખરચની બાબતમાં તો કંઈ નથી.
ડીક છે તો હાલ તરત મને બે શીશી આપો કે મને અને મારી
વાઇપને બરાબર પંદર દિવસ ચાલશે. એટલા દિવસમાં કંઈ ફાયદો
થાય છે કે કેમ તે જોયા પછી બીજી મંગાવીશ.” સુખલાલે કહ્યું.
“ બહુ સારું શેઠ.” કહીને દુકાનમાં બેઠેલા માણસે તેને બે
સીસી આપી, અને તેના પૈસા આપીને સુખલાલે “ સાહેબજી ”
કહીને ત્યાંથી પાછો પોતાની ગાડીમાં બેસીને પોતાને મકાને આવ્યા.

પ્રકરણ ૩ જી. દોહરો.

ગોળી વાપરવી કરી, પતિ, પત્નીએ સંગ;
આઠ દિવસમાં તેમને, તેજ વાધી અંગ.
ખરું તેજ ખરું.

“ જો વહાલી, આ ગોળીઓ લઇ આવ્યો.” સુખલાલે ઘેર
જતાંજ. પોતાની મિયાને જણાવ્યું. “ લે હવે એક સીસી તારી પાસે
રાખ ને એક હું રાખું. દરરોજ સવાર ને સાંજે એકેકી ‘ગોળી’
તું લેજે ને હું પણ તેમજ લઇશ. આપણ બંનેને બરાબર પંદર
દિવસ સુધી એ ચાલશે; અને તેટલામાં આપણને કંઈ પણ ફાયદો
થશે તો બીજી સીસીઓ જોઈશે તેટલી લઇ આવીશ. એ ગોળીઓને
માટે અનુભવી ડોક્ટરોએ સારાં સારાં સરશીકેટો આપ્યાં છે. તે મેં
પોતે વાંચી જોયાં, તેમજે કેટલાક પ્રખ્યાત શેડીઓના સરટીશીકેટો
પણ મેં વાંચી જોયા, અને તે વિગેરે બીજી પણ કેટલીક રીતે મને
ખાત્રી મળી ત્યારેજ હું લાવ્યો છું. મંટોડું કદી કસ્તુરીમાં ગણાતું
નથી, પીતળ કદી સોનામાં ખપતું નથી, અને સૂરજ કદી પણ
ઢાંકિલો રહેતોજ નથી. તેવીજ રીતે જો સારી વસ્તુ છે તે ન્યાયપણે
કદી પણ નબળા કદી શકાતીજ નથી. માટે હવે ખાત્રીની બાબતમાં
વિશેષતો એજ કે આપણે પોતે એનો અનુભવ લઈએ. કેમ ડીક કેની ? ”

“ હાસ્તો વળી.”

ગોળી લીધાં પછી મનોહર તથા સુખલાલ કંઈક પ્ર-
સ્થિતતામાં પ્રસંગોપાત વાતો કરે છે એટલામાં એક મિત્ર મંગળ-
દાસ આવી પહોંચ્યો. તેને જોતાંજ સુખલાલ બોલી ઉઠ્યો. “આહ
હો ! મી. મંગળદાસ, આપ નામદાર ઘણે બધે દાહડે ક્યાંથી
બૂલા પડ્યા ? મુંબઈમાં હતા કે કંઈ બાહારગામ ગયા હતા ? પણ
બાપ સાહેબ, નમીરા મોં ઉપર હવે તો સરસ લાલી આવેલી લાગે
છે જો ! મે તમને મહિના દાહડા ઉપર જોયા હતા ત્યારે તો તમારું
શરીર જાણે તવાઈ ગયલા જેવું ને ચંદેરો પણ શીઘ્રપ્રય જણાતો
હતો ! અને હવે તો મોઢાં ઉપર સારી તેજ જણાય છે ! હં ! હવે
તખીયત કેમ છે ?”

“હવે તો તખીયત ઘણી સુધરી ગઈ, અને અગાઉનાં કરતાં
શરીરમાં શક્તિ પણ સારી આવી છે.” મંગળદાસે જણાવ્યું.
“એ તો ગોત્રીદંત દામોદરની કુંપનીની બનાવેલી “રૈયલ
ટાંમીક પીલ્સ” ની ત્રણ ચાર ખાટલી વાપરી તેથીજ આટલું
શરીર સુધરી ગયું ! ખરેખર એ દવા ઘણી ફર્ટ કલાસ છે, અને
પુષ્ટીને માટે તો અત્યંત અસરકારક છે.”

“ઑહ રાષ્ટ ! ત્યારે તો હું કહું છું કે આજેજ હું એ
ગોળીઓની બે સીસી લઈ આવ્યો છું, અને અમે બંને જણાંએ
આજથીજ તે વાપરવા પણ માંડી છે.” સુખલાલે જણાવ્યું.

“તો અવશ્ય તમને પ્રાવેદાન થશે.” કહીને મંગળદાસે
બીજી વાતચીત કરીને વિદાયગિરી લીધી.

પ્રકરણ ૪ થું.

દાહડો.

લાલ થયો ગોળી થકો, શરીર સુધર્યા પૂર;

નિર્બળતા નાહાસી ગઈ, વાધ્યું શક્તિ સ્તર.

ફલ્યદાને વાંચદો કેવો ?

આહ દિવસમાં સુખલાલ તેમજ મનોહરાને તે ગોળીઓથી સ-

હજી પ્રાયદો જાણાયો, અને પંદર દિવસમાં તો તેમને દેખીતો પ્રાયદો માન્ય પડ્યો, અને તેથી સુખલાલ વળી પાછો મેસર્સ ધાવિંદ્રજી દામોદરની કંપનીની દુકાન પર જઈને અરઘા ડંજન મીસીઓ ત્રણ આવ્યો.

લાવણી.

- સુ.-શરીરને સુધારવા માટે, દેશી ઐષધ. જન વપરાય;
દેશી દવામાં સાંપ્રત સમયે, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૧
- મ.-બહાલા મારા યોગ્ય વદો છો, એ ગોળી ગુણુકારી ગણાય;
કેશર કરતુરી અંબરની, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૨
- સુ.-દેશી ઝાડ પાંડાઓમાંથી, એ ગોળી અકશીર બનાય;
રસાયણી નહીં તેમાં તેથી, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૩
- મ.-શરીરની શક્તિને માટે, સખળ ગણો ગોળી ઉપાય;
લોહી સુધારવા ઉત્તમ જાણો, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૪
- સુ.-મગજની જે નિરખળ હાતત, તે આ ગોળીથી સુધરાય;
ધાતુપુષ્ટી માટે ઉમદ, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૫
- મ.-તનદુરસ્તી તર કરવાને, તન મનમાં સૂખો સચવાય;
સ્ત્રી પુરુષો બંનેને માટે રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૬
- સુ.-૩૪ પુષ્ટ અંગેથી થાયે, ધાતુ કિંચિત નહીંજ તવાય;
શરીર સુખનો નદીપક દેખો, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૭
- મ.-જેઓ એ ગોળી વાપરશે, તેઓ એનાં સદગુણ ગાય;
અનુભવથી ખાત્રી બાપે, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૮
- સુ.-શરીર સુધર્યાં આપણાં સારાં, આપણને થઈ એની સાહ્ય;
દેશી દવાને ધન્યવાદ છે, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૯
- મ.-પ્રાણુપતિ ઓ પ્યારા મારા, જે જન એ ગોળીઓ ખાય;
કુદરતની શક્તિ તે પામે, રાયલ ટોનીક પીલ્સ વખણાય. ૧૦

ગોંડીદર્જી દામોદરનો કંપની,

નાં. ૫૭, નવી હનુમાન ગલી, મુંબઈ.

